

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

CIELESZKY Péter, MOLNÁR Katalin:

*Alapkutatási kísérlet a rendészet
tanulmányozásához*

FARKAS Johanna:

*Az iszlám radikalizálódás pszichológiai háttere.
Push-pull rizikófaktorok aspektusa*

FENYVESI Csaba:

A kriminalisztika idődimenziója

**XXIII. évf. (2023)
3. szám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Prof. Dr. CHRISTIÁN László (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	BARNUCZ Nóra (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) LIPPAI Zsolt (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) Dr. NÉMETH Zsolt (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottság:	
A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. KOVÁCS Gábor (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. <u>KATONA Géza</u>
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. BLASKÓ Béla (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) Dr. habil. BODA József (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) Dr. FAŁDOWSKI, Marek (Szczytnói Rendőr-akadémia, Lengyelország) Dr. FELKAI László (Belügyminisztérium) Dr. FIALKA György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. FINSZTER Géza (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) Prof. Dr. HALLER József (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) Dr. HEGYALJAI Máttyás (Belügyminisztérium) Dr. JANZA Frigyes nyá. r. vezérőrnagy Prof. Dr. KERÉZSI Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. MADAI Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. MEZEY Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. <u>RUZSONYI Péter</u> (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) Prof. Dr. SALLAI János (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) Dr. SOTLAR, Andrej (Maribori Egyetem, Szlovénia)
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074
	XXIII. évfolyam, 2023/3. szám
Kiadó:	Nemzeti Közszolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu
A kiadásért felel: Olvasószerkesztők: Nyomdai kivitelezés:	DELI Gergely rektor CSINTA Áron, RESOFSZKI Ágnes Nemzeti Közszolgálati Egyetem ISSN 1586-2895 (nyomtatott) ISSN 1787-050X (elektronikus) Megjelenik évente 4 alkalommal.

MAGYAR RENDÉSZET

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László CHRISTIÁN (University of Public Service, Hungary)
Editors: Nóra BARNUCZ (University of Public Service, Hungary)
Zsolt LIPPAI (University of Public Service, Hungary)
Zsolt NÉMETH (University of Public Service, Hungary)

Editorial Board

Chairman of the Editorial Board: Gábor KOVÁCS (University of Public Service, Hungary)

Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza KATONA

Founding Chairman of the Editorial Board:

Béla BLASKÓ (University of Public Service, Hungary)
Andrea Tünde BARABÁS (University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József BODA (University of Public Service, Hungary)
Marek FAŁDOWSKI (Police Academy in Szczytno, Poland)
László FELKAI (Ministry of Interior, Hungary)
György FIALKA (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza FINSZTER (Hungarian Academy of Sciences, University of Public Service, Hungary)
József HALLER (University of Public Service, Hungary)
Mátyás HEGYALJAI (Ministry of Interior, Hungary)
Frigyes JANZA (Hungarian Police, retired)
Klára KEREZSI (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor MADAI (University of Debrecen, Hungary)
Barna MEZEY (Eötvös Loránd University, Hungary)
† Péter RUZSONYI (University of Public Service, Hungary)
János SALLAI (University of Public Service, Hungary)
Andrej SOTLAR (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXIII. 2023/3.

Publisher: Ludovika University of Public Service | Ludovika University Press
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Responsible for publishing: www.ludovika.hu; info@ludovika.hu
Proofreaders: Gergely DELI Rector
Print and bind: Aron CSINTA, Ágnes RESOFSZKI
University of Public Service

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Kriminálpolitika

ANDRÉKÓ Zsolt, FORGÁCS Judit: Az orosz büntetőpolitika és börtönügy főbb irányai 1497–1960 között	17
RIPSZÁM Dóra: A rémhírterjesztés tényállása a pandémia tükrében	37
WINDT Szandra: Áldozathibáztató rendőrök? Rendőrök véleménye az emberkereskedelemlről	53

Rendészettudomány

CIELESZKY Péter, MOLNÁR Katalin: Alapkutatói kísérlet a rendészet tanulmányozásához	75
FÓRIZS Sándor: Migránsok, menedékkérők a 2021. évi német rendőrségi bűnügyi statisztikában	87

Rendészettörténet

ANDROVICZ Gábor, VIRÁGH Ajtony: Egy ajándéktárgy mint rendőrségtörténeti forrás. Dr. Boda Dezső budapesti rendőrfőkapitány 1909. évi jubileumi fényképalbuma	99
--	----

Magánbiztonság

TISZOLCZI Balázs Gergely, HORVÁTH Tamás, KARDOS Pál: Szolgálatszervezés a vagyónvédelemben	117
--	-----

Kriminalisztika

FENYVESI Csaba: A kriminalisztika idődimenziója	137
MÉSZÁROS Andrea, PETRÉTEI Dávid: Az arcképelemzés és az arckép-azonosítás mint klasszikus kriminalisztikai szakterület	147

Kriminálpszichológia

FARKAS Johanna: Az iszlám radikalizálódás pszichológiai háttere. A push-pull rizikófaktorok aspektusa	157
---	-----

Interjú

CSÉCSI Laura Edit, NÉMETH Zsolt: Kovács Richárd r. főhadnagy, egy cigány rendőr, avagy egy rendőr, aki történetesen cigány	173
--	-----

Recenzió

FÓRIZS Sándor: Egy tradicionális rendészeti konferencia utóélete és tanulmánykötete	193
GÁL Erika: Kis-Benedek József <i>Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus</i> című könyvéről	197
KLENNER Zoltán: Handbook of Return Migration	201
MÁRTON Balázs: Prof. dr. Polt Péter: A költségvetés büntetőjogi védelmének egyes elméleti és gyakorlati kérdései	205
SALLAI János: Újabb mérföldkő a rendészeti felsőoktatásban	209

A közigazgatás és a rendészet

A <i>Közigazgatás és rendészet</i> című konferenciáról	211
BALLA Zoltán: A rendészet mint a közigazgatás része	215
BUZÁS Gábor: A rendőri intézkedés mint közigazgatási aktus	221
CHRISTIÁN László: Közigazgatás és komplementer rendészet	225
CZÉKMANN Zsolt, NYITRAI Péter, TORMA András: Közigazgatás és rendészet: adalékok a két fogalom kapcsolatához	231
FINSZTER Géza: Közigazgatás – a rendészeti igazgatás és a tudományok	241
LAPSÁNSZKY András: Rendészet és közigazgatás – közigazgatáselméleti szempontból	251
NAGY Marianna: Közigazgatás és rendészet	257
RIXER Ádám: A hazai rendészettudomány állapota	261

Szerzőink

- ANDRÉKÓ Zsolt bv. hadnagy, reintegrációs tiszt, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet
- ANDROVICZ Gábor muzeológus, Rendőrmúzeum, doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- BALLA Zoltán, dr. habil., egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közjogi és Rendészeti Jogi Tanszék
- BUZÁS Gábor, dr., PhD r. alezredes, adjunktus mb. tanszékvezető, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék
- CHRISTIÁN László, prof. dr., r. dandártábornok, egyetemi tanár, oktatási rektorhelyettes, Nemzeti Közzolgálati Egyetem; tanszékvezető, Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
- CIELESZKY Péter doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- CZÉKMANN Zsolt, dr., tanszékvezető egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Államtudományi Intézet Közigazgatási Jogi Tanszék
- CSÉCSI Laura Edit r. százados, kiemelt főnyomozó, Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ, SIRENE Iroda
- FARKAS Johanna, dr. habil., egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológia Tanszék; klinikai pszichológus, Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet, Magyarország, Budapest
- FENYVESI Csaba, prof. dr., egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszék
- FINSZTER Géza, prof. dr., egyetemi tanár, professor emeritus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
- FORGÁCS Judit, dr., PhD bv. alezredes, adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék
- FÓRIZS Sándor, prof. dr., nyá. r. dandártábornok, egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- GÁL Erika, dr., r. alezredes tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- HORVÁTH Tamás, dr., PhD adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; KÉSZ Csoport, fizikai biztonsági és csalásmegelőzési vezető

- KARDOS Pál szaktanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató Zuglói Önkormányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános és oktatási elnökhelyettes, Országos Polgárőr Szövetség
- KLENNER Zoltán r. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bevándorlási Tanszék; doktori hallgató, Rendészettudományi Doktori Iskola
- LAPSÁNSZKY András, dr., PhD tanszékvezető egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Tanszék
- MÁRTON Balázs doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- MÉSZÁROS Andrea doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- MOLNÁR Katalin, dr., PhD egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi Tanszék
- NAGY Marianna, prof. dr., tanszékvezető egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszék
- NÉMETH Zsolt, dr., PhD nyá. r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék
- NYITRAI Péter, dr., egyetemi docens Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Államtudományi Intézet Közigazgatási Jogi Tanszék
- PETRÉTEI Dávid, dr., r. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék
- RIPSZÁM Dóra doktori hallgató, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék
- RIXER Ádám, prof. dr., tanszékvezető egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közjogi Intézet Közigazgatási és Infokommunikációs Tanszék
- SALLAI János, prof. dr., r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és Történeti Tanszék
- TISZOLCZI Balázs Gergely, dr., PhD adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; KÉSZ Csoport stratégiai biztonsági vezető
- TORMA András, prof. dr., CSc egyetemi tanár, rector emeritus, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Államtudományi Intézet Közigazgatási Jogi Tanszék
- VIRÁGH Ajtony, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja
- WINDT Szandra, dr., PhD tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet Kutatásszervezési, Dokumentációs és Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya

Lektoraink

- ELEK BALÁZS, prof. dr., tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszék
- FICSOR Krisztina, dr., adjunktus, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogbölcséleti és Jogszociológiai Tanszék
- FÜSTÖS Mónika doktori hallgató, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- GAÁL Gyula, dr., PhD r. ezredes, hivatalvezető, Baranyai Vármegyei Rendőr-főkapitányság Pécs Városi Rendőrkapitányság
- HAUTZINGER Zoltán, dr. habil., r. ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Bevándorlási Tanszék; oktatási dékánhelyettes, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar
- JUHÁSZ Zsuzsanna, dr. habil., Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete
- KIS-BENEDEK József, dr. habil., óraadó oktató, magántanár, Milton Friedman Egyetem Nemzetközi és Politikatudományi Tanszék
- KRAUZER Ernő, dr., PhD bv. ezredes bv. főtanácsos, igazgatóhelyettes, Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központja; titkár, Magyar Rendészettudományi Társaság
- NÉMETH Ágota, dr., r. alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- POLT Péter, prof. dr., Magyarország Legfőbb Ügyésze; tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tanszék
- SALLAI János, prof. dr., r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék
- SZABÓ Csaba, dr., PhD főszerkesztő-helyettes, Belügyminisztérium, a *Belügyi Szemle* szerkesztősége; egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- VÁRI Vince, dr., PhD r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék
- WÁGNER Péter, dr., vezető kutató, Magyar Külügyi Intézet
- ZÁN Krisztina, dr., PhD, a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének tagja

Szerkesztői köszöntő

A *Magyar Rendészet* a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar szakmai folyóirata. A periodika elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, az új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókuszja a rendészettudomány, valamint a bűnügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Christián László r. dandártábornok tanszékvezető egyetemi tanár főszerkesztő munkáját a szerkesztőség titkára, Németh Zsolt PhD ny. r. ezredes egyetemi docens, korábbi főszerkesztő, valamint Barnucz Nóra és Lippai Zsolt r. alezredes, két egyetemi tanársegéd támogatja.

Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amelyben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak. Valamennyi szerzőnk és lektorunk részére egy-egy nyomtatásban is megjelenő tiszteletpéldánnyal tudunk kedveskedni.

Periodikánk előállítására – a kéziratok befogadása, a lektorok felkérése, a korrekktúrák kezelése – 2018 óta az Open Journal System (OJS) online elektronikus folyóiratkezelő rendszerében valósul meg, ahol a szerzők, a lektorok és a szerkesztők valamennyi munkafázisa visszamenőlegesen is nyomon követhető. Ugyanitt említve, hogy 2023-ban Kiadónk valamennyi kiadványa, így lapunk is áttért az APA hivatkozási rendszerre. A kéziratok benyújtásával kapcsolatos elvárások magyar és angol nyelvű útmutatója folyóiratunk honlapján érhető el.

Online terjesztési listánk kibővítésével lapszámaink elektronikus elérhetőségéről, a publikálási lehetőségről folyamatosan, már lapszámaink megjelenésekor értesítjük a rendészeti szervek országos és területi vezetőit. Az online lapszámainkra való figyelemfelhívással közel hetvenezer egyenruhás, a rendészetben érintett kollégánkat tudjuk – vezetőik közreműködésével – megszólítani, amivel azt szeretnénk elérni, hogy a rendészeti praxis számára is hasznosuljanak szerzőink értékes gondolatai.

Visszatekintés

Előző, 2023/2-es lapszámunk a Rendészettudományi Doktori Iskola doktoranduszai tanulmányainak seregszemláját vonultatta fel, akikhez néhány „vendég” szerző is csatlakozott. Ez a „gyűjtemény” is kiválóan mutatja a rendészettudomány interdiszciplináris jellegét, azt, hogy e tudományág számos más tudományterület eredményeit felhasználva épül és hoz újabb és újabb eredményeket.

Jelen számunk margójára

2023. évi hármas lapszámunk a rendészet területének számos, különösen érdekes és izgalmas szegmensét bemutató tanulmányt foglal magában, amelyek olvasásához az alábbiakban nyújtunk azok tartalmát felvillantó ízelítőt.

Kriminálpolitika

Az orosz büntetőpolitika alakulása mögött is társadalmi törvényszerűségek húzódnak meg. Néhány jellemző időszak kodifikációs eseményeinek tükrében megmutatkozik a nem megfelelő dogmatikai alapokra épülő jogrendszerek deformálódása (*Andrékó Zsolt, Forgács Judit: Az orosz büntetőpolitika és börtönügy főbb irányai 1497–1960 között*).

Pandémiás időszakban számítani kell az addig kezelt társadalmi devianciák átalakulására, átrendeződésére. A járványhelyzetre tekintettel a bűncselekmények természete és súlyozása változhat. A koronavírussal kapcsolatban számos hír terjedt és terjed a mai napig, amelyek nagy része esetében nehezen dönthető el felröppenésükkor, hogy azok mekkora igazságtartalommal rendelkeznek (*Ripszám Dóra: A rémhírterjesztés tényállása a pandémia tükrében*).

Az emberkereskedelem és a kényszermunka bűncselekménye miatt indult büntetőeljárások száma alacsony. Ennek okaként a jogalkalmazók áldozathibáztatását szokták kiemelni. Valóban áldozathibáztatóknak tekinthetők a rendőrök? (*Windt Szandra: Áldozathibáztató rendőrök? Rendőrök véleménye az emberkereskedelemtől*).

Rendészettudomány

Az emberi méltóság elsődlegességét hangsúlyozó értékrend az élhető társadalom alapja, ahol a döntéshozatalban az egyéni és közösségi részvétel fontos, miközben megvalósul a szabadság és a biztonság dichotómiája (*Cielezky Péter, Molnár Katalin: Alapvetési kísérlet a rendészet tanulmányozásához*).

A Németországi Szövetségi Köztársaság 2021. évi rendőrségi bűnügyi statisztikájának a menekültekre, migránsokra vonatkozó adatai bemutatják a rendőrségi dokumentum felépítését, rámutatnak a bűnözés súlypontjaira, nemzetiségi sajátosságaira, a rendőri biztonsági munka nehézségeire (*Fórizs Sándor: Migránsok, menedékkérők a 2021. évi német rendőrségi bűnügyi statisztikában*).

Rendészettörténet

Boda Dezsőnek, aki 1906 és 1917 között Budapest rendőrfőkapitányaként irányította a testületet, díszes fényképalbumot ajándékoztak munkatársai szolgálati évfordulója alkalmából: esztétikai értékén túl, gazdag fényképanyagával jelentős forrásértéke van a kiadványnak (*Androvicz Gábor, Virágh Ajtony: Egy ajándéktárgy mint rendőrségtörténeti forrás*).

Magánbiztonság

A szerzők bemutatják azokat a jogi és szakmai szabályokat, amelyek ismerete szükséges a személy- és vagyonvédelem területe vezetőinek ahhoz, hogy a felügyeletük alatt munkát végzők tevékenységét gondosan szervezhessék (*Tiszolczi Balázs Gergely, Horváth Tamás, Kardos Pál: Szolgálatszervezés a vagyonvédelemben*).

Kriminalisztika

A kriminalisztika módszertanát mindig a múltban történt bűncselekmények felderítésére használjuk. A feladat nehéz, különösen a „mikor történt?” kérdésre kell pontos választ adni: jelentősége lehet a tettes személyének felderítésében, az esetleges alibi ellenőrzésében is. Elvi tétel, hogy a múlt megismerhető, és ennek érdekében minden törvényes krimináltaktikai és krimináltechnikai eszközt be is kell vetnie a bűnüldözőknek (*Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika idődimenziója*).

Az arcképelemzés és az arckép-azonosítás korunk egyik legdinamikusabban fejlődő kriminalisztikai szakterülete. A tanulmány párhuzamot kíván vonni az arckép-azonosítás és az úgynevezett klasszikus kriminalisztikai szakértői szakterületek közt (*Mészáros Andrea, Petrétei Dávid: Az arcképelemzés és az arckép-azonosítás mint klasszikus kriminalisztikai szakterület*).

Kriminálpiszichológia

A szélsőséges iszlám ideológiáját képviselő és terrorcselekményt elkövető személyek gondolatait, motivációit, érzelmeit és viselkedését a tágabb társadalmi és kulturális hatások alakítják. Az elkövetők körében nem gyakoribbak a mentális zavarok az átlag populációhoz képest. A pszichológiai kontextus felismerése fontos a felderítés és a nyomozati tevékenység hatékonyságának növeléséhez (*Farkas Johanna: Az iszlám radikalizálódás pszichológiai háttere. A push-pull rizikófaktorok aspektusa*).

Interjú

A dombóvári közlekedési fővizsgáló rendőr főhadnagy cigány ember. Izgalmas kérdés, hogy cigányként boldogul-e egy ilyen különleges szervezetnél, mint a rendőrség, hogy hányattatott gyermekora ellenére miként tud helytállni a rendőri hivatásban (*Csécsi Laura Edit, Németh Zsolt: Kovács Richárd r. főhadnagy, egy cigány rendőr, avagy egy rendőr, aki történetesen cigány*).

Recenziók

2002 óta minden évben konferenciát szerveznek Pécssett, és kiadják annak előadásait. A tématerületek fokozatosan bővültek a határrendészet irányából a teljes rendészeti paletta felé. Az utolsó két évben a minősített időszakok, a rendkívüli jogrend került előtérbe a közben bekövetkezett, meghatározó, ilyen jellegű eseményeket (Covid, migráció, háborúk) lekövetve (*Fórizs Sándor: Egy tradicionális rendészeti konferencia utóélete és a tanulmánykötete*).

Az egyik recenzált mű szerzője az MTA doktora, több évtizedes tudását, munkásságának eredményeit napjainkban egyetemi tanárként elősorban az oktatás területén kamatoztatja, számos doktori képzésben részt vevő fiatal kutató témavezetője, továbbá különböző médiafelületeken rendszeresen nyilatkozik biztonsági szakértőként (*Gál Erika: Recenzió Kis-Benedek József Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus című könyvéről*).

A nemzetközi migráció egy érdekes területével, a származási országba való visszavándorlással foglalkozó könyv empirikus, politikai és elméleti nézőpontból is megközelíti a visszavándorlás jelenségét (*Klenner Zoltán: Handbook of Return Migration*).

Egy másik recenzált kötet közérthetően bemutatja az uniós pénzügyi érdekek védelmének legfontosabb sarokpontjait, átfogó módon tárgyalja az Európai Unió bűnügyi együttműködésének különböző szintjeit. Történeti folytonosságba illesztve jut el a hálózati típusú együttműködésektől a szupranacionális Európai Ügyészségig. Az Európai Ügyészség elméleti kereteit részletesen és kritikai élelemmel elemzi,

sőt alternatívákat is kínál az általa azonosított hiányok kiküszöbölésére (Márton Balázs: *Prof. dr. Polt Péter: A költségvetés büntetőjogi védelmének egyes elméleti és gyakorlati kérdései*).

A rendészeti térinformatika hazánkban kevésbé hangsúlyos, holott az élet számos területén használják már évtizedek óta. Az egyetemi jegyzet nemcsak elméleti, hanem gyakorlati ismereteket is közvetít a rendvédelmi felsőoktatásban és a gyakorlatban dolgozók számára (Sallai János: *Újabb mérföldkő a rendészeti felsőoktatásban*. Recenzió Mátyás Szabolcs, Pődör Andrea: *Rendészeti térinformatika* című könyvéről).

A közigazgatás és a rendészet

2023. március 24-én a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszéke a Magyar Rendészettudományi Társasággal közösen konferenciát rendezett *Közigazgatás és rendészet* címmel, rámutatva, hogy a rendészet fogalmát állandó viták kísérik. Következetelen maga az elnevezés is, ami kaotikus helyzetet produkált az elmúlt húsz év rendészeti tartalmú jogalkotásában. A kodifikátorok mellett a rendészet kutatói is ellentmondásosan, gyakran abuzíve magyarázzák a rendészet által védett jogi tárgyat. A rendészet egyike a közigazgatás által ellátott igazgatási feladatoknak, amelyek a gyakorlatban a jogalkalmazás szintjén naponta ezerszámra jelentkeznek. A gyakorlatnak szüksége van a tudásra. A tudás egyik forrása *ab ovo* az elmélet által megállapított tudományos eredmények, axiómák összessége. Ezeknek az eredményeknek a további kezdeményezése volt az alapvető célja ennek a konferenciának, amelynek előadói közül Balla Zoltán, Buzás Gábor, Christián László, Czékmann Zsolt, Nyitrai Péter, Torma András, Finszter Géza, Lapsánszky András, Nagy Marianna és Rixer Ádám tisztelte meg lapunkat előadásával kapcsolatos tanulmányával.

Ezúttal is tartalmas lapszámunkhoz jó olvasást kívánunk!

Budapest, 2023. november 2.

Tisztelettel:

Dr. Christián László r. dandártábornok
tanszékvezető egyetemi tanár,
rektorhelyettes,
főszerkesztő

Az orosz büntetőpolitika és börtönügy főbb irányjai 1497-1960 között

ANDRÉKÓ Zsolt,¹ FORGÁCS Judit²

„Historia est magistra vitae”, a történelem az élet tanítómestere, szól a régi római szállóige. Ha alaposabban megvizsgáljuk, hogy e szavak mögött milyen társadalmi törvényszerűségek húzódnak meg, óhatatlanul szembesülünk azzal, hogy azok az elvek, megoldások, amelyek a történelem folyamán felbukkantak, karakterükben nem változtak. Éppen ezért hiba, ha ezt figyelmen kívül hagyva bármely hatalom ezeket előveszi, leporolja, és az aktuálpolitikának megfelelően értelmezve pozitív tartalommal próbálja interpretálni. Az orosz büntetőpolitika alakulása bőséggel szolgáltat erre példát, amelyek közül néhány jellemző időszak kodifikációs eseményeinek tükrében mutatjuk be a nem megfelelő dogmatikai alapokra épülő jogrendszer deformálódását.

Kulcsszavak: orosz büntetőpolitika, orosz börtönügy, pönológia, Gulag, nevelés

A cári orosz büntetőpolitika

Szgyebnyik

Az orosz büntetőpolitika történelmének fejlődését tekintve egymásra épülő, a korábbi idők szellemiségéből táplálkozó, több évszázadot átölelő história. A 15. századi cári Oroszország a mongolok és a tatárok kiűzését követően három korábbi független orosz állam egyesüléséből alakult meg, önmagát a politikai térképen új nagyhatalomként definiálva. III. Iván, az első orosz cár a fiatal ország identitását így fogalmazta meg: Moszkva immár harmadik Rómaként szerepel a politikai palettán, a világ nagyhatalmai közé érkezve a Római és a Bizánci Birodalom méltó utódja. Ennek megfelelően az új birodalmi szemlélet megkövetelte a centralizált, militáris alapokon nyugvó vezetést, illetve a társadalom és a politika fejlődését.

A szellemi és politikai előretörés gyakorlatilag magával hozta az írásos törvénykezés megszületését Oroszországban. III. Iván orosz cár nevéhez fűződik az első

¹ Bv. hadnagy, reintegrációs tiszt, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet, e-mail: andreko_zsolt_gabor@hotmail.com

² Bv. alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék, e-mail: foragacs.judit@uni-nke.hu

írott orosz jogi aktus, az úgynevezett „Szugyebnyik”,³ amely az állami törvények gyűjteményét foglalta egy könyvbe. Az évszázados írás ma már Oroszország egyik legrangosabb történelmi jelentőségű szellemi termékének minősül, nyelvzetének megértésén nyelvészek csoportja, jogi aspektusait tekintve pedig jogászok csoportja dolgozott, hogy érthető, fejezetekre bontott, tagolt műként a mindenkori orosz törvénykezés szellemi eredetének mementójaként szolgálhasson. A cár közvetlen alárendeltségébe tartoztak a városokban a büntetőjogi kérdésekben ítélkezési jogkörrel felhatalmazott kormányzók. Szinte korlátlan hatalommal ruházta fel a kormányzókat és a bírakat, így biztosítva azt a látszatot, hogy a cár mindenhol ott van és mindenent lát.⁴

A Sugyebnyik 1497. évi életbelépésétől a következő néhány évszázadon keresztül hatályban volt. Meghatározta a bűncselekmény fogalmát „kovarnij posztupok”-ként, azaz „kicsapós tettek”,⁵ amely a fennálló rendszer és az igazságszolgáltatás ellen irányult. Ezt a definíciót a későbbiekben pontosították a *Russzkaja Pravda*-ban:⁶ egy személy vagy egyes személyek csoportjának megkárosításaként határozva meg a bűncselekmény fogalmát. A bűncselekményeket négy fő kategóriába sorolták: 1. állam elleni bűncselekmények (lázasadás, összeesküvés, felségárulás); 2. személy elleni bűncselekmények (gyilkosság, emberrablás); 3. vagyon elleni bűncselekmények (rablás, lopás); 4. igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények. E cselekményekre rektorzióként két fő büntetéstípus létezett: a halálbüntetés és a testi fenytések.⁷ A korszakra jellemző volt, hogy a szabadságvesztés mint büntetési forma ismeretlen volt, a fogva tartás csak az ítélet végrehajtásáig tarthatott, így nem meglepő, hogy akkoriban a cári igazságszolgáltatás nem rendelkezett megfelelő börtönrendszerrel.

Az Orosz Birodalom büntetőjogának fejlődése

Az orosz állam terjeszkedése magával hozta az államapparátus fejlesztésének szükségességét. I. Nagy Péter orosz cár⁸ volt az első uralkodó a Sugyebnyik megjelenését követően, aki a jogrendszer megreformálását sürgette. Uralkodásának ideje alatt az ország mérete rendkívüli módon megnövekedett, az orosz állam hivatalos elnevezése Orosz Birodalomra változott.⁹ Az uralkodó legfőbb törekvései között szerepelt, hogy birodalmát hasonlatossá tegye a nyugati típusú monarchiákhoz, ezért az orosz

³ 1497-ben vezették be először, az elnevezés az orosz „Szud”, magyarul „bíró” szóból ered. A „Szugyebnyik” magyar megfelelőjének leginkább a „bíráskodás” vagy a „törvénykezés” szót tekinthetjük.

⁴ PLIGUZOV 2000: 157.

⁵ BENCIANOV 1998: 12.

⁶ A *Russzkaja Pravda* az orosz állam hivatalos lapja volt, amelyben az újonnan bevezetett törvényeket, jogszabályokat ismertették az emberekkel. Funkcióját tekintve hasonló szerepet töltött be, mint hazánkban a *Magyar Közlöny*.

⁷ A testi fenytések nemcsak a verést, de a test csonkítását is jelentették, mint például a nyelv kivágása.

⁸ Uralkodott: 1682–1721.

⁹ SUBINSZKIJ 1908: 46.

jogrendszert a svéd modell¹⁰ mintájára alakították át. A reformok végrehajtását büntetőjogi szempontból az inkoherenca jellemezte, amelyről a korszakban született egymással ellentmondásos törvények, jogszabályok árulkodnak.¹¹

A modernizáció valós eredményei később, II. Katalin cárnő¹² regnálásának idején értek célt, aki a jogi képzettséggel rendelkező szakembergárda hiányának tulajdonította azt, hogy nagyobb fejlesztések esetén is a régi gyakorlat maradt domináns. A probléma kezelése érdekében vezette be a Moszkvai Egyetemen a jogi képzést, amely ekkor a birodalomban egyedülállónak számított.¹³ II. Katalin elképzeléseiben nem talált követőkre, ezért a szláv társadalom nem értékelte megfelelőképpen a tudományos területek fejlesztését. A következő cár, I. Pál¹⁴ egyértelműen kinyilvánította, hogy puhánynak tartja azokat az intézkedéseket, amelyek a haderő helyett más „haszontalan” területeket helyeznek előtérbe.¹⁵

A kodifikáció

Az orosz büntetőjog kodifikációjára végül I. Sándor cár¹⁶ és I. Miklós cár¹⁷ uralkodásának idején kerülhetett sor. A hosszú, 1830-tól 1836-ig tartó folyamat eredményeként megszületett a *Szvoyg Zakon Rosszijszkoj Imperii*, magyarul *Az Orosz Birodalom törvénykönyve* elnevezésű, három kötetből álló törvényt, amely tartalmazott minden 1649-től bevezetett és érvényben lévő jogszabályt.¹⁸ A kodifikáció a későbbiek során iránytűként szolgált a megszűnt birodalom nemzeteihez kötődő büntetőjogi rendszerek további fejlődéséhez. A cári büntetés-végrehajtás ekkor kifejezetten a megtorlást szolgálta, amelyet a szigorú végrehajtási rend és a kényszermunka rendszere garantált. Bár a „Börtönökét Gyámolító Társaság” segítő tevékenységét 1819-ben I. Sándor orosz cár is megerősítette,¹⁹ mégis a szabadságvesztés ebben az időszakban vállaltan a fizikai megsemmisítés eszköze volt. A korabeli szakirodalom deklarált célként említi, hogy a rendszer az elítélt számára megalázó és fizikai fájdalmat okozó tevékenységekkel gyakoroljon elrettentő hatást: „A büntetés-végrehajtás rendjének olyan elrettentőnek kell lennie, hogy a legutolsó proletár is többre becsülje az éhezéssel és fázással teli szabad életet, mint a börtön melegét és biztonságát.”²⁰

¹⁰ A svéd modell szerint az állam központi irányítás alá került, és az irányítást várkörzetek segítették. A király a várkörzetekre építette fegyveres hatalmát, és a várkörzetek vezető tisztségviselői a király képviselői lehettek. Ezzel az uralkodó és a nemese hatalmi pozíciója egyaránt megerősödött.

¹¹ SUBINSZKIJ 1908: 51.

¹² Uralkodott: 1762–1796.

¹³ TOMISZOV 2015: 241–243.

¹⁴ Uralkodott: 1754–1801.

¹⁵ TOMISZOV 2015: 251.

¹⁶ Uralkodott: 1803–1825.

¹⁷ Uralkodott: 1825–1855.

¹⁸ ALEKSZEJEVICS BLINOV 1914: 197.

¹⁹ GYETKOV 2007: 47.

²⁰ BALOGH–HORVÁTH 1983: 106.

A 19. század végére a birodalom elérte a – földrajzi értelemben vett – valaha ismert legnagyobb kiterjedését, így az orosz befolyás három kontinensen lehetett jelen, ezért a belső rend fenntartása megkövetelte a folyamatos fejlesztést. II. Sándor cár²¹ trónra lépését követően megkezdődhetett a korábbi feudális büntetőjogi rendszer átalakítása. A tulajdonjog elismeréséhez társult a tulajdonjog védelmének gondolata, az elkövetett bűncselekmények megfelelő és egységes megítélésének igénye a nemesség részéről, ezért a kormányzók és a vidéki képzetlen büntetőjogi bírák helyébe a cár jogi egyetemet végzett bírókat és ügyészeket rendelt, akik a hatályos büntetőjogot alkalmazták a birodalom minden területén.²² Ezzel gyakorlatilag visszaszorította a bírói visszaélések okozta embertelen büntetések tömeges alkalmazását, és hadat üzent az állami korrupciónak. Az orosz jogtörténet fordulópontjának tekinthető az 1864-es év, hiszen ettől kezdődően az 1917-es októberi forradalomig a jogrendszer folyamatosan formálódott, így voltaképpen hátat fordított középkori természetének. A halálbüntetések és a testcsonkító büntetések száma visszaszorult, és elterjedtebbé vált a szabadságvesztés mint büntetés alkalmazásának gyakorlata. E korszakban a büntetés-végrehajtás legfontosabb feladatául a fogvatartottak morális megjavítását tűzték ki. Ezt a célt az állandó felügyelettel, a bűncselekmény alapján történő differenciált elhelyezéssel, a hasznos elfoglaltsággal, a keresztény elvekre és erkölcsre való neveléssel, illetve az ellenszegülő és fegyelmetlen fogvatartottak elkülönítésével kívánták megvalósítani. 1864-re az orosz büntetőjog javarészt a francia és az angol büntetési rendszer legfontosabb elemeit illesztette bele saját jogrendszerébe, így a korszak szabadságvesztésre vonatkozó elvei tekintében modernnek minősült. Az 1877-től 1879-ig tartó börtönreformok végrehajtásával a fogvatartottak személyiségének átformálására alkalmazott eszközök sokat fejlődtek. Előtérbe került a munkáltatás és a képzések biztosítása, illetve a fogvatartott börtönben tanúsított viselkedéséhez mérten a jutalmazás és a fenytetés alkalmazásán alapuló javító-nevelő munka.²³ Az elítéltek nevelésének egyik legfontosabb formája, a munkáltatás, az úgynevezett cári katorga²⁴ táborokban történt. A táborokban dolgozó fogvatartottak létszáma a 20. század elejére 50 ezer főre duzzadt, így ezt az időszakot nevezhetjük a katorgatáborok „fénykorának”.²⁵ Minden bizonynyal, ha nem törte volna meg a szocialista forradalom az évszázadokon át tartó cári uralmat, a katorgatáborok rendszere jelentős mértékben fejlődhetett volna tovább, azonban az embertömegek elégedetlensége okozta forradalom és az államforma átalakítása az országot más irányba vitte, így a katorgatáborokról ma már inkább a Gulag előzményeként beszélhetünk. Az 1903. évi büntető törvénykönyv hatálybalépésével már differenciált büntetés-végrehajtási intézményrendszerről volt szó, amely magában foglalta a polgári, a katonai és a haditengerészeti végrehajtást egya-

²¹ Uralkodott: 1855–1881.

²² ALEKSZEJEVICS BLINOV 1914: 221.

²³ ALEKSZEJEVICS BLINOV 1914: 224.

²⁴ A katorga szó a görög eredetű *katargon* szóból ered, jelentése gálya vagy munka.

²⁵ BÁRDONICSEK 2019: 25–26.

ránt. A büntető törvénykönyv büntetési rendszere ismerte a halálbüntetést, a kényszermunkát,²⁶ a száműzetést, a fegyházat, a börtönt,²⁷ a várbörtönt,²⁸ az elzárást és egyéb mellékbüntetések. A századforduló környékén évente 2 millió elítélt fordult meg a szabadságelvonásra létesült intézményekben.²⁹

A szovjet szocialista börtönügy kezdetei

A proletárforradalom az élet minden színterén jelentős változásokat hozott. Félresöpörve az úgynevezett burzsoá jogtudományokat, a polgári jogászok „reakciós népsége” helyett, kezdetben írott jog nélkül a felfegyverzett nép bíraskodott. Az új rend kialakulásának kezdetén a marxizmus klasszikusai elnagyoltan vázolták fel a végrehajtás jogintézményeit. Milyenné vált az új rend büntetőpolitikája? „Elsődleges a hatalom, másodlagos a büntetőjog; eljárásainak kötött rendje tompa fegyver a nyílt osztályharcban.”³⁰ A szovjet igazságszolgáltatás kidolgozott törvények és eljárási szabályok nélkül működő népbíróságai a lenini alapértékek mentén kívánták működtetni, ebbéli szándékáról Lenin³¹ a következőképpen vallott: „Megtisztítottuk az utat a valódi népbíróságok számára és nem is annyira a megtorlás erejével, mint inkább a tömegek példamutatásával, a dolgozók tiszteletével, formalitások nélkül, a bíróságot mint a kizsákmányolás eszközét a szocialista társadalom szilárd alapjain a nevelés eszközévé tettük.”³² A bűnözés természetét szintén sajátos „lenini” nézőpontból³³ közelítették meg. Hitték, hogy az osztálytársadalom felszámolásával a vagyoni különbségeken alapuló bűnözés örökre eltűnik majd, és az esetileg jelentkező kihágásokat a társadalom erre külön létrehozott állami apparátus nélkül is el tudja majd hárítani. „Mivel a társadalmi együttélés szabályainak megsértésében álló kihágások eredendő társadalmi oka a tömegek kizsákmányolása, nyomora és szegénysége, e fő ok kiküszöbölésével a kihágások is elhalnak majd.”³⁴ Ebből következően vallották – később határozatban is leszögezték³⁵ –, a bűnözés az osztálytársadalom termékeként csak társadalmi eredetű lehet, a továbbiakban ebből az alapvetésből táplálkozott a bűnözés elleni koncepció is, amelynek lényege a bűnözés társadalmi szintű megelőzése volt. A szovjet vezetés tudatában volt annak, hogy mindez nem természetesen létrejövő folyamatok eredményeként alakul majd ki, nem nélkülözheti az állami kényszert, az erőszakot, a büntetőjogi repressziót, Lenint idézve: „A forradalom ellenségeit azokkal az eszközökkel kell elnyomni, amelyeket ők alkal-

²⁶ A birodalom távol-keleti részein működtetett telepek.

²⁷ Súlyosnak minősített bűncselekmények elkövetőinek.

²⁸ Politikai elítéltek fogva tartására hozták létre.

²⁹ BALOGH–HORVÁTH 1983: 106.

³⁰ KABÓDI–MEZEY 1988: 41.

³¹ Vlagyimir Iljics Uljanov, mozgalmi nevén Lenin (1870–1924).

³² FEOFANOV 1987: 113.

³³ Lenin fogalmazta ezt meg *Állam és forradalom* című (1917) művében.

³⁴ BALOGH–HORVÁTH 1983: 108.

³⁵ Az 1919-es büntetőjogi vezérelvekben szerepel ez a megállapítás.

maztak a proletáriátus ellen – más eszközök nincsenek!”³⁶ A lenini büntetőpolitikai koncepció újszerűsége abban nyilvánult meg, hogy az állami erőszak alkalmazása nem pusztán a megtorlásra irányult, hanem a bűnözés megelőzését is szolgálta, célja elsődlegesen a társadalmi rend védelme volt.

1917. november 7-ét követően a Lenin vezette Szovjet-Oroszország kilépett a háborúból, és a proletárdiktatúra bevezetésével párhuzamosan kirobbanó hároméves polgárháborúban tovább folytatta belső harcait. Ennek következtében már korán világhosszá vált, hogy a börtönökre igen nagy szükség van: Lenin 1917 végén a „szigorú forradalmi rend” megalapozása céljából a részegesek,³⁷ a huligánok, az ellenforradalmárok és egyéb anarchista személyek könyörtelen elnyomását követelte, a börtönbüntetés vagy a kényszermunka legsúlyosabb formáinak kiszabásával.³⁸ A szovjet-hatalom – bár mereven elzárkózott a cári idők gyakorlatától – nem engedhette meg magának, hogy a humanizmus útját járja, ehhez szolgáltatott indokot bőven a történelem is: „Fehérgárdisták és intervenciósök keresztesháborúja, a köztársaságon belüli összeesküvések, lázadások és a meghirdetett fehérterror következtében kénytelenek voltak védelmi rendszabályokat fogantatosítani.”³⁹ A polgárháborús⁴⁰ körülmények vezettek a védelmi bizottságok felállításához (Cseka),⁴¹ ami megteremtette a lehetőséget a nyílt terror alkalmazásának. A hatalom a fennmaradásért küzdve megkettőzte büntetési rendszerét, könyörtelenül fellépett az úgynevezett reakciós elemekkel szemben, de emellett enyhébb elbánásban részesítette a megtévedt dolgozókat. A terrort akár a végső megsemmisítésig alkalmazó, de a dolgozó néppel szemben javító-nevelő szándékot deklaráló szemléletre mint a szovjet-szocialista büntetési rendszer Lenin által lefektetett alapkövére tekinthetünk, amely a sztálini fordulatig zsinórmértékül szolgált az elmélet és a gyakorlat számára egyaránt.

1918. július 23-án a szabadságvesztésről mint a büntetésről és a végrehajtásának rendjéről szóló igazságügyi népbiztossági ideiglenes utasítás hangzatos alapelvekkel kezdte meg a világ első szocialista büntetés-végrehajtásának kiépítését.⁴² Az új alapelveken nyugvó ideiglenes végrehajtás célja a cári börtönrendszer felszámolása volt. Bár a cári katorgatóborokat a birodalom bukását követően megszüntették, ennek ellenére a munkatáborok gondolatát nem vetették el. A szovjet büntetőjog kiemelt figyelmet fordított az ítélkezés során az elkövető társadalmi helyzetére: „ha a ke-nőpénz elfogadásában vagy felajánlásában vétkes személy a vagyonos osztályokhoz tartozik, és arra használja a megvesztegetést, hogy tulajdonjoggal összefüggő kiváltságokat szerezzen vagy tartson meg, az illető a legkeményebb és legmegalázóbb

³⁶ BALOGH–HORVÁTH 1983: 107.

³⁷ Az októberi forradalom veszélyeztetőit a „részeges csőcselékben” látta leginkább.

³⁸ SZOLZSENYICIN 1989: 37.

³⁹ FEOFANOV 1987: 114.

⁴⁰ 1917 és 1922 között belháborús konfliktus volt Szovjet-Oroszországban a vörösök, a fehérek, illetve az egykori cári Oroszország nemzetiségei között.

⁴¹ Cseka: Csrezvicsajnaja Komisszija, a Szovjetunióban az 1917-i szocialista forradalom után szervezett állambvédelmi bizottság rövidített neve.

⁴² PÁL 1974: 25.

kényszermunkára ítélandó és minden vagyonától megfosztandó.”⁴³ A fenti idézet is bizonyítéka annak, hogy a bűncselekmény súlyának vizsgálatakor nem a bűncselekmény maga, hanem inkább az elkövető társadalmi helyzete határozta meg a büntetést. A burzsoázia megbüntetése markáns társadalmi üzenetet fogalmazott meg, mivel háborút hirdetett a korábbi feudalista rendszer hasznélvezőivel szemben, továbbá elégtételt szerzett a szegénységben élők számára a gazdagok vagyonának elkobzásával. Az új szabályozás szintén fontos feladatának tekintette az „elítéltek nevelését, fegyelmezett állampolgárként a társadalomba visszavezetését”, amelyet legfontosabb eszközként a munkával, a munkáltatás nevelő hatásával kívánta elérni. Elsődleges intézkedésként átszervezték a büntetés-végrehajtás objektumhálózatát. A korabeli intézeti szinten megvalósuló differenciálás újszerű szemléletmódot hozott magában. Az általános végrehajtási intézeteken (börtön) kívül speciális intézeteket hoztak létre: javítóintézeteket (fiatalkorúak, kis és első büntényesek részére), mezőgazdasági telepeket, börtönkórházakat, büntető jellegű gyógyító intézeteket (elmebetegeknek).⁴⁴ Az utasítás rendelkezéseiben megfigyelhető a fokozatosra való törekvés, amelynek logikus következménye volt a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége és a kategorizálás, amelynek eredményeként külön szempontként szerepelt az elkövetett bűncselekmény és az átnevelhetőség. A gyakorlatban a börtön mint a szabadságvesztés és az elzárás intézménye terjedt el leginkább, de már ebben az időszakban megfogalmazódott a javító-nevelő telepek rendszerének létrehozása a fiatalkorúak és a javíthatónak ítélt bűnözők vonatkozásában.

Az 1918-as utasítás értelemszerűen csak a munkásosztály tagjaival szembeni szankciókat tartalmazta, később az 1919 decemberében kibocsátott igazságügyi népbiztossági határozat jogszabályi erővel rendelkezve döntött a fehérekkel és egyéb ellenforradalmi elemekkel való leszámolás eszközéül megjelölt kényszermunkatáborok felállításáról, amelynek felügyeletét a Csekára bízta. Tovább árnyalja a lenini időszakról festett képet, hogy a polgárháborús körülmények között kiszélesítették a Cseka szerveinek jogosítványait és meggyorsították a büntetőügyek menetét, ami a büntetőeljárás leegyszerűsítését hozta magával. Az igazságszolgáltatás gyakorlatában elterjedt a konkrét bizonyítékokat nélkülöző bűnösség megállapítása, rendszeressé vált a feljelentés, a besúgás. A Népbiztosok Tanácsának 1921-ben kiadott dekrétuma leszögezte, hogy a büntetés-végrehajtás feladatait két irányba kell érvényesíteni: egyrészt fizikailag ártalmatlanná kell tenni az elítélteket, másrészt lehetővé kell tenni megjavításukat és elő kell segíteni a munkás életvitelhez való alkalmazkodást.⁴⁵

Szolzenyicin rendkívül humánusnak írja le a húszas évek korai szakaszára jellemző, leginkább a politikai foglyok szabadságvesztésének körülményeit: „szabadon járhattak-kelhettek a nappali órákban, a felügyelők önztek őket; férj és feleség közös cellát kapott, a cellában minden a kezük ügyében volt: újságok, folyóiratok,

⁴³ APPLEBAUM 2005: 64.

⁴⁴ PÁL 1974: 56.

⁴⁵ BALOGH-HORVÁTH 1983: 112.

könyvek [...] havonta három levelet kaphattak és írhattak, egyszer fogadhattak látogatót; az egyik cellából akadálytalanul átjuthattak egy másikba [...]”⁴⁶ Az ifjú állam tudományos műhelyek segítségével kényszerült egyfajta elméleti és büntetéstani állásfoglalás kidolgozására, mivel a szovjet jog büntető- és büntetés-végrehajtási tudománya a húszas évek elejére sem született meg. „A hivatásos politikusok Lenin, Dzerzsinszkij, Lunacsarszkij, Kalinyin, Lacisz beszédei és írásai, valamint állami és pártdokumentumok pótolták az elméleti alapvetést.”⁴⁷ Mégis felfedezhető az újító szándék, amely a nevelési céllal összekapcsolt munkáltatásban és a börtönök mellett megjelenő teleszerűen kialakított javító-nevelő intézetekben öltött testet. Hamarosan a büntetések rendszerét a nevelő szándékú intézkedések rendszere váltotta fel, a szabadságvesztést a szabadon végezhető munkával, a börtönt pedig a nevelő-intézetekkel helyettesítették.⁴⁸

Az úgynevezett szovjet büntetőjog elméletének kialakulásáig a polgári büntetőjog következetes tagadásán keresztül vezetett az út. A tettesközpontú determinista felfogás nem volt ismeretlen a nyugati büntetőjogi tudományok művelőinek körében. Ezen elméleti alapokat segítségül hívva szakított a szovjet büntetőjog a régi büntetőjogi konstrukcióval, erre példa, hogy a Szovjet Jogtudományi Intézet korabeli Btk.-szövegtervezetéből még a büntetés fogalmát is száműzték, és a „társadalmi védekezés intézkedései” kifejezést használták helyette. A tettesközpontú determinista felfogás a bűnözők társadalmi veszélyességéhez igazodva a proletárbíróságok széles bírói mérlegelésének teremtették meg a lehetőségét, kiegészülve a politikai és osztályszempontokat⁴⁹ figyelembe vevő büntetőgyakorlattal.

A cári büntető törvénykönyv eltörlését követően évekig vonakodtak kiadni az új törvénykönyvet. 1918-tól kezdődően az igazságszolgáltatás egyik eszközeként a törvényszéki bíraskodásnak a munkás-paraszt kormány politikai igényeit illet kielégíteni. A polgárháború befejezését követően (1922) jelentősen szigorítottak a megtorló intézkedések alkalmazásán. A politikailag motivált ítéletek következtében börtönökbe áramló százazrek okozta zsúfoltság és az intézeti szabályok szigorodása belső rendbontásra adott okot a fogvatartottaknak. „Megkezdődött a néma küzdelem, melyben nem dörögtek ágyúk, csak néha csattant el egy-egy puskalövés, csörömpöltek a kivert ablaküvegek [...] melyben a foglyok ragaszkodva ahhoz a jogukhoz, hogy egymással érintkezhessenek, csakazértis átkopognak egymásnak, átkiabálnak az egyik ablakból a másikba, üzeneteket eregetnek cérnaszálon [...]”⁵⁰ Ekkor merült fel első ízben az a gondolat, hogy a politikai elítélteket távoli és nehezen megköze-

⁴⁶ SZOLZSENYICIN 1989: 406.

⁴⁷ KABÓDI-MEZÉY 1988: 42.

⁴⁸ KABÓDI-MEZÉY 1988: 42.

⁴⁹ Ez a fajta megközelítés eleinte a dolgozók és a nem dolgozók megkülönböztetését szolgálta, később, a 1940-es években az uralkodó rend ellen lázadókat és a veszélyes visszaesőket is ideértették. A kategorizálás e fajtája az 1960-as évekig tartotta magát.

⁵⁰ SZOLZSENYICIN 1989: 407.

líthető helyekre telepítik, ahol, mint a Szoloveckij-szigeteken lévő, cári időkből származó táborrendszert, féléves tél zárja el őket a külvilágtól.⁵¹

A szovjet munkaiskola megjelenése és hatása a büntetőpolitikára

A szovjet börtönügy elméleti alapját képező javító-nevelő tevékenység kialakulására nagy hatást gyakorolt reformpedagógiai irányzatok közül kiemelkedő a munkaiskola filozófiája. A termelés és a nevelés összekapcsolása, a közösség egyénre ható ereje teljességgel illeszkedett a javítómunka-táborok és a javító nevelés eszmeiségéhez. Kezdetben a szovjet oktatási rendszer befogadta az angolszász, amerikai és német reformpedagógiai módszereket. A külföldön is sikeres reformpedagógiai irányzatok közül különösen a politechnikai képzés előnyei miatt a munkaiskola kapott zöld utat. A német Georg Michael Kerschensteiner⁵² volt az új típusú iskola megálmodója, amelynek célja, hogy a veszélyeztetett fiatalokat a munkára készítse fel, úgy vélte, hogy erkölcsi felemelésüket leginkább szorgalommal és feltétlen engedelmességgel lehet elérni. Követője, Blonszkij,⁵³ a szovjet politechnikai nevelés megteremtője 1918-ban Moszkvában alapított munkaiskolát.⁵⁴ Számára a munkára nevelés együttműködésen alapuló közösségi nevelést jelentett, amelynek célja az ipari termelésre irányuló komplex képzés volt.

Kerschensteinerrel és Blonszkijjal egy időben munkálkodott a drillen alapuló „félíg munka, félíg oktatás” megteremtésén a munkaiskola világszerte ismert képviselője, Makarenko.⁵⁵ Pedagógiájának középpontjában az olyan közösen végzett munka és öngazgató kollektíva áll, amely lehetővé teszi egyrészt a társadalom számára hasznos állampolgárok nevelését, másrészt az autonóm személyiség létrejöttét. Makarenko elvei szerint az egyén nevelése önmagában nem képzelhető el, így pedagógiájának legfőbb jellemzője a kollektivizmus, a közösségi érdekek előtérbe helyezése. Közösségi pedagógiáját fiatalkorú bűnözők számára szervezett önellátó táborokban (Gorkij-telep és a Dzerzsinszkij kommuna) alkalmazta, ahol a fiatalok napi 4 órát dolgoztak.⁵⁶ Tény, hogy e korszak mintaadó pedagógusa Makarenko⁵⁷ volt, aki teljesítette a szocialista ideához illeszkedő követelményeket.⁵⁸ „Elvetette a pszichológiai megközelítést és a pedagógiai elméletek túlburjánzását – ebben

⁵¹ SZOLZSENYICIN 1989: 408.

⁵² Georg Michael Kerschensteiner (1854–1932).

⁵³ Pavel Petrovics Blonszkij (1884–1941).

⁵⁴ SOMOGYVÁRI 2016: 86.

⁵⁵ Anton Szemjonovics Makarenko (1888–1939).

⁵⁶ SZABÓ 2013.

⁵⁷ Makarenko neveléstani koncepciója az ötvenes-hatvanas években leegyszerűsítve, dogmává merevítve döntően befolyásolta a szovjet típusú kelet-közép-európai országok iskoláinak nevelési-oktatási gyakorlatát. Pedagógiája különös helyet foglal el az orosz-szovjet, de bátran állíthatjuk, hogy az egyetemes pedagógia történetében is. Tömegek szerették, hitték, követték, mások kritizálták katonai szigoráért, az egyéni nevelhetőség elutasításáért. Tudományos marginalizálódásához a sztálini idősakkal, annak alapeszméivel való részleges azonosulása vezetett.

⁵⁸ SÁSKA 2005: 85.

a tekintetben ellentétbe került korábbi mesterével, Krupszkajával és a húszas évek kísérletezésével.⁵⁹ A munka és a munkával nevelés közösségformáló ereje kulcsfontosságú szerepet töltött be a mindenoldalúan fejlett ember létrehozását közép-pontba állító makarenkói eszmerendszerben.

A sztálini büntetőfilozófia paranoid térhódítása az 1930-as években

A szovjet Btk. 1926-os módosításának egyetlen és azóta is hírhedt cikkelye, az a bizonyos „ötvennyolcas” terelte később emberek millióit a Gulag fogságába. Szolzsenyicin így ír erről: „Valóban nincs az égvilágon olyan vétség, szándék, cselekedet vagy mulasztás, amelyet meg ne lehetne torolni az Ötvennyolcas Cikkely széles tenyerével.”⁶⁰ Az „ötvennyolcas” sem a politikai, de még az államellenes vétségek fejezetéhez sem tartozott, hanem a közönséges bűntényesek csoportjába sorolta megszegőit, akik a „nép ellenségének” soraiba tartoztak. Ellenforradalminak minősült minden olyan tett és mulasztás, amely a hatalom gyengítésére irányult. Büntetni rendelték a fegyveres felkelést és a hatalom megragadását, a más országnak nyújtott segítséget, a kémkedést és az ipari/gazdasági rongálást, a terrort, a diverziót (rombolás, kártevés), a szovjethatalom elleni propagandát vagy agitációt, a feljelentés elmulasztását és végül a szándékos kötelezettségszegést.⁶¹ Természetesen minden lehetséges eszközt megragadtak arra, hogy a felsoroltakat a legtágabban értelmezzék. Így követtek el súlyos bűncselekményeket a végtelenül legyengült és munkára alkalmatlan munkatelepeken raboskodók, az idegen országban fogságba esett katonák, a Szovjetuniótól elszakadni vágyó észti, lett, litván és ukrán nacionalisták, egy féltékeny férj, aki felpofozta párttag ismerősét, vagy a kolhoztagok, akik nem teljesítették az előírt számú munkanapot.

Javítómunka-telepeken helyezték el az 1-3 évi szabadságvesztésre ítélt munkásparaszt származású, javíthatónak ítélt elkövetőket. Ezen intézetekre vonatkozóan vezették be a büntető igazságszolgáltatás gyakorlatába a fogvatartottak politikai-nevelő tevékenységének⁶² fogalmát. A hivatalos szabályozók és a propaganda nyilvánvalóan szebb képet festett a korabeli végrehajtásról, mint ahogy az valójában működött a gyakorlatban. Pál 1972-ben így jellemezte a javítómunka-telepek működését: „A nevelői tevékenység ezekben az objektumokban bontakozott ki leginkább. Bevezették az önkormányzatokat, nagy gondot fordítottak az elítéltek aktivizálására.”⁶³ Gyetkov is erre hivatkozott tanulmányában, miszerint a hivatalosan erre

⁵⁹ SOMOGYVÁRI 2016: 86.

⁶⁰ SZOLZSENYICIN 1989: 37.

⁶¹ SZOLZSENYICIN 1989: 37.

⁶² Előszőr az orosz föderáció javítással-neveléssel foglalkozó 1933-ban kiadott kódexében jelent meg „политко-воспитательная работа” elnevezéssel.

⁶³ PÁL 1972: 60.

kijelölt apparátus és a fogvatartottak öntevékeny szervezetének képviselői együtt alakították ki a politikai-nevelő tevékenység végrehajtásának rendjét.⁶⁴

A büntetés-végrehajtási szervezet változásában mérőföldkőnek számított az az 1929-es rendelet, amely rendelkezett a Szovjetunió távoli területein fekvő javítómunka-táborok – később Gulagként ismertté vált lágerek – felállításáról. A javítómunka-telepeknél lényegesen nagyobb számban létesültek javítómunka-táborok, ahol szigorú rendszabályok és csekély kedvezmény várta a 3 évet meghaladó ítélettel ide befogadottakat. A harmincas évek elejére erősödött fel az a tézis, amely a büntetést „támadó fegyvernek” tekintette a bűnözés elleni harcban. A korszak szovjet igazságszolgáltatásának legfőbb jellemzőjeként a szigorú büntetéseket inkább az új rendszer ellenségeivel szembeni eszközként alkalmazták, mintsem a bűnelkövetés visszaszorítására vagy a társadalomba történő visszailleszkedés elősegítésére. A javítómunka-táborok lakóit szigorú elszigeteléssel és kemény fizikai munkával kívánták „megjavítani”, a táborok felügyeletét az államvédelmi hatóság látta el. A fogvatartottak politikai szempontból való megkülönböztetése a Gulagban tovább élt, a proletárok és a politikai foglyok fogva tartásában az elsőrendű hasonlóság a kényszermunka volt. Itt érdemes megjegyezni, hogy az egyes fogvatartotti csoportokkal szemben tanúsított eltérő bánásmód nem volt ismeretlen a korábbi Orosz Birodalom egységébe tartozó népcsoportok vonatkozásában sem. A társadalmi hovatartozás szerinti differenciálás eltérő bánásmódban való megnyilvánulása a cári Oroszországban, majd Szovjet-Oroszországban és a Szovjetunióban is az élet minden területén világosan érezhető volt, a Gulagban pedig markánsan kiéleződött.

A szabályozás álhumanizmusát jellemzi, hogy a javítómunka-táborok betelepítésének első időszakában az osztályszempontú kategorizálás alapján, a munkás-paraszt származású fogvatartottak esetében érvényesítették csupán a kulturális-felvilágosító tevékenységet. A táborokban a munkás-paraszt származású szabadságvesztésre ítélt emberek munkáltatása nem haladhatta meg a napi 8 órát, túlóráztatni, illetve éjszakai műszakba beosztani a beleegyezésük nélkül nem lehetett őket. Az elvégzett munkáért fizetést is kaptak, amely felett szabadon rendelkezhettek, az állam a bérük legfeljebb harmadát vonhatta le. Részesülhettek egészségügyi ellátásban, szervezett látogatófogadás keretein belül minden hétvégén láthatták családtagjaikat, és beszélgethettek velük, így nem szűnt meg a kapcsolatuk a külvilággal véglegesen.⁶⁵ Ezzel szemben az osztályellenségek által elkövetett bűncselekményeket, kihágásokat, illetve a nyílt politikai ellenszegülést nagyobb szigorral szankcionálták. Kényszermunkát – a munkás-paraszt származásúakhoz hasonlóan – ők is végeztek, de munkabér már nem illette meg őket. A kényszermunka és a rideg körülmények okozta egészségügyi panaszaiikkal nem fordulhattak senkihez, gyakorlatilag orvosi ellátás nélkül maradtak. A végletekig kimerült, testileg

⁶⁴ GYETKOV 2007: 51.

⁶⁵ CZÉH 2003: 133.

és szellemileg is legyengült embereket szinte teljesen elzárták a külvilágtól, látogatókat is csak ünnepnapokon fogadhattak, és a látogatásra is csak a közvetlen családtagok mehettek be. A szökési kísérletet rendkívül szigorúan büntették, a többszöri kísérletnek pedig azzal vetettek véget, hogy a fogvatartottat lelőtték.⁶⁶

A Gulagért is felelős Egyesített Állami Politikai Bizottság (OGPU) 1930-ban kiadott rendelete – a bevezetett represszív elemeket ellensúlyozva – írta elő a kulturális-felvilágosító tevékenység konkrét formáit. Ezek közé tartozott a klub- és színházszervezés, a tudományos ismeretterjesztés és a felvilágosítás, amelyeket a fogvatartottak öntevékenységre támaszkodva működtettek. A valóságban azonban ezekben az intézményekben a szigorú megtorlást és fegyelmezést alkalmazták.⁶⁷ A szovjet típusú szabadságvesztés végrehajtásának rendszere tovább szigorodott, a strukturális átalakítást követően ismét felbukkanó börtön mint végrehajtási forma már csak csekély hányadát adta a büntetés-végrehajtási intézeteknek. A szovjet vezetés igyekezett a hagyományos börtönöket szinte teljes mértékben lecserélni a Gulagra, amely törekvés megmutatkozott abban, hogy a három évnél hosszabb időre meghatározott szabadságvesztés-büntetések kizárólag a munkatáborokban lehetett letölteni.⁶⁸

Miközben a Gulag egyre szélesebbre tárta kapuit, az OSZSZSZK 1933-as büntetés-végrehajtási törvénykönyve elveiben hű maradt néhány fontos vívmányhoz, a társadalmilag hasznos munkáltatás, a politikai nevelőmunka, a fokozatosság és a kategorizálás alapelveihez. Kiemelt szerepet szánt a végrehajtásban a felügyelőbizottságok működésének, amelyek feladata egyrészt az intézmények társadalmi ellenőrzése, másrészt a nevelőmunka támogatása volt. A 6–10 főből álló bizottságot részben társadalmi alapokon kívánták létrehozni, tagjai közé választva a területileg illetékes bírót, ügyészt, a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokát, a helyi társadalmi és gazdasági szervezetek vezetőit, és tanácskozási jogkörrel kívánták felruházni az intézet egyik nevelőtisztjét, orvosát és pedagógusát is. A bizottságnak széles körű kezdeményezési jogkört szántak a kegyelmezés, a büntetett előélet törlése és más elítélteket sújtó jogkövetkezmények mellőzése terén.⁶⁹ „De nem múlik el egy év sem, s e törvény hatályát veszti. S helyét, a hatalom fintoraként, a belügyi népbiztossági rendelkezések és utasítások foglalják el a büntetés-végrehajtás egész területén.”⁷⁰ A Belügyi Népbiztosság (NKVD)⁷¹ 1934-es megalakulásával a büntetés-végrehajtási intézeteket egységes irányítás alá vonták, így az összes intézet az úgynevezett Gulag-hatás közelébe került.

Az időszakra jellemző koncepciók perек fő teoretikusa Visinszkij⁷² volt, aki 1935-ben lett a Szovjetunió főügyésze, és koncepciók perек sorát vezette le.

⁶⁶ JAKOVLEV–BURCEV 1999.

⁶⁷ LŐRINCZ 2006: 7.

⁶⁸ KHLEVNIIK 2013: 9.

⁶⁹ BALOGH–HORVÁTH 1983: 116.

⁷⁰ KABÓDI–MEZEY 1988: 45.

⁷¹ NKVD (Народный комиссариат внутренних дел).

⁷² Andrej Januarjevics Visinszkij (1883–1954).

Két egyszerű alaptétel köthető nevéhez: „a büntetőjog az osztályharc eszköze” és a „beismerő vallomás minden bizonyíték királynője”. Nézetei szerint: „a bíróságon az objektív igazságot nem lehet megállapítani minthogy nem lehet felhasználni a gyakorlatot, mint az igazság kritériumait: a bűncselekményt nem lehet reprodukálni. És ha ez így van, az igazságot nem lehet megállapítani, úgy elegendő a terhelt bűnössége maximális valószínűségének megállapítása.”⁷³ Tételeit a kommunista rezsim gyakran alkalmazták koncepciók perekben, amennyiben ugyanis a büntetőjog az osztályharc eszköze, úgy szabadon alkalmazható mindenki ellen, akit az uralkodó osztályellenségnek tekint. A második tétel alapján a beismerő vallomást bármilyen módszerrel ki kell kényszeríteni a vádlottból és környezetéből.

Az ideológia és a végrehajtási gyakorlat továbbra sem mozgott párhuzamosan. Az NKVD által irányított javítómunka-táborokra és -telepekre 1940-ben kiadott határozat ismét konkretizálta a kulturális-nevelő tevékenység alapvető formáit. Ide tartozott: a politikai jellegű tevékenységek sora, ezen túl a termeléssel kapcsolatos tevékenységek, a faliújság gondozása, az iskolai tevékenység, a klubtevékenység és a könyvtári tevékenység. 1943-ban született meg az NKVD határozata,⁷⁴ már a szovjet állam javító-nevelő munkával történő átnevelésének legfontosabb alapelveként említi a politikai-nevelő tevékenységet. Nehezíti az értelmezést, hogy a határozat szinonimaként használja a politikai és a kulturális-nevelő tevékenység fogalmát, mégis jelentős újításként e tevékenységi körhöz konkrét tartalmat rendel. A fogvatartottak közti irányított beszélgetés során előadások és kiselőadás formájában kívánta erősíteni a politikai tudatosságot. A munkához való viszony javításáért beemelte a sztahanovista módszereket, szorgalmazta az élmunkások népszerűsítését az írott sajtó és röpgyűlések útján. A határozat a kulturális-nevelő tevékenység feladatai közé sorolta a napirend szervezését, a fegyelmező és ösztönző intézkedések megvitátását, a fogvatartottak szabadidős és kulturális tevékenységének megszervezését, az öntevékeny csoportok működtetését.⁷⁵

A második világháborút követően a politikai rendszer hatékony védelme a büntetőjognak és a végrehajtásnak egyaránt legfontosabb feladatává vált. Sztálinnak az osztályharc folyamatos éleződéséről szóló teóriája megalapozta a következtetést, miszerint a politikai rend ellen fellépők vagy a tételezett gazdasági szabályok megsértői a nép ellenségei, tehát: a büntetőjog legkeményebb szigorára érdemesek. Az osztályharcos felfogás nem tűrte a garanciákat, a büntetőjognak a polgári szabadságjogok tiszteletben tartására épülő konstrukcióját.⁷⁶ A hangzatos büntetés-végrehajtási elvekkel ellentétben a rideg valóság azt mutatta, hogy az évek során a büntetések és a büntetési tételek tovább szigorodtak. „Nyakló nélkül ültették le a népet egy kalászáért, egy uborkáért, két szem krumpliért, egy szál forgácsért,

⁷³ ФЕОФАНОВ 1987: 118.

⁷⁴ Irányelvek a Szovjetunió Belügyi Népbiztossága alatt működő javító-nevelő telepeken végzett kulturális-nevelő tevékenység állapotát szolgáló intézkedésekről.

⁷⁵ ГУЕТКОВ 2007: 51.

⁷⁶ МЕЗЕВ 2004: 325.

egy karika cérnáért – mindenért tíz évre. A tíz év hamarosan kevésnek bizonyult, 1947 júniusától kezdve az úgynevezett »negyedszázadost« a humanitás nevében eltörölt halálbüntetés helyett vezették be.”⁷⁷

A Gulag-rendszer filozófiája és gazdasági sajátosságai

A Gulag létrejötté sajátos kettősségből táplálkozott, a kialakulásáért felelős politikai és gazdasági érdekeket nehéz egymástól szétválasztani. A politikai szempontok világosak voltak: „A régi bolsevik gárda és az értelmiség megsemmisítését az a törekvés diktálta, hogy a társadalomba beleoltsák a félelmet a rendszerrel szemben; ez megkönnyítette az irányítást felette. Ily módon a represszió részben hatalomtechnikai jelenség volt.”⁷⁸ A Gulag létrejöttének gazdasági vonatkozásait az 1924-es büntetés-végrehajtási kódexbe korábban már belefoglalták: „Valamennyi javító-nevelő intézmény köteles az ott fogva tartottak munkájával fedezni önköltségeit, nem tévesztve szem elől ugyanakkor a nevelési célokat.”⁷⁹ Jól látható, hogy tudatosan készültek arra, hogy az egész büntetőszisztémát bekapcsolják az ország gazdaságába, ezért a Gulag gazdasági rendszerének középpontjába a termelékenység és a hatékonyság elvét állították.

A sztálini korszak egyik fontos jellemzőjeként 5 éves gazdasági tervek követték egymást. Ezek megvalósításához gigászi mértékben járult hozzá a Gulagban fogva tartott emberek millióinak munkája, akik a második világháború előtt a Szovjetunió nikkelyártásának 46,5%-át, óngyártásának 76%-át, kobaltgyártásának 40%-át, króm- és vasércgyártásának 40,5%-át, aranytermelésének 60%-át és fakitermelésének 25,3%-át adták.⁸⁰ A világháború idején a kényszermunkatáborok hamar átálltak a lőszerre, a fegyverre, az egyenruhák és más katonai eszközök gyártására. A háború azonban természetesen a Gulag életére is nagy hatással volt. Az egyik fontos változás volt, hogy megcsappant az ételadagok mennyisége, 1942 tavaszára többször is előfordult, hogy a fogvatartottak akár napokig is élelem nélkül maradtak. Többek között ennek tudható be, hogy a békeidőkhöz képest is kiugróan magas volt a táborokban elhunyt foglyok száma, miközben a termelést folyamatosan növelni kellett. Az elhunyt emberek helyére ebben az időszakban nem érkeztek új fogvatartottak, hiszen a férfiak túlnyomó többsége a fronton harcolt, a nők pedig egyéb, termeléssel kapcsolatos feladatokat láttak el. A kiesést pótolni kellett, ezért a fogvatartottak munkaideje megnövekedett, így a megnövekedett munkaterhek mellett szélsőséges esetben a foglyok számára a nap 24 órájából már csak 4-5 óra pihenőidőt biztosítottak.⁸¹ A helyzet komolyságát támasztja alá egy túlélő beszámolója, misze-

⁷⁷ SZOLZSENYICIN 1989: 89.

⁷⁸ ZSEMLYE 2015.

⁷⁹ ZSEMLYE 2015.

⁸⁰ MIKHAILOVNA 2000: 91.

⁸¹ MIKHAILOVNA 2000: 113.

rint 1942 tavaszára olyan súlyos volt a munkaerőhiány, hogy gyakran arra sem táltak embert, hogy a holtakat eltemessék.⁸² Mikhailovna orosz történész a Gulagok gazdasági aspektusait vizsgálva állapította meg, hogy bár a táborokban kitermelt javak jelentősek voltak, a szabad emberek termelékenységének csupán 50%-át jelentették. Ennek okaként említhető egyrészt a kényszermunkából levezethető motivációhiány, másrészt a Gulag folyamatosan csökkenő lélekszáma, amely egyre nagyobb terhet rótt a végletekig kihasznált életben maradóakra.⁸³

A világháborút követően Sztálin haláláig a Gulag megszüntetéséről – habár gazdaságilag is észszerű döntésnek bizonyult volna – szó sem lehetett. Hiába volt nyilvánvaló a szovjet vezetés számára a kényszermunkatábor-rendszer gazdasági vesztesége, politikai szempontból Sztálin paranoiás hatalommániájának totális kiszolgáltatására, ezáltal az állami terror széles körű alkalmazására továbbra is tökéletesnek bizonyult. Az élet szinte minden területét ellenőrzése alá vonó igazságszolgáltatás még Sztálin haláláig a szovjet büntetőipar legsötétebb gépezetének fogaskerekei közé préselte mindenféle politikai ellenállás csíráját, a politikai vagy lehetséges politikai ellenfelek évtizedekre való félreállításával.

A büntetőpolitika hangsúlyváltása a lenini tanok jegyében

Sztálin halálát követően, az 1953 és 1956 közötti időszakban a Szovjetunióban jelentős dekriminalizációs törekvések jelentek meg.⁸⁴ Az SZKP XX. kongresszusa 1956-ban határozottan megbélyegezte a sztálini törvénytörő büntetőpolitikát, ám a tényleges változást külpolitikai események sorozata (a lengyel, a magyar, a szuezi válság) tovább késleltette. A Legfelsőbb Tanács 1957-ben hozott határozatot a büntetési rendszer alapvető átalakításáról és egy új Btk. kidolgozásáról.

„Az ezzel egyidőben megjelent kormányhatározatok igazi tűzoltó munkát végeztek: a börtönügy elméleti tisztázásának szándéka nélkül sorra lenyesegették az elmúlt negyedszázad vadhajtásait. Megszűnt az államvédelmi hatóság adminisztratív bírói jogköre, felszámolták a javító-nevelő táborokat, visszaállították a büntetés-végrehajtás fokozatos jellegét és ismételten megszervezték a társadalmi felügyelőbizottságokat.”⁸⁵

A javítómunka-telepekről és börtönökről szóló 1958-as határozat magában foglalta a büntetés-végrehajtási intézetekben működő politikai-nevelő tevékenység tartalmát és alapvető irányait. A határozat értelmében a fogvatartottak nevelésének

⁸² MIKHAILOVNA 2000: 113–114.

⁸³ MIKHAILOVNA 2000: 117–126.

⁸⁴ Ezt követően nem minősült bűncselekménynek az önkényes kilépés, a tehervonaton való utazás és az egyéni munkamulasztás.

⁸⁵ KABÓDI–MEZEY 1988: 46.

célja a szovjet törvények és a szocialista együttélés szabályainak betartása, a munkához, valamint az állami és a személyi tulajdonhoz való viszonyulás megjavítása, az öntudatosság és a kulturális színvonal emelése volt.⁸⁶ A szabadságvesztést végrehajtó intézményrendszert a javító-nevelő telepek⁸⁷ és a börtönök rendszerei jelentették. A szovjethatalom a szabadságvesztés végrehajtását az ötvenes évek végére a javító-nevelő telepek tagolt hálózatára építette, a börtönök szerepe másodlagossá vált. A javító-nevelő munkatelepek 800–900 elítélt táborszerű elhelyezését szolgálták. A zárkákat 20–30 ember befogadására tervezték, 4–5 zárka alkotott egy munkabrigádot, élén a nevelőtiszttel. Az elítéltek kategorizálását a nem, az életkor és az osztály szempontjából végezték. A végrehajtás elvi célja a munkáltatással összekapcsolt megjavítás lett.

Ebben az időszakban fogalmazódott meg hivatalosan is az az igény, amely előrevetítette az össz-szövetségi börtönügy alapjául szolgáló börtönügyi kódex kidolgozását, amely alapelvi szinten kifejezésre juttatja az elítéltek átnevelésének konkrét formáit és feltételrendszerét.⁸⁸ A végrehajtás modernizálásához nagy segítséget nyújtott az SZKP XXII. Kongresszusa,⁸⁹ amely a Lenin által felvázolt büntetés-végrehajtási elveket részesítette előnyben. Sürgette a büntetések egyéniesítését, támogatta a differenciálási törekvéseket és a büntetés-végrehajtás humanizálása mellett hangsúlyozta, hogy a szocialista börtönügy kulcskérdése: „a helyes arány megteremtése a büntetés elnyomó-megtörő, illetve nevelő-meggyőző elemei, eszközei között.”⁹⁰ A korszak szovjet elméleti szakemberei kiemelték, hogy olyan börtönrendszer kialakítása szükséges, amely rendjét és módszereit tekintve a legjobban segíti a büntetési cél elérését, az átnevelést a cél eléréséhez vezető módszerként jelölték meg. Továbbá hangsúlyozták, hogy a szabadságvesztés hatálya alatt álló elítélt jogi helyzetének szabályozása nélkül sérül a végrehajtás törvényességének garanciája: „Nem engedhető meg tehát a büntetés-végrehajtás rendjében, a börtönrendszerek működésében semmiféle önkény.”⁹¹ A következő években a bűncselekményt elkövető személyek megjavítása és átnevelése került középpontba, elsődleges szerepet szánva az elítéltek munkában való részvételének, a börtön belső rendje, fegyelme megtartásának és a politikai-átnevelő tevékenység⁹² mellett az oktatásnak és a képzésnek.⁹³ A politikai nevelőmódszer fontos eszközének és a javulás mércéjének tekintették az elítéltek mozgósítását, közösségi programokon való részvételét és az ott tanúsított aktivitást.⁹⁴

⁸⁶ GYETKOV 2007: 52.

⁸⁷ Megkülönböztetünk általános tábort, különös tábort és szigorított tábort.

⁸⁸ Az 1961-ben hatályba lépett Btk. alapján elkészült, és kiadták a szabadságvesztés végrehajtásának rendjét szabályozó új büntetés-végrehajtási törvénykönyvet.

⁸⁹ 1961-ben a XXII. pártkongresszuson nyilvánosan elítélték Sztálint.

⁹⁰ KABÓDI-MEZEY: 1988: 48.

⁹¹ GLÁSER 1975: 50.

⁹² A politikai nevelőmunka területén az alábbi feladatokat határozták meg: a munkához való becsületes viszony kialakítása, a törvények tiszteletére és pontos betartására nevelés, a szocialista tulajdon iránti gondosság fokozása, az együttélés szabályainak tiszteletben tartására nevelés, az öntudat fejlesztése, a kulturális színvonal emelése, a hasznos kezdeményezőkészség növelése.

⁹³ 1969. november 1-jén lépett hatályba a Szovjetunió büntetés-végrehajtási törvénye.

⁹⁴ PÁL 1976: 117.

Összegzés

Az orosz büntetési rendszer – a Szugyebnyik 1497-es életbelépését követően – 1917-ig évszázadok során fel-le ívelő, de összességében előremutató tendenciájú volt, aminek az Orosz Birodalom széthullása vetett véget. Az orosz büntetési rendszer folytatása a 20. századot meghatározó szovjet korszak volt, amely a büntetés-végrehajtási rendszert kettős célra használta fel saját politikai meggyőződésének tükrében. A szovjetrendszer egyik legfontosabb jellemzője, hogy a politika az élet minden területére hatással volt. A börtönügyi tudományok képviselői az osztályharc éleződésének elméletét felhasználva, a börtönjogot harci eszközzé változtatva a büntetés-végrehajtást a könyörtelen osztályleszámolásra használták fel. A szovjet büntetőpolitika a bűnözés természetének magyarázatára a történelmi materializmus szemléletét alkalmazta. A proletárforradalom kiiktatta az úgynevezett burzsoá jogtudományokat, az azok helyébe lépő népbíráskodás jogalkalmazásához a marxizmus klasszikusai szolgáltatott ideológiai alapot. Alapelvei szintre emelték téziséket, miszerint a bűnözés az osztálytársadalmak terméke, amely az osztályok kibékíthetetlen ellentétének felszámolása után megszűnik.

A munka és a munkával nevelés közösségformáló ereje kulcsfontosságú szerepet töltött be a mindenoldalúan fejlett ember létrehozását középpontba állító makarenkói eszmerendszerben. A munkafolyamatok kivitelezése, annak militarista színezete, a termelés és a nevelés összekapcsolása, a közösség egyénre ható ereje teljességgel illeszkedett a javítómunka-táborok és a javító-nevelés eszmeiségéhez. A Szovjetunióban a marxista-leninista ideológia determinista elmélete alapozta meg a javító-nevelés eszmerendszerét, a cselekményük népellenes voltát felismerő és azt megbánó dolgozók vonatkozásában. A szovjet börtönügy valódi humanista gondolatokat csak elméletben fogalmazott meg, embertelensége a mindennapi gyakorlatban, a paranoia és a retorzió szülte kényszermunkatáborokban mutatkozott meg. A szovjet példával ismét bizonyosságot nyert, hogy a kontroll nélküli hatalomgyakorlás súlyosan deformálja a végrehajtó hatalmat, még akkor is, ha látszólag hangzatos elvek köré építik a szabályozást.

A bemutatott időszak magában hordozza azon általánosítható tapasztalatot, amely szerint a mindenkori hatalom és a büntetőpolitika egymástól nem elválasztható. Az, hogy ez a kölcsönhatás milyen mélységben avatkozik be az egyén magánszférájába, az adott társadalom jogállami berendezkedésének függvénye. Ha az intervenció keretei nincsenek pontosan meghatározva és törvényben rögzítve, akkor ennek egyenes következménye a szabados jogértelmezés és ennek nyomán a törvénytelen végrehajtás. Végző soron a törvénytelen büntetés céljának megvalósulását zárja ki, így az adott jogrendszer alapjai kérdőjeleződnek meg. Ennek szomorú példáját produkálta a 20. századi szovjet-orosz büntetőpolitika, amelynek főbb szegmenseit igyekeztünk a tanulmányban kifejteni.

IRODALOMJEGYZÉK

- ALEKSZEJEVICS BLINOV, Ivan (1914): Судебная реформа 20 ноября 1864 г.: историко-юридический очерк. *Законодательство Российской империи*.
- APRLEBAUM, Anne (2005): *A Gulag története I–II*. Ford. Tomori Gábor, N. Kiss Zsuzsa. Budapest: Európa.
- BALOGH László – HORVÁTH Tibor (1983): *Büntetés-végrehajtási jog I*. Budapest: BM.
- BÁRDONICSEK Dominika (2019): *A szovjet büntetés-végrehajtás egy sajátos válfaja: A Gulag női táborai*. Pécs: PTE BTK Történettudományi Intézet – Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport (MOSZT).
- BENCIANOV, Mikael (1998): Судебник 1497 года и складывание территории русского государства. *Волот*, 12.
- CZÉH Zoltán (2003): *A Gulag mint gazdasági jelenség*. Budapest: Magyar Ruzsisztikai Intézet.
- LŐRINCZ József (2006): A „nevelés-gondolat” a XX. századi börtönügyben – jogászai szemmel. *Börtönügyi Szemle*, 25(3), 1–20.
- ФЕОФАНОВ, Юри́й (1987): A szocialista jog megszületése. *Belügyi Szemle*, 25(11), 112–119.
- GLÁSER István (1975): *A szabadságvesztés büntetés-végrehajtása*. Budapest: Közgazdasági és Jogi.
- ГУЕТКОВ, Михаил Григорьевич (2007): Воспитательная работа как основное средство воздействия на осужденных лиц: Самарская гуманитарная академия (Самара). *Серия: Право*, (2), 46–55.
- JAKOVLEV, Borisz – BURCEV, Alekszandr (1999): *Концентрационные лагеря СССР (отрывки)*. Online: http://scriptum.cz/soubory//scriptum/%5Bnode%5D/jakovlev_burcov_koncentracynnyje-lageri-sssr-otryvki_txt.pdf
- KABÓDI Csaba – MEZEY Barna (1988): Börtönügy – Keleten (Az európai szocialista országokban, 1917-től napjainkig). *Módszertani Füzetek*, 5(1), 41–56.
- КНЛЕВНИУК, Олег (2013): *The History of the Gulag*. New Haven: Yale University Press.
- MEZEY Barna (2004): *Magyar jogtörténet*. Budapest: Osiris.
- МИКХАЙЛОВНА, Галина Ивановна (2000): *Labor Camp Socialism: The Gulag in the Soviet Totalitarian System*. Armonk: Sharpe.
- PÁL László (1972): *Büntetés-végrehajtási nevelés történeti áttekintése*. Budapest: Büntetés-végrehajtás országos Parancsnokság Szakkönyvtára.
- PÁL László (1974): *Bevezetés a kriminálpedagógiába*. Budapest: Tanárképző főiskolai jegyzet.
- PÁL László (1976): *Nevelés a büntetés-végrehajtásban*. Budapest: Közgazdasági és Jogi.
- ПЛИГУЗОВ, Андрей (2000): О списках Судебника и духовной грамоты Ивана III. *Russian History/ Historie Russe*, 27(2).
- SÁSKA Géza (2005): A társadalmi egyenlőség antikapitalista és demokrácia-ellenes képzete a XX. századi pedagógiai ideológiákban. *Magyar Pedagógia*, 105(1), 83–99.
- SOMOGYVÁRI Lajos (2016): Munkára nevelés a szocialista pedagógiában: az orosz-szovjet előtörténet (1917–1958). *Iskolakultúra*, 26(1), 82–92. Online: <https://doi.org/10.17543/ISK-KULT.2016.1.82>
- SUBINSZKIJ, Szergej Nyikolajevics (1908): *Исторические очерки и рассказы*. Площадь Искусств, 6-е издания, 2014.
- SZABÓ Krisztina (2013): Pedagógiai elképzelések a sztálinizmusban. *Oroszvalóság*, 2013. május 29. Online: <http://oroszvalóság.hu/?t1=tortenelem&hid=4085>
- SZOLZSENYICIN, Alekszandr (1989): *A Gulag szigetszoport. 1918–1956*. Debrecen: Új Idő.
- ТОМИЗОВ, Влади́мир Алексе́евич (2015): *Императора Екатерина II (1729–1796), Российские правоведы XVIII–XX веков: Очерки жизни и творчество* Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова, Русское юридическое наследие, 2-а издания.
- ZSEMLYE János (2015): *Interjú Pavel Prjanyikov és Borodkin professzor közt*. Megjelent: 2007 szeptember 28 –án a Russzkaja Zsizny c. lapban. *Tortenelemcikkek.hu*, 2015. március 24. Online: <http://tortenelemcikkek.hu/node/418>

ABSTRACT

The Main Directions of Russian Penal Policy and Prison Affairs between 1497-1960

Zsolt ANDRÉKÓ, Judit FORGÁCS

„Historia est magistra vitae”, history is the teacher of life, says the old Roman saying. If we take a closer look at the social laws behind these words, we will inevitably be faced with the fact that the principles and solutions that emerged throughout history have not changed in character. That is why it is a mistake if, ignoring this, any power takes them out, dusts them off and interprets them in accordance with the current policy and tries to interpret them with positive content. The evolution of the Russian penal policy provides plenty of examples of this, some of which we present in the light of the codification events of a typical period, the deformation of legal systems based on inadequate dogmatic foundations.

Keywords: *Russian criminal policy, Russian prison case, penology, Gulag, education*

A rémhírterjesztés tényállása a pandémia tükrében¹

RIPSZÁM Dóra²

*Pandémiás időszakban számítani kell az addig kezelt társadalmi devianciák átalakulására, átrendeződésére.³ A járványhelyzetre tekintettel a bűncselekmények természete és súlyozása változhat. A koronavírussal kapcsolatban számos hír terjedt és terjed a mai napig, amelyek nagy része esetében nehezen dönthető el a felröppenésükkor, hogy azok mekkora igazságtartalommal rendelkeznek, legyen szó akár valós, akár álhírről (hoax), az embe-
reket rendkívüli módon felzaklathatja, ami közvetve a járvánnyal szembeni védekezést is akadályozhatja.⁴*

Kulcsszavak: rémhírterjesztés, pandémia, koronavírus, a közveszély színhelye

„Az összeesküvés-elméletek terjedése, a szkepticizmus, a vírustagadás egészségügyi vészhelyzetben szinte mindennél többet árt.”
Kemenesi Gábor⁵

Bevezetés

Egy világjárvány a Föld valamennyi országát fenyegeti. Az ellene folytatott küzdelem eredményeit és kudarcait akkor lehet felmérni, ha a veszély már elmúlt, addig csak a vírus támadásának a más társadalmi kockázatoktól eltérő egyedi tulajdonságai tárhatók fel.⁶

Válság idején valamennyi politikai rendszer kivételes felhatalmazást ad a végrehajtó hatalomnak, hiszen a hatályos törvények keretein belül nem lehetséges szembenézni az új és gyorsan változó kihívásokkal.⁷ A 2019-ben kezdődő, de az egész

¹ A TKP2021-NVA-07 számú projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg. Jelen tanulmány bizonyos eredményeit a Rendőrség Tudományos Tanácsa által meghirdetett pályázatra korábban benyújtottam.

² Doktori hallgató, Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék, e-mail: ripszam.dora@pte.hu

³ BALLA-CHRISTIÁN-HAUTZINGER 2021.

⁴ AMBRUS 2020a.

⁵ Biológus, víruskutató, a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Karának adjunktusa, a Virologiai Nemzeti Laboratórium munkatársa.

⁶ CIELESZKY-FINSZTER 2021.

⁷ STUMPF 2021.

kontinentst – így Magyarországot is – 2020-ban elérő koronavírus-járvány szinte minden országban különleges jogrend, de legalább sajátos jogi környezet bevezetését tette szükségessé.⁸

A kínai kutatók által 2020. január 7-én Wuhanban azonosított 2019-nCoV humánvírus (Covid-19)⁹ okozta járványhelyzet kapcsán Magyarországon az első két koronavírusos megbetegedést 2020. március 4-én regisztrálták.¹⁰

A válsághelyzetek alapvető jellemzője, hogy szükséges kilépni a hétköznapi élet szokványos jogi keretei közül, hiszen nélkülözhetetlen gyors és határozott reakciókat adni, ezekre pedig a rendkívüli állapot intézménye szolgáltat lehetőséget.¹¹ A különleges jogrend nem más, mint a társadalom működésének olyan állapota, amelynél a biztonság különösen is fenyegetett, mégpedig olyan rendkívüli módon és mértékben, hogy az állam speciális szabályokat alkot a biztonság fenntartása vagy annak megmentése érdekében.¹²

Magyarország Kormánya 2020. március 11-én az ország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humán járvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében.¹³ E kormányrendelet 2020. június 18-tól hatályát veszítette, azonban rövid rendes jogrendi időszakot követően a járványhelyzet súlyosbodásával újra különleges jogrendi állapot bevezetését tartotta szükségesnek a Kormány, így előbb 2020 novemberében,¹⁴ majd – annak megszüntetését követően¹⁵ – 2021 februárjától¹⁶ ismételten veszélyhelyzetet hirdetett.¹⁷

A magyar jogrendszerben a büntetőjog az *ultima ratio* szerepet tölti be, akkor alkalmazza a törvényalkotó, amikor meglátása szerint más jogágak szankciói már nem alkalmasak az adott jogtárgy védelmére.¹⁸

A jogalkotó, valamint a rendvédelmi szervek célja az élet- és vagyonbiztonság védelme a veszélyhelyzet idején és a járvány elleni védekezés körülményeinek biztosítása. Ezen időszak alatt természetesen jelentek meg a jogkövető állampolgárok előtt korábban szinte ismeretlen jogsértési formák, és megnövekedett bizonyos bűncselekmény-típusok elkövetésének száma.¹⁹

A koronavírus-járványhelyzet kihasználására berendezkedett bűnelkövetők, bűnelkövetői csoportok legkedveltebb elkövetési magatartása a tévedésbe ejtés.²⁰

⁸ BALLA-CHRISTIÁN-HAUTZINGER 2021.

⁹ KUMA-MALVIYA-SHARMA 2020.

¹⁰ BALLA-CHRISTIÁN-HAUTZINGER 2021.

¹¹ KARÁCSONY-NAGYPÁL 2021.

¹² CSINK 2017.

¹³ 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet.

¹⁴ 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet.

¹⁵ 26/2021. (I. 29.) Korm. rendelet.

¹⁶ 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet.

¹⁷ UNGVÁRI-SABJANICS 2021.

¹⁸ DOMOKOS 2020.

¹⁹ Országgyűlés Hivatala 2020.

²⁰ SZABÓ 2021.

A rémhírterjesztés tényállásának aktualitása, különös tekintettel a pandémiára

A koronavírus-járvány megjelenésétől kezdve számtalan valós, valótlan, illetve valós, de valótlan elemekkel elferdített hír terjed a lakosság körében, amely alkalmas a köznyugalom megzavarására.²¹ Erre tekintettel a jogalkotónak összpontosítania kellett a dezinformációból kifejlődő társadalmi pánik elkerülésére, valamint a közbiztonság speciális védelmére is.²²

Magyarország Alaptörvényének 52. cikke meghatározza, hogy különleges jogrendben bizonyos alapvető jogok gyakorlása felfüggeszhető vagy korlátozható.²³ A rémhírterjesztés a véleménynyilvánításhoz való jog korlátja. Különleges jogrendben e jog gyakorlása tovább korlátozható.

A rémhírterjesztés törvényi tényállása a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) XXXII. fejezetében lelhető fel, tehát a köznyugalom elleni bűncselekmények körébe tartozik.

A köznyugalom a zavartalan társadalmi együttélés nélkülözhetetlen feltétele, olyan helyzet, amikor a társadalom tagjai mind az együttélést szabályozó jogi és erkölcsi normákat, mind a társadalom többi tagjának jogait és jogos érdekeit tiszteletben tartják, és ennek eredményeként kialakul a nyugodt állampolgári közérzet, amely valamennyi társadalmi tevékenység alapja. A köznyugalom elleni bűncselekmények ezt a társadalmi légkört zavarják meg, továbbá nyugtalanságot, riadalmat keltenek. Szakirodalmi álláspont szerint a köznyugalom érzés, olyan közösségi hangulat, amely abban jelenik meg, hogy a közösség tagjai saját maguk, illetve egymás személyét és javait biztonságban tudják, és meg vannak győződve arról, hogy jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése nem ütközik külső akadályba.²⁴

A köznyugalom elleni bűncselekmények alapvetően hangulati jellegű káros beavatkozások valamely általánosan elfogadott közérdekű társadalmi célkitűzéssel szemben, valamint olyan aszociális viselkedési formák, amelyek az együttélés nyugodt légkörét zavarják. Elsődlegesen hatásuk a közvéleményben észlelhető nyugtalanság, zavar, a kiegyensúlyozott, biztonságos légkör megbomlása; ez az a közös vonás, amely önálló címbe foglalásukat indokolta.²⁵

A köznyugalom, a közrendet, a közbiztonságot, a közösséget, illetve annak tagjait fenyegető veszélyek természetüknél fogva rendkívül sokrétűek. Az ember közösségi létének kezdete óta – a tűz mellett – az egyik legtipikusabb veszélyforrásnak a külféle járványok tekinthetők, amelyek megelőzésére, megfékezésére (például karantén alkalmazása, rendszabályok bevezetése, a személyszállítás megszervezése)

²¹ PÓCZIK et al. 2021.

²² BUSCH–VASS 2020.

²³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

²⁴ SÁNTHA 2020.

²⁵ NAGY 2008.

már az ókori államok is kiemelt figyelmet fordítottak.²⁶ Az orvos- és egészségügyi rendészet első jeleit már az ókori Róma városában megfigyelhetjük.²⁷

A koronavírusval kapcsolatban rengeteg hír terjedt és terjed is a mai napig, amelyek nagy része kapcsán felröppenésükkor nehezen dönthető el, hogy mekkora igazságtartalommal rendelkeznek, legyen szó akár valós, akár álhírről (*hoax*), az embereket rendkívüli módon felzaklathatja, ami közvetve a járvánnyal szembeni védekezést is akadályozhatja. Erre tekintettel e bűncselekmények hatékony felderítése a koronavírus-járvány idején is elsőrangú társadalmi érdek.²⁸

A hatóságoknak rémhírterjesztés bűncselekménye miatt csak a járvány kirobbanásának évében (2020-ban) jóval több mint 100 esetben kellett büntetőeljárás kezdeményezniük, egyebek mellett a közösségi médiában közzétett vírustagadó kijelentések, valamint vakcinaellenes posztok miatt.²⁹ A koronavírus-járvány kapcsán nyomozás indult többek között egy nagykanizsai férfi ellen, aki egy interneten közzétett bejegyzésében valótlanul azt állította, hogy egy Nyíregyháza melletti kis faluban mindenki meghalt, aki beadta az oltást,³⁰ továbbá egy vírusszkeptikussal szemben is, aki nagy nyilvánosság előtt olyan cikket publikált, amelyben a maszkviseléssel és a koronavírus-járvány veszélyességével szemben fogalmazott meg állításokat.³¹

Természetesen a rémhírterjesztés „békeidőben” lényegesen ritkábban fordulhat elő, mint veszélyhelyzetben.³²

A rémhírterjesztés egyes tényállási elemei

A rémhírterjesztés törvényi tényállása eredetileg a Btk. 337. §-a szerint a következő volt: „Aki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A rémhírterjesztés eredeti tényállási eleme a közveszély színhelyén, illetve a nagy nyilvánosság előtti elkövetés volt. A közveszély színhelye objektív helyzet,³³ ahol egy vagy több meg nem határozott vagy nagyobb számú meghatározott személy, avagy jelentős értékű dolgok kerülhetnek veszélybe.³⁴ A nagy nyilvánosság az elkövetés időpontjában jelen levő, meghatározatlanul nagyszámú személy előtt tör-

²⁶ CHRISTIÁN 2022.

²⁷ SALLAI 2020.

²⁸ AMBRUS 2020a.

²⁹ MONORI 2021.

³⁰ Operatív Törzs 2021a.

³¹ Operatív Törzs 2021b.

³² AMBRUS 2020a.

³³ AMBRUS 2020a.

³⁴ BH 1988: 304.

ténő megvalósulást jelenti – akiknek létszáma egyszerű ránézéssel nem állapítható meg –, vagy fennáll a lehetősége (például a jelenlevők állandó cserélődése folytán), hogy a tényközlésről nagyobb vagy előre meg nem határozható számú személy szerez tudomást.³⁵ A Btk. 459. § (1) bekezdés 22. pontjában meghatározottak szerint a személyes jelenlétén túl nagy nyilvánosságon a bűncselekmény sajtótermékben, médiaszolgáltatásban, reprodukcióban vagy elektronikus hírközlő hálózaton való közzététel útján történő elkövetését is érteni kell, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy a bűncselekmény a nagy nyilvánosságnak szóló dezinformáció interneten keresztül közzétételével vagy továbbításával is elkövethető.³⁶

A fent tárgyalt két tényállási elem konjunktív megléte esetén a rémhírterjesztés nemcsak hogy valótlan, de akár valós tény elferdített (hamis színben feltüntetett) híresztelésével is elkövethető.³⁷ A tény jellemzően valamilyen esemény, jelenség vagy állapot. Akkor beszélhetünk valótlan tényről, ha a tény egyáltalán nem felel meg a valóságnak, a tény elferdített, ha van ugyan valóságtartalma, de a tény lényeges elemei mégsem az elmondottak szerint történtek, azokat elhallgatták vagy megváltoztatták, egyes tényeket az összefüggésükből kiemeltek.³⁸ A ferdtítés tehát nem csupán a tény sokkoló, szenzációvá transzformált közreadását jelenti, hanem annak megállapíthatóságához arra is szükség van, hogy az eredetileg valós tényeket az elkövető valótlan elemekkel vegyítse, így összhatásukban már a valótlan állítás szintjét is elérjék.³⁹ A valósággal egyező tény állítása, híresztelése abban az esetben sem minősül bűncselekménynek, ha alkalmas a közveszély színhelyén az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére.⁴⁰ A tényállásban megfogalmazott tiltás csak a valótlan tényállításokra vonatkozik, a véleményekre azonban nem; nem lehet így tárgya a kormány vagy más állami szerv intézkedéseinek akármilyen erőteljes kritikája.⁴¹

Az emberek nagyobb csoportja alatt a társadalomnak valamely átfogóbb szervezeti egységét vagy meghatározott szempontból elkülönült részét kell érteni mint veszélyeztetett személyösszességet, amelyet (vagy akik javait) a közveszély fenyegetheti, és amely a megnyilvánulást a közveszély színhelyén potenciálisan észlelheti.⁴²

A bűncselekmény megvalósulásának további nélkülözhetetlen feltétele, hogy az állítás (saját kijelentés) vagy a híresztelés (a mástól származó állítás továbbadása, például Facebookon a „megosztás” gomb használatával) alkalmas legyen arra, hogy emberek nagyobb csoportjában zavart vagy nyugtalanságot keltsen, a tényállás tehát absztrakt veszélyeztető, a zavar vagy a nyugtalanság tényleges bekövetkezését

³⁵ BH 1983: 108.

³⁶ PÓCZIK et al. 2021.

³⁷ AMBRUS 2020b.

³⁸ SÁNTHA 2020.

³⁹ AMBRUS 2020b.

⁴⁰ BELOVICS 2013.

⁴¹ KOLTAY 2020.

⁴² MEZŐLAKI 2019.

nem kell vizsgálni a büntetőeljárásban, elegendő az erre való alkalmasság, amely már bírói megítélés függvénye.⁴³

A zavar nem más, mint a nyugodt, harmonikus életviszonyok megbomlása, míg a nyugtalanság zaklatottságot, kiegyensúlyozatlanságot jelent.⁴⁴

Tóth Mihály szerint az egzakt vagy legalábbis egységes értelmezést lehetővé tevő büntetőjogi fogalmakat igénylő jogászok – többek között – a „nagyobb csoport” kifejezéssel sem lehetnek elégedettek. A „csoport” fogalmát a Btk. ugyan meghatározza – ez legalább három fő –, azzal azonban, hogy ez mikor „nagyobb”, adós marad. Nem lehet teljesen egyértelműnek tekinteni sem a „zavar”, sem az „elferdítés” kifejezés büntetőjogi tartalmát. A jogalkalmazásban azonban mindez mégsem okozott értelmezési kérdést, nemigen volt ugyanis értelmezést igénylő ügy – az utóbbi tíz évben (az elmúlt időszakot nem számítva) a hivatalos statisztika mindössze négy ilyen ügyet rögzít, amelyek vádemelésig sem feltétlenül jutottak el. Korábban is jóformán csak egyetlen rémhírterjesztési ügy borzolta a kedélyeket, amely 1998-ban az egyik várható bankcsőd megszűntetése miatt indult, ebben az ügyesség azért vélte megállapíthatónak a bűncselekményt, és emelt vádat is, mert a Postabank utóbb valóban bekövetkezett csődje kapcsán az egyik vidéki fiók alkalmazottja széles körben figyelmeztetett a várható összeomlásra. Az ügyben végül felmentő ítélet született, mert a valótlanságot vagy az elferdítést a fejlemények cáfolták, és a tett nyilvánvalóan nem „közveszély színhelyén” valósult meg. A szakkönyvek azóta is szükségesnek tartják hangsúlyozni – jóllehet nyilvánvaló –, hogy valós tények állítása, illetve híresztelése akkor sem minősül rémhírterjesztésnek, ha alkalmas a közveszély színhelyén az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére.⁴⁵

A közveszély színhelyének értelmezési problémái a járványhelyzettel kapcsolatban

A koronavírus-járvánnyal összefüggésben a legnagyobb jelentősége kétségekívül a közveszély színhelye alkalmazhatóságának van.⁴⁶ A közveszély színhelye nem más, mint olyan objektív helyzet, ahol egy vagy több meg nem határozott vagy nagyobb számú meghatározott személy avagy jelentős értékű dolgok kerülhetnek veszélybe.⁴⁷ Felmerülhet azonban olyan értelmezés is, amely szerint – a veszélyhelyzet kihirdetésére tekintettel – egész Magyarország automatikusan közveszély színhelye, így annak megszűntéig e tényállási elem külön értékelést és bizonyítást nem igényel, ez azonban Ambrus István szerint a helyes értelmezés mellett nem

⁴³ AMBRUS 2020a.

⁴⁴ BELOVICS–MOLNÁR–SINKU 2021.

⁴⁵ TÓTH 2020.

⁴⁶ AMBRUS 2020a.

⁴⁷ BH 1988: 304.

állítható.⁴⁸ A közveszély színhelye olyan sajátos szituációs elem, amely hely és idő egységét jeleníti meg, így *in abstracto* biankó jelleggel nem lehet az egész ország valamennyi pontját egyaránt közveszély színhelyének tekinteni még a járványhelyzet tetőzésének ideje alatt sem, ez mindenkor *in concreto* vizsgálatot igényel. Szemléltetésképpen egy, a vírusfertőzés szempontjából gócpontnak tekinthető hely – például légzőszervi megbetegedéssel kezelt személyeket ellátó kórház épülete – közveszély színhelyének tekinthető, míg egy napok óta elhagyatott nagy méretű park vagy sportpálya nem.⁴⁹

Akármelyik értelmezést fogadjuk el, nyitva marad az a kérdés, hogy egy sokak által olvasott internetes (közösségi médián keresztül) bejegyzés közzététele megvalósítja-e azt a törvényi feltételt, amely szerint magának az állításnak, illetve híresztelésnek a színhelyen kell megtörténnie, hiszen az internetes közzététel történhet fizikailag Magyarországtól nagyon távoli helyen is, de már itt jut az emberek tudomására, itt fejt ki negatív hatását. A törvény erre az esetre nem ad egyértelmű eligazítást.⁵⁰

A 2020. március 31. napjától hatályos Btk. 337. §-ában meghatározott rémhírterjesztés értelmezésével kapcsolatban a Legfőbb Ügyészség egyeztetett álláspontja szerint a kormányrendeletben az egész országra kiterjedően meghirdetett veszélyhelyzet nem azonos a közveszély Btk.-ban alkalmazott és a jogalkalmazói gyakorlat által egységesen értelmezett büntetőjogi fogalmával. Ennek értelmében közveszély alatt a Btk. 337. §-a vonatkozásában is az olyan helyzetet kell érteni, amikor nem meghatározható vagy nagyobb számú meghatározott személyt és/vagy jelentős értékű anyagi javakat fenyeget a sérelem bekövetkezésének reális lehetősége. Az egységes gyakorlat ezt évtizedek óta elemi kárra (árvíz, tűzvész stb.) vagy ilyen hatást kiváltó eseményre (például gázrobbanás) értelmezi. A fertőzésveszély is lehet közveszély, ott, ahol tudottan, igazoltan van fertőző anyag, fertőző személy, és a vírus nem meghatározható, vagy nagyobb számú meghatározott személyt érintő továbbterjedésének lehetősége fennáll.⁵¹

Ha azt állítanánk, hogy a veszélyhelyzet ideje alatt az egész ország területe közveszély színhelye, büntetőeljárást kellene indítani és lefolytatni bárhol (boltokban, folyamatban lévő építkezéseken, parkokban stb.), akár néhány forintnyi értékre elkövetett lopások gyanúja miatt is. A „közveszély színhelyének” fogalma ugyanis (amely több vagyon elleni tett szabálysértését bűncselekménnyé emeli) nyilvánvalóan minden érintett deliktum esetében csak azonos módon értelmezhető, nem lehet tehát a „közveszély” fogalmi körét a rémhírterjesztés vagy a lopás, csalás, sikkasztás körében eltérően értelmezni. Nem állítható azonban, hogy a járványt illetően egy-egy csoportos karantén, fertőzőrészleg, elkülönítő, olyan időszakon, ahol a betegség igazolhatóan terjed, nem kiemelten veszélyes színhely, ezek kétséget

⁴⁸ AMBRUS 2020b.

⁴⁹ AMBRUS 2021.

⁵⁰ BENCZE-FICSOR 2020.

⁵¹ NF. 1086/2020/66. szám.

kizáróan annak minősülnek. Az egész ország azonban nem tekinthető közveszély színhelyének. Az Alkotmánybíróság is nyomatékosan kiemelte, hogy a „közveszély” konkrétan körülhatárolható idő- és helyspecifikus fogalom. („A véleménynyilvánítás korlátozása indokolt és igazolható lehet, ha az elkövető a cselekményt meghatározott helyen és időben – így közveszély színhelyén – követi el.”)⁵²

A rémhírterjesztés új, második alapesete – a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény Btk. 337. §-ához fűzött indokolása szerint – a rémhírterjesztés elkövetési helyét kiterjeszti az egész országra, amivel egyértelművé teszi, hogy a járvánnyal szembeni védekezéssel összefüggésben a szólásszabadság nem terjedhet ki a tudottan valótlan tények állítására, híresztelésére, azonban a büntetőjogi arányosság alkotmányos követelménye azt kívánja, hogy a védekezés eredményességének megzavarására nem alkalmas és ezért a köznyugalomra objektíve hatást nem is gyakorló állítás ne legyen büntetendő.⁵³

A rémhírterjesztés tényállásának módosítása a pandémiára tekintettel

A rémhírterjesztés törvényi tényállásának a járvány idején történt módosítása komoly szakmai vitákat váltott ki.⁵⁴ A bűncselekménynek a törvényhozás által módosított alapesete a következő: „[a]ki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt a közveszéllyel összefüggésben olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁵⁵

A törvényhozó a „közveszéllyel összefüggésben” szókapcsolat beiktatásával pontosította a rémhírterjesztés büntettének Btk. 337. § (1) bekezdésében szereplő alapesetét, másrészt a különleges jogrend idejére a (2) bekezdésben meghatározott új alapesettel egészítette ki a büntető tényállást,⁵⁶ amely úgy szól, hogy „[a]ki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy meghiúsítsa, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.⁵⁷

Az elkövetés ideje ezen alakzat esetében determináló jellegű, hiszen a bűncselekmény csak akkor jön létre, ha az elkövetési magatartás kifejtésére a különleges jogrend ideje alatt kerül sor.⁵⁸

⁵² TÓTH 2020.

⁵³ NF. 1086/2020/66. szám.

⁵⁴ CIELESZKY–FINSZTER 2021.

⁵⁵ BENCZE–GYÖRY 2021.

⁵⁶ PÓCZIK et al. 2021.

⁵⁷ Btk. 337. § (2) bekezdés.

⁵⁸ BELOVICS 2021.

A Btk. 337. § (2) bekezdéséhez fűzött miniszteri indokolás az új alaptényállás beiktatásának szükségességét a következőképpen magyarázta:

„A különleges jogrenddel összefüggő védekezés a különleges jogrendet megalapozó körülménytől és annak az országra kifejtett hatásaitól függ. A koronavírus-járvány idején hirdetett veszélyhelyzet az ország egészét érinti, a védekezéssel érintett kormányzati intézkedések a társadalom teljes spektrumát átfogják az egészségügytől, az oktatás és a határforgalom korlátozásán keresztül a gazdasági intézkedésekig. Ezen széles körűen védett jogtárgy esetében is indokolt ugyanakkor a fokozott büntetőjogi védelem, annak érdekében, hogy a veszélyhelyzet elhárítását célzó védekezés eredményességét a valótlan és ezért zavarokeltető tények állítása, híresztelése se hátráltathassa.”⁵⁹

A törvényjavaslat indokolása akképpen érvelt, hogy az (1) bekezdésben szereplő – a korábbival azonos – tényállás nem alkalmas a járvánnyal kapcsolatos rémhírterjesztés szankcionálására, mert az csak a közveszély színhelyén tett közlésekkel szemben enged fellépést, ezzel szemben a „koronavírus-járvány idején hirdetett veszélyhelyzet az ország egészét érinti”, erre tekintettel tartották tehát indokoltnak a földrajzi korlátozás nélküli (2) bekezdésben foglalt tényállás törvénybe iktatását.⁶⁰ Az új alapeset kapcsán a kritikák leggyakrabban a normavilágosság követelményének figyelmen kívül hagyását sérelmezték. Az Alkotmánybíróság 15/2020. (VII. 8.) AB határozata az új Btk.-tényállással kapcsolatban rögzíti, hogy nincs kellő következtetési alap annak megállapítására, hogy az abban szereplő egyes meghatározások – tény, tényállítás, valótlan tény állítása, való tény elferdítése, állítás és híresztelés megkülönböztetése, különleges jogrend, nagy nyilvánosság stb. – eleve értelmezhetetlenek és ezért alkalmazhatatlanok lennének.⁶¹

A rémhírterjesztés csak szándékosan követhető el, így az elkövetőnek tudatában kell lennie annak, hogy cselekményét különleges jogrend idején valósítja meg, hogy az általa állított tény valótlan, vagy a valós tényt jelentősen elferdítette, valamint annak is, hogy állításának közlése (objektíve) alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa. Az elkövető szándékának ki kell terjednie a fentiek szerinti tudatos közlés nagy nyilvánosság előtti elkövetésére.⁶²

A rémhírterjesztés új alapesete kapcsán arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a tényállításnak vagy a híresztelésnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, és ez a megfogalmazás jelentősen tompítja az elkövetés helyszínének kiterjesztését, tekintettel arra, hogy további törvényi feltételt támaszt a bűncselekmény elkövetéséhez, amely nélkül még

⁵⁹ PÓCZIK et al. 2021.

⁶⁰ KOLTAY 2020.

⁶¹ 15/2020. (VII. 8.) AB határozat.

⁶² 15/2020. (VII. 8.) AB határozat.

a világvjárvány kezelésével kapcsolatos valótlan tényállítás vagy valós tény elferdítése miatt sem lehet a büntetőjogi felelősséget megállapítani.⁶³

A büntetőjogi arányosság alkotmányos követelménye azt kívánja meg, hogy a védekezés eredményességének megzavarására sem alkalmas állítás ne legyen büntetendő. Annak meghatározása, hogy milyen elkövetési mód, vagyis milyen cselekmény alkalmas arra, hogy „a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa”, a bírói gyakorlatra tartozik. A valamely következmény előidézésére való alkalmasság a cselekmény objektív hatóképességét, hatásirányát jelöli.⁶⁴

Az első bekezdés kiegészítése akár a korábban hiányzó „közveszéllyel összefüggésben” szavak indokolt pontosításának is felfogható, azonban a második bekezdés – „a védekezés eredményességének akadályozásával vagy megghiúsításával” – nyilvánvalóan növeli az „önkéntes jogértelmezés és jogalkalmazás” lehetőségét.⁶⁵ A rémhírterjesztés új alaptényállásával kapcsolatos szakmai vitát maga az Alkotmánybíróság teljes ülésén hozott határozata⁶⁶ zárta le, amely megállapította, hogy nem alaptörvény-ellenes a rémhírterjesztéssel kapcsolatos új büntetőjogi szabályozás, amelyet különleges jogrend idején kell alkalmazni, ugyanakkor az Alkotmánybíróság alkotmányos követelményként fogalmazta meg, hogy a rémhírterjesztés büntetése vonatkozó rendelkezés csak az olyan tény közlését fenyegetheti büntetéssel, amelyről az elkövetőnek a cselekmény elkövetésekor tudnia kellett, hogy hamis, vagy amelyet maga ferdített el, és amely a különleges jogrend idején a védekezés akadályozására vagy megghiúsítására alkalmas.⁶⁷

A rémhírterjesztés elhatárolása a közveszéllyel fenyegetéstől

A rémhírterjesztés, valamint a közveszéllyel fenyegetés – tekintettel az azonos védett jogi tárgyra – a specialitás viszonyában áll egymással, azaz a rémhírterjesztéshez képest a közveszéllyel fenyegetés a speciális deliktum.⁶⁸ Tágabb értelemben vett specialitásról beszélhetünk, hiszen a speciálisként jelentkező közveszéllyel fenyegetés a generális rémhírterjesztést még látszólag sem meríti ki a konkrét elkövetéskor.⁶⁹

A közveszéllyel fenyegetés elkövetési magatartása a tudottan valótlan tény állítása (híresztelése, tudott valótlanlás keltése), a ténynek közveszély reális bekövetkezésének esélyére kell irányulnia, míg a rémhírterjesztés elkövetése során a tettes nem közveszéllyel járó esemény bekövetkezésével fenyeget, hanem éppen azt állítja valótlanul, hogy nincs közveszély, vagy a kialakult közveszéllyel összefüggésben

⁶³ PÓCZIK et al. 2021.

⁶⁴ Az Alkotmánybíróság 15/2020. (VII. 8.) AB határozata 2020.

⁶⁵ TÓTH 2020.

⁶⁶ Az Alkotmánybíróság 15/2020. (VII. 8.) AB határozata.

⁶⁷ PÓCZIK et al. 2021.

⁶⁸ SZABÓ 2021.

⁶⁹ AMBRUS 2012.

olyan valótlanságokat állít, hogy az vagy annak vele járó következménye(i) sokkalta súlyosabb(ak), illetve (akár) sokkalta enyhébb(ek), mint ahogyan azt a tiszta valóság mutatja. A közveszéllyel fenyegetés büntetvényének elkövetése fogalmilag képtelenség abban az esetben, amikor a tettes való tény elferdítve állít vagy híresztel, ezek a tényállási elemek nem is részei a bűncselekménynek.⁷⁰ Annak valótlan állítása, miszerint a közveszéllyel járó esemény már bekövetkezett, a rémhírterjesztés tényállásába tartozhat legfeljebb.⁷¹

Annak ellenére, hogy mindkét bűncselekménynek azonos a védett jogi tárgya, a közveszéllyel fenyegetés esetén az elkövetési magatartásnak a köznyugalom megzavarására kell alkalmasnak lennie, míg rémhírterjesztés esetén elegendő az is, ha az elkövetési magatartás „csupán” az emberek nagyobb csoportjában történő nyugtalanság vagy zavar keltésére alkalmas. Utóbbi kisebb, szűkebb halmazt képez, mint maga a köz egésze, de azon is lehet elmélkedni, hogy a köznyugalom megzavarására való alkalmasság minőségileg fajsúlyosabb-e, mint a csupán egyfajta nyugtalanság vagy zavar keltésére való alkalmasság.⁷² Vitathatatlan azonban, hogy az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére való alkalmasság könnyebben értelmezhető, határozottabb és egyértelműbb kritérium, mint a köznyugalom megzavarására alkalmasság.⁷³ A közveszéllyel fenyegetés tényállásán nem hajtottak végre módosítást.⁷⁴

Összefoglalás

A 18/2000. (VI. 6.) AB határozat kimondja, hogy a törvényalkotó a rémhírterjesztés büntetendővé nyilvánításával szükségtelenül és aránytalanul korlátozta a véleménynyilvánítási és a sajtószabadság jogát, ugyanakkor lehetőség van a véleménynyilvánítási szabadság felfüggesztésére vagy korlátozására hadiállapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején.⁷⁵

A 2020. évi új koronavírus-járvány (Covid-19) rövid, közép- és hosszú távú társadalmi-gazdasági következményei, valamint ezek területi vonatkozásai egyelőre nehezen felmérhetőek, a járvánnyal együtt járó válság az élet szinte minden területén újszerű helyzeteket teremtett. A hatások összetettek és mélyrehatóak, a közvetlen és közvetett összefüggések alapján következtethetünk a társadalom és a gazdaság jövőbeli működésében bekövetkező változásokra.⁷⁶

A kutatók, virológusok egységes álláspontja az, hogy sajnos az elkövetkezendő időszakban, évtizedekben a járványok korát fogjuk élni, egyre gyakrabban lehet

⁷⁰ SZABÓ 2021.

⁷¹ GELLÉR 2013.

⁷² SZABÓ 2021.

⁷³ GELLÉR 2013.

⁷⁴ SZABÓ 2021.

⁷⁵ MEZŐLAKI 2019.

⁷⁶ KOÓS et al. 2020.

és kell számítani a mostani SARS-CoV-2-höz hasonló vírusok okozta járványokra, amelyek akár az egész emberiséget is fenyegethetik.⁷⁷

A társadalmi problémák, valamint válsághelyzetek megoldását az államok legtöbbször a jogi szabályozóeszközök segítségével kísérik meg, a helyzet alapos elemzése után. A büntetőjog végső eszközként akkor jön szóba, ha az adott társadalmi, politikai vagy egészségügyi krízis megoldása, illetőleg következményeinek enyhítése a többi jogág eszközeivel nem vagy nem hatékonyan valósulhat meg.⁷⁸

A koronavírus-járvány elleni védekezés egyik, a kormányzat által bevetett eszköze a Btk. módosítása, a jogalkotó több ponton nyúlt bele a Btk.-ba, például módosította, illetve egy minősített esettel kiegészítette a már létező rémhírterjesztés bűncselekményének tényállását.⁷⁹

Rendőrségi beszámolók alapján a rémhírterjesztés tényállásának gyanúja olyan esetekben merült fel, ahol például idős emberek szándékos megöléséről, nagy tömegű ellátatlan fertőzöttről, a járvány terjedéséről állítottak valótlanságokat.⁸⁰

Pandémiás időszakban számolni kell az addig kezelt társadalmi devianciák átalakulásával, átrendeződésével. A pandémiás időszak okozta megváltozott élethelyzetben a bűncselekmények természete és súlyozása jelentősen változhat,⁸¹ a kijárási és nyitvatartási korlátozásoknak köszönhetően egyes normasértések – például alkoholos befolyásoltság alatt elkövetett rendbontás – háttérbe szorulhatnak, azonban más típusú jogsértések előfordulási aránya megnövekedhet (például családon belüli erőszak, rémhírterjesztés, bolti lopás).⁸²

A kutatók és virológusok által felvázolt jövőképre tekintettel a bűnüldöző szervek részéről elengedhetetlen a rémhírterjesztés tényállási elemeinek átfogó ismerete, valamint ezen elemek értelmezése, magyarázata – különös tekintettel a közveszély színhelyének meghatározására. Minthogy a rémhírterjesztés megvalósulási száma jelentős mértékben összefügg mind a különleges jogrenddel, mind a járványhelyzettel, így a jövőben is számítani kell ezen bűncselekmény előfordulására.

Tekintettel arra, hogy a koronavírus-járvány Magyarországon 2020-ban ütötte fel a fejét – ezen időszakot megelőzően pedig elhanyagolható a rémhírterjesztés törvényi tényállásnak megvalósulási száma – a bírói gyakorlat a tárgyalt tényállással kapcsolatban – és különös tekintettel a módosításokra – most van kibontakozóban, aminek támpontja lehet valamennyi, a témában megszületett és születendő tanulmány.

⁷⁷ JAKAB 2021.

⁷⁸ GÁL 2020.

⁷⁹ BENCZE-FICSOR 2020.

⁸⁰ Országgyűlés Hivatala 2020.

⁸¹ BALLA-CHRISTIÁN-HAUTZINGER 2021.

⁸² WALTON-FALKNER 2020.

IRODALOMJEGYZÉK

- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- A veszélyhelyzet kihirdetéséről és a veszélyhelyzeti intézkedések hatálybalépéséről szóló 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet
- A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet
- A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet
- A veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelettel kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 26/2021. (I. 29.) Kormány rendelet
- AMBRUS István (2012): *A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban*. PhD-disszertáció. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolája. Online: https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1617/1/Ambrus_Istvan.BCSI.EGYSEG.ertekezes.pdf
- AMBRUS István (2020a): A COVID-19-járvány és a magyar büntető anyagi jog egyes kérdései. In GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – LŐRINCZ Viktor Olivér (szerk.): *Jogi diagnózisok. A COVID-19-világjárvány hatásai a jogrendszerre*. Budapest: Társadalomtudomány Kutatóközpont Jogtudományi Intézet – L'Harmattan, 67–84. Online: http://real.mtak.hu/119305/1/AmbrusIstvan_COVID.MBJ.pdf
- AMBRUS István (2020b): A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, (5), 1–23.
- AMBRUS István (2021): Szabálysértési tényállások és gyakorlatuk a koronavírus-járvány idején. In AMBRUS István (szerk.): *COVID-19 és büntetőjog: Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején*. Budapest: ELTE Eötvös, 11–31. Online: http://real.mtak.hu/135287/1/Ambrus-Istvan_Covid19-es-buntetojog-12-32.pdf
- Az Alkotmánybíróság 15/2020. (VII. 8.) AB határozata. Online: [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/bd83430c4d2a942ac125855e005c4028/\\$FILE/15_2020%20AB%20hat%C3%A1rozat.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/bd83430c4d2a942ac125855e005c4028/$FILE/15_2020%20AB%20hat%C3%A1rozat.pdf)
- BALLA József – CHRISTIÁN László – HAUTZINGER Zoltán (2021): Rendészet a járványügyi veszélyhelyzet idején. In KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Járvány sújtotta társadalom*. Budapest: Ludovika, 67–86.
- BELOVICS Ervin (2013): A köznyugalom elleni bűncselekmények. In BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál (szerk.): *Büntetőjog II. Különös rész*. Budapest: HVG-ORAC, 532–554.
- BELOVICS Ervin (2021): A köznyugalom elleni bűncselekmények. In BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál (szerk.): *Büntetőjog II. Különös Rész*. Nyolcadik, hatályosított kiadás. Budapest: HVG-ORAC, 599–620.
- BENCZE Mátyás – FICSOR Krisztina (2020): *A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: a rémhírterjesztés tényállásának jogalkalmazási kérdései*. Online: <https://jog.tk.hu/blog/2020/04/a-remhirterjesztés-tenyallasanak-jogalkalmazasi-kerdesei>
- BENCZE Mátyás – GYŐRY Csaba (2021): Hírek szárnyán: a rémhírterjesztés bűncselekménye és a jogbiztonság. *Magyar Tudomány*, (5), 614–625. Online: <https://doi.org/10.1556/2065.182.2021.5.5>
- BH (1983).
- BH (1988).
- BUSCH Balázs – VASS Péter (2020): Különleges jogrendhez különleges büntetőeljárás. *Fontes Iuris*, (2), 34–45.
- CHRISTIÁN László (2022): A közigazgatási büntetőhatalom, a rendészet és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem a járványkezelés szolgálatában. In KOLTAY András – GELLÉR Balázs (szerk.): *Jó kormányzás és büntetőjog. Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára*. Budapest: Ludovika, 55–66.
- CIELESZKY Péter – FINSZTER Géza (2021): Stílusváltzatok a világ rendészeti járványkezelésében. *Scientia et Securitas*, (3), 292–307. Online: <https://doi.org/10.1556/112.2021.00060>
- CSINK Lóránt (2017): Mikor legyen a jogrend különleges? *Iustum Aequum Salutare*, (4), 7–16. Online: https://ias.jak.ppke.hu/20174sz/01b_Csink_IAS_2017_4.pdf

- KUMA, Dharmendra – MALVIYA, Rishabha – SHARMA, Pramod Kumar (2020): Corona vírus: A review of COVID-19. *EJMO*, (1), 8–25. Online: <https://doi.org/10.14744/ejmo.2020.51418>
- DOMOKOS Andrea (2020): Egyes, a járványhoz kapcsolódó büntetőjogi szabályok különleges jogrend idején. *Glossa Iuridica*, (Különszám. Jog és vírus), 73–83. Online: https://ajk.kre.hu/images/doc6/PR/Glossa_Iuridica_Kulonszam.pdf
- GÁL István László (2020): A spanyolnátha, a koronavírus és a büntetőjog. *Büntetőjogi Szemle*, (1), 57–64. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BSz_202001_57-64o_GallIstvanLaszlo.pdf
- GELLÉR Balázs József (2013): A köznyugalom elleni bűncselekmények. In POLT Péter (főszerk.): *Új Btk. Kommentár VI. Különös rész*. Budapest: Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv, 75–120.
- JAKAB Ferenc (2021): Járvány, vírus, Virologiai Nemzeti Laboratórium. *Scientia et Securitas*, (1), 62–67. Online: <https://doi.org/10.1556/112.2021.00013>
- KARÁCSONY András – NAGYPÁL Szabolcs (2021): Jogállam és rendkívüli helyzet. In KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Járvány sújtotta társadalom*. Budapest: Ludovika, 39–47.
- KOLTAY András (2020): A rémhírterjesztés büntetethezességének alkotmányosságáról. In *Medias Res*, 8(2), 322–338. Online: http://real.mtak.hu/118397/1/Koltay-Remhirterjesztes_IMR.pdf
- KOÓS Bálint et al. (2020): Az új koronavírus-járvány társadalmi-gazdasági hatásai és ezek területi következményei. Online: www.regscience.hu:8080/jspui/bitstream/11155/2319/1/koos-kovid-2020.pdf
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- MEZŐLAKI Erik (2019): A köznyugalom elleni bűncselekmények. In KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft., 765–766.
- MONORI Zsuzsanna Éva (2021): A szólásszabadság korlátozása a büntetőjog eszközeivel I. – Az állírt mint bűncselekmény. Online: https://nmhh.hu/cikk/217526/A_szolasszabadsag_korlatozasa_a_buntetojog_eszkozeivel_I_Az_allirt_mint_buncselekmeny
- NAGY László Tibor (2008): A köznyugalom elleni bűncselekmények vizsgálata. Online: https://en.okri.hu/images/stories/kutatok/nagylaszlo/nl_koznyugalomellbcs_2008.pdf
- NF. 1086/2020/66. szám. Online: [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/bd83430c4d2a942ac125855e005c4028/\\$FILE/IV_699_16_2020_%C3%A111%C3%A11fogl%C3%9C_anonim.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/bd83430c4d2a942ac125855e005c4028/$FILE/IV_699_16_2020_%C3%A111%C3%A11fogl%C3%9C_anonim.pdf)
- Operatív Törzs (2021a): Rémhírterjesztéssel gyanúsítanak egy, a vakcináról valótlanságot posztoló férfit. Online: <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/operativ-torzsz-remhirterjesztessel-gyanusitanak-egy-vakcinakrol-valotlansagot-posztolo-ferfit>
- Operatív Törzs (2021b): Védemlést javasol a rendőrség egy vírusszkeptikussal szemben. Online: <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/operativ-torzsz-vademelest-javasol-rendorseg-egy-viruszszkeptikussal-szemben>
- Országgyűlés Hivatala (2020): A koronavírus járvánnyal kapcsolatos jogsértések. Online: www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_36_COVID_19_jogsertések.pdf/2eaa554e-ed9e-1bfd-3b4d-7c8ec8737205?t=1589189206805
- PÓCZIK Szilveszter et al. (2021): A COVID-19 pandémia egyes kriminológiai aspektusai. *Belügyi Szemle*, 69(3), 375–396. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.3.2>
- SALLAI János (2020): Az orvos- vagy egészségügyi rendészet története az ókortól a XIX. század végéig. *Belügyi Szemle*, 68(5), 91–100. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.5.6>
- SÁNTHA Ferenc (2020): A köznyugalom elleni bűncselekmények. In GÖRGÉNYI Ilona et al. (szerk.): *A magyar büntetőjog. Különös rész*. Második, átdolgozott kiadás. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft., 578–601.
- STUMPF István (2021): Kormányzati cselekvés és alkotmányos korlátok a járványban. In KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Járvány sújtotta társadalom*. Budapest: Ludovika, 49–65.
- SZABÓ Zsolt (2021): A rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés a COVID-19-járvány tükrében, különös tekintettel a két bűncselekmény elhatárolására. In AMBRUS István (szerk.): *COVID-19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején*. Budapest: ELTE Eötvös, 141–164. Online: https://jog.tk.hu/uploads/files/Ambrus-Istvan_Covid19-es-buntetojog.pdf

- TÓTH Mihály (2020): Közveszély és rémhír. *Élet és Irodalom*, 2020. április 17. Online: <https://www.es.hu/cikk/2020-04-17/toth-mihaly/kozveszely-es-remhir.html>
- UNGVÁRI Álmos – SABJANICS István (2021): Pandémia és különleges jogrend Magyarországon. *Scientia et Securitas*, 2(3), 284–291. Online: <https://doi.org/10.1556/112.2021.00058>
- WALTON, Richard – FALKNER, Sophia (2020): Policing a Pandemic. *Policy Exchange*, 2020. március 22. Online: <https://policyexchange.org.uk/publication/policing-a-pandemic/>

ABSTRACT

The Facts of Scaremongering in the Light of the Pandemic

Dóra RIPSZÁM

During a pandemic period, the transformation and reorganization of the previously managed social deviance must be expected.⁸³ Due to the epidemic situation, the nature and gravity of the crimes may change.

A lot of news related to the coronavirus has spread and continues to spread to this day, in most of the cases it is difficult to decide, when these news are published, how much truth they contain, whether it is real or fake news (hoax). The uncertainty caused by fake news can upset people in an extraordinary way, which can also indirectly hinder protection against the epidemic.⁸⁴

Keywords: *scaremongering, pandemic, coronavirus, place of public danger*

---

⁸³ BALLA-CHRISTIÁN-HAUTZINGER 2021.

⁸⁴ AMBRUS 2020a.

Áldozathibáztató rendőrök?

Rendőrök véleménye az emberkereskedelemről¹

WINDT Szandra²

A jogalkalmazók, de különösen a rendőri és ügyészi szervek emberkereskedelemmel kapcsolatos tevékenységének vizsgálata hosszú múltra tekint vissza külföldön. A magyar jogalkalmazói attitűd vizsgálatára kevés alkalommal került sor, nemcsak emberkereskedelemmel kapcsolatban. Az emberkereskedelem és a kényszermunka (Btk. 192. §) bűncselekménye miatt indult büntetőeljárások száma alacsony. Ennek okaként a jogalkalmazók áldozathibáztatását szokták kiemelni. Valóban áldozathibáztatóknak tekinthetők a rendőrök? Erre a kérdésre is kerestük a választ 2022. február-márciusban egy online kérdőív segítségével, amelynek lezárásáig összesen 702 válasz érkezett: 525 rendészeti állományú és 177 bűnügyi rendőr osztotta meg gondolatait. A válaszadók árnyalták az „áldozathibáztató rendőr” képét, annak ellenére, hogy nem reprezentálják a teljes rendőri állományt. A válaszok eredményei és az ebből levont következtetések, javaslatok olvashatók az alábbiakban gondolatébresztőként és további kutatások ösztönzésképp.

Kulcsszavak: emberkereskedelem, áldozat, rendőr, áldozathibáztatás

Bevezetés

Az emberkereskedelem komplex jelenség, széles az e fogalom alatt értendő magatartások köre, és emiatt az ebben érintett szereplőké is. Az emberpiacra utaló (és azóta ettől nehezen elszakadó) emberkereskedelem jelenségén belül a szexuális célú mellett a munka- és az ügynevezett egyéb célú *kizsákmányolást* különböztetjük meg. A különböző célból történő kizsákmányolás folyamata során az igénybe vevő, a sérített és a kizsákmányolók mind jelen vannak. Az alábbiakban az ezen a folyamaton kívüli, ám mégis a jelenség elleni fellépésben fontos résztvevőket helyezük középpontba: azokat, akik rendkívül sokat tehetnek azért, hogy ezt a láncolatot, kört megtörjék, megszüntessék, az áldozatokat „kimentsék”, az elkövetőket megbüntessék. A rendőrök áldozathibáztatását az emberkereskedelemmel összefüggésben a hazai szakirodalomban keveset vizsgálták: különösen úgy, hogy szolgálati ágak szerint is lehetőség nyíljon rövid attitűdvizsgálati kérdőívet kitöltetni velük. Az emberkereskedelem elleni fellépés 2019 óta változásokon ment keresztül.

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

² Tudományos főmunkatárs, főtanácsos, Országos Kriminológiai Intézet Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztálya, e-mail: windt@okri.hu

Fontos lépés volt 2019-ben, hogy az ORFK Bűnügyi Osztályán, valamint az összes megyei rendőr-főkapitányságon is emberkereskedelem elleni szakvonalvezetőt neveztek ki.³ Az országos szakvonalvezető felel a szakmai munkáért, a területi szakvonalvezetők képzéséért, az egységes gyakorlat kialakításáért. A területi, de különösen az országos szakvonalvezetők szakmai tudása, motiváltsága és elköteleződése az adott szakterület eredményességére (is) hatással van. Szerencsére 2019 őszétől 2023 tavaszáig az emberkereskedelem szakvonalvezetője olyan személy volt, aki motiváltan, elhivatottan és magas szaktudással látta el feladatát.

2020 fontos év volt az emberkereskedelem elleni fellépés szempontjából, mind magyar, mind nemzetközi szinten.⁴ A hazai új, négy évre szóló stratégia mellett⁵ a 2020. évi V. törvény⁶ jelentősen módosította a gyermekvédelmi törvényt, a szervezett bűnözés elleni fellépésről szóló törvényt, a szabálysértési törvényt és a büntető törvénykönyv egyes szakaszait. 2020 nyarán az Európai Bizottság nyilvánosságra hozta a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemre irányuló, 2020–2025. évre szóló stratégiáját,⁷ valamint 2020. októberben a Bizottság kiadta harmadik jelentését az emberkereskedelem európai helyzetéről.⁸

Az emberkereskedelemmel kapcsolatban az igazságszolgáltatás szereplői nehéz helyzetben vannak: egyrészt nyomás érezhető a nemzetközi szervezetek (például az Európai Bizottság, a GRETA szakértői csoporton keresztül az Európa Tanács) részéről, hogy tegyünk ez ellen a jelenség ellen, másrészt nehéz a bizonyítás, mivel az elkövető és a sértett között (szinte mindig) érdekközösség áll fenn. Sok esetben már csak akkor szerez a nyomozó hatóság tudomást egy-egy esetről, amikor ez az érdekközösség valamiért felbomlott, de a bizonyítás akkor is nehézségekbe ütközik. Az eljárások számáról rendszeresen jelentést kell tennünk az említett nemzetközi testületek mellett az amerikai nagykövetségnek is: 2019 óta a növekvő esetszámok miatt 2020-ban Tier 2-es besorolásba kerültünk, ami az addig megtett munka elismerése.

Az európai bizottsági ügynevezett előrehaladási jelentésekben a szerzők az uniós adatok ismeretében keveslik az emberkereskedelemmel kapcsolatban indult büntetőeljárások (és az azok alapján született marasztaló ítéletek) számát.

Két preconcepcióról kell említést tenni az „alacsony” büntetőeljárás adatok kapcsán. Az egyik az ezzel a jelenséggel kapcsolatban fennálló „büntetlenség kultúrájának” elmélete. Az Európai Bizottság szerint

³ Jó hír, hogy 2023. január 1-jétől az emberkereskedelemre specializált ügyészi hálózat is elkezdte működését.

⁴ Erről lásd bővebben a *Belügyi Szemle* 2022. évi 2., emberkereskedelemmel foglalkozó különszámának tanulmányait!

⁵ 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat. 2022-ben jelent meg a következő két évre vonatkozóan az 1228/2022. (IV. 14.) Korm. határozat.

⁶ 2020. július 1-jétől hatályos.

⁷ COM (2020) 607 final; WINDT 2020.

⁸ COM (2022) 736 final. Ezek az ügynevezett előrehaladási jelentések, amelyek két év adatait elemzik és mutatják be. Az első 2016-ban jelent meg a 2013–2014-es adatokról. A 2019–2020-as évek adatairól 2022. december 19-én jelent meg a negyedik jelentés.

„az emberkereskedelem terén a büntetlenség kultúrája jelenik meg, amikor azok, akik a bűnös üzleti modellben és/vagy az emberkereskedelmi láncolatban részt vesznek, nem szembesülnek tetteik következményeivel. A letartóztatások, a büntetőeljárás alá vonások és az elítélések, valamint az elkövetők felelősségre vonása növeli az általános és konkrét elretentő erőt, amely a megelőzés egyik eleme. Ez nemcsak az emberkereskedőket foglalja magában, hanem a segítőket és azokat is, akik szándékosan igénybe veszik az áldozatok által nyújtott szolgáltatásokat. A büntetlenség kultúráját a joghézagok vagy a meglévő jogszabályok nem megfelelő alkalmazása tartja fenn. A büntetlenség kultúrájának felszámolása és az elszámoltathatóság növelése azzal jár, hogy nem pusztán az emberkereskedőkkel szembeni nyomozások, büntetőeljárás alá vonások és elítélések száma nő, hanem a bűncselekményből profitáló és az áldozatokat kizsákmányoló személyekkel szembeniek száma is.”⁹

A kevés ügy másik magyarázataként sokszor a jogalkalmazók hozzáállását, az *áldozathibáztató attitűd jelenlétét* említik.¹⁰

Vitathatatlan, hogy a büntetőeljárások száma valóban alacsony volt 2013. július 1-je és a 2019. év között Magyarországon (is).¹¹ A Btk. 192. §-a tényállásában szereplő kiszolgáltatott helyzet értelmezése, a kizsákmányolási célzat, a sértetti önkéntesség megítélése egységes gyakorlat híján valóban félreértelmezhető volt. Ugyanakkor ezt felismerve készült el 2018 októberében a Legfőbb Ügyészség KSB 3771/2018/5-I-NF. 3889/2014/11-es számú iránymutatása, amelyben az emberkereskedelem esetében a kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet értelmezése, a kerítés bűncselekményétől való elhatárolása, valamint a bünszervezetben való elkövetés vizsgálata olvasható. Ez rendkívül fontos lépést tett éppen az említett „büntetlenség kultúrájának” megszüntetése érdekében. Ez az iránymutatás jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy 2019 óta a kriminálstatisztikában¹² is láthatóan emelkedik a Btk. 192. §-a miatt indult eljárások száma.¹³

Fontos további mérföldkő volt 2019 májusában az a kiegészítő iránymutatás (KSB 3771/2018/45-II. – NF. 3889/2014/17-II.), amely az emberkereskedelem büntette sértettjeinek azonosításával, valamint annak kiemelésével kapcsolatban hívja fel az ügyészek figyelmét arra, hogy e sértettek különleges bánásmódot igénylő személyként kezelése nagy valószínűséggel a legtöbb esetben indokolt. A kizsákmányolás sértettjének állapotára, helyzetére, védelmére kidolgozott ügyészségi iránymutatás, amely a 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet indikátorai alapján készült, hiányzó volt. A sokat hivatkozott szemléletváltáshoz, az áldozatközpontúság

⁹ European Commission 2018: 5.

¹⁰ Itt most nem térünk ki rá részletesebben, de a diszkrimináció is felmerülhet. Erről lásd KAZARJÁN–KIRS 2020.

¹¹ WINDT 2021b: 32.

¹² Egységes Nyomozó hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS).

¹³ BALOGH–HUSZÁR–WINDT 2020: 19–34; HUSZÁR 2022: 305–325.

kialakításához meghatározó lépés volt nemcsak az ügyészi munka, hanem a nyomozati és a vizsgálati szakasz szempontjából is.

A jogalkalmazók, de különösen a rendőri és ügyészi szervek emberkereskedelemmel kapcsolatos tevékenységének vizsgálata hosszú múltra tekint vissza külföldön. Az USA-ban lefolytatott 2012-es kutatást követően összegezték, hogy a rendőrök és az ügyészek emberkereskedelem minősítése mellett mi alapján döntenek:¹⁴ a jogi környezet,¹⁵ a szervezeti struktúra, valamint a jogalkalmazó személyes attitűdje¹⁶ befolyásol(hat)ja őket. 2020-ban az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogszabályok változása, a szervezeteken belüli képzések, iránymutatások, utasítások az emberkereskedelem és a kényszermunka tényállása alkalmazásának gyakorlatán igyekeztek módosítani, sőt az említett szemléletformáló tréningekkel a jogalkalmazók attitűdjét is igyekeztek alakítani. Sajnálatos azonban, hogy a magyar jogalkalmazói attitűd vizsgálatára kevés alkalommal került sor. A nemzetközi szakirodalomban a családon belüli erőszakkal kapcsolatos rendőri attitűdöket vizsgálták.¹⁷ Ezekben a kutatásokban a szerzők hangsúlyozzák, hogy a rendőri attitűd rendkívül fontos, hiszen az szimbolikusan tükrözi a társadalom reakcióját is a családon belüli erőszakkal kapcsolatban.¹⁸ Témánk az emberkereskedelem, de a családon belüli erőszakkal számos hasonlóságot mutat.¹⁹

Miért fontos a rendőri attitűd? A rendőr az első hivatalos személy, aki találkozik az áldozattal: az ő viselkedése, beszéde, metakommunikációja az eljárás egészére kihathat, arra, hogy mennyire tud az áldozat megnyílni, feltárni minden részletet, fontos információt. A bűnügyi szolgálati ághoz tartozó rendőr előtt azonban sokszor a körzeti megbízottal vagy a járőrszolgálatot ellátó egyenruhással találkozik a sértett.

Lakossági bizalom a rendőrségben

Az emberkereskedelem esetében az alacsony esetszámok mögött a magas látenciát is meg kell említeni. A látencia (egy ügy rejtve maradása) sok esetben a feljelentési hajlandóságon, a rendőrségbe vetett bizalmon is múlik (a lakossági tudatosság növelése ezen sokat segíthet).²⁰

A rendőrség a közvélemény számára a látható, az elérhető, a kihívható járőr. Az emberek többségét megnyugtatja és növeli a biztonságérzetüket az egyenruhás rendőr, akitől bármikor segítséget és felvilágosítást kérhetnek.²¹

¹⁴ FARRELL et al. 2012: 9.

¹⁵ A jogszabályok egyértelműen fogalmaznak, mi tekintendő emberkereskedelemnek.

¹⁶ Amelyekre jogilag nem releváns dolgok és személyes tapasztalat is hat.

¹⁷ Például GOVER–PUDRZYNSKA–DODGE 2011: 619–636; GRACIA–GARCÍA–LILA 2014: 1195–1213; GARNER 2005: 56–70; SUN 2007: 581–595; ISLAM–MAZEROLLE 2022: 1226–1241.

¹⁸ GRACIA–GARCÍA–LILA 2014: 1195.

¹⁹ WINDT 2021b: 117–123.

²⁰ Például a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) Ne hagyd, ne tedd kampánya: www.nehagyd.hu

²¹ MÁTYÁS et al. 2019: 35.

A laikus azonban nem kezeli a rendőrségi szolgálati ágakat külön, ezekről a szakirodalomban is viszonylag kevés információ olvasható. A bűnügyi szakterület pozitívabb megítéléséről, az arról alkotott társadalmi értékítéletéről többek közt Mátyás és társai szólnak,²² de a rendészetről, a valóban látható állományról nem.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján 2020-ban a lakosság politikai rendszerbe vetett bizalma – csakúgy, mint a rendőrségbe vetett lakossági bizalom – kismértékben nőtt 2018-hoz képest.²³ Mátyás és szerzőtársai szerint is hangsúlyozandó azonban, hogy a lakosság rendőrségről alkotott véleményét az írott és elektronikus sajtó is befolyásolja.²⁴

„A jogrendszerbe vetett bizalom átlagértéke 2013-ban 5,1 pont volt, a 2015-ös felmérés eredményei szerint ez a mutatószám 4,9-re csökkent, 2018-ban 5,3 pontra nőtt, míg 2020-ban a 2018-as adathoz képest stagnált. A három vizsgált nemzeti intézmény iránti attitűd közül kimagasló az emberek rendőrségbe vetett bizalma (2020-ban 6,1). A politikai rendszerbe, illetve a rendőrségbe vetett bizalmat tekintve a legfiatalabb és a legidősebb korosztály fejezte ki a legnagyobb bizalmat. Az iskolai végzettség és a nemzeti intézményekbe vetett bizalom között szoros kapcsolat figyelhető meg: minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál inkább a bizalmát fejezte ki. A középfokú iskolai végzettségűek átlagértékei közelítik az országos átlagot, amelyknél a legfeljebb alacsonyabb végzettségűek szegmensére jellemző értékek kissé alacsonyabbak. A jogrendszerbe vetett bizalom esetén ez az érték 5,1 pont. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők bíztak a leginkább 2020-ban a jogrendszerben (5,6 pont), ugyanúgy, mint a politikai rendszerben (5,1) vagy a rendőrségben is (6,4).”²⁵

Az emberkereskedelem és a kényszermunka-bűncselekmények sértettjei többnyire a rászoruló, az érzelmi és anyagi depriváltságban élők, a függőségekkel küzdő személyek. Ezek a sokszor testi és szellemi fogyatékossgal élő emberek (nemtől függetlenül) különösen ki vannak téve a mielőbbi gyors (nem csak anyagi) haszonért (előnyért) bármilyen eszközt alkalmazó elkövetőknek. Az emberkereskedelem sértettjei korántsem nevezhetők a híres kriminológus, Nils Christie által megfogalmazott *ideális áldozatnak*: nem mindig működnek együtt a hatóságokkal, ők maguk is elkövet(het)tek olyan jogellenes cselekményt, amelyről a hatóságoknak nem szeretnének beszélni, így nem feltétlenül osztják meg velük a teljes, valóság-hű történetet.²⁶

A szegénység okai között sok tényezőt említenek: a lakáshelyzetet, a munkaerőpiaci körülményeket, az iskolai végzettséget, a roma származást, a területi helyzetet.

²² MÁTYÁS et al. 2019: 22–44; VÁRI 2021: 55–72.

²³ Lásd: <https://www.ksh.hu/sdg/2-8-sdg-16.html>

²⁴ MÁTYÁS et al. 2019: 25.

²⁵ Lásd: <https://www.ksh.hu/sdg/2-8-sdg-16.html>; vö. BODA–MEDVE–BÁLINT 2015.

²⁶ CHRISTIE 1986: 17–30.

Sőt ezen objektív indikátorok, tényezők mellett a szegénység szubjektív megítélése is jelentős. Ezek mind-mind sérülékennyé tesznek szinte mindenkit.

Az emberkereskedelem áldozatai sokszor a perifériára szorult, gazdasági kényszerükből adódóan is kiszolgáltatott személyek, szegényérzetük miatt sem kérnek segítséget sokszor, ebből adódóan az egyén maga is kivonhatja magát a társas kapcsolatokból, hogy titkolja rossz anyagi helyzetét, és elkerülje az ebből adódó kellemetlen szituációkat.²⁷

A feljelentési hajlandóság sokszor azon is múlik, hogy milyen mértékű a bizalom a rendőrökben sértettként. Ugyanakkor rossz tapasztalatok is érthették korábban a sértettet: prostituáltként, hajléktalanként, kiszolgáltatottként.²⁸

Hiszen a hazai diskurzusban nagymértékben tetten érhető a hibáztatás, a bűnbakképzés a szegénységgel kapcsolatban. Ugyanakkor azokban az országokban, ahol a szegénységet egyéni kudarcnak, önhibának tartják, a szegények kapcsolati kirekesztettsége jellemzőbb, ez az emberkereskedelem áldozataival kapcsolatban is elmondható.²⁹

Az emberkereskedelem áldozatai számára fenntartott védett szállásokon az elmúlt években az áldozatokkal interjúkat készíthettem, amelyek eredményei egy másik tanulmányban olvashatók majd. Itt most nem az elkészített interjúkról szólok, ám mégis ki kell térni az áldozat szempontjára is, arra, hogy milyen módon tudta a korábban a rendőrökben nem bízó áldozat véleményét néhány apró (kevésbé tanítható) módszerrel megváltoztatni az eljáró nyomozó. A kényszermunka 75 éves női áldozata a hajnali rajtaütést követően étlen-szomjan volt a kapitányságon egész nap: a számára felajánlott szendvics annyira meghatározó volt, hogy hónapokkal később is fontosnak tartotta megemlíteni. Vagy a már Németországba „eladott” fiatal lány esetében a cigiszünet (és a cigaretta) felajánlása a kihallgatása közben szintén hasonló eredményre vezetett: az áldozat úgy érezte, hogy az ő igénye is fontos, hogy emberként kezelik.

Az általános védelmi intézkedésről

A rendőri attitűddel kapcsolatos vizsgálat előtt még egy jogintézményről és általában az attitűdről is szólni kell.

2013. július 1-je és 2020. június 30-a között általános gyakorlat volt, hogy a rendőrök szabálysértési eljárás alá vonták az utcai prostitúcióban érintett fiatalkorúakat (Szabs. tv. 172. §).

A pandémia első hulláma (2020. március–június) tovább erősítette azt a már a 2010-es évek óta látható folyamatot, amely az utcai prostitúció visszahúzó-dását eredményezte, az online tér erősödése mellett. A 2020. évi V. törvény meg-

²⁷ ALBERT 2022: 110.

²⁸ Vö. VÁRI 2021; FÜSTÖS 2022.

²⁹ ALBERT 2022: 111.

alkotta az úgynevezett *általános védelmi intézkedés* intézményét, amely a Covid-19-világjárvány első hullámát követően lépett hatályba.

A szabálysértési törvény büntethetőséget kizáró okként szabályozta azt az esetet, amikor a szexuális szolgáltatásra felajánlkozó személy *tizennyolcadik életévét nem töltötte be*. Ezzel a rendőrség egyébként sem kis szerepe tovább erősödött, amihez további szemléletváltásra, áldozatközpontú megközelítésre van szükség.

A 18 év alatti gyermek – a korábbi szabályozástól eltérően – nem vonható eljárás alá szabálysértés elkövetőjeként, hanem *emberkereskedelem feltételezett áldozataként* kerül a *rendőrség* látókörébe (a 2020. évi V. törvény 3. §-a alapján a Gyvt. X. fejezet 76/B. §), akit védelme érdekében a rendőrség a kijelölt speciális gyermekotthonban helyez el, illetve a korábban már ideiglenes hatállyal elhelyezett vagy nevelésbe vett kiskorút speciális gyermekotthonba szállítja. A jogszabályváltozás egyértelművé teszi a *védelem* szükségességét nemcsak a büntetőeljárásban az áldozat speciális szükségleteihez igazodó különleges bánásmóddhoz kapcsolódó intézkedések alkalmazásával, hanem az emberkereskedelem feltételezett áldozata vonatkozásában is. A potenciális áldozat védelme érdekében végrehajtandó intézkedés nem pusztán a kiskorú elhelyezésének kötelezettségét jelenti, hanem annak megállapítása vagy kizárása is a rendőrség feladata, hogy a gyermek sérelmére következ-e el jogsértést.³⁰ Ehhez azonban szükséges a rendészeti feladatokat ellátó állomány képzése (is), úgymint a szexuális kizsákmányolás jelenségének, a traumatizált áldozatok kihallgatása módszereinek ismerete, amely a szabályozás bevezetése előtt ugyanakkor nem történt meg. (Mint látható később, a rendészeti állomány hiányokkal küzd e tekintetben.) Megemlítendő: a gyermek speciális gyermekotthonba helyezését követően a kiskorú helyzetéhez, egyedi igényeihez igazodó, eredményes védelmi-segítő intézkedések végrehajtásával a rendőrség mellett a gyámhatóságok és az őket ellátó gyermekvédelmi intézmények feladatköre is bővült.³¹

A rendőrségi és gyermekvédelmi tapasztalatok alapján 2022 végéig 32 intézkedésre került sor: 30 lány és két fiú esetében, akik jellemzően Miskolc, Debrecen és Nyíregyháza utcáin „dolgoztak”. Azaz a vártnál alacsonyabb számban alkalmazták ezt az intézkedést 2020. július 1-je és 2022. november között.

Az attitűdökről

Az attitűd a szociálpszichológia egyik fontos, ám nem pontosan definiált kifejezése.³² A 20. század elején sok kutató foglalkozott az attitűddel. *Gordon Allport* 1935-ben³³ így fogalmazott: „Az attitűd tapasztalaton keresztül szerveződött mentális és idegi

³⁰ BALOGH–HUSZÁR–WINDT 2020: 23.

³¹ Az emberkereskedelem 18 év alatti áldozatai esetében számos speciális ismeret szükséges, lásd például DIANISKA et al. 2022.

³² ALLPORT 1977: 44–47.

³³ ALLPORT 1972: 179–198.

készenléti állapot, amely irányító vagy dinamikus hatást gyakorol az egyénnek az összes, vele kapcsolatban lévő tárgyra és helyzetre való reagálására.”³⁴

A szociális attitűd mérése során az értékelő jellegű megállapítások elutasításából vagy elfogadásából, a megállapítások és a válaszok sorozata segítségével formálnak képet az értékelő viszonyulás minőségéről, illetve intenzitásáról.³⁵

Az attitűdmérés az útja annak, hogy az empirikus társadalomkutatás hozzá-
férjen az értékelő viszonyulásokban rejlő egyéni és társadalmi értékekhez. A társa-
dalmi valóság megismerésének és tudatok alakításának egyik alapvető tényezője.³⁶
Az attitűd az egyéni élettörténet terméke, előző tapasztalatok függvénye.³⁷

Kiemelendő: a társadalmi környezet döntő befolyást gyakorol az attitűdök alaku-
lására.³⁸ Az attitűd, a beállítódás meghatározza egy tárgyjal kapcsolatos viselkedé-
sünket, összegzi az azzal kapcsolatos értékítéleteinket, ezáltal irányítja a viselkedé-
sünket és szervezi a világ megismerését.³⁹

A jogalkalmazók attitűdjének vizsgálatára kevés alkalommal kerül sor, holott ez a szervezet külső és belső megítélése szempontjából kiemelkedő jelentőségű.

A rendőr, az ügyész és a bíró szakmai attitűdje, hozzáállása, szakmaisága, fejlődni akarása mellett személyes attitűdje is befolyásol(hat)ja a mindennapi munkáját: a sértettel történő kommunikációja során, a nyomozás, a vizsgálat során, annak el-
lenére is, hogy rendszeres szakmai képzéseken a szakmaiság alapelveit elsajátítja.

„»Miként érheti el a rendőrség a szakmai teljesítmény csúcseit?« – teszi fel a kér-
dést Finszter Géza. Ehhez korszerű szervezetre és korszerű tudásra van szükség.
A külföldi, elsősorban angolszász minták alapján három fontos jellemző eredmé-
nyezheti a korszerűséget: a professzionalizmus, a társadalmi beágyazottság, vala-
mint a megújulási készség.”⁴⁰ Ezekhez azonban elengedhetetlenül szükséges, hogy
a vezetők ismerjék az állomány attitűdjét is.

A rendőri attitűdvizsgálat előzményei – Módszertan

A jogalkalmazók, különösen a rendőrök szemléletformálása, áldozatközpontúságuk erősítése, szakmai tudásuk fejlesztése fontos eszköze az emberkereskedelem elleni fellépésnek, erre az említett nemzetközi testületek is rendszeresen felhívták a magyar állam figyelmét. Így úgynevezett szemléletformáló tréningekre is sor került 2019 és 2022 között.

³⁴ ALLPORT 1972: 188.

³⁵ HALÁSZ-HUNYADY-MARTON 1979: 20.

³⁶ HALÁSZ-HUNYADY-MARTON 1979: 23–24.

³⁷ HALÁSZ-HUNYADY-MARTON 1979: 27.

³⁸ HALÁSZ-HUNYADY-MARTON 1979: 122.

³⁹ VINNAI 2012: 130.

⁴⁰ CHRISTIÁN 2016: 689. Lásd még BARÁTH 2021: 221.

A 2019 őszén a Belügyminisztérium Emberkereskedelem Elleni és Horizontális Ügyek Osztálya vezetőjének⁴¹ javaslata alapján kidolgozott szemléletformáló tréning újdonsága az volt, hogy az emberkereskedelem jelenségéről és bűncselekményéről rendőrök, ügyészek, bírák közös alkalommal, frontális előadásokat követően kisebb csoportokban emberkereskedelmes eseteket dolgoztak fel.⁴² A 2019. novemberi első, úgynevezett *pilot* alkalmat (és a pozitív visszajelzéseket) követően a Belügyminisztérium úgy döntött, hogy 2020-ban és 2021-ben is folytatódjanak ezek a tréningek.⁴³ Összesen hat tréningre volt lehetőség: négyre online, két alkalomra személyes részvétellel került sor. A résztvevőkkel anonim, 13 kérdésből álló, rövid attitűdvizsgálati kérdőív felvételére került sor.⁴⁴ A 2020–2021-ben lefolytatott tréningeken összesen 90 fő (rendőr, ügyész, bíró) töltötte ki ezt a kérdőívet.⁴⁵

Emellett a legfőbb ügyész úr engedélye alapján az emberkereskedelemmel kapcsolatos belső ügyészi képzéseket megelőzően az azokon részt vevő ügyészekkel készült 2020-ban⁴⁶ és 2021-ben egy-egy emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyészi attitűd-vizsgálat.

2022-re jelentősen változott az emberkereskedelem bűncselekményével és jelenségével kapcsolatban a jogalkalmazói gyakorlat. Sok más mellett ez a kriminálstatisztikai adatok emelkedésében szintén megfigyelhető: amíg 2018-ban négy regisztrált emberkereskedelmi bűncselekményt mutatott az ENYÜBS,⁴⁷ 2021-ben már 95-öt. 2022. február–márciusban emiatt a rendőrök véleményére is kíváncsiak voltunk egy, a korábbi vizsgálatok kérdőívének némileg módosított változata alapján.⁴⁸

Az alábbiakban az ORFK rendészeti és bűnügyi országos rendőrfőkapitányhelyettesi engedélye⁴⁹ alapján az irányításuk alá tartozók által önként, anonim módon kitöltött online kérdőív válaszait ismertetjük.

2022. február–márciusban 702 válasz érkezett a rendőri állományból, amely rendkívül magas szám: 525 rendészeti, 177 bűnügyi állományú rendőr válaszolt.⁵⁰ A válaszadók online kérdőívre válaszoltak önként, a vezetői kérést követően, emiatt nem reprezentatív a vizsgálat, ennek ellenére az adatok jelzésértékűek és egyedülállóak, hasonló vizsgálat sem volt még korábban.

Hangsúlyozandó: a válaszadók nem reprezentálják a teljes állományt, tekintettel arra, hogy a parancsnoki engedélyezést követően az online kérdőív linkjét a me-

⁴¹ Dr. Jakubovich Nóra Tamara osztályvezető asszony.

⁴² Erről lásd bővebben HUSZÁR–WINDT 2020: 57–65.

⁴³ Erről lásd bővebben Szemléletformáló tréning az emberkereskedelemlről 2022.

⁴⁴ Ennek eredményeiről lásd WINDT 2022: 112–128. A nemzetközi szakirodalomban a rendőri attitűdök változását tréningek előtt és azt követően is vizsgálták, például GARNER 2005: 56–70.

⁴⁵ Itt csak a bemeneti attitűdöt vizsgáltuk, mert az utánkövetés a tréningek különböző megvalósítási módja miatt (online, illetve személyes) nehéz lett volna összehasonlítani. Az ezen adatokról szóló tanulmány: WINDT 2022: 112–128.

⁴⁶ WINDT 2021: 157–184.

⁴⁷ Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika.

⁴⁸ Itt csak az aktuális állapotra kérdeztünk rá.

⁴⁹ Ezúton is köszönöm dr. Kuczik János és dr. Tőreki Sándor vezérőrnagy úrnak, hogy engedélyt kaptam a kutatás lefolytatására.

⁵⁰ Az adatokat az SPSS program segítségével dolgoztuk fel.

gyei rendőr-főkapitányságok kapták meg, így a szervezeten belüli hierarchián „ért el” az állományhoz. Erre semmilyen befolyásom nem volt, bíztam a szervezet aláföle rendeltségi viszonyában, az állomány kérdőív iránti kíváncsiságában, valamint abban, hogy szívesen elmondják „saját” véleményüket.

Több mint egy hónap állt rendelkezésre mindkét szolgálati ág állománya részére, hogy a kb. 8–10 perc alatt kitölthető kérdőívre megfogalmazzák anonim válaszaikat. A határidő letelte után a kérdőíveket lezártuk, így további kitöltésre nem volt mód. A rendészeti állományt csupán Hajdú-Bihar megye nem képviselte, míg sajnálatos módon a bűnügyi állomány véleménye Békés, Somogy és Zala megyéből sem volt megismerhető, de itt is megemlíthető Hajdú-Bihar megye. Azaz Hajdú-Bihar megyéből sem a rendészet, sem a bűnügyi szolgálati ág nem válaszolt, ami könnyen lehet, hogy objektív, általunk nem ismert okokra vezethető vissza.

A rendőri attitűdvizsgálat eredményei

A kérdőív kidolgozása előtt néhány hipotézist fogalmaztunk meg, amelyek során az emberkereskedelem deliktumát és a jelenséget megkülönböztettük:

- Feltételeztük, hogy a válaszadók közül az emberkereskedelem jelenségéről azoknak van pontosabb véleményük, akik részt vettek már ezzel kapcsolatos képzésen.
- A válaszadók 2022. február–márciusban az általános védelmi intézkedés intézményét ismerik és már alkalmazták.
- Az áldozathibáztatás a válaszadók között nem általános.
- A válaszokban feltehetően szignifikáns különbség mutatkozik a bűnügyi és a közrendvédelmi szolgálati ág állományába tartozók attitűdje között: a sértett megítélése, segítségkérése és önkéntessége tekintetében.
- Saját megyéjét mindenki jobbnak ítéli, illetve az, aki már találkozott ilyen ügygel, reálisabban fogalmazza meg a jelenség megyei elterjedtségét.
- A válaszadó rendőrök valódi ismereteikről vagy azok hiányáról számolnak be, élve azzal az újdonsággal, hogy véleményüket anonim módon fogalmazhatják meg.

A fő kutatási kérdés az volt, hogy az állomány válaszadói valóban áldozathibáztatonak tekinthetők-e, illetve hogy az áldozatokat felelősnek tartják-e abban, hogy kiszolgáltatott helyzetbe kerültek.

Az attitűdvizsgálati kérdőív a rendőrök számára annyiban módosult, hogy az attitűdök előtt szakmai ismereteikre is kíváncsi voltam: az az állomány, amely találkozhat napi munkája során emberkereskedelem (feltételezett vagy lehetséges) áldozatával, felismeri-e őt, valamint tudja-e, hogy milyen jogszabályok alapján milyen intézkedést kell tennie.

Korábban volt szó arról, hogy nem minden megyéből kaptunk választ. A területi megoszlás alapján a legtöbb válaszadó Budapesten szolgál (213 fő, a válaszadók 30%-a), 86 fő (12,3%) Pest, 81 fő (11,5%) Békés, 39 fő (5,6%) Fejér, 31 fő (4,4%) Borsod-Abaúj-Zemplén, 29 (4,1%) válaszadó Somogy megyét jelölte meg szolgálati helyeként. A bűnügyes válaszadók közül a legtöbben Borsod-Abaúj-Zemplén (22 fő), Heves (22 fő) Jász-Nagykun-Szolnok (17 fő) megyében és a fővárosban (17 fő) szolgálnak.

Összesen 533 (76%) férfi és 169 (24%) nő válaszolt, a szolgálati ágak szerint különbség rajzolódott ki: arányaiban több nő dolgozik a bűnügyi szakterületen, mint a rendészetben.

A válaszadók több mint fele 15 évnél régebb óta szolgál, kétharmaduk 10 évnél régebb óta. A válaszadók szakterületen munkában eltöltött idejének korfája némileg eltérő volt: 10 évnél régebben főleg a bűnügyesek szolgáltak.

„Amikor az 1. osztályú embercsoport egyes tagjai egymás között cserekereskedelmet folytatnak, ahol az árú cikk (sic!) az általuk a 2. osztályú embercsoportba sorolt személyek tagjai.”

(egy rendészeti szakterületen szolgáló)

Az emberkereskedelem definícióját a válaszadók saját szavaikkal fogalmazhatták meg, nyitott kérdés alapján, amelyet a válaszok beérkezését követően kódoltunk. A szolgálati ágak közötti válaszok szignifikánsabb különbséget mutattak: a szakmaibb választ a bűnügyi szolgálati ág válaszadói fogalmazták meg. A rendészeti területen dolgozó válaszadók esetében az adásvétel volt a kulcsfontosságú az emberkereskedelem esetében, valamint az, hogy azt az embercsempészéssel azonosították. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ismeretek (illetve azok hiánya) a képzéssel is összefüggenek, azaz azzal, hogy az adott válaszadó vett-e már részt korábban ilyenben.

A rendészeti válaszok alapján sajnálatosan megfogalmazható, hogy az emberkereskedelem jelenségét sokan keverik az embercsempészéssel, *a különbséget nem ismerik*. (A különbségekkel számos szakirodalom foglalkozik, itt csak néhány dolgot emelnénk ki: az embercsempészes esetén az államhatár átlépése a cél, míg az emberkereskedelem esetén egy kiszolgáltatott személy kizsákmányolása, amelyhez határ átlépése nem szükséges, kétségtelen azonban, hogy a két bűncselekmény összekapcsolódhat. Ugyanakkor más eszközökkel kell fellépni az embercsempészek és a -kereskedők ellen, más fejezetben szerepel a két tényállás a büntető törvénykönyvben, más az intézményi háttér a sértettek számára stb., amely különbségeket képzések során mindenképpen ismertetni kell az állományal.⁵¹)

Ugyanakkor arra is rámutat ez, hogy a rendészeti állomány tagjai milyen gyakran találkoznak az embercsempészéssel. A későbbiekben kérdeztünk arról, hogy

⁵¹ A különbségekről lásd például FBHÉR 2005.

emberkereskedelemmel kapcsolatos képzésen vett-e már részt a válaszadó, és sajnos még aki ott igennel válaszolt, az ő számára sem egyértelmű a különbség az emberkereskedelem és az embercsempészás között.

Emiatt a vizsgálat előtti hipotézisünk nem igazolódott: a válaszadó rendőröknek nem volt pontos véleményük az emberkereskedelemlről, ezt a képzésen való korábbi részvétel és a válaszadó tapasztalata sem igazolta.

A válaszadók 59%-a azt mondta, hogy korábban nem vett részt emberkereskedelemmel kapcsolatos képzésen, ami szakterületi bontásban különösen a rendészetre igaz, és a sajnálatos hiányosságok magyarázatául szolgálhat. A bűnügyi válaszadók arányaiban többen vettek részt ilyen tárgyú képzésen, ami a válaszok szakmaiságán is tetten érhető.

A Bács-Kiskun megyei rendészeti állomány válaszadói között kiemelkedően magas volt a képzésen részt vettek száma. A válaszadók közül Csongrád-Csanád, Békés és Tolna megyében vettek részt többen ilyen jellegű továbbképzésen. Noha a legtöbb rendészeti válaszadó a fővárosban szolgál (195 fő), csupán egynegyedük hallott már erről a jelenségről, illetve a bűncselekményről szervezett formában (52 fő).

A válaszadók 79%-a azt jelezte, hogy korábban munkája során nem találkozott emberkereskedelem lehetséges áldozatával. A válasz szignifikáns összefüggést mutat azzal, hogy a válaszadó melyik szolgálati ágánál szolgál. A rendészeti állomány tagjai valószínűleg több emberkereskedelem-áldozattal is találkozhattak, de ezt ők utólag nem ismerték fel. Emiatt lehet, hogy nem is úgy viselkedtek velük, ahogy a traumatizált áldozatokkal kellett volna.

Milyen intézkedést kell végrehajtania, ha 18 év alatti személy által közterületen vagy nyilvános helyen prostitúciós tevékenységre felhívó, felajánló magatartást észlel?

2020. július 1-jét követően a 18 év alatti, közterületen szexuális szolgáltatást nyújtó fiatalok emberkereskedelem feltételezett áldozatait, ahogy arról az előzőekben már szóltunk. A közterületi szolgálatot ellátó közrendvédelmi rendőröknek ezzel az új kifejezéssel és a törvény változásával 2022 elején már mindenképpen tisztában kellett volna lenniük, a pandémia miatti nehezítő körülmények és a korábban bemutatott alacsony esetszám ellenére is.

A korábban említett általános védelmi intézkedéssel kapcsolatos hipotézisünk nem igazolódott: szomorúan tapasztaltuk, hogy a válaszadók közötti ismertsége nem teljes körű, és ebben mindenképpen további képzésekre van szükség.

Ez is nyitott kérdés volt: a válaszadók saját szavaikkal fogalmazhatták meg válaszukat.

A válaszadók 38%-a szerint a 18 év alatti személy előállítását, feljelentését és a szabálysértési eljárás elindítását kell végrehajtani. Ezt követően lényegesen kevesebben említették a biztonsági intézkedést és az általános védelmi intézkedést, amelyek a helyesebb válaszok lettek volna. Szolgálati ágak alapján a válaszok szignifikáns különbséget mutattak: a szabálysértési választ a rendészeti válaszadók fogalmazták meg.

Sajnálatos, hogy a válaszadók 4%-a nem tudta megfogalmazni saját szavaival, hogy ilyen esetben mit kell tennie, ahogy az is, hogy néhányan milyen szakmaiatlan választ fogalmaztak meg, és éppen elutasító, kioktató (és szakmaiatlan) hozzáállásokról tettek tanúbizonyságot. Ez 27 fő volt 702-ből, a minta 3,8%-a. Ez a 27 fő mind bünygyi (9), mind rendészeti (18) szakterületen dolgozik, és vélhetően őszinte volt. Azaz rámutatott arra, hogy bizony igenis jelen van ez a fajta (lekezelő, néha áldozathibáztató) attitűd a szervezetben, de mint látható, szerencsére nem ez a legjellemzőbb.

A bünygyes és a rendészeti válaszok sok tekintetben különbözőek voltak, az egyik éppen itt említendő: a bünygyesek igyekeztek „szakmai” választ adni, míg a rendészeti dolgozók saját napi munkájukat sokkal bővebben fejtették ki. A nyitott kérdésre adott válaszokból szintén egyértelművé vált, hogy a válaszadó állomány jelentős része nem tudta megkülönböztetni az embercsempészes, az emberkereskedelem és a kényszermunka bűncselekményét, illetve az illegális migrációval azonosítja azokat (a válaszokat szó szerint idézem).

- „Napi szinten fogunk embercsempészeket, akik illegális migránsokat szállítanak, ezek az emberek az emberkereskedelem kiforrott hálózatához tartoznak.”
- „Embercsempészet bűncselekmény »sértettjei« az akkori szabályozás szerint előállításra kerültek.”
- „Embercsempész elfogás. Migránsok személyes szabadságot korlátozó intézkedés végrehajtása.”
- „migrációs ellenőrzések folytán, biztosítási szállítási feladatok”
- „Nyomozó hatóság munkáját kellett biztosítani”
- „Illegális migráns személyek szállítása során az embercsempész személy elfogása.”
- „információs jelentések felterjesztése a gyanú miatt”
- „Illegális migráció”
- „embercsempész elfogása, migránsok feltartóztatása, határzárhoz történő visszaszállítása. Szükséges intézkedések (kihallgatások, kutatás stb.) végrehajtása”
- „Migránsokat fogtunk el ésadtuk át a bünygyi szolgálati ágnak”
- „mivel a határrendészeti területen lévő migráció ennek egy formája”
- „1 fő sértettként rk-ra, kettő fő elfogása.”
- „migránsokat szállító gépkocsi megállítása”
- „jelentettem az előjárómnak majd az utasítás szerint jártam el”
- „értesítettem a bünygyi szolgálatot.”

Ugyanakkor igen elenyésző számban, de előfordult a válaszadók között, hogy saját tapasztalattal is rendelkeznek az emberkereskedelem terén.

- „Környezetünkben általában a csicskáztatás folyik Pilisről láncsal a lábán amikor egy nő megszökött. Elsődlegesen egészségügyi ellátás majd miután a címet megadta, ahol tartották bünygyes kollégákkal elfogtuk a személyeket.”
- „Prostituált tagadta, hogy őt kihasználják. (így segíteni nem tudtam)”

- „tehetetlenül hallgattam, mivel nem a szakterületem viszont, akihez tartozott volna azt pedig nem érdekelte”
- „Tapasztaltam ilyet, inkább a csicskáztatás terén. Az áldozat nem volt hajlandó feljelentést tenni. Inkább elszökött és máshová szegődött.”

Azaz az embercsempészéssel kapcsolatos teher a jellemző a rendészeti állomány körében, összesen négy válaszban lehetett az emberkereskedelemmel kapcsolatos információt találni: a jó hír, hogy abban a házi szolgálattal, illetve a prostitúcióval összefüggő eseményekről is számot adtak. Ezekben a kifejtős, saját tapasztalataikra váró, nyitott kérdésekben inkább a segítő szándék, a tenni akarás, semmint az áldozathibáztatás körvonalazódott.

Attitűdökkel foglalkozó kérdésekre adott válaszokról

Az attitűdökkel kapcsolatos kijelentéseket a válaszadó egy 1–6-ig tartó Likert-skála segítségével ítélt meg.⁵²

*Magyarországon az emberkereskedelem nem elterjedt jelenség.*⁵³

A válaszok az inkább nem ért egyet többségét mutatják, ugyanakkor a rendészeti szolgálati ág dolgozói közül többen egyetértettek ezzel a kijelentéssel. Azaz a többség szerint Magyarországon nem elterjedt az emberkereskedelem.

*Az emberkereskedelmes ügyek esetében nagyon magas a látencia.*⁵⁴

A 702 válasz átlaga alapján a válaszadók ezzel a kijelentéssel egyetértettek. Emberkereskedelem tekintetében Magyarországon magas a látencia. Azonban a szolgálati ágakkal, a megyével és azzal, hogy a válaszadó mióta rendőr, összefügg a válasz. A fiatalabbak, akik 10 évnél kevesebb ideje szolgálnak, és jellemzően rendészeti szakterületen dolgoznak, inkább elutasították ezt a kijelentést, azaz sokkal inkább hiszik azt, hogy ezekre fény derül. A bűnügyesek inkább elfogadták ezt a kijelentést.

*Az emberkereskedelem sértettjei általában nem tesznek meg mindent azért, hogy kikerüljenek a rossz helyzetükből.*⁵⁵

A válaszadók inkább egyetértettek ezzel az állítással, ugyanakkor a válaszok az inkább nem ért egyet (187 fő) és az inkább egyetért (186 fő), valamint az egyetért (169 fő) többségét mutatják.

Ugyanakkor a válaszadók nemével szignifikáns összefüggés mutatkozik: a nők inkább elutasították, a férfiak inkább elfogadták ezt az állítást. A nők érzékenyebbek,

⁵² Amely skálán az 1 egyáltalán nem ért egyet, 6 a teljes mértékben egyetért.

⁵³ Mean: 3,21; median: 3.

⁵⁴ Mean: 4,14; median: 4.

⁵⁵ Mean: 3,81; median: 4.

kevésbé ítélik el a sértetteket a kilépés elmaradása miatt.⁵⁶ Szolgálati ág szerint nem mutatkozott eltérés az állítás megítélésekor a bűnügyes és a rendészeti válaszadók között.

Az is befolyásolta a választ, hogy a válaszadó mióta rendőr: a 3 évnél kevesebb ideje szolgálók elutasították ezt az állítást, kevésbé voltak elutasítóak a 3–5 éve szolgálók. Az 5 évnél régebb óta szolgálók inkább egyetértettek ezzel a kijelentéssel, rutinosabbak.

A válaszokat nem befolyásolta az, hogy a válaszadók korábban részt vettek-e képzésen, illetve az sem, hogy találkoztak-e már emberkereskedelem áldozatával. Azaz ez sokkal inkább sztereotípiá volt, semmint személyes tapasztalaton alapuló vélemény.

*A sértettek a legtöbb esetben önként végzik a tevékenységüket.*⁵⁷

Ezzel az állítással a válaszadó rendőrök többsége inkább nem értett egyet (30%), de kétharmaduk elutasította ezt az állítást valamilyen mértékben.⁵⁸ A sértett önkéntes részvételével kapcsolatban elutasítóbbak, a kiszolgáltatottság felmerül bennük. Ez az eredmény igazolja azt a hipotézisünket, hogy a rendőrökre nem kijelenthető, hogy „mindegyik áldozathibáztató”.

Ennek az állításnak a megválaszolásában a válaszadó képzése nem kapott szerepet, ahogy neme, szolgálati ága és szolgálati ideje sem, így az ezzel kapcsolatos hipotézis nem igazolódott.

Összesen 8 válaszadó említette, hogy teljes mértékben egyetért azzal, hogy az áldozatok nem tesznek meg mindent azért, hogy kikerüljenek rossz helyzetükből, és önként végzik tevékenységüket, ez is alátámasztja azt, hogy igen csekély azon rendőrök száma (a 702 főből), akik hibáztatják a sértettet.

Az emberkereskedelem jelenléte a válaszadó megyéjében

A válaszadó 702 rendőr inkább nem tartja jellemzőnek az emberkereskedelmet saját megyéjében (68%), ez a korábbi vizsgálatokhoz hasonló eredmény. Ebben nemük, korábbi képzésük, szolgálati idejük hossza és a szolgálati ág sem befolyásolta őket. A megye viszont összefüggött a válasszal: a fővárosban, Bács-Kiskunban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében szolgáló válaszadók találták a megyéjüket a leginkább fertőzöttnek. A legkevésbé fertőzött megyék a válaszadók megítélése szerint: Komárom-Esztergom, Tolna, Vas, Somogy, Békés és Győr-Moson-Sopron megye. Inkább nem tartja fertőzöttnek Heves, Bács-Kiskun, Veszprém megyét az ott szolgáló válaszadó.

⁵⁶ Vö. GRACIA-GARCÍA-LILA 2014.

⁵⁷ Mean: 2,9; median: 3.

⁵⁸ 69% utasította el összesen valamilyen mértékben ezt az állítást: 13% egyáltalán nem értett egyet, 26% nem értett egyet, 30% inkább nem értett egyet.

A válaszadók egyharmada szerint az emberkereskedelem jelenléte a megyékben a szegénységgel, a kiszolgáltatottsággal, összességében a megye rossz gazdasági mutatóival függ össze. A válaszadók közel egyötöde nem tudta (vagy nem akarta) megindokolni azt, hogy miért adta a korábbi válasza az értéket. Sokan a megye földrajzi elhelyezkedésével magyarázták válaszukat: a határ közelségét vagy távolságát emelve ki.

- „Véleményem szerint a cselekmények viszonylag alacsony számának elsődlegesen az az oka, hogy az itt élő emberek nincsenek rászorulva abban, hogy más személyeket ilyen módon zsákmányoljanak ki, így téve szert további vagyoni előnyre.” (a bűnügyi szakterület válaszadója)
- „A környezetünkben több elmaradottabb város is van, ahol szerintem ez a jelenség jobban elterjedt.” (a bűnügyi szakterület válaszadója)
- „A szegénység, iskolázatlanság, rossz értelemben vett primitívség úgy az elkövetői, mint a sértetti oldalon.” (a bűnügyi szakterület válaszadója)
- „Nem frekventált migráns útvonalon található a megyém.” (a bűnügyi szakterület válaszadója)
- „Nem határ menti megye, ezért az embercsempészet kevésbé érinti, a több bűncselekmény vonatkozásában, pedig átlagos az érintettsége.” (a bűnügyi szakterület válaszadója)
- „Belső megyeként ez a térség nem célállomás sem az emberkereskedőknek.” (a rendészeti szakterület válaszadója)
- „Nincsenek eldugott tanyaszerű települések, az emberek figyelnek egymásra” (a rendészeti szakterület válaszadója)
- „Szerintem általában a szegényebb régiókban jellemző, ahol az áldozatok kevésbé képzettek, és a nagyon rossz helyzetükből fakadóan könnyebben kihasználják őket.” (a rendészeti szolgálati ág válaszadója)

A magyarázó válaszokat a válaszadó neme, korábbi képzés nem befolyásolta, azonban a szolgálati ág igen.

Az erre a kérdésre adott „nem tudja” válaszok jelentős részét a rendészeti szakterületen szolgálók fogalmazták meg, míg a társadalmi okokat, a földrajzi elhelyezkedést inkább a bűnügyesek. A felderítés nehézségeit inkább a bűnügyes válaszadók, míg a bűnüldöző szervek hatékony fellépését a rendészetiek fogalmazták meg. Akik jobbnak vélték a megyei helyzetet, azaz nem tartották megyékben jellemzőnek az emberkereskedelmet, és rendészeti válaszadók voltak, ők többnyire a hatékony fellépést adták magyarázatul.

Következtetések

Az emberkereskedelmes ügyek számának növekedése az egyik legfontosabb nemzetközi elvárás hazánkkal szemben (is). Ehhez a közösség erősítése, a helyi közösségi

információáramlás, az odafigyelés is jelentősen hozzájárulna. Ebben viszont a rendőrségnek is szerepe van, ahogy abban is, hogy a proaktivitást erősítse ezekben az ügyekben. Ehhez a jelenség és a bűncselekmény komplexitásának ismerete szükséges.

Az emberkereskedelem elleni fellépés során a felderítés, az esetnek a hatóságok tudomására jutása az egyik legfontosabb. Az utóbbi években e témában végzett kutatások alapján elmondható, hogy sok esetben a lakosság jelzést tesz, amely rendkívül sok információval szolgál. Ugyanakkor egyértelmű, hogy a szexuális (és a munka-) célú kizsákmányolás cselekményeit magában foglaló büntetőeljárások „bizonyíték-szegények”, személyi bizonyítékok, azon belül is csupán sértetti vallomások állnak rendelkezésre. Az, hogy a sértett mennyire együttműködő, attól is függ, hogy milyen légkörben zajlik az első kihallgatása. Ez az eljáró rendőrök felkészültségén, érzékenységén, hozzáállásán (is) múlik.

2022. február–márciusban 702 rendőr válaszolt az online kérdőívre: az akkori válaszadók közül elképzelhető, hogy van, aki azóta már más szakterületen dolgozik, esetleg le is szerelt. A válaszadó rendőrök korcsoportji megoszlása is jelzésértékű: jelentős arányban válaszoltak a 10 évnél régebb óta hivatásosként dolgozók. Ennek ellenére alacsony volt az emberkereskedelemmel kapcsolatos képzésen részt vettek száma, és az is látható volt, hogy az emberkereskedelem és az embercsempészés közötti különbség a válaszok alapján nem ismert, a migránsok szállítása, csempészése a rendészeti állomány számára napi problémaként jelentkezhet a válaszok alapján.

A bemutatott vizsgálattal kapcsolatban említést kell tenni arról, hogy milyen nehéz kutatni a rendőri attitűdöt, holott a rendőrök véleményének megismerése anonim módon nemcsak a szervezet külső megismeréséhez, de a belső problémák, hiányosságok feltárásához is segítséget nyújt(hat). Ehhez azonban bizalomra van szükség a válaszadók (és a parancsnokok) részéről. A válaszokban egyértelműen látható volt, hogy néhányan komolytalanul, félvállról vették a kérdéseket, nincsenek hozzászokva, hogy szakmai véleményükre, meglátásukra bárki kíváncsi, ami szomorú konklúzió.

A fő kutatási kérdés az volt, hogy az állomány válaszadói valóban áldozathibáztatónak tekinthetők-e, illetve hogy az áldozatokat felelősnek tartják-e abban, hogy kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. 702 rendőr válasza alapján ezt nem lehet ilyen kategorikusan kijelenteni. Így a címben feltett, figyelemfelkeltő kérdésre a tömör válasz: nem. A válaszadók egyértelmű áldozathibáztatása nem körvonalazódott, sokkal árnyaltabb képet mutattak a válaszok.

Az emberkereskedelem sértettjeinek egy része már a bűncselekmények előtt sem volt olyan mentális és/vagy kognitív állapotban, hogy egy büntetőeljárásban, egy kihallgatáson megbízhatóan részt tudjon venni, állapotán csak rontottak a megvalósított cselekmények során elszenvedett fizikai és lelki traumák.⁵⁹ A jogalkalmazóknak (különösen a rendőröknek) ezeket a nehézségeket mindenképpen ismerniük,

⁵⁹ Erről lásd SEBESTYÉN 2020.

tudniuk kell, fel kell készülniük arra, hogy a sértett nem tud összefüggően, érdemi adatokkal szolgálni, túloz, kihagy eseményeket, részleteket, amelyek a traumákból is fakadó következmények.⁶⁰ A rendőrök számára az áldozathibáztatás-bélyeg elkerülése miatt is szükséges e körülmények ismerete, ugyanakkor tagadhatatlan, éppen a fenti okokból adódóan, hogy nehézséget jelent az együttműködés a sértettel.

A sértettek gyakran a feljelentés megtételét vagy első alkalommal való kihallgatásukat követően elérhetetlenné válnak. Azonban némely esetben szükséges a nyomozás során beszerzett egyéb adatok, bizonyítékok tartalmára tekintettel az események valóságghű feltárása érdekében ellenőrizni, hogy a sértett vallomása életszerű-e, az egyéb bizonyítékokkal összhangban áll-e. Emiatt a sértettek ismételt kihallgatása szükséges, a nyomozó hatóság részéről ez további erőfeszítéseket igényel, azonban megtalálásukban az úgynevezett védett házak és a krízisközpontok által felállított tartózkodási helyek nagy segítséget nyújtanak. (Nagyon fontos, hogy a rendőrök ismerjék a védett szállásokat – és az OKIT-ot –, azok elérhetőségét és azt, hogy milyen módon lehet segítséget kérni tőlük.)⁶¹

A képzések az általános védelmi intézkedés bevezetését megelőzően a közrendvédelmi szolgálati ág számára mindenképpen szükségesek lettek volna, de a bevezetése óta eltelt időben szintén, ismétlődően. A szakmai képzések során szemléletformáló tréningekre, az áldozat traumatizáltságával foglalkozó előadásokra és ismeretátadásra is szükség van, hogy az eljáró rendőrök ezeket a készségeket is elsajátíthassák.

Az online kérdőív biztosította anonimitás miatt (néha kendőzetlenül) őszintén válaszoltak a rendőrök, kevésbé igyekeztek az „elvárásoknak” megfelelni, emiatt köszönettel tartozunk nekik.

IRODALOMJEGYZÉK

- 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről
- 1228/2022. (IV. 14.) Korm. határozat az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégia végrehajtását szolgáló, 2022–2023 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2020. évi V. törvény az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról

⁶⁰ Az amerikai rendőröknek készült útmutató, képzési anyag az áldozatközpontúság erősítése érdekében: FARRELL et al. 2019: 649–673.

⁶¹ Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT): a +36 80 20 55 20 szám ingyenesen, a nap 24 órájában hívható. Államilag támogatott védett házakat a Baptista Szeretetszolgálat (www.baptistasegely.hu/emberkereskedelem-elleni-kuzdelem/emberkereskedelem-elleni-kuzdelem-ek) és a Lehetőség Családoknak 2005 Alapítvány (<http://lehetosegmozar.hu/>) tart fenn, emellett az úgynevezett SANSZ kiadványban olvasható elérhetőségek ismerete szintén fontos lenne.

- 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről
 A *Belügyi Szemle* emberkereskedelemmel kapcsolatos különszáma (2022). 70(2). Online: <https://belugyiszemle.hu/hu/node/2772>
- ALBERT Fruzsina (2022): *Emberi kapcsolatok – A személyes kapcsolathálózatok szociológiai szempontú elemzése*. Debrecen: Debreceni Egyetemi.
- ALLPORT, Gordon (1972): Az attitűdök. In PATAKI Ferenc – SOLYOSI Zsuzsanna (szerk.): *Szociálpszichológia szöveggyűjtemény III. A szociális interakció – Attitűd – Dinamika*. Budapest: Tankönyvkiadó, 179–198.
- ALLPORT, Gordon (1977): *Az előítélet*. Budapest: Gondolat.
- BALOGH Krisztina – HUSZÁR Julianna – WINDT Szandra (2020): Büntetés helyett védelem – egy emberkereskedelmes ügy alapján. *Ügyészek Lapja*, 28(4), 19–34.
- BARÁTH Noémi Emőke (2021): Rendészeti professzionalizmus. *Magyar Rendészet*, 21(2), 215–224. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.2.14>
- Belügyminisztérium (2022): *Szemléletformáló tréning az emberkereskedelemlről*. 2022. szeptember 22. Online: <https://emberkereskedelem.kormany.hu/szemleletformalo-trening-az-emberkereskedeleml-1>
- BODA Zsolt – MEDVE-BÁLINT Gergő (2015): A rendőrségbe vetett bizalom tényezői. In BODA Zsolt (szerk.): *Bizalom és közpolitika. Jobban működnek-e az intézmények, ha bíznak bennük?* [H. n.]: Argumentum – MTA TK Politikatudományi Intézet, 75–95. Online: https://politikatudomany.tk.hu/uploads/files/Boda_konyv_imprimalni.pdf
- CHRISTIAN László (2016): Rendőrség és rendészet. In JAKAB András – GAJDUSCHEK György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 681–707.
- CHRISTIE, Nils (1986): The Ideal Victim. In FATTAH, E. A. (szerk.): *From Crime Policy to Victim Policy*. London: Palgrave Macmillan, 17–30. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-08305-3>
- DIANISKA, Rachel E. et al. (2022): Current Investigator Practices and Beliefs on Interviewing Trafficked Minors. *Psychology, Public Policy, and Law*, 29(1), 32–45. Online: <https://doi.org/10.1037/law0000378>
- Európai Bizottság (2020): *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának A gyermekek szexuális bántalmazása elleni hatékonyabb küzdelmet célzó uniós stratégia*. COM (2020)607 final. 2020. július 24. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0607>
- European Commission (2018): *Working together to address trafficking in human beings: Key concepts in a nutshell*. [H. n.]. Online: <https://www.abbilgi.eu/sites/default/files/publications/booklet-working-together-to-address-trafficking-in-human-beings-key-concepts-in-a-nutshell-eng.pdf>
- European Commission (2022): *Report on the Progress Made in the Fight against Trafficking in Human Beings (Fourth Report)*. COM (2022)736 final. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A736%3AFIN&qid=1671461797022>
- FARRELL, Amy et al. (2019): Failing Victims? Challenges of the Police Response to Human Trafficking. *Criminology and Public Policy*, 18(3), 649–673. Online: <https://doi.org/10.1111/1745-9133.12456>
- FARRELL, Amy et al. (2012): *Identifying Challenges to Improve the Investigation and Prosecution of State and Local Human Trafficking Cases*. Online: www.urban.org/sites/default/files/publication/25526/412593-Identifying-Challenges-to-Improve-the-Investigation-and-Prosecution-of-State-and-Local-Human-Trafficking-Cases.PDF
- FEHÉR Lenke (2005): Illegális migráció, embercsempészet, emberkereskedelem. In IRK Ferenc (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok* 42. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet, 210–233. Online: www.okri.hu/images/stories/KT/kt42_2005_sec.pdf
- FÜSTÖS Mónika (2022): A feljelentési hajlandóság és a rendőrségbe vetett bizalom összefüggései. Szisztematikus szakirodalmi áttekintés a Web of Science alapján. *Belügyi Szemle*, 70(1), 149–168. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.9>

- GARNER, Randy (2005): Police attitudes: The impact of experience after training. *Applied Psychology in Criminal Justice*, 1(1), 56–70.
- GOVER, Angela R. – PUDRZYNSKA Paul, D. – DODGE, Mary (2011): Law Enforcement Officers' Attitudes About Domestic Violence. *Violence Against Women*, 17(5), 619–636. Online: <https://doi.org/10.1177/1077801211404777>
- GRACIA, Enrique – GARCÍA, Fernando – LILA, Marisol (2014): Male Police Officers' Law Enforcement Preferences In Cases of Intimate Partner Violence Versus Non-Intimate Interpersonal Violence: Do Sexist Attitudes and Empathy Matter? *Criminal Justice and Behavior*, 41(10), 1195–1213. Online: <https://doi.org/10.1177/0093854814541655>
- HALÁSZ László – HUNYADY György – MARTON L. Magda szerk. (1979): *Az attitűd pszichológiai kutatásainak kérdései*. Budapest: Akadémiai.
- HUSZÁR Julianna (2022): Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1. napján hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyészi szemmel. *Belügyi Szemle*, 70(2), 305–325. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.2.5>
- HUSZÁR Julianna – WINDT Szandra (2020): Szemléletformáló tréning, avagy a rendőr, az ügyész, a bírós és öt emberkereskedelmes ügy. *Ügyészek Lapja*, 28(1), 57–65.
- ISLAM, Md Jahirul – MAZEROLLE, Paul (2022): Nexus between Police Attitudes and Responses to Domestic and Family Violence in Australia: Does Training Matter? *Policing and Society*, 32(10), 1226–1241. Online: <https://doi.org/10.1080/10439463.2022.2029436>
- KAZARJÁN Annie – KIRS Eszter (2020): *A romákat érő diszkrimináció a magyar büntető igazságszolgáltatásban*. [H. n.]: Magyar Helsinki Bizottság. Online: <https://helsinki.hu/a-romakat-ero-diszkriminacio-a-magyar-bunteto-igazsagszolgalatasban-2020/>
- MÁTYÁS Szabolcs et al. (2019): Új paradigma felé: bizalom és biztonság a térben: A rendészeti szervezet működését meghatározó társadalmi keretek kapcsolatának néhány kérdése. *Belügyi Szemle*, 67(2), 22–44. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.2.2>
- SEBESTYÉN Árpád (2020): *Az emberkereskedelem pszichológiai mozgatórugói*. [H. n.]: Traumaközpont Közhasznú Nonprofit Kft. Online: <https://traumakozpont.hu/wp-content/uploads/2020/08/az-emberkereskedelem-pszichologiai-mozgatorugoi.pdf>
- Segítő Anyag Szakembereknek – SANSZ Kiadvány. Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása és támogatása céljából* (2022). Budapest: Belügyminisztérium. Online: <https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/d/eb/03000/SANSZ%202022.pdf>
- SUN, Ivan Y. (2007): Policing Domestic Violence: Does Officer Gender Matter? *Journal of Criminal Justice*, 35(6), 581–595. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2007.09.004>
- VÁRI Vince (2021): A rendőrségbe vetett bizalom és a rendőrség hatékonysága közötti kapcsolat. *Belügyi Szemle*, 69(6), 55–72. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.6.4>
- VINNAI Edina (2012): Jogismeret, jogi attitűd, jogtudat. In BENCZE Mátyás – VINNAI Edina: *Jogszociológiai előadások*. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 122–142.
- WINDT Szandra (2020): A gyermekek szexuális kizsákmányolásáról. *Ügyészségi Szemle*, 28(4), 42–53.
- WINDT Szandra (2021a): Az ügyészek véleménye az emberkereskedelemről – egy attitűdvizsgálat alapján. In VÓKÓ György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 58. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet, 157–184.
- WINDT Szandra (2021b): *A láthatatlan emberek. Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon*. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet.
- WINDT Szandra (2022): Az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogalkalmazói attitűdökről. *Miskolci Jogi Szemle*, 17(1), 112–128. Online: <https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.1.1941>

ABSTRACT

Victim Blaming Police?

Police Officers' Views on Human Trafficking

Szandra WINDT

There is a long history of researching the activities of law enforcement officials, especially police and prosecutors, related to trafficking in human beings abroad. The attitude of Hungarian law enforcement officers was examined on a few occasions not only related to trafficking in human beings.

The number of criminal proceedings initiated for the crime of human trafficking and forced labour (§ 192 of the Civil Code) is low. Victim blaming by law enforcement officials is usually highlighted as a reason for this. Can police officers really be considered victim blamers? This question was also answered by an online questionnaire in February-March 2022, which received a total of 702 responses by the end of the survey: 525 police officers and 177 criminal police officers had shared their thoughts. Respondents nuanced the image of the "victim-blaming police officer", despite the fact that they do not represent the entire police force. The results of the responses, and the conclusions and suggestions drawn from them, are presented below to be thought-provoking and stimulate further research.

Keywords: *trafficking in human beings, victim, police officer, victim blaming*

Alapkutatási kísérlet a rendészet tanulmányozásához

CIELESZKY Péter,¹ MOLNÁR Katalin²

A szerzők elkötelezettek az emberi méltóság elsődlegességét hangsúlyozó értékrend mellett. Egyikük a Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatója, másikuk az ő témavezetője. Az itt közreadott írás kettejük, illetve a doktorandusz társtémavezetőjének hosszabb interjúja alapján készült, amelyben az élhető társadalomról, az egyéni és közösségi részvétel fontosságáról a döntéshozatalban, az igazság minőségéről és szerepéről a jól működő társadalomban, valamint a szabadság és a biztonság dichotómiájáról beszélgettek. Közös céljaik fűzik össze őket; életpályájukat a modern társadalom demokratikusan működő rendészete megvalósításának víziója kísérte és kíséri. Az interjúbeszélgetések közreadása végül interjúelemeket is tartalmazó közös gondolataik tematikus elemek mentén szerkesztett dokumentálásával valósult meg. Ebben a formában ugyanis a szerzők célirányosabban és fókuszáltabban ki tudták fejezni azokat a gondolataikat, amelyek az ilyen szellemi megalapozással biztosított rendészet kialakítását segíthetik.

Kulcsszavak: igazság, szabadság, biztonság, élhető társadalom, trilemma-elmélet

Bevezetés

Magyarországon 2012-ben a rendőrtisztek képzése egyetemi rangra emelkedett. Megkezdte működését a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara, ahol 2016-tól Rendészettudományi Doktori Iskola (RDI) működik. E cikk szerzőinek egyike az iskola hallgatója, a rendészeti alapkutatások művelője, másikuk pedig az iskola oktatója, a doktorandusz témavezetője. (Az ő interjú során elmondott szavait egyszerűen idézőjelbe téve közöljük. A másik témavezetőét, Finszter Gézáét szintén, de ezt a nevével is egyértelműsítjük.)

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: cieleszky.peter@uni-nke.hu

² Egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: molnar.katalin@uni-nke.hu

A rend eszméje és a rendészet rendje

A doktorandusz abból indult ki, hogy a rendészet jövőbeli kihívásait csak úgy kezelhetjük eredményesen, ha feltárjuk az emberi közösségek rendhez fűződő viszonyát meghatározó körülményeket, megismerjük az egyes kultúrák rendről alkotott elképzeléseit, ezen belül az egyének és a közösségek valósághoz való viszonyulása legfőbb jellemzőit. Meggyőződése, hogy a rendről való gondolkodás háttérben tértől és időtől jobbra függetlenül *a priori* szükségszerűség által inspirált evolúciós igény húzódik meg, amelyet a rend eszméjének nevezett el. Ennek történelmi kifejeződéseit rendelőképek formájában is tetten érhetjük. Ezek egyrészt jellemzik a kort, amelyben megjelennek, másrészt ezzel összefonódva árulkodnak az emberről, aki meghatározott módon gondolkodik a rendről. A korhű meghatározottságnak tehát elképzelése szerint két aspektusa van. Az egyik a történelmi környezet hatására, a másik viszont az egyén evolúciós meghatározottságára utal.

Kutatásai jelenlegi fázisában ez utóbbi alátámasztására és jelentőségének hangsúlyozása érdekében az evolúciós pszichológia területén keres támaszkodási pontokat. Bereczkei Tamás kutatási eredményeit idézi, miszerint az ember kognitív folyamatai és mentális képességei kialakulásának háttérben olyan evolúciós történelem áll, amelynek 99%-át az ember vadászó-gyűjtögető életmód keretei között töltötte,³ és amelyben pszichológiai algoritmusainak többsége interperszonális viszonyokra vonatkozik.⁴ Ennek ténye a doktorandusz szerint meghatározóan befolyásolhatja azokat a kutatásokat, amelyek az emberi adaptációs képesség megnyilvánulásaiával foglalkoznak.

Ebből a nézőpontból – mivel a fiatal rendésztudomány tárgya legnagyobb részben a rendészet, a rendőrség és a rendőri tevékenység, valamint ezek szervezeti, funkcionális társadalmi, közösségi meghatározottságú beágyazódása – kétségkívül megkerülhetetlenné vált számára az a kérdésfelvetés, hogy milyen (rend-)prekonceptiókra támaszkodva alakul ki az intézményesített rendészet, annak milyen fenntartható működésmódja válhat elfogadottá adott közösségben, továbbá ezt az elfogadást milyen közösségi és intézményi szinten közvetített rendelőkép teheti legitimé.

Ezeket az ambiciózusan komplex és tág horizonton megjelenő gondolataink keresztül vizsgálja az emberi közösségeken belül megjelenő eszmék (például az igazságosság) szerepét és hatását, és ebben az összefüggésben jelenik meg számára kérdés-ként a biztonság és a szabadság dichotómiája is.

A doktorandusz önálló gondolatait folyamatosan ütköztette témavezetőivel. Ebben a tanulmányban több esetben hivatkozunk a kettejükkel készült, az igazságra, a szabadságra, a biztonságra, illetve az élhető társadalomra fókuszáló interjúkban elhangzottakra.

³ BERECSKEI 2008: 27.

⁴ BERECSKEI 2008: 28.

Az igazságosság

Vajon milyen környezetben teremthető meg az a társadalmi működőképesség, amely egyúttal kiállja az igazságosság próbáját is? Szükségképpen össze kell-e fűzni e két minőséget, és ha igen, hogyan? Meggyőződésünk, hogy ezek a jövőre vonatkozó felelősségünket érintő megkerülhetetlen kérdések, amelyekre a rövid válasz az élhető társadalom kifejezése definíciójának részbeni megelőlegezése lett. Eszerint az élhető társadalom csak akkor képzelhető el, ha működőképessége mellett egyúttal igazságosság is jellemzi. Mindez hogyan teremthető meg?

„Erre van egy végtelenül egyszerűnek tűnő válaszom: a részvétellel. Érdekléte kell tenni a közösség tagjait abban, hogy részt akarjanak venni a közösség életében, és erre lehetőségeket is kell teremteni. Én azt tapasztalom, hogy amihez hozzászólhatok, amihez hozzájárulhatok, amihez adhatok, amiben benne lehetek – mert ezeket értem részvételen –, ahhoz sokkal inkább közöm van, mint ahhoz, amit eldöntenek fölöttem, amit mások csinálnak, amit készen kapok. Éppen azt érzem a magyar rendszerváltás legnagyobb hiányosságának, hogy ezt a részvételiséget nem tanultuk meg. Mert ezt tanulni kell, nem úgy születünk, hogy ezt tudjuk. Nagyon hosszú folyamat, amíg ezt megtanuljuk, amelynek komoly módszertana van. És nem érzem, hogy a harminchárom év alatt ebben egy jöttányit is előrehaladtunk volna. Pedig ez a kulcsa a motiválásnak.”

Mindenki számára egyöntetűen érvényes igazság persze nem létezik, erre törekedni főlegesen is. Van viszont nyílt és érdemi párbeszéd, érdekegyeztetés, érdekképviselet és konszenzuson alapuló döntéshozatal, amelynek során arra törekszünk, hogy a közösség lehető legkevesebb tagjának/csoportjának érdekei sérüljenek. Ez sokkal bonyolultabb és nehezebb folyamat, mint az egyszerű többségi elv érvényesítése. És sokkal igazságosabb is, főleg akkor, ha hosszú távon az egyes közösségek érdekei kiegyenlítően érvényesülhetnek. Vagyis nem szabad hagyni, hogy mindig ugyanazok legyenek a vesztesek vagy éppen a győztesek.

Továbbá a részvétel nem lehet pusztán formális, mert az idővel legitimációvesztéshez vezet. A működőképesség fenntartásában való részvételt az egyéneknek és közösségeiknek meg kell tapasztalniuk a mindennapokban is. Még hozzá közvetlenül és folyamatosan a társadalmi létükön, közösségi élményeiken keresztül. És bevallottan ez bizonyul a legnehezebb feladatnak a modern demokráciákban.

Antik minták

Arisztotelész szerint azok a tettek, amelyek a helyesen alkotott törvényekkel összhangban vannak, egyben igazságosak is. Ez egyrészt nyilvánul a javak egyenlő szétosztásában (ez volna a politikai állam demokratikus működése), másrészt pedig

az egyes felek közötti vitás ügyletek eldöntésében (ez a polgári társadalom piaca). Amikor tehát a görög gondolkodó igazságosságról értekeznek, ezen a dolgok akként való elrendezettségét érti, amely több és kevesebb között közepesen állva egyenlőséget teremt. Még hozzá valakik számára és valakik között megnyilvánuló igazságosság formájában.⁵ Még tovább menve az igazságosság az arány egy bizonyos esete lesz. Minthogy az egyenlőség nemcsak mint a számtani középérték jelenhet meg – ahogy a közös javakat szétosztó igazságosság esetében –, hanem úgy is mint aritmetikai arányosság a kiigazító igazságosság tekintetében.⁶ A hivatkozott részvétel éppen ilyen kiigazító funkciót helyettesít.

A közösségi döntéshozatal ereje, az annak józanságába vetett hit és az abban való részvétel az, aminek ki kellett váltania a korábbi kizáró gyakorlatot – tudniillik valamely társadalmi csoport és egyének kizárását a döntésekből vagy például korábban az említett választójogból. A legitimitáció alapjává tehát a közösségi élmény vált. Mindez azt jelenti, hogy a döntéshozatalban biztosított aktív és nem formális részvétellel garantálható az igazságos döntés, amely arányos egyenlőséget teremtő elrendezettséget hoz létre.

Szabadság és/vagy biztonság?

Az arány bizonyos esete áll fenn a szabadság és a biztonság dichotómiája kapcsán is. Egyesek szerint a társadalom a túlzott szabályozás nélkül is nagyon jól tudna működni, mert a túlszabályozás legalább annyi problémát termel, mint amennyit a szabályozással meg akartak előzni vagy oldani. Talán erre is utal az a Konfuciusznak tulajdonított gondolat, miszerint ahol túl sok a törvény, ott nincsen rend. Az emberek többségének adott helyzetben ugyanakkor a biztonság többet számít, mint a szabadság. Valljuk be, a megalkuvás és a belenyugvás ismert, és nem ritka emberi tulajdonság – függetlenül attól, hogy szívesebben emlékezünk azokra, akik számára a szabadság előrébb valónak tűnik.

Hedley Bull a nemzetközi rendszert és kapcsolatokat kutató, itthon a biztonsági tanulmányok körébe sorolható angolszász iskola szakembereként dolgozta ki az államok társadalmaként ismert elméletét a 20. század hetvenes éveiben. A szerző gondolatai közül egyre szeretnénk rámutatni, nevezetesen arra, hogy a rendet értéknek tekinti, de nem az egyetlen értéknek, és különösen nem mindenképpen felett álló értéknek. Példaként hozza fel Ali Mazruira hivatkozva az ENSZ Alapokmányát, amelyben a biztonság és a béke szerepel első helyen, de jelzi, hogy az afrikai és az ázsiai államok esetében az emberi jogok kérdése okán a prioritási rend megfordítására irányuló igény ugyanígy megfigyelhető.⁷

⁵ ARISZTOTELÉSZ 1987: 127–128.

⁶ ARISZTOTELÉSZ 1987: 130–131.

⁷ BULL 1977: 74.

Mindezekre figyelemmel árnyaltabb válasz adható arra, hogy mivel lehet magyarázni az elnyomó rendszerek relatíve hosszú távú működőképességét. E probléma érzékeltetéséhez a rendészeti doktorképzés két témavezetőjének, jelen esetben a doktorandusz témavezetőinek gondolatait is segítségül hívjuk. „A rabszolgák beletörődtek, túrtek, mert valamilyen szinten, gondolom, még az az élet is kiszámíthatóbb volt, és lehet, hogy fel sem merült, hogy igazságot kellene szolgáltatni.” Úgy gondoljuk, hogy modern kori kitettségünk is hasonló elven alapul: a látszólagos biztonságért a szabadság illúziójával táplálják a tömegeket, ráadásul a propaganda tökélyre fejlesztett technikáival mindez minden eddiginél hatékonyabb is. És lehet, hogy nekünk, akárcsak a rabszolgáknak, ez természetesnek tűnik. Mi magunk például napjainkban kétségtelenül elfogadjuk, hogy az emberek nem érdemeik szerint gazdagodnak és részesülnek a javak kisebb-nagyobb hányadából. Pontosan tudjuk, hogy ez nem igazságos, mégis ennek keretei között élve nap mint nap elfogadjuk ezt az aránytalanságot. Közös valóságunknak ez a gondolata ugyanolyan magától értetődő, mint ahogy Arisztotelész korában az a gondolat, miszerint az emberek születésüktől fogva nem egyenlők. És ha jobban belegondolunk, ma éppen azért fogadjuk el az előbbi aránytalanságokat, mert pár évszázada meggyőződésünkbe vált, hogy az emberek szabadnak és egyenlőnek születnek. A jelenlegi társadalmi rendszer legalább ebben következetes, miközben mindannyian tudjuk, hogy az értéktelítő folyamatok sokszor nem hatják át a demokráciát sem. Ezért gazdagodhatnak többen érdemtelenül, a közösségi érdekek háttérbe szorításával. Ám lépünk tovább az egyéntől a közösségig és a közösségi hatalom gyakorlásáig, amely eredetileg arra volt hivatott, hogy a részvétellel eszközt adjon az ilyen aránytalanságok kiküszöbölésére!

Ehhez jól illeszthető következtetésre jut egy tengerentúli szerzőhármás is,⁸ miközben a biztonság nevében történő kormányzás kérdéseit feszegeti, és a köznyugalom és a magánbéke viszonyáról, illetőleg a magánbiztonság szereplőinek piacorientált szemlélete következményeiről ír.

A *Nemzetközi Rendészeti Figyelő* egyik számában megjelent recenzió rámutatott,⁹ hogy a fenti szerzők gördülékeny és elegáns szellemi kirándulással, több mértékadó kutató gondolatait is ötvözve vezetik végig az olvasót a biztonság változó értelmezésén, fogalomhasználatán és az e jelenségkörrel a teljesség igénye nélkül meghatározó eszmetörténeti íven. Ebből világosan kiderül az is, hogy míg a kapcsolódási pontokként jelzett jelenségekhez köthető problémafelvetések, továbbá az antropocénnel összefüggő és a kibertérrel jelzett kihívások a világban globálisan jelennek meg, addig az ezek kezelését célzó kormányzati akarat manifesztumai jobbra lokálisan vagy több esetben regionálisan sajátos formát öltenek és történeti meghatározottságúak. Nem szabad tehát elfelejteni, hogy a látszólagos hasonlóság mögött húzódó meghatározó eltérés egyes hazai és a tanulmányban felmutatott felfogások

⁸ HOLLEY–MUTONGWIZO–SHAERING 2020: 341–358.

⁹ BORBÉLY et al. 2021: 287–289.

között a szabadság és a biztonság összeegyeztethetőségének konceptuális értelmezése történetileg meghatározott különbözőségeiből fakad. És bár *explicite* kimondottan a gondolatmenet fókuszában nem ennek a problémának a feltárása áll, helyes értelmezését ennek felismerése segíti, különösen akkor, ha a hazai rendészeti kihívásokra adott válaszok alternatíváit az itt felvillantott értelmezések felhasználásával kívánjuk kidolgozni.

A kutatók kifejtik, hogy a hon- és rendvédelmi terület szétválása történeti oldalról a vesztfáliai béke időszakától eredeztethető és a modern polgári és nemzetállami keretek között kibontakozó folyamat volt. Megjegyezhetjük, hogy hazánkban e később kibontakozó folyamat egyik szimbolikus mérföldköve az önállóuló rendészeti tevékenység (*policing*) demilitarizálására, decentralizálására és depolitizálására irányuló akarat kifejezése volt a rendszerváltoztatás időszakában.¹⁰ A szerzők által vizsgált geopolitikai környezetben ugyanakkor nem meglepő, hogy a magánbiztonság 20. század derekán tapasztalható térnyerése úgy is értelmezhető volt mint a fellazuló központi (tudniillik állami) rendészet egyfajta hiányosságára született társadalmi és intézményi válasz. Szélsőséges esetben pedig úgy, hogy a magánbiztonság ugyanúgy a közbiztonság megzavarásának tekinthető, mint a jogsértő cselekmények.

E felfogás mellett azonban a szerzők más megközelítések érvényességére is utalnak (vákuumteória, policentrikus rendőrség). Ezekre sokkal inkább a köz- és magánbiztonság határterületeinek természetszerű átfedése, az ezeket meghatározó tevékenységek egymásra utaltsága, intézményi szinten pedig a szorosabb kooperáció kialakításának szükségessége jellemző, amellyel ugyanakkor biztonsági kockázat is generálódik. Hiszen míg az állami működés elsődleges céljai a közjőba vetett hitből, addig a piaci szereplőké a profit reményéből vezethetők le. Ezeket az értékeket nem könnyű nivellálni vagy közös nevezőre hozni.

Végezetül a tanulmány összegzése szerint a kiemelt változások – különösen a kibertérrel és az antropocénnel jelentkező újabb kihívások hatása – számos további kérdést vetnek fel, amelyek a rendőrség irányítására, szerepének a biztonság garantálásában való megváltozására és a magánbiztonsági szektorral történő együttműködés módjának amúgy is gondokkal terhelt területére vonatkoznak. A kutatók a jövő egyik lehetséges útjaként a közrendészet megerősítése, megerősödése mellett a biztonság egyes elemeinek decentralizált kezelése, a technológia, az ember és környezetének szorosabb összekapcsolása és e körben a közösségek szerepének megerősítése, önellátó képességük fejlesztése mellett foglalnak állást.

A hazai rendészeti gondolkodásnak ugyanakkor alapvető nehézséggel kell szembeülnie a tanulmány továbbgondolása során. Ugyanis ha a megoldás valóban a közösségek szerepének megerősítése, önellátó képességük fejlesztése irányába mutat, akkor a rendészeti tevékenység újabb módozatai kidolgozását megelőzően előbb azt kell tisztázni, hogy miképpen értelmezhető a közösség szerepe, és annak milyen jel-

¹⁰ HORVÁTH 1990: 3–9.

lemzői vannak az élhetőbb és a kevésbé élhető társadalomban a szabadság–kontroll–biztonság hármasságának értelmezési keretében.¹¹

A technika hatása a politikai hatalom technikájára

Finszter Géza professzor a vele készített interjúban a kérdéskört sajátos nézőpontból közelítette meg. Véleménye szerint:

„A technikai fejlődés nemcsak az önkény gyakorlásához ad eszközöket, és teszi azt tényleg könnyűvé, de a demokratikus hatalomgyakorlásnak is jelentős muníciót ad. Nagy kérdés, hogy ebből a két lehetőségből melyik az, amelyik sikeresebb. Eddig azt lehetett látni az eredeti tőkefelhalmozódásnak a 17. századtól kibontakozó európai útján, hogy a technikai fejlődésnek feltétele volt a polgári állam és a burzsoá társadalom vagy a politikai állam és a polgári társadalom, ami mind a demokratikus hatalomgyakorlás irányába mutatott. Úgy látom, hogy nagyon hosszú időn keresztül a technikai fejlődés ezt a fajta demokratikus berendezkedést segítette. Fordítva is igaz: a technikai fejlődés ilyen viszonyok között sokkal innovatívabb, dinamikusabb volt, mint az önkényben. A technikai fejlődés egy történelmi korszakban a demokratikus hatalomgyakorlás számára adott eszközöket. Azt nem értem, hogy hogyan fordulhatott elő, hogy a világháló, a klímakatasztrófa fenyegetése, a repülés, az űrrepülés korában egyszer csak mintha megfordulna ez az egész, és sikeresek lesznek azok a társadalmak, amelyek befelé fordulnak, és belül keresik a mítoszokat. Úgy tűnik, hogy ezek a társadalmak, a hatalomtechnikának ezek a megjelenései ugyanazt a technikai fejlődést, amely eddig a demokráciákat lendítette előre, nagyon jól fel tudják használni antideokratikus intézmények működtetéséhez.”

A formális demokrácia felmagasztalásával összefüggésben megfogalmazott kritika máshol is megjelenik. Az agresszió kutatás hazai szakértője, Haller József is utal arra, hogy a demokrácia szerepét a társadalmi béke megteremtésében óvatosan és kellő körültekintéssel kell megítélni. Egyik végletként jelzi, hogy: „Ha a demokrácia térnyerése békésebbé tenné a társadalmat, akkor a háború utáni évtizedekben az erőszakos bűncselekmények számának tovább kellett volna csökkennie [...] Ezzel szemben félelmetesen megszorodtak az erőszakos bűncselekmények [...] soha nem volt annyi erőszakos tüntetés, futballhuliganizmus, utcai összetűzés, mint a demokrácia korában.”¹²

Más tekintetben pedig gondolatai Michael W. Doyle demokratikusbékeelméletére rezonálnak,¹³ miszerint tény, hogy a háborús agresszió azon országok

¹¹ KRÉMER 2020: 23.

¹² HALLER 2005: 94.

¹³ DOYLE 1983: 323–353.

eszköztárában a legkevésbé használatos, amelyek a demokratikus ideált jobban megközelítik. A demokráciának tehát sajátos Janus-arca van. Miközben kétségkívül új alapokra helyezte az uralkodás/kormányzás rendszerét – sok tekintetben igazságosabbá téve a javak elosztását is –, addig sajátos belső világa és működése hasonlóan alkalmassá vált a korábbi (autoriterebb) berendezkedések egyoldalú érdekérvényesítésének befogadására. És ez hatással van a szabadság-/biztonságképzetek kialakulására is. Finszter Géza ezt mondta erről:

„A szabadságnak és a biztonságnak, ennek a két értéknek az egymáshoz való viszonya nagyon kényes kérdés. Az egyiknek feltétlenül ki kell-e zárnia a másikat? Létezik olyan biztonságdefiníció, amelyik semmiféle kockázatot nem tűr el. Amikor valaki úgy gondolja, hogy a biztonság kockázat nélküli életet jelent, akkor tulajdonképpen le is mond a szabadságról. Nagyon sokan így döntenek egyébként, de remélem, hogy nem mindenki. Ha mindenki így dönt, akkor az a társadalom sehova nem fog eljutni. Mert az végül is cselekvőképtelen állapot. Ugyanis vannak értelmes, sőt, kötelező kockázatok. Ezek kikerülhetetlenek. Az nem élet, ami totális biztonságba burkolja magát. Nem szeretnék ilyen életútnak a szereplője lenni. Én ezt a biztonság/szabadság ügyet így tudom leginkább levezetni, hogy ezeket jó harmóniába kellene hozni egymással. És ezen a harmónián mindig dolgozni kell, de soha nem jön teljes nyugalomba, mindig billeg valamilyen irányba. Vagy a biztonság irányába, vagy a szabadság irányába. [...] Ha meggondolod, 1989-ben mindenki számára milyen nagy vonzerőt jelentett a szabadság. [...] ma pedig semmilyen vonzerőt nem mutat.”

Másikunk kissé más irányból mutat rá erre a kettősségre:

„Sok mindent felad az ember azért, hogy valamelyest biztonságban legyen, és ebben az egzisztenciális biztonság is masszívan benne van. Mert kinek mit jelent a biztonság? Definiálja már valaki, hogy mit ért biztonságon, és mit ért szabadságon! Nekem megvan mindkettőről a magam elképzelése, és azt szeretném, ha ez a kettő nem lenne egymással ellentmondásban, ha nem zárnák ki egymást. Nem vagy-vagy, hanem és.”

Íme tehát az érem mindkét oldala. Nem állítjuk, hogy az igazságról szóló tanulmányrészhez hasonló végkövetkeztetésre sikerült jutnunk. Abban azonban kétségkívül mélyebbre ástunk, hogy megfogalmazzuk az igazságosan működő társadalmi rendben belül megjelenő szabadság/biztonság dilemma megválaszolásának megkerülhetlenségét. Vagyis azt, hogy minden társadalmi rendszer saját értékrendjéről árulkodó módon teremti meg e kettő egyen- és ellensúlyát. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azonban, hogy az igazság mindig az alapjául szolgáló közös valóságélmény szélső értékein belül, annak keretei között értelmezhető – legalábbis Arisztotelész megközelítése erre enged következtetni.

Azt állítjuk tehát, hogy lehetett igazságosan bánni egy rabszolgával is, és tudott igazságos döntéseket hozni az államszocialista rendszer is az egyes társadalmi csoportok és egyének szempontjából. Röviden: „Az igazságos dolog tehát az arány bizonysos esete.”¹⁴ Más kérdés ugyanakkor, hogy mely értékválasztás talaján valósul meg az igazságos döntés. De az itt elmondottak egyúttal azt is jelentik, hogy még a demokrácián belül is támogatni kell az igazságosság érvényre jutását, óvni, védeni kell az ezt segítő erőket, mert ellenkező esetben ugyanúgy terepévé válhat az igazságtalanságnak, aránytalanságnak, mint az autoriter rezsim. Hiba lenne tehát, ha jelenkorunkra úgy tekintenénk, mint amelyben már meghaladtuk ezeket a dilemmákat.

Élhető társadalom

A negyedik fogalmat, az élhető társadalomét szintén nem lehet élesen leválasztani az előzőekről, és ezt a beszélgetések során elhangzottak is lépten-nyomon megerősítették. Az igazságosság és a működőképesség kapcsán már definíciójának egyes elemeit is meg kellett előlegeznünk. Az interjúkészítés évében, 2020 nyarán jelent meg Krémer Ferenc *Az élhető társadalom és a rendőrség válsága* című könyve, amely a rendészettudományi kutatáshoz nem az európai hagyományokat követő jogi, hanem az angolszász kutatásokra jellemzőbb szociológiai aspektussal közelített. Megjegyzem, hogy a többször hivatkozott interjúalanyokkal való beszélgetésnek eredetileg éppen az volt a célja, hogy az élhető társadalom mélyebb értelmezéséhez hozzásegítse a doktoranduszt.

Természetesen a megkérdezettek mindketten olvasták, sőt, egyikük nem titoltan a könyv születése körül aktívan bábáskodott is. A szerzőnek évtizedeken át volt kollégája, sokat dolgoztak az egyetemi mesterszak előkészítésén, ott évekig együtt tanítottak, közösen publikáltak. Ebből is adódhat, hogy az élhető társadalom fogalma számára könnyen definiálható. Azért részesíti előnyben a közbiztonság szóhoz képest, mert kevésbé elvont jogi vagy szakmai terminus, így tartalmát a civilek is hamarabb és könnyebben megértik. És messze nemcsak a rendészeti értelemben vett biztonságot takarja, hanem annak egy sokkal szélesebb jelentésével operál. Emlékezzünk arra, hogy a biztonság – mind a fiziológiai, mind az egzisztenciális létezés értelmében – a legalapvetőbb, mondhatni elemi emberi szükséglet! A rendészet mint szakma ennek a szükségletnek a kielégítésére reagál. Az a társadalom (környezet, település, ország stb.) számít élhetőnek, ahol a közös biztonság legalapvetőbb elemei megtalálhatók, és fenntartásán, helyreállításán a közösség tagjai – azaz maguk a civilek – és a rendészeti szakemberek partnerségben, folyamatosan együtt munkálkodnak.

¹⁴ ARISZTOTELÉSZ 1987: 129.

Az élhető társadalom fogalmát Finszter Géza nem használja, ennek ellenére a beszélgetésben igyekezett definiálni, és tulajdonképpen a lényegét sikerült megragadnia:

„Én – őszintén szólva – ezt a fogalmat nem használom. Úgyhogy törni is kell a fejemet, hogy én mit értek az alatt, hogy élhető társadalom. Én azt gondolom élhető társadalomnak, ahol az egyénnek lehetnek céljai, adottak a lehetőségek, hogy ezeket megvalósítsa, ha nem is mindet, mert lehet, hogy egy csomó dolgot ő ítél meg rosszul. Az élhető társadalom nemcsak a tehetségesek számára az, a tehetőségtelenek számára is élhetőnek kell lennie, a nyomorék, az idegen és a migráns számára is. Ez nem azt jelenti, hogy csak az a társadalom élhető, amelyben garantált a siker. Kudarcot vallani is lehet úgy, hogy ezt élhető társadalomban szenvedtem el. És nem jó, hogy a kudarcot ráfogom a társadalomra, és azt mondom, hogy ez nem volt élhető társadalom, holott én nem voltam kellően felkészült. Én nagyjából ezt érzem, ezt tartom élhető társadalomnak. [...] Vannak olyan tragikus pillanatai egy társadalomnak, amikor minden levegő elfogy az emberek körül. És vannak aztán olyan időszakok, amikor meg lehet találni azokat a lehetőségeket, amelyek miatt az emberek joggal érezhetik úgy, hogy ami élhető a viszonyokban, azt kamatoztatják. [...] Nem élhető a társadalom, ha a zsarnokságnak olyan szintje érvényesül, amelyben az egyén megszűnik egyén lenni. Attól függetlenül, hogy ő megszűnt egyén lenni, ő még esetleg anyagi jólétben is lehet, ez nem ettől függ. De élhető az a társadalom, ahol az ember fel tudja építeni, ha éppen ehhez van kedve, és meg tudja őrizni a saját személyiségét. Ez nagyon fontos elem, hogy az egyén nem alattvaló, nem rabszolga.”

Az interjúalanyok válaszaik visszamutattak kiindulófogalmainkhoz: igazságosság, működőképesség, részvétel a döntéshozatalban, a szabadság és a biztonság kibontakozásának lehetősége, az egyén és a közösség viszonya. Mindezek a fogalmak összeérnek az élhető minőségben, amely a jó rendszer legitimációs bázisát adhatja. Ma itt tartanak a modern fejlett demokráciák.

Külső kihívások szorításában

Más kérdés, hogy e demokráciák külső környezeti kihívásai miképpen formálják és módosítják azok belső fejlődési pályáját – különös tekintettel az egyes országok eltérő adottságaira és hagyományaira. Ezekre a kihívásokra egyébiránt úgy gondoljuk, Dani Rodrik trilemmaelmélete mutat rá a legkifejezöbben.¹⁵ A közgazdász megközelítése a demokratikus értékválasztás kiteljesedésének lehetőségét magasabb, tágabb

---

¹⁵ TAPASZTI 2019.

összefüggésrendszerbe helyezte. Trilemmaelméletének lényege szerint¹⁶ az egyes országok esetében a választási lehetőségek három pólusán a nemzetállami érdekek által vezérelt célok, a demokratikus politikai célok, valamint a globalizált világgazdasághoz kapcsolódás mély gazdasági integrációval történő megvalósítása irányába mutató célok állnak, amelyek közül egyidejűleg a választás csak két cél teljesebb megvalósítását engedi. Ha ugyanis a nemzetállami érdekek kifejeződésének igénye mellett a gazdasági integráció irányába történik elköteleződés, az lényegében a demokratikus működésben teremt kihívást, hiszen az állami érdek a globális érdekek rendelődik alá. Ezt a belső környezetben jobbra csak az autoriter rendszerek tudják fenntartani. Amennyiben a gazdasági integráció és a demokratikus politikai rendszer fonódik össze, az csak olyan föderalisztikus szövetségben lehetséges, amelyben a nemzetállami érdekek feloldódnak, de legalábbis háttérbe szorulnak. Amikor a demokratikus keretrendszer és a nemzetállami érdekek érvényesülnek, akkor bezárkózó gazdaság alakul ki, és az integráció számos előnye nem érvényesülhet, ez végső soron lemaradáshoz vezet.

Rendkívül érdekes, ha megpróbáljuk más szempontból megközelíteni e három választási lehetőséget. Vajon az egyes esetekben miről is kell lemondanunk? Az első esetben a demokratikus értékrend alapvető értékeiről, különösen a szabadságról és az igazságosságról. A második esetben kultúravesztés fenyeget, az identitás kerülhet válságba. A harmadik esetben pedig a bezárkózás idővel beszűkíti a fejlődés lehetőségét, és az általános életszínvonal romlását okozza, amely végül a biztonság elvesztéséhez vezet.

Úgy tűnik tehát, hogy az élhető társadalom megvalósítása esetenként messze túlmutat az egyes országok lehetőségein, és csak az azt támogató globális környezetben képzelhető el hosszabb távon, de ott is csak e fenti körülmények ismeretében.

Összegzés

Bár különböző terminológiát használunk, a véleményeinkből levonható végső konklúzió – miszerint az emberi közösségek hatékony és biztonságos működését nyilvánvalóan szabályozni kell, de nem mindegy, hogy ez milyen értékrenden alapul – nagyon is közeli. Egyértelmű, hogy szerintünk ez az emberi méltóságot tiszteletben tartó értékrend, amely a fejlett demokráciákban virágozhat. Saját emberi, tanári és kutatói gyakorlatunk ezen alapszik, ezáltal is egyértelműen és következetesen azt szorgalmazzuk, hogy a jól működő és – most már bátran merjük használni e szavakat – igazságos, szabad, biztonságos és élhető társadalomnak és az ehhez szükségszerűen hozzátartozó demokratikus rendészetnek is így kellene működnie.

Határozottan állítjuk, hogy ez lehetséges, sőt, azt is nagyon hasonlóan látjuk, hogy ennek a hozzávalói az alábbiak:

¹⁶ RODRIK 2021.

- mind társadalmi, mind rendészeti szervezeti szinten a párbeszéd és a részvétel alapuló, átlátható működés;
- a rendészetnek és a közösségeknek a problémákra orientált és azok megoldása iránt elkötelezett együttműködése;
- magas színvonalú rendészeti szakemberképzés és az annak során megszerezhető professzionalizmus;
- konszenzuson alapuló döntéshozatal, a demokratikus vezetés és irányítás korszerű eszköztárának ismerete és alkalmazása, amelyet csakis a magas színvonalú rendészeti vezetőképítés biztosíthat;
- a kiegyensúlyozott érdekképviselet, érdekérvényesítés és a *szabadság* és a *biztonság* harmóniájára, valamint az *igazságosságra* való törekvésen alapuló olyan – *élhető* – *társadalom*, ahol az egyének autonómiája és a közösségi értékek egyaránt érvényesülhetnek.

A doktorandusz kutatása – ahogy az a fentebb írtakból következik – e célok megvalósításához igyekszik hozzájárulni rendhagyó módon. Egyrésztől megközelítése az angolszász szociológiai megközelítéssel mutat rokonságot. Másrésztől pedig az embert és közösségeit jellemző magatartások magyarázatához az evolúciós pszichológia eredményeit is felhasználja. Célja, hogy a rendészettudományi alapkutatás körében meghatározza, milyen (rend-) prekonceptiókra támaszkodva alakul ki az intézményesített rendészet, annak milyen fenntartható működésmódja válhat elfogadottá adott közösségben, továbbá ezt az elfogadást milyen közösségi és intézményi szinten közvetített rendelőkép teheti legitimé.

IRODALOMJEGYZÉK

- ARISZTOTELÉSZ (1987): *Nikomakhoszi etika*. Budapest: Európa.
- BERECZKEI Tamás (2008): *Evolúciós pszichológia*. Budapest: Osiris.
- BORBÉLY Zsuzsanna et al. (2021): Nemzetközi Rendészeti Figyelő I. *Belügyi Szemle*, 69(2), 285–303. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.2.6>
- BULL, Hedley (1977): *The Anarchial Society*. 2nd edition. London: Palgrave.
- DOYLE, Michael W. (1983): Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs 2. *Philosophy & Public Affairs*, 12(4), 323–353.
- HORVÁTH Balázs (1990): A civil Belügyminisztérium a jövő rendőrségéért. *Belügyi Szemle*, 28(10), 3–9.
- HOLLEY, Cameron – MUTONGWIZO, Tariro – SHAERING, Clifford (2020): Conceptualizing Policing and Security: New Harmscapes, the Anthropocene, and Technology. *Annual Review of Criminology*, 3, 341–358. Online: <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-011419-041330>
- KRÉMER Ferenc (2020): *Az élhető társadalom és a rendőrség válsága*. Budapest: Gondolat.
- RODRİK, Dani (2021): The inescapable trilemma of the world economy. *Dani Rodrik's weblog*, 2021. október 22. Online: https://rodrik.typepad.com/dani_rodriks_weblog/2007/06/the-inescapable.html
- TAPASZTI Attila (2019): Globalizált kontrollvesztettség a Rodrik trilemma alapján. *Economania*, 2019. február 15. Online: <https://economaniablog.hu/2019/02/15/globalizalt-kontrollvesztettseg/>

ABSTRACT

A Basic Research Experiment in the Study of Policing

Péter CIELESZKY, Katalin MOLNÁR

The authors of the article are committed to a set of values that emphasise the primacy of human dignity. One of them is a student at the Doctoral School of Law Enforcement, the other is the student's supervisor. This paper is based on a longer interview between the two of them and the Ph.D. student's co-subject supervisor, in which they discussed a liveable society, the importance of individual and community participation in decision-making, the quality and role of justice in a well-functioning society, and the dichotomy of freedom and security. They share a common purpose and their careers have been guided by a vision of a democratically functioning police force in a modern society. The interviews were finally published by documenting their common reflections, including interview elements, structured around thematic elements. In this form, the authors were able to express their ideas in a more focused way, which could help develop a police force based on such an intellectual foundation.

Keywords: *justice, freedom, safety, liveable society, trilemma theory*

Migránsok, menedékkérők a 2021. évi német rendőrségi bűnügyi statisztikában

FÓRIZS Sándor¹

A publikáció a Németországi Szövetségi Köztársaság 2021. évi rendőrségi bűnügyi statisztikájának menekültekre, migránsokra vonatkozó adatait dolgozza fel. Az olvasó megismerheti e kör általános bűnügyi helyzetét, a kapcsolódó statisztikai adatokat, az elkövetett tipikus bűncselekményeket. A szerző bemutatja a rendőrségi dokumentum felépítését, rámutat a bűnözés súlypontjaira, nemzetiségi sajátosságaira, a rendőri biztonsági munka nehézségeire. Az anyagban összehasonlító információkat találunk több évre visszamenően, illetve párhuzamot a német állampolgárok bűnügyi helyzetével.

Kulcsszavak: menekült, migráns, bűnügyi statisztika, bűnözés, kitoloncolás

Bevezetés

A Németországi Szövetségi Köztársaság éves rendőrségi bűnügyi statisztikáit a köztársaság egyik rendőrsége, a Szövetségi Bűnügyi Hivatal (Bundeskriminalamt, BKA) a 16 tartomány rendőrségei bűnügyi hivatalai által szolgáltatott adatok alapján állítja össze. A hivatal honlapján² megtalálhatók a 2011–2021. év kimutatásai, összesen 11 példány.³

A rendőrségi bűnügyi statisztika külön érdekes és roppant tanulságos változata, önálló példánya a menekültek, migránsok által elkövetett bűncselekményekről készült összefoglalás,⁴ amely összeveti az egyes bevándorlócsoportok bűnügyi helyzetét az össznémetországi adatokkal, illetve a külföldieket származási országonként egymással. Előnyös oldala még az adatbázisnak a folyamatban lévő tendenciák bemutatása esetenként 2015-től számítva.

A BKA egyik feladata a sok közül a statisztikák készítése, a bűnügyi helyzet elemzése országos szinten, a prognózisok felállítása. A külföldiekkel kapcsolatos kimutatások összeállításához háttéranyagként veszi igénybe a Szövetségi Migrációs és Menekülthivatal (Asylgesuchstatistik des Bundesamtes für Migration und

¹ Nyugállományú egyetemi tanár, e-mail: drforizs@gmail.com

² BKA-honlap: www.bka.de/DE/Home/home_node.html

³ Polizeiliche Kriminalstatistik (PKS) [é. n.]

⁴ *Kriminalität im Kontext von Zuwanderung Kernaussagen Betrachtungszeitraum: 01.01.–30.09.2021 2021.*

Flüchtlinge, BAMF) menedékkérésekre vonatkozó statisztikáit és az úgynevezett „EASY-Rendszer”-t (EASY-System, Erstverteilung der Asylsuchenden auf die Bundesländer), a menedékkeresők szövetségi tartományok közötti első elosztási kimutatását.

Az általam tanulmányozott és bemutatni tervezett több mint 50 oldalas anyag megnevezése *Bűnözés a bevándorlással összefüggésben (Kriminalität im Kontext von Zuwanderung)*, az interneten megtalálható, az előző évi kiadványokkal együtt. Az olvasót néhány szóban tájékoztatni szükséges, kikre is vonatkozik ez a statisztika, mert a két nyelv eltérései és különböző szakmai szóhasználata miatt a publikáció címe nem fedi teljes mértékben a német megközelítést. A „Zuwanderung” kifejezés, amely a szótárak szerint „bevándorlás” jelentésű általában, a német hivatalos rendszerben a külföldről, harmadik államból érkezett migránsokat, menekülteket fedi le. A rendőrségi statisztikába gyanúsítottként, bűncselekményt elkövetőként ebbe a nyilvántartási kategóriába azok kerülnek be, akik a külföldiek tartózkodását engedélyező ötfajta német jogcím (engedély) valamelyikével rendelkeznek, illetve engedély nélkül vannak az országban. Anélkül, hogy részletesen belemennénk az egyébként közel sem egyszerű okmányrendszerbe, megemlítem a „tűrés” (*Duldung*) nevű dokumentumot. Ezt azok kapták, jelentős számú csoport, akik nem jogosultak menekültstátuszra, de az országból való eltávolításukra pillanatnyilag nincs lehetőség. E státusz megegyezik a magyar idegenjogi igazgatásban ismert befogadotti jogállással.⁵

Az ily módon „bevándorlónak” nevezett csoportba nem tartoznak az uniós állampolgárok, az itt érintett személyek az unión és azzal azonos jogokkal bíró országokon kívüli területekről származnak, és onnan nem turistaként vagy más legális okokból utaztak be, és menedéket kértek. Ezért a statisztikában gyakran feltűnik a bűncselekményt elkövetők kategorizálásán a hármas tagozódás: német, külföldi és azon belül bevándorló. Mindezek miatt megnevezésként a német „bevándorló” kifejezés helyett én a „menekült”, esetleg a „migráns” fogalmat alkalmazom publikációmban, mindazokon a helyeken, ahol a statisztika az előzőt használja. Egyes esetekben a dokumentum által hivatkozott eseményeknek is utánajártam, a tapasztaltakat szintén szerepeltetem az anyagban.

A migrációs kérdésben a német hozzáállásra jellemzőnek találok a statisztika fejrészen található bevezető megállapítást: „Németország bevándorlási ország, amelyben minden évben emberek az egész világból különböző okokból menedéket keresnek.”

Az általános migrációs helyzet⁶

A bűnügyi statisztika alapadatokkal kezdődik. 2021. volt az első év 2015 óta, amikor emelkedett a belépő menedékkérő migránsok száma.

⁵ HAUTZINGER 2014.

⁶ Kriminalität im Kontext von Zuwanderung [é. n.].

1. táblázat: Évente rögzített érkezések

Év	Fő
2015	1 091 894
2016	321 371
2017	186 644
2018	164 693
2019	146 618
2020	106 685
2021	164 924

Forrás: a szerző szerkesztése

A 2015. évtől a menedékkérők 63,6%-a férfi, 36,4%-a nő, 32,1%-a gyermek volt (14 év alatti). Továbbá 7,9% 14–18 év közötti; 9,3% 18–21 év közötti; 50,7% felnőtt 21 éves és afölötti. Összességében 2015 óta a regisztrált menedékkérők 73,7%-a 30 évesnél fiatalabb.

2. táblázat: A főbb származási országokból érkezők kimutatása⁷

Ország	2021	2020	Változás
Szíria	57 461	37 693	+52,4%
Afganisztán	26 313	11 195	+135,0%
Irak	19 296	10 046	+92,1%
Törökország	7 954	5 782	+37,6%
Georgia	4 633	1 985	+133,4%

Forrás: a szerző szerkesztése

A migránsok bűnügyi helyzetének általános áttekintése

A bűnügyi helyzetkép főbb jellemzői. Az előzményeket, vagyis a 2009–2018 közötti időszakot részletesen elemzi két tanulmány:⁸

- tovább csökkent a migránsok által elkövetett bűncselekmények száma, az olyan bűncselekmény, amelyben legalább egy menekült részt vett, 4,7%-kal kevesebb az előző évhez képest, az országos csökkenés a bűncselekményeknél 4,6%;
- a menedékkereső gyanúsítottak száma is csökkent 6,7%-kal, az országos statisztikában a gyanúsítottak számának mérséklődése 4,2%;
- az elkövetők százalékos aránya általában az egyes nemzetek százalékos arányánál kisebb;

⁷ Kriminalität im Kontext von Zuwanderung [é. n.].

⁸ RITECZ 2019, 2020.

- a gyanúsítottak kb. fele 18–30 éves;
- az elkövetők 1/3-a többszörös elkövető, az ő számlájukra írható a menekültek bűncselekményeinek 78,8%-a, ez különösen jellemző a Líbiából (53,3%), Georgiából (50,4%) és a Maghreb térségből (Algéria 56,6%, Marokkó 49,6%, Tunézia 49,1%) érkezőkre, a többszöri elkövetések esetében is 7,5%-os csökkenés jelentkezett az előző évhez viszonyítva;
- az elkövetési esetszámok szinte minden bűncselekmény-kategóriánál csökkenő tendenciát mutatnak, kivétel a szexuális önmeghatározás elleni bűncselekmény, ahol a gyermekpornográfia okozta az emelkedő tendenciát;
- a bűnözési súlypontot az erőszakos cselekmények és a személyes szabadság elleni bűncselekmények képezik;
- a lopások esetében a legerősebb csökkenés a betöréseknél mutatkozott, ez az össznémet statisztikában is csökkenő tendencia, minden három betörésből kettő üzletek ellen irányult;
- a csalások megközelítően fele a szolgáltatások nemteljesítésével történt;
- a vagyon elleni és a hamisításos bűncselekmények terén az országos statisztikával szemben az okmányhamisítás jelentősen csökkent;
- az országos statisztikában szereplő áldozatok 5,25%-a volt migráns, az esetek 3/4-ében testi sértés történt.

2021-ben az ismertté vált bűncselekmények száma az idegenrendészeti bűncselekményeket nem számítva országosan 2 819 409. Közülük 241 788 az olyan eset, ahol legalább egy fő menekült elkövetőként szerepel, ez az összes cselekmény 8,6%-ának felel meg. A csökkenés az előző évhez képest 4,7%. 2021-ben az összes bűncselekmény (az idegenrendészetiakat nem számolva) országosan 6,7%-kal csökkent az előző évhez képest, 2019 és 2020 között a visszaesés 9,5% volt.

Az országos statisztikában kisebb mértékben csökkent az összes gyanúsított száma (–4,2%), valamint a német elkövetők is kevesebben lettek (–4,3%).

3. táblázat: Statisztika az országos összes bűncselekmények és az elkövető külföldiek arányát nézve⁹

Gyanúsítottak	2021	2020
összes gyanúsított	1 785 398 fő	1 863 118 fő
• közülük nem német elkövető	533 483 fő	557 688 fő
	(29,9%)	(29,9%)
• közülük menedékkérő	127 489 fő	136 588 fő
	(7,1%)	(7,3%)

Forrás: a szerző szerkesztése

Az ismertté vált bűncselekmények 7,1%-át követte el menekült.

⁹ Kriminalität im Kontext von Zuwanderung [é. n.].

4. táblázat: A menekültek aránya az országos statisztikában egyes bűncselekményfajták elkövetésénél¹⁰

A bűncselekmény fajtája	arány	gyanúsított	2021	2020	változás
	%	fő	eset	eset	%
élet elleni bűncselekmény	12,8	450	366	370	
vagyon elleni bűncselekmény és hamisítás	9,6	40 822	55 009	55 764	
lopás	9,1	27 457	52 929	57 331	-7,7
erőszakos cselekmények, a személyes szabadság megsértése	8,4	46 259	59 163	64 073	-7,7
bűncselekmény a szexuális önmeghatározással szemben	7,6	6224	6906	5719	+20,8
kábítószeres bűncselekmény	7,1	19 843	27 919	29 183	-4,3
egyéb	5,2	25 620	36 313	37 391	

Forrás: a szerző szerkesztése

Nemzetiségi megoszlás¹¹

Az okmány készítői vizsgálták hovatartozás szerint a gyanúsítottak arányát saját nemzetiségi csoportjukhoz viszonyítva. Az elkövetők aránya általában alacsonyabb, mint a nemzetiségi arányuk. Az első szám a bűncselekmények aránya, a második százalékos arány a menedékkérők csoportjában elfoglalt nagyságrend.

5. táblázat: Nemzetiségi megoszlás

Ország	A bűncselekmények aránya (%)	Menedékkérők között elfoglalt arány (%)
Szíria	20,7	34,1
Afganisztán	10,6	12,5
Irak	7,3	11,4
Nigéria	4,7	2,4
Algéria	3,5	1,1
Marokkó	2,9	0,9
Grúzia	2,6	1,2

Forrás: a szerző szerkesztése

A három legnagyobb bevándorlócsoporthoz képező ország állampolgárai adják a gyanúsítottak 38,6%-át (2020: 38,2%), de a menedékkérők 58%-a tartozik ebbe a csoportba. Ezek szerint arányuk lényegesen alacsonyabb az elkövetés területén. Ez esetleg összefügghet azzal a körülménnyel, hogy ők stabilan az országban kívánnak maradni, és kerülnek a konfrontálódást a hatósággal. Az előzőekkel ellen-

¹⁰ Kriminalität im Kontext von Zuwanderung [é. n.].

¹¹ Kriminalität im Kontext von Zuwanderung [é. n.].

tétben a Maghreb térségből származók a migránsokon belül 2,3%-ot képviselnek (2020: 2,1%), de a menekültkövetők között arányuk 7,8% (2020: 5,1%).

A gyanúsítottak életkor és nemek szerinti helyzete

Az életkor szerinti helyzetet vizsgálva a megoszlás 3,2% 14 év alatt (9,5%-os növekedés az előző évhez képest); 6,9% 14–18 év között; 8,8% 18–21 év között (24,8%-os csökkenés); és 81,1% 21 éves kor fölött, leginkább 21–40 éves kor között.

Az elkövetők 86,4%-a férfi és az összes elkövető 57,7%-a fiatalabb 30 évnél.

Tapasztható néhány eltérés az országos adatoktól. A teljes bűnügyi statisztikában a 21–30 éves elkövetők aránya 21,9%, a menedékkérők körében ugyanez a korosztály 38,8%, azaz lényegesen magasabb. Ezzel szemben a 40 év felettiiek esetében országosan 36,1%, a menekültek csoportján belül 16,3% az arány.

Amennyiben a menedékkérelmet benyújtók és a menekültek csoportjából bűncselekményt elkövetők (gyanúsítottak) arányait vizsgáljuk, szintén érdekes információkhoz juthatunk:

- nők a menedékkérők csoportjában: 36,4%; gyanúsítottak esetében: 13,6%;
- a 14 évnél fiatalabb menedékkérők csoportjában: 32,1%; gyanúsítottak esetében: 3,2%;
- a 21–50 év közötti menedékkérők csoportjában: 46,9%; gyanúsítottak esetében: 76,2%.

A bűncselekmények áldozatai

A statisztika az áldozattá válást minden alkalommal rögzíti, tehát egy személy elvileg kétszer is szerepelhet a nyilvántartásban. Ezzel szemben az elkövető, függetlenül a cselekmények számától, csupán egyszer jelenik meg.

Országosan 2021-ben 985 790 áldozatot regisztráltak (2020: 1 011 462), menedékkérő 2021-ben 51 166 fő volt (2020: 57 205). Az országos bűnügyi statisztikában regisztrált áldozatok 5,2%-a volt menedékkérő.

A menedékkérők áldozattá válásának aránya egyes bűncselekmények esetén:

- emberölés: 9,7% (2020: 10,1%), de 87,1% kísérleti stádium, nem befejezett cselekmény, az évben 33 fő halt meg emberölés áldozataként;
- testi sértés: 38 381 eset (–13,7%) (2020: 44 481 eset), az áldozatok 75%-a ebbe a kategóriába esik;
- bűncselekmény a szexuális önmeghatározással szemben: 798 eset (–4,3%) (2020: 834 eset), 504 esetben az elkövető is menedékkérő volt. Az áldozatok 87%-a nő.

A menedékkérők által elkövetett bűncselekményeknek 83 426 áldozata volt, akik közül 40 593 személy német állampolgár. Ez 3,3%-kal kevesebb, mint az előző évben (2020: 41 974). A német áldozatok aránya 48,7% (2020: 47,2%).

A 11 107 menedékkérő áldozat esetében az elkövető német állampolgárnak bizonyult.

Az emberölések (és kísérletek) esetében 140 fő német lett olyan tett áldozata, amelyben legalább egy menedékkérő érintett volt, és 42 fő menedékkérő volt az áldozata olyan cselekménynek, amelyben német állampolgár is elkövetőnek bizonyult.

Az áldozatok 72,1%-a férfi, 27,9%-a nő, 7,2%-a 14 év alatti. Feltűnő a nők és a 60 év felettiek alacsony aránya, utóbbiaké 0,9%, amely jelentősen eltér az országos átlagtól. Az adatok tükrözik a menedékkérők csoportjának összetételét.

Szervezett bűnözés

A szervezett bűnözés területén a meggyanúsított menedékkérő személyek száma enyhén csökkent (2021: 869 fő; 2020: 890 fő), ők szerepelnek a szervezett bűnözés nyilvántartásában. Ezen elkövetők 2/3-a 2015 előtt érkezett az országba. Az olyan szervezett bűnözői csoportok számát, amelyekben migránsok dominálnak, azaz meghatározzák a csoport működését, 2021-ben 103-ra, 2020-ban 85-re becsülték. Az ilyen jellegű összefüggéseket a statisztika csupán 2018 óta vizsgálja. Meghatározó a törökök által irányított tevékenység, 17 csoport. Fő profiljuk a kábítószerkereskedelem és -csempészet tíz csoporttal. Az albánok a második legaktívabb nemzetiség, szintén a kábítószeres területen 13 csoporttal. Az ismert csoportok közül 64 kapcsolódik a kábítószerhez, tíz foglalkozik embercsempészettel, nyolc profilját alkotják az erőszakos cselekmények, hét a tulajdon elleni tevékenység területén, öt a gazdasági életben működik.

Belső politikai nehézségek a migrációval kapcsolatban

E nehézségek lényeges okait veszi számba egy külön tanulmány.¹²

A migrációhoz sajnos politikailag motivált bűncselekmények is kapcsolódnak, alapvetően a hazai német állampolgárok részéről. A menekülthelyzet helyileg eltérő módon továbbra is erőszakos, valamint szóban, propagandában megnyilvánuló tevékenységet indukál, amelynek leginkább veszélyeztetett helyszínei többek közt a befogadó, elhelyezési létesítmények. Az elkövetők túlnyomó többsége a szélsőjobboldali területhez tartozik. Az aktivitás erősen függ a lokális szervezettségtől és vezetéstől. A szélsőbal ritkán, esetlegesen bukkan fel ezen a szintéren. Jelenleg tovább csökken a befogadó állomások elleni támadások száma. A statisztika készítői arra

¹² DEÁK et al. 2016.

számítanak, hogy ennek ellenére a szállások és a menedékkérők továbbra is a jobb-oldali agitáció célpontjai lesznek. A kialakult helyzet elemzését teljesebbé teheti az idegenellenesség témakörének vizsgálatáról készült tanulmány.¹³

6. táblázat: *Elhelyezési szállások ellen bekövetkezett fellépések, a második oszlopban az erőszakos cselekmények száma*

Év	Ellenséges események (eset)	Ezek közül erőszakos cselekmény (eset)
2016	935	169
2017	312	46
2018	173	14
2019	126	14
2020	76	8
2021 első ¼ év	46	5

Forrás: Kriminalität im Kontext von Zuwanderung Kernaussagen Betrachtungszeitraum: 01.01.–30.09.2021 2021

A külföldiek továbbra is a szélsőjobb fellépésének célkeresztjében találhatóak („*akiket Merkel meghívott vacsorára*”), a csökkenő számok ellenére (2020: 2544; 2021: 2059 eset).

A statisztika által felemlített, többnyire szélsőjobb akciók közül hármat emelek ki:

- Henriette Reker, aki Kölnben megpályázta a főpolgármesteri munkakört, a szavazás előtti napon, 2015. október 17-én kérelme meg egy szélsőjobb merénylő, életveszélyes sérülést okozva neki. Az ok a jelölt liberális menekült-politikája volt. Másnap a város főpolgármestere lett.¹⁴
- Andreas Hollstein polgármester hasonló okból szintén kést támadásban sértült meg 2017. november 27-én Altenában.¹⁵
- Walter Lübcke CDU-kormányelnököt 2019. június 2-án egy támadó közvetlen közelségből pisztollyal lőtte fejbe Wolfhagen-Isthában. Életét veszítette. A látszólagos ok itt is az áldozat liberálisnak ítélt menekült-politikája volt.¹⁶

Ezek miatt az események miatt a rendőri helyzetmegítélés továbbra is számít hasonló, súlyos támadásokra. A szélsőbal és különböző emberjogi szervezetek részéről tüntetésekre, valamint erőszakos cselekményekre került sor a csoportos

¹³ GÖRBE 2016.

¹⁴ Lásd: <https://www.blick.hu/henriettereker>

¹⁵ BURGER 2017.

¹⁶ Lásd: https://www.zeit.de/thema/walter-luebcke?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.de%2F

toloncolások alkalmával.¹⁷ Az afgán személyek hazatoloncolásának negyedik csoportjánál 2021. április 7-én történtek súlyosabb atrocitások a Berlin-Schönefeld repülőtéren. A tömeges hazaszállítás 2016-ban bírósági ítélet alapján kezdődött és 1015 fő afgán érintettje volt. Részben maguk a közigazgatási bíróságok is meginoztak, amikor az ellenzők, az intézkedés ellen tiltakozók arra hivatkoztak, hogy a repatriáltak háborús környezetbe kényszerülnek vissza, további életvitelükhöz nem rendelkeznek anyagi fedezettel, és az Afganisztánban elszabadult Covid-járvánnyal szemben semmilyen védetségük sincs. Hét nagyvárosban szerveztek tiltakozást. Ezen a területen a biztonsági szervek tevékenységét nyilvánvalóan nem segítette, hogy az ENSZ-főtitkár 2021. március 12-én egyébként szokás szerint évente megjelentetett *Jelentés a biztonsági helyzetről Afganisztánban* című anyagában az ottani belső helyzet jelentős romlásáról számolt be. Németországban az események hatására a közigazgatási bíróságok saját döntéseiket is módosították, hol engedélyezve, hol pedig megtiltva az afgánok toloncolását.

Ugyanakkor ennek a statisztikának a helyzetelemző szakasza nem zárja ki terrorcselekmények elkövetését a menekültek kisebb csoportjai részéről, bár a kérdés nincs túlhangsúlyozva.¹⁸

Érdekes az a megállapítás, hogy a tálib hatalomátvételt követően az afgánok körében jelentős számú kiutazás, hazautazás történt. Ennek esetleges kihatása a statisztikára még nem világos, egyben mutatja, a tálib hatalomra kerülést az afgánok közül nem mindenki tartja negatív eseménynek.

Zárógondolatok

Az elmúlt nyolcvan évben Németországban rendkívüli változás következett be a külföldiek és ezen belül a menekültek, a migránsok megítélésében. Az ország Európa legjelentősebb befogadó államává vált, felvállalva mindazokat az anyagi és erkölcsi nehézségeket, amelyek az ilyen helyzettel járnak. Ez természetesen nem találkozik mindenki egyetértésével, folyamatosan érzékelhető feszültség a lakosság bizonyos köreiben. Az évente készülő országos rendőrségi bűnügyi statisztikák közül egy speciálisan a migránsok helyzetét elemzi. Az anyag egyik legfontosabb következtetése, hogy továbbra is tart a menekültek, menedékkérők beáramlása Németországba, ami a velük foglalkozó szervek összehangolt tevékenységét igényli.

A menedékkérők bűnügyi helyzetét külön elemző statisztika azért is érdekes lehet, mert az általános országos viszonyokkal párhuzamosan mutatja be e társadalmi csoport speciális helyzetét. Összeveti a két kategóriát, és oda-vissza mutatja be az elkövetés, illetve az áldozattá válás adatait bűncselekménytípusok szerint, valamint információkat nyújt az előző évhez viszonyítva. Természetesen egy publikáció

¹⁷ Fin 2021; Erneut drohende Sammelabschiebung nach Afghanistan am 07.04.2021 2021.

¹⁸ Az értékelés részletesebb kibontását lásd RITECZ-SUHAJDA 2022.

keretében nem lehetséges az 52 oldalas dokumentumot és számtalan mellékletét bemutatni. Napjainkban sokat lehet olvasni a migránsok által elkövetett bűncselekményekről, általában szenzációhajhász szempontokból. Ez az anyag a száraz tények felhasználásával leírja a tényleges helyzetet, ki-ki döntse el, mit következtet ki belőle.

Mindazonáltal megállapítható, hogy Németországban mint migrációs célországban a nemzeti összбүнözés tekintetében nagyobb hányadot jelentenek a bevándorlók által elkövetett bűncselekmények, mint azokban az országokban, ahol a migránsok csak ideiglenes szándékkal jelennek meg.¹⁹

A menedékkérők megoszlása, a férfi–nő–gyermek arány (14 év alatt) 63,6%–36,45%–32,1%, ez számomra azt jelzi, hogy jelentős mértékben családokról van szó, akik ténylegesen szeretnének menedéket találni. A statisztika szerint tovább csökkent a migránsok által elkövetett bűncselekmények száma. Remélhetőleg ez is azt mutatja, hogy beilleszkedésük eredményes lesz.

IRODALOMJEGYZÉK

- BURGER, Reiner (2017): Bürgermeister überlebt Messerangriff. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2017. november 27. Online: www.faz.net/aktuell/politik/inland/attentat-auf-andreas-hollstein-buergermeister-von-altena-15313814.html
- DEÁK József et al. (2016): A migráció rendészeti és egészségügyi aspektusai napjainkban. *Belügyi Szemle*, 64(9), 5–15. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.9.1>
- Erneut drohende Sammelabschiebung nach Afghanistan am 07.04.2021 (2021). *Pro Asyl*, 2021. április 5. Online: www.proasyl.de/pressemitteilung/erneut-drohende-sammelabschiebung-nach-afghanistan-am-07-04-2021/
- Fin (2021): Bundesweite Proteste gegen die Sammelabschiebung am 07.04.2021. *Afghanistan.notsafe.de*, 2021. április 1. Online: <https://afghanistan.notsafe.de/index.php/bundesweite-proteste-gegen-die-sammelabschiebung-am-07-04-2021/>
- GÖRBE Attiláné Zán Krisztina (2016): Nemzetközi xenofóbia kutatások. In DEÁK József – GAÁL Gyula – SALLAI János (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard: rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főrizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 84–100.
- HAUTZINGER Zoltán (2014): A magyar idegenjog rendszere és az idegenjogi (szak)igazgatás. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2(2), 69–78.
- HAUTZINGER Zoltán (2018): *A migráció és a külföldiek büntetőjogi megítélése*. Pécs: AndAnn.
- Kriminalität im Kontext von Zuwanderung [é. n.]. BKA. Online: www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/Lagebilder/KriminalitaetImKontextVonZuwanderung/KriminalitaetImKontextVonZuwanderung_node.html
- Kriminalität im Kontext von Zuwanderung Kernaussagen Betrachtungszeitraum: 01.01.–30.09.2021* (2021). Online: www.bka.de/SharedDocs/Downloads/DE/Publikationen/JahresberichteUndLagebilder/KriminalitaetImKontextVonZuwanderung/kernaussagenZuKriminalitaetImKontextVonZuwanderung.html?nn=62336
- Polizeiliche Kriminalstatistik (PKS) [é. n.]. BKA. Online: www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/pks_node.html

¹⁹ HAUTZINGER 2018.

- RITECZ György (2019): A migráció és a bűnözés viszonya a külföldiek által Németországban elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján – 1. rész. *Hadtudomány*, 29(4), 80–88. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2019.29.4.80>
- RITECZ György (2020): A migráció és a bűnözés viszonya a külföldiek által Németországban elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján – 2. rész. *Hadtudomány*, 30(1), 53–66. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2020.30.1.53>
- RITECZ György – SUHAJDA Attila (2022): A terrorizmus és a migráció (menekültek) közötti kapcsolat elemzése. *Szakmai Szemle*, 20(2), 30–58.

ABSTRACT

Migrants, Asylum Seekers in German Police Crime Statistics for 2021

Sándor FÓRIZS

The study presents data on refugees and migrants in the 2021 police crime statistics of the Federal Republic of Germany. It discusses the general criminal situation of this group of people, the related statistics and the typical crimes committed. The author describes the structure of the police document, points out the main areas of crime, the specificities of nationalities and the difficulties of police security work. The paper includes comparative information going back several years and parallels with the criminal situation of German nationals.

Keywords: *refugee, migrant, crime statistics, crime, deportation*

Egy ajándéktárgy mint rendőrségtörténeti forrás

Dr. Boda Dezső budapesti rendőrfőkapitány 1909. évi jubileumi fényképalbuma

ANDROVICZ Gábor,¹ VIRÁGH Ajtony²

A Rendőrmúzeum gyűjteményében szereplő, 2020 óta a rendőrségtörténeti állandó kiállításban is megtekinthető díszes fényképalbumot odaadó munkatársai ajándékozták szolgálati évfordulója alkalmából dr. Boda Dezsőnek, aki 1906 és 1917 között Budapest rendőrfőkapitányaként irányította a testületet. Az egyedi műtárgynak esztétikai értékén túl gazdag tisztviselői fényképanyagával jelentős prozopográfiai forrásértéke van. A tanulmány a díszalbumot felhasználva egy illusztrált életrajzi adattár összeállításának lehetőségét ismerteti, amely a hazai rendőrség történetével kapcsolatos ismereteket bővítheti.

Kulcsszavak: rendőrségtörténet, rendőrség, életrajz, adattár

A műtárgy keletkezésének története

A kutatás tárgyát képező díszalbum dr. Boda Dezső, a budapesti állami rendőrség főkapitányának 25 éves szolgálati évfordulója alkalmából készült 1909-ben, és az akkori rendőrtisztikar tagjainak névvel ellátott portréfényképeit tartalmazza. Az ajándék az őszinte tisztelet jelképe volt, hiszen 1906 és 1917 között Boda Dezső volt az első „kebelbéli főkapitány”, aki elődjeitől eltérően (Sélley Sándor, Rudnay Béla) nem más közigazgatási területről érkezett a testület élére, hanem közszolgálati pályáját a rendőrtisztviselői ranglétra legalsó fokán, fogalmazógyakornokként kezdte 1884-ben, a rossz hírű Thaisz-korszakot követően, és 12 évnyi főkapitánysága alatt számos fontos reformot vezetett be a testületben, európai szintre emelve a budapesti rendőrséget. A díszalbum pillanatképként rögzíti az ekkor már professzionális keretek között működő, komoly közigazgatási és jogi tapasztalatokkal rendelkező tisztikar minden egyes tagját. A portréfényképeknek önmagukban is fontos forrásértéke van, ugyanis több tisztviselő esetében csupán ezek a felvételek ismertek. Kiemelten hasznos forrás azon tisztviselők esetében, akik már ekkor vagy

¹ Muzeológus, Készenléti Rendőrség Rendőrmúzeum; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: androviczgabor@gmail.com

² A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja, e-mail: viragh.ajtony@gmail.com

a későbbiekben, akár évtizedek múlva vezető beosztást, magas rendfokozatot értek el.

A díszalbum átadásáról, illetve az ehhez kapcsolódó ünnepségről semmilyen írásos forrás nem található, még a hivatalos rendőrségi közlöny és a korabeli rendőri szaklap, a *Közbiztonság (Rendőrségi Lapok)* sem tesz említést a főkapitány jubileumáról. A *Pesti Hírlap* 1909. április 18-ai számában felbukkan egy rövid hír, amely szerint maga a főkapitány igyekezett tartózkodni saját ünnepeltetésétől:

„A budapesti főkapitányság főbb tisztviselői már hosszabb idő óta tervezik, hogy Boda Dezső főkapitánynak megünneplik 25 éves szolgálati jubileumát. A főkapitány, amikor erről tudomást szerzett, arra kérte a jubileumi ünnep tervezőit, hogy mondjanak le szándékukról, mert semmiféle ünnepeltetésben sem akar részesülni. Valahányszor ez a kérdés napirendre került, Boda mindig tiltakozott ellene. A főkapitány most távol van a fővárosból s a főbb tisztviselők sietnek ezt az alkalmat felhasználni, hogy a főkapitány jubileumi ünnepségének módozatait nyélbe üssék [...] A jubileumot valószínűleg május hóban tartják meg.”³

A tavaszi ünnepségre mégsem kerülhetett sor. A rendőrtisztikar állományában bekövetkező előmeneteli változások feltérképezése alapján következtetni lehet az album elkészültének és átadásának valós időpontjára. Az 1909. november 1-jén nyugállományba helyezett Máltás Hugó rendőrtanácsos⁴ már nem szerepel az albumban, ugyanakkor az 1909. november 30-ai állapotokat közlő rendőrségi zsebkönyv az album fogalmazói karának utolsó (azaz a karba legutoljára felvett) helyén szereplő dr. Gulovics Andor gyakornokon kívül a rangsorban utána feltünteteti Smoling Béla és Torday József gyakornokot is. Ugyanitt dr. Nagy Károly és Orz György már kerületi kapitányi, Illek Aladár és Barna Béla pedig fogalmazói rendfokozatban szerepel a névsorban,⁵ azonban az albumba helyezett portréfényképeiken mindannyian még eggyel alacsonyabb rendfokozati jelzést viselnek állógallérjukon. A felsorolt adatok tükrében az albumot valamikor 1909 novemberében állíthatták össze. Ezt a feltételezést erősíti meg a 25 éves szolgálati ünnepség időpontját illetően az a későbbi visszaemlékezés, amely szerint Boda Dezső főkapitány 1884. november 30-án kezdte meg gyakornoki szolgálatát a fővárosi államrendőrségnél.⁶

A fényképalbum és tartalma

Az album 43×51 cm álló méretű, 9 cm vastag, barna egész bőr kötésben, zománcozott réz veretdíszítésekkel készült. Táblája süllyesztett szerkezetű, sarkait aranyozott,

³ A főkapitány jubileuma 1909.

⁴ Változások a rendőrségen 1909.

⁵ RÉDEY-BOKELBERG 1910: 36–39.

⁶ Boda Dezső dr. és Pekáry Ferenc dr. síremlékének leleplezése 1926.

zománccsiszes fémveret díszíti (hiányos állapotban), szélein sárgaréz lénia fut körbe. Középen a Boda-család mives kivitelű, zománcozott színes címerével, alatta a főkapitány 25 éves szolgálatát jelző évszámokkal (1884–1909) (1. ábra).⁷ A hátulsó tábla kopását 4 darab zománccal díszített fém csúszógomb akadályozza meg. Az album könyvtestét összesen 19 darab vastag, több rétegből összeállított, aranyozott lapélű, 38×49 cm nagyságú kartontábla alkotja. A címoldalon az ajándékozási eseményt megörökítő felirat olvasható: „Méltóságos / RÁDÓCZI / DR. BODA DEZSŐ / Főkapitány Úrnak / 25 ÉVES KÖZZSZOLGÁLATA EMLÉKÉRE / a / budapesti m. kir. államrendőrség tisztikara” (2. ábra). Mindegyik kartontábla háromrétegű: a középső kartonba vágott „ablakok” biztosítják, hogy a vastag karton mindkét oldalára ragasztott fényképek egy síkban legyenek a tábla síkjával. A szintén két oldalról ráragasztott vékonyabb lapok tartják helyükön a fényképeket.

Az album a teljes tisztikar, összesen 293 személy nevét és fényképét tartalmazza.⁸ A kiváló állapotban megmaradt, 55×90 mm nagyságú portrékból oldalanként 9 darab szerepel 3×3-as felosztásban. Zebegnyői dr. Pekáry Ferenc, Boda főkapitány közvetlen helyettesének és régi bajtársának 175×245 mm-es nagyalakú portréja külön oldalon foglal helyet közvetlenül a címlap után, és egyedül nála tűntették fel nemesi előnevét. Magáról az ünnepeltről, Boda főkapitányról nem szerepel fénykép az albumban. A portrékon nem található cégjelzés, így azok készítője nem beazonosítható, azonban valószínűsíthető, hogy az ajándékozók költségkímélő és kézenfekvő megoldáshoz folyamodva a rendőrség szerződéses fényképészét, Weiland Istvánt⁹ bízták meg a feladattal, akinek külön műterem állt rendelkezésére a főkapitányság épületében.

A tisztikar tagjait a már korábban említettek szerint 6 csoportban mutatja be az album a fizetési fokozatok és a hozzájuk társított rendfokozatok hierarchiája szerinti sorrendben (az egyes állománycsoportok megnevezései már a tárgyalt időszakban sem voltak egyöntetűek, és olykor ezeket keverve használták):

- intéző rendőrség (valójában annak fogalmazói kara) – 144 fő;
- végrehajtó rendőrség (valójában csapattiszt vagy felügyelői kar) – 27 fő;

⁷ Érdemes megjegyezni, hogy a díszalbum külalakjában több tekintetben hasonlít Fejérváry Géza báró, honvédelmi miniszter 50 éves katonai szolgálata alkalmából 1901. augusztus 15-én átadott jubileumi fényképalbumára, amely támpontot adhat a tárgy készítőjének személyét/személyeit illetően: „A jubilánsnak [...] a honvédség tényleges tisztikara szokatlan és valóban párfját ritkító művészettel ékesített emlékkönyvvel kedveskedik. Az album hatvan centiméter széles s hetven centiméter magas s mintegy háromezer fényképet tartalmaz, a honvédség mostani tényleges állományának egész tisztikarát. A bőrtáblát mintegy három ujjnyi szélességű négyzetletű kettős futódísz szegélyezi, arannyal futtatott vert ezüstmű. Középen koszorúba foglalva Fejérváry Géza családi czimere, vízszintesekkel három mezőre osztott pajzs, az alsó mezőben három szál liliom, a középsőben egy oroszlán, a felső mezőben két egymás mellett álló sas. A czimertől jobbra-balra két szám: 1851–1901. A czimer egy centiméter vastag öntött ezüst, amelyet most aranyoznak és raknak ki drágakövekkel. A négy sarkat művészi ornamentikájú bronzlap fűdi, mind a négyre egy-egy hadi ékítményeket ábrázoló embléma jön. Az iparművészeti iskolában készül s valószínűleg csak a jövő hét végén fejezik be az iparművészeti is rendkívül becsesnek ígérkező művet teljesen. [...] az albumot is Horty és Háry iparművészeti iskolai tanárok tervezték, rajzolták és a kivitel Hibián iparművészeti iskolai tanár ötvösmunkája.” Fejérváry Géza báró jubileuma 1901: 7–8.

⁸ Az egyedüli kivétel Cserny István kezelő tisztviselői karba tartozó hivatali segédtsízt, akinek csak üres fényképhelye szerepel az albumban.

⁹ RÉDEY-BOKELBERG 1910: 40.

- orvosi kar – 27 fő;
- számvevő és pénztári kar – 13 fő;
- kezelői kar – 75 fő;
- telefonkezelők – 7 fő.

A kutatás ismertetése

A tanulmány szerzőinek szándéka a díszalbum felhasználásával az 1909. évben aktív állományban szolgáló budapesti rendőrtisztviselők személyi adattárának összeállítása. A kutatás kereteinek meghatározása során fogalmazódott meg az a célkitűzés, hogy a vizsgálat kizárólag a rendőrségtörténet szempontjából leginkább releváns hivatásos, egyenruha- és fegyverviselésre jogosult fogalmazókarbeli tisztviselőkre és felügyelőkarbeli csapattisztekre, tehát összesen 168 személyre szorítkozzon (lásd 1. és 2. táblázat). Az adattári kutatás elsősorban könyvészeti forrásokra támaszkodik, különösen a közigazgatási és rendészeti vonatkozású folyóiratokra és könyvekre (*Belügyi Közlöny*, *Budapesti Közlöny*, *Magyarország tiszti cím- és névtára*, *Budapesti utmutató – Rendőrségi zsebkönyv*), a korabeli rendőrségi szaklapokra (*Rendőri Lapok*, *Közbiztonság – Rendőri Lapok*, *Rendőr*, *Magyar Rendőr*, *Magyar Detektív*) és a napilapok tudósításaira (ezek kutatása az Arcanum Digitális Tudománytár és a Hungaricana adatbázisának használatával történik). Az ilyen módon összeállított életrajzok tartalmazzák az adott tisztviselő vagy tiszt nevét (esetlegesen eltérő születési nevét vagy névváltoztatását, illetve nemesi előnevét), az albumban szereplő fényképét, az 1909 novemberében viselt rendfokozatát és beosztását, demográfiai adatait, előmenetelének fontosabb állomásait, kitüntetéseit és (amennyiben ilyen munkásságot is kifejtett) rendőrségi szakirodalmi tevékenységét. Fontos megjegyezni, hogy a kutatás során egyes személyek esetében valószínűleg csak korlátozott mennyiségű demográfiai adat fog rendelkezésre állni, azonban rendőri pályafutásuk a fenti források felhasználásával így is megfelelően rekonstruálható. Jelen tanulmány – mintegy példaként – négy tisztviselő elkészült életrajzát közli.

EGRI Péter Pál

r. kapitány

bűnügyi osztály

Utolsó rendfokozata: r. főkapitány-helyettes

Eger, 1862. június 6. – Budapest, 1934. június 6.

Kitüntetései:

- Magyar Koronás Bronzérem, szalagján az elmaradt „III. o. Katonai Érdemkereszt, a kardokkal” kisebbített alakjával (posztumusz, 1941)
- Károly Csapatkereszt
- Hadiérem
- Jubileumi Udvari Emlékérem a fegyveres erő számára
- Jubileumi Udvari Emlékérem a polgári alkalmazottak számára
- Katonai Jubileumi Kereszt

1862. június 6-án Müller Péter Pál néven született Egerben, Müller Miklós csizmadia és Gyurcsik Julianna gyermekeként. Római katolikus vallású volt. Először a katonatiszti pálya vonzotta, így 1887. május 1-jén honvédhadnagyi kinevezést kapott, majd 1891-ben főhadnaggyá léptették elő a debreceni 3. honvéd gyalogezred állományában.

1892-ben megvált a hivatásos honvédtiszti szolgálattól, és a főkapitányság rendőrpénztáránál államrendőrségi pénztári tisztként „polgári államszolgálatba” lépett. Még ebben az évben Debrecenben oltárhoz vezette tóthfalusi Tóth Máriát. 1893 végén rendőrpénztári ellenőrré lépett elő, majd 1897. május 18-án rendőrségédfogalmazói kinevezést kapott¹⁰ és a IX. kerületi rendőrkapitányságon nyert beosztást. 1900-ban belügyminiszteri engedéllyel nevét „Egri”-re magyarosította, ugyanezen évben csapás is érte: háztartási baleset következtében elvesztette feleségét. 1901. február 26-án – immár rendőrfogalmazóként – újabb aranyrozettát varrhatott fel gallérjára,¹¹ és a bűnügyi osztályon szerzett tapasztalatokat különböző vagyon elleni bűncselekmények előadójaként hasznosította. 1905-ben újabb családi tragédia érte: második felesége, Nagy Katalin is elhunyt. 1908. június 6-án érte el a VIII. fizetési osztályt jelentő kerületi kapitányi rangot.¹² 1911 novemberétől a fogház- és toloncügyosztály vezetőhelyetteseként működött, majd 1912 novemberétől ismét visszahelyezték a bűnügyi osztályra.¹³ 1913 januárjában tanácsosi kinevezést kapott,¹⁴ de a szépen emelkedő rendőrtisztviselői karriert megakasztotta

¹⁰ *Budapesti Közlöny* 1893: 2.; *Budapesti Közlöny* 1897: 10.

¹¹ *Budapesti Közlöny* 1901: 4.

¹² *Budapesti Közlöny* 1908b: 1.

¹³ Áthelyezés a rendőrségen 1911; Áthelyezés a rendőrségen 1912.

¹⁴ *Budapesti Közlöny* 1913: 2.

a világháború. Nyolc gyermekét hátrahagyva, mint a 10. honvéd gyalogezred népfőlkelő főhadnagya és századparancsnoka vonult a harctérre. A Przemysl-erőd ostroma során 1915-ben orosz hadifogságba esett, Szibériából csak öt év elteltével, 1920 nyarán tért haza. Ezen év augusztusában mint rendőrfőtanácsos a bűnügyi osztály vezetőhelyetteseként látott ismét munkához, októberben főkapitány-helyettesi kinevezést kapott, és átvette az erzsébetfalvai (a mai pestszenterzsébeti) kerületi kapitányság vezetését.¹⁵ 1924-ben harmadszor is megözevgyült. 1924. december 31. napján vonult nyugállományba.¹⁶

1934. június 6-án bekövetkezett haláláig közéleti szerepben is feltűnt és a Rákospalotai Polgárok Nemzeti Pártja elnökhelyetteseként korteskedett. Egyik fia, ifj. dr. Egri Péter Pál apja nyomdokaiba lépve ugyancsak rendőrfőtanácsosi rangot ért el, a bűnügyi osztály lopási főcsoportját vezette.

Dr. KELETI Géza

r. fogalmazó

az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal rendőri osztályának helyettes vezetője

Utolsó rendfokozata: r. főkapitány-helyettes

Kolozsvár, 1874. szeptember 27. – Gyula, 1952. június 8.

Kitüntetései:

- Polgári Hadi Érdemkereszt II. osztálya
- Kormányzói Elismerés (Magyar Koronás Bronzérem)
- Magyar Háborús Emlékérem (kardok és sisak nélkül)
- A Vöröskereszt hadiékítményes II. osztályú díszjelvénye
- Jubileumi Udvari Emlékérem a fegyveres erő számára
- Jubileumi Udvari Emlékérem a polgári alkalmazottak számára
- Jubileumi Kereszt polgári alkalmazottak számára

Teljes nevén Kelety Géza László. Keleti (eredetileg Keller) János Péter József szabómester és Liptay Sarolta gyermeke. Római katolikus vallású volt. Felsőfokú tanulmányait az unitárius főgimnázium elvégzését követően Kolozsvárott és Budapesten végezte. A kolozsvári tudományegyetemen 1898-ban államtudományi doktorátust szerzett, majd rövid ideig szülővárosában vállalt alszámvevői szolgálatot.

1900. március 31-én vették fel a budapesti államrendőrséghez gyakornoknak.¹⁷ Kezdetben a III. és a VII. kerületben teljesített szolgálatot. 1901 februárjában rendőrnokká nevezték ki, majd még ebben az évben áthelyezték a főkapitányság bűnügyi

¹⁵ Változás a rendőrség bűnügyi osztályában 1920.; Átszervezik a budapesti rendőrséget 1920.

¹⁶ Az államrendőrségen 38 tisztviselőt tesznek B-listára. *Az Est*, 1924. december 30. 7.

¹⁷ *Kelety-hagyaték* 1900.

osztályára.¹⁸ 1902. március 27-től fizetés nélküli segédfoglalmazóvá lépett elő.¹⁹ Ebben az évben kötött házasságot Popolánszky Máriával, akitől három gyermeke született (Miklós, Edit és László). 1907. március 20-án valóságos segédfoglalmazó lett.²⁰ 1908–1909 folyamán az új büntetőnovella életbelépésével és az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal felállításával az addig magánszorgalom útján gyarapított rendőrségi bűnjelgyűjtemény rendezésével és múzeumvá fejlesztésével lett megbízva. 1909. június 20-án rendőrfoglalmazóvá nevezték ki, majd novembertől a bűnügyi nyilvántartó rendőri ügyosztályának helyettes vezetője lett.²¹ Közvetlenül a világháború kitörését megelőzően, 1914 júniusában kapta meg a kerületi kapitányi rendfokozatot.²² 1916 áprilisában családi tragédia sújtotta: 12 éves korában Miklós fia betegségben meghalt. 1917 augusztusában a nyilvántartó hivatal élére került, miután elődjét, dr. Gábor Béla rendőrkapitányt a főkapitányság bűnügyi osztályának helyettes vezetőjévé nevezték ki.²³ 1918. április 24-én előbb címzetes, majd szeptembertől valóságos rendőrtanácsos lett.²⁴ 1920 októberében rendőrfőtanácsosi rendfokozatba került. 1922. április 15-én kapta meg rendőrtiszti előmenetelének csúcsát jelentő főkapitány-helyettesi kinevezését.²⁵ Az 1920–1930-as években a rendőri szakoktatás területén töltött be fontos szerepet a tisztviselői, altiszti, rendőri és daktiloszkópiai tanfolyamok kinevezett tanáráként. 1923. október 16-án a belügyminiszter a detektívfelügyelői és a detektív tanfolyamok igazgatójává nevezte ki.²⁶ Tanári tiszteletdíját mindig a rendőrségi könyvtár gyarapítására ajánlotta fel. Részt vett a bűnügyi laboratórium fejlesztésében és a szemléltető oktatást segítő bűnügyi múzeum működtetésében és külföldi népszerűsítésében.²⁷ Családjában genealógiai kutatásai során nemesi felmenőkre talált, ezért 1932-ben nevét Keletyre változtatta meg.²⁸ 1934. június 27-én, 35 éves rendőri szolgálatot követően került nyugállományba, kormányzói elismeréssel.²⁹

A Rákosi-korszakban korábban betöltött tisztsége miatt személye a rendszerellenesek körébe került. Előbb 1950-ben beszüntették nyugdíjfolyósítását, majd 1951 júniusában családjával együtt kitiltották Budapest területéről, és Mezőberénybe telepítették ki.³⁰ Itt egészsége hamar megromlott, 1952. június 8-án tüdőbajban halt meg a gyulai kórházban.

¹⁸ *Budapesti Közlöny* 1901: 4.; Kinevezés 1901.

¹⁹ *Kelety-hagyaték* 1902.

²⁰ *Kelety-hagyaték* 1907.

²¹ *Kelety-hagyaték* 1909; A rendőrség köréből 1909.

²² *Budapesti Közlöny* 1914: 1.

²³ Áthelyezések a rendőrségen 1917.

²⁴ *Kelety-hagyaték* 1918; *Budapesti Közlöny* 1918a.

²⁵ *Kelety-hagyaték* 1922.

²⁶ *Kelety-hagyaték* 1923.

²⁷ A múzeumi gyűjtemény nagy sikerrel szerepelt a nyugat-európai rendőrségi szakkiállításokon. A karlsruhei rendőrttechnikai kiállítás magyar anyaga 1925; SZÉKELY 1926.

²⁸ *Kelety-hagyaték* 1932.

²⁹ *Kelety-hagyaték* 1934a, 1934b.

³⁰ *Kelety-hagyaték* 1951a, 1951b.

laki és alistáli

LAKY Imre

r. felügyelő

oktató, tanosztályparancsnok

Utolsó rendfokozata: c. r. főparancsnok

Debrecen, 1865. november 4. – Csömör, 1930. március 18.

Kitüntetései:

- Kormányzói Dicsérő Elismerés (Magyar Koronás Bronzérem)
- Károly Csapatkereszt
- Jubileumi Udvari Emlékérem a fegyveres erő számára
- Jubileumi Udvari Emlékérem a polgári alkalmazottak számára
- Katonai Jubileumi Kereszt
- Perzsa Nap- és Oroszlán-rend IV. osztálya
- Sziámi I. osztályú Arany Érdemérem

Debreceni sokgyermekes református családban született, Laky Imre városi tisztviselő és Aranyi Krisztina gyermekeként. 1884-ben, a budapesti főreáliskola elvégzése után a tudományegyetem bölcsészkarának filozófiai fakultására iratkozott be. 1886-ban hazaköltözött Debrecenbe, ahol a *Debreczeni Ellenőr* munkatársaként dolgozott. Két évig vezette a lap színházi, szépirodalmi, társadalmi és közgazdasági rovatát. 1888-ban katonatiszti pályára lépett, s 12 évig szolgált a cs. és kir. 39. gyalogezredben. Katonai szolgálata alatt jelentette meg az okkupált tartományokról szóló cikksorozatait, és könyvet is írt ottani élményeiről.³¹

1898 októberében nyert felvételt a budapesti államrendőrséghez, ahol fizetés nélküli felügyelővé nevezték ki. Két hónappal később feleségül vette Weisz Eugénia Krisztinát.³² Előbb a VIII. kerületben szolgált, majd rövid időn belül a IV. kerületi osztályparancsnokság vezetésével bízták meg. 1900-ban valóságos rendőrfelügyelővé nevezték ki.³³ 1905 májusában a rendőri őrszemélyzet oktatásával bízták meg, amely az ő javaslatára felállított külön tanosztály keretében történt. A rendőrtiszti karban elsőként fordított kiemelt figyelmet a rendőrlegénység fejlesztésére, megalapozva ezzel a modern rendőrségi nevelés gyakorlatát. Oktatófelügyelői tapasztalatai alapján írta meg nagy sikerű tankönyvét,³⁴ amelyet több vidéki város rendőrsége használt tananyagként. Kézikönyv és lexikon szerkesztésében is részt vett Rédey Miklóssal és Pavlik Ferencsel.³⁵ 1907 júniusában rendőrfelügyelői minőségében el-

³¹ LAKY 1901; VÁRADY–LAKY 1912.

³² Esküvő 1898.

³³ *Budapesti Közlöny* 1900: 1.

³⁴ LAKY 1906.

³⁵ LAKY–RÉDEY 1903; LAKY 1909; PAVLIK–LAKY 1907.

érte a IX. fizetési osztályt.³⁶ 1908-ban uralkodói jóváhagyással örökbe fogadta mostohafiát, dr. Vajda Elemér rendőrfogalmazó-gyakornokot.³⁷ 1909-ben a túlfeszített és kimerítő oktatói munka alól felmentését kérte. A következő évben *Rendőrközegek szakkönyvtára* néven, sorozatban adta ki további tankönyveit.³⁸ 1913-ban *A Rendőr* címmel saját szaklapot indított, amelyben elsősorban a rendőrök oktatásával kapcsolatos cikkek jelentek meg (a folyóirat neve 1914-ben *Rendőrségi Lapokra* változott). Az első világháború kitörését követően, 1914 augusztusában több rendőrtisztviselő bajtársával együtt bevonult, és tartalékos főhadnagyként a 10. népfőlkelő gyalogezred II. zászlóalj századparancsnokaként került ki a frontra. 1915-ben Przemysl erődjének elestekor orosz hadifogságba esett, és éveken keresztül a kelet-szibériai Tobolszk hadifogolytáborában raboskodott. A fogságból Ázsiát megkerülve, hosszú és viszontagságos tengeri úton keresztül jutott haza 1920 júliusában. Háborús visszaemlékezéseit naplóformában adta ki.³⁹ Távollétében, 1917 májusában rendőrfőfelügyelői rangot kapott.⁴⁰ 1918 novemberében VII., majd 1919 januárjában VI. fizetési osztályba sorolt rendőrfelügyelővé lépett elő.⁴¹ Hazatérését követően azonnal folytatta rendőri szolgálatát. Az újjászervezett budapesti tanosztály számára új tankönyvek megírásába fogott, amelyek számos kiadást megéltek.⁴² Az 1920-as években is elsőrangú tényezője maradt a rendőri szakoktatásnak. 1922-től Dorning Henrik irányítása mellett az országos szaktanfolyamok parancsnoka lett, ahol számos tárgy előadó tanáraként és a hallgatók fegyelmi elöljárójaként működött közre. 1924 júliusában a kormányzó rendőrfőparancsnoki címet adományozott részére.⁴³ 1926 júliusában saját kérelmére a főkapitány nyugállományba helyezte, amely alkalomból Kormányzói Dicséző Elismerés kitüntetésben részesült.⁴⁴

Azon kevés rendőrtisztek egyike, akik önéletírást jelentettek meg.⁴⁵ Laky Imre utolsó éveiben a csömöri társasági élet lelkes tagja volt, kezdeményezésére és közbenjárására épülhetett meg a helyi strandfürdő és uszoda.⁴⁶ 1928-ban súlyos szívbaj támadta meg, és hosszan tartó betegség után két évvel később hunyt el.⁴⁷

³⁶ *Budapesti Közlöny* 1907: 1.

³⁷ *Budapesti Közlöny* 1908a: 1.

³⁸ LAKY 1910a, 1910b, 1910c.

³⁹ LAKY 1920b, 1921a, 1925.

⁴⁰ *Budapesti Közlöny* 1917a: 2.; *Budapesti Közlöny* 1918b: 2.

⁴¹ *Budapesti Közlöny* 1918c: 2.; *Budapesti Közlöny* 1919: 1.

⁴² LAKY 1920a [1926-ig nyolc kiadásban], 1921b [1924-ig négy kiadásban].

⁴³ Új rendőrfőparancsnok 1924.

⁴⁴ KILIÁN 1926; *Budapesti Közlöny* 1926: 1.

⁴⁵ LAKY 1926.

⁴⁶ KOMLÓS 1927.

⁴⁷ Meghalt Laky Imre ny. rendőrfőparancsnok 1930.

Dr. SOMOGYI Gyula

r. fogalmazógyakornok

VIII. kerületi kapitányság

Utolsó rendfokozata: ny. c. r. főkapitány-helyettes

Makkoshetye, 1883. január 7. – Budapest, 1961. május 14.

Kitüntetései:⁴⁸

- Kormányzói Dicsérő Elismerés (Magyar Koronás Bronz-érem)
- Jubileumi Kereszt polgári alkalmazottak számára

Nemes Somogyi Sámuel Sopron vármegyei földbirtokos és jákfai Gömbös Zsuzsanna gyermeke. A soproni evangélikus líceumban 1901-ben tett érettségi után a budapesti tudományegyetemen szerzett jogi diplomát.

A fővárosi államrendőrségnél 1909 júniusában segélydíjas gyakornoki állást kapott.⁴⁹ Előbb a VIII. kerületi kapitányságon nyert beosztást, majd 1911-től a világháború végéig a VII. kerületi rendőrkapitányság előadójaként fokozatosan emelkedett a tisztviselői ranglétrán. 1911 augusztusában rendőr-segédfogalmazóvá nevezték ki.⁵⁰ 1912-ben feleségül vette Györffy Matildot, házasságukból két gyermek (Gábor és Erzsébet) született. 1917 szeptemberétől rendőrfogalmazó lett, 1918 novemberében pedig kerületi kapitánnyá lépett elő.⁵¹ 1920 márciusában a rendőrtanácsosi állás címét és jellegét kapta meg, júliustól pedig már valóságos rendőrtanácsosként⁵² dolgozott a IX. kerületi kapitányság bünyügyi előadójaként. Ezt követően a Belügyminisztérium rendőri osztályára került, majd 1923 novemberében a főkapitányság fogház- és toloncügyosztályának helyettes vezetőjévé nevezték ki.⁵³ 1928 márciusától az I. kerületi kapitányságon, majd alig néhány hónap múlva a IX. kerületi kapitányságon szintén vezetőhelyettesi beosztásban dolgozott.⁵⁴ 1933 januárjától a pestszent-erzsébeti kapitányság vezetője, júliusban pedig címzetes rendőrfőtanácsos lett.⁵⁵ Egy év múlva – immár vezetői minőségben – visszatért a IX. kerületi kapitányságra, majd 1934 júliusában valóságos főtanácsossá léptették elő.⁵⁶ 1937 elejétől az özszevont VI–XIII. kerületi kapitányságot vezette közel két esztendőn át, majd ismét

⁴⁸ Az 1923-ban kiadott *Rendőri Almanach* című monográfia dr. Somogyi Gyula neve mellett a III. osztályú polgári hadi érdemkeresztet is feltünteteti, azonban más hivatalos forrás erről nem tesz említést.

⁴⁹ *Budapesti Közlöny* 1909: 1.

⁵⁰ *Budapesti Közlöny* 1911: 2.

⁵¹ *Budapesti Közlöny* 1917b: 1.; *Budapesti Közlöny* 1918b: 2.

⁵² *Budapesti Közlöny* 1920a: 1.; 1920b: 1.

⁵³ Rendőri áthelyezés 1923.

⁵⁴ A főkapitány napiparancsban közli a rendőrségi áthelyezéseket 1928; Ujabb érdekes áthelyezések a rendőrtisztzi karban 1928.

⁵⁵ Változások a rendőrségi vezető-állásokban 1933; *Budapesti Közlöny* 1933: 1.

⁵⁶ A tisztviselői karból 1934; *Budapesti Közlöny* 1934: 2.

a IX. kerületi kapitányság élére került.⁵⁷ 1940 januárjától a bejelentési és kézbesítő hivatal vezetőjének nevezték ki.⁵⁸ 1941. június 30-án erről a szolgálati helyéről vonult nyugdíjba.⁵⁹ 1942. július 29-én a belügyminiszter előterjesztésére a kormányzó a rendőrfőkapitány-helyettesi címet adományozta részére.⁶⁰

Fia, dr. Somogyi Gábor apja nyomdokain 1939-től rendőri pályára lépett, fogalmazóként szolgált a főkapitányság bünyügyi osztályán és az V. kerületi kapitányságon is. A megözvegyült, idős dr. Somogyi Gyula 1951-ben magas rangú „horthysta” rendőrtisztként nem kerülhette el a kitelepítést. 1961-ben bekövetkezett halálát követően az óbudai temetőben helyezték örök nyugalomra.

1. ábra: A Boda-díszalbum borítója

Forrás: a szerzők felvétele

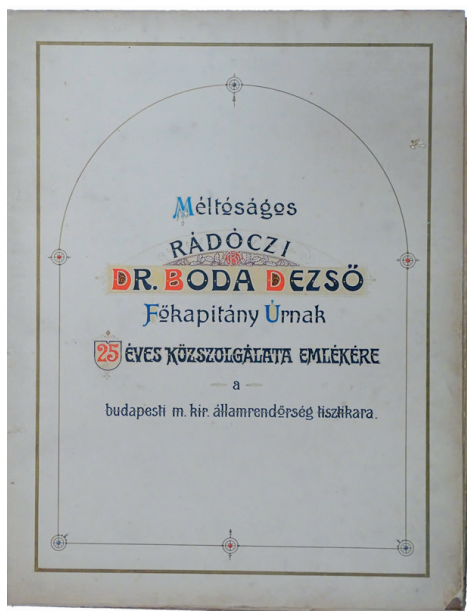
⁵⁷ Feltűnésteltető áthelyezés az egyik kerületi kapitányságon 1937; Fontos áthelyezések a rendőrségen 1939.

⁵⁸ Megbízások 1940.

⁵⁹ Nyugdíjazások 1941.

⁶⁰ *Budapesti Közlöny* 1942: 1.

2. ábra: A Boda-díszalbum címlapja

Forrás: a szerzők felvétele

1. táblázat: Az intéző rendőrség tagjainak listája az albumban szereplő sorrendben (betűhív átírással)

Intéző rendőrség (Fogalmazó tisztviselők)			
	A rendőrtisztviselő neve	Rangfokozat (fizetési osztály)	Beosztás (1909. novemberi állapot szerint)
1.	Dr. Pekáry Ferencz	főkapitány-helyettes (VI.)	az elnöki osztály vezetője
2.	Lassner Gusztáv	r. tanácsos (VI.)	a fogház- és tolencügosztály vezetője
3.	Gyalokay Lajos	r. tanácsos (VII.)	az I. kerületi kapitányság vezetője
4.	Saly Károly	r. tanácsos (VII.)	az újpesti kerületi kapitányság vezetője
5.	Dr. Arányi Taksony	r. tanácsos (VII.)	a bejelentési hivatal vezetője
6.	Dr. Scheff László	r. tanácsos (VII.)	a II. kerületi kapitányság vezetője
7.	Krecsányi Kálmán	r. tanácsos (VII.)	a nyomozóosztály főfelügyelője
8.	Kolossváry Gyula	r. tanácsos (VII.)	a III. kerületi kapitányság vezetője
9.	Garlathy Ödön	r. tanácsos (VII.)	az elnöki osztály
10.	Tóth Lajos	r. tanácsos (VII.)	a bűnügyi osztály vezetője
11.	Szirmay Andor	r. tanácsos (VII.)	a IV. kerületi kapitányság vezetője
12.	Sajó Sándor	r. tanácsos (VII.)	a IX. kerületi kapitányság vezetője
13.	Markovits Incze	r. tanácsos (VII.)	a közigazgatási osztály vezetője
14.	Rédey Miklós	c. r. tanácsos (VIII.)	a X. kerületi kapitányság vezetője
15.	Peregriny Sándor	c. r. tanácsos (VIII.)	a VII. kerületi kapitányság vezetője

Intéző rendőrség (Fogalmazó tisztviselők)			
	A rendőrtisztviselő neve	Rangfokozat (fizetési osztály)	Beosztás (1909. novemberi állapot szerint)
16.	Dr. Diener Ákos	r. kapitány (VIII.)	II. kerületi kapitányság
17.	Jeszzenszky Gellért	r. kapitány (VIII.)	a VI. kerületi kapitányság vezetője
18.	Tóth Mihály	r. kapitány (VIII.)	a dunaparti kapitányság vezetője
19.	Tóth János	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
20.	Csócsán Jenő	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
21.	Bónis István	r. kapitány (VIII.)	a VIII. kerületi kapitányság vezetője
22.	Dr. Berényi Lajos	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
23.	Dr. Vermes József	r. kapitány (VIII.)	V. kerületi kapitányság
24.	Lévai Antal	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
25.	Miskolczi László	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
26.	Schreiber Emil	r. kapitány (VIII.)	közigazgatási osztály
27.	Tepper Ignác	r. kapitány (VIII.)	közigazgatási osztály
28.	Dr. Marinovich Jenő	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
29.	Naszády Béla	r. kapitány (VIII.)	közigazgatási osztály
30.	Dr. Vaday László	r. kapitány (VIII.)	elnöki osztály
31.	Geguss Dániel	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
32.	Dr. Sándor László	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
33.	Ifj. Pekáry József	r. kapitány (VIII.)	IV. kerületi kapitányság
34.	Egri P. Pál	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
35.	Szeszlér Hugó	r. kapitány (VIII.)	az V. kerületi kapitányság vezetője
36.	Schobert Ferencz	r. kapitány (VIII.)	elnöki osztály (főkapitányi titkár)
37.	Tabakovics Géza	r. kapitány (VIII.)	VII. kerületi kapitányság
38.	Eperjessy Károly	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
39.	Pálos Jenő	r. kapitány (VIII.)	közigazgatási osztály
40.	Stefkovits Ferencz	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
41.	Toscano Béla	r. kapitány (VIII.)	VIII. kerületi kapitányság
42.	Török Miklós	r. kapitány (VIII.)	bűnügyi osztály
43.	Winter Mór	r. fogalmazó (IX.)	III. kerületi kapitányság
44.	Dr. Nagy Károly	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
45.	Orz György	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
46.	Koródy M. Béla	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
47.	Botár Béla	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
48.	Schäffer J. János	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
49.	Szmetana György	r. fogalmazó (IX.)	I. kerület
50.	Kubesch Béla	r. fogalmazó (IX.)	VII. kerületi kapitányság
51.	Jakabb Béla	r. fogalmazó (IX.)	fogház- és toloncügyosztály
52.	Császár István	r. fogalmazó (IX.)	közigazgatási osztály
53.	Kaveggia Béla	r. fogalmazó (IX.)	elnöki osztály
54.	Thury Sándor	r. fogalmazó (IX.)	elnöki osztály
55.	Székely Ede	r. fogalmazó (IX.)	elnöki osztály (r. sajtóiroda vezetője)
56.	Zólyomi Lajos	r. fogalmazó (IX.)	X. kerületi kapitányság
57.	Gábor Béla	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
58.	Polgár József	r. fogalmazó (IX.)	bejelentő hivatal
59.	Pászkan János	r. fogalmazó (IX.)	IX. kerületi kapitányság

Intéző rendőrség (Fogalmazó tisztviselők)			
	A rendőrtisztviselő neve	Rangfokozat (fizetési osztály)	Beosztás (1909. novemberi állapot szerint)
60.	Hübner Kálmán	r. fogalmazó (IX.)	III. kerületi kapitányság
61.	Andreka Károly	r. fogalmazó (IX.)	elnöki osztály
62.	Kerny Géza	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
63.	Farkas Elemér	r. fogalmazó (IX.)	VIII. kerületi kapitányság
64.	Iványos Gyula	r. fogalmazó (IX.)	VIII. kerületi kapitányság
65.	Dr. Domonkos Gyula	r. fogalmazó (IX.)	közigazgatási osztály
66.	Rostás István	r. fogalmazó (IX.)	I. kerületi kapitányság
67.	Szentkirályi Béla	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
68.	Orosz Samu	r. fogalmazó (IX.)	újpesti kerületi kapitányság
69.	Dr. Keresztessy Gyula	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
70.	Kuliffay Gyula	r. fogalmazó (IX.)	újpesti kerületi kapitányság
71.	Porubszky István	r. fogalmazó (IX.)	V. kerületi kapitányság
72.	Kisteleky Imre	r. fogalmazó (IX.)	VI. kerületi kapitányság
73.	Bartha Endre	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
74.	Huszár János	r. fogalmazó (IX.)	VIII. kerület
75.	Világhy Mihály	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
76.	Novák Nándor	r. fogalmazó (IX.)	VII. kerületi kapitányság
77.	Becker Ádám	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
78.	Dr. Keleti Géza	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
79.	Dr. Solti Béla	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
80.	Ujhelyi József	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
81.	Dorazil Emil	r. fogalmazó (IX.)	VI. kerületi kapitányság
82.	Somlyói Dezső	r. fogalmazó (IX.)	fogház- és toloncügyosztály
83.	Dr. Dorning Henrik	r. fogalmazó (IX.)	dunaparti kapitányság
84.	Dr. Gaál László	r. fogalmazó (IX.)	bűnügyi osztály
85.	Vragassy Jenő	r. segédfogalmazó (X.)	bejelentési hivatal
86.	Illek Aladár	r. segédfogalmazó (X.)	közigazgatási osztály
87.	Barna Béla	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály
88.	Németh Béla	r. segédfogalmazó (X.)	elnöki osztály
89.	Katona Rezső	r. segédfogalmazó (X.)	VII. kerületi kapitányság
90.	Czibor Ferencz	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály
91.	Szalay Jenő	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály
92.	Dr. Koós Géza	r. segédfogalmazó (X.)	VII. kerületi kapitányság
93.	Schweiger Endre	r. segédfogalmazó (X.)	II. kerületi kapitányság
94.	Császik Pál	r. segédfogalmazó (X.)	IX. kerületi kapitányság
95.	Fröhlich Károly	r. segédfogalmazó (X.)	II. kerületi kapitányság
96.	Kiss István	r. segédfogalmazó (X.)	VII. kerületi kapitányság
97.	Dr. Radák György	r. segédfogalmazó (X.)	dunaparti kapitányság
98.	Dr. Kerekes Géza	r. segédfogalmazó (X.)	VI. kerületi kapitányság
99.	Thuróczy Kornél	r. segédfogalmazó (X.)	X. kerületi kapitányság
100.	Málnássy Rezső	r. segédfogalmazó (X.)	X. kerületi kapitányság
101.	Horvát Antal	r. segédfogalmazó (X.)	VI. kerületi kapitányság
102.	Dr. Berkes Vilmos	r. segédfogalmazó (X.)	VII. kerületi kapitányság
103.	Czövek Sándor	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály

Intéző rendőrség (Fogalmazó tisztviselők)			
	A rendőrtisztviselő neve	Rangfokozat (fizetési osztály)	Beosztás (1909. novemberi állapot szerint)
104.	Schiffler Ferencz	r. segédfogalmazó (X.)	VI. kerületi kapitányság
105.	Dr. Dóra Sándor	r. segédfogalmazó (X.)	IX. kerületi kapitányság
106.	Rezsny Aurél	r. segédfogalmazó (X.)	I. kerületi kapitányság
107.	Kalmár Béla	r. segédfogalmazó (X.)	VIII. kerületi kapitányság
108.	Henckel Lajos	r. segédfogalmazó (X.)	IV. kerületi kapitányság
109.	Laky Lajos	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály
110.	Bakonyi József	r. segédfogalmazó (X.)	VIII. kerületi kapitányság
111.	Dr. Török János	r. segédfogalmazó (X.)	VIII. kerületi kapitányság
112.	Gágel János	r. segédfogalmazó (X.)	III. kerületi kapitányság
113.	Baksa János	r. segédfogalmazó (X.)	IV. kerületi kapitányság
114.	Koppán Pál	r. segédfogalmazó (X.)	VIII. kerületi kapitányság
115.	Szilárd Rezső	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály
116.	Dr. Lukács Kálmán	r. segédfogalmazó (X.)	elnöki osztály
117.	Pirkner Imre	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály
118.	Antal Lajos	r. segédfogalmazó (X.)	IX. kerületi kapitányság
119.	Szilaveczy Lajos	r. segédfogalmazó (X.)	elnöki osztály
120.	Dr. Csiszár Imre	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály
121.	Laky Elemér	r. segédfogalmazó (X.)	V. kerületi kapitányság
122.	Kaszás Ernő	r. segédfogalmazó (X.)	VII. kerületi kapitányság
123.	Németh Lipót	r. segédfogalmazó (X.)	I. kerületi kapitányság
124.	Tóth Gyula	r. segédfogalmazó (X.)	fogház- és toloncügyszty
125.	Körös Arthur	r. segédfogalmazó (X.)	VII. kerületi kapitányság
126.	Pompl Károly	r. segédfogalmazó (X.)	bűnügyi osztály
127.	Dr. Szilassy Cézár	r. segédfogalmazó (X.)	VII. kerület
128.	Novoszeleczky Elemér	c. r. segédfogalmazó	újpesti kerületi kapitányság
129.	Spóner Miklós	c. r. segédfogalmazó	V. kerületi kapitányság
130.	Dr. Bartóffy János	c. r. segédfogalmazó	VIII. kerületi kapitányság
131.	Puskás György	c. r. segédfogalmazó	VI. kerületi kapitányság
132.	Dietz Károly	c. r. segédfogalmazó	IV. kerületi kapitányság
133.	Dr. Baditz Jenő	c. r. segédfogalmazó	IX. kerületi kapitányság
134.	Bónis Elemér	c. r. segédfogalmazó	VI. kerületi kapitányság
135.	Balogh Gusztáv	r. fogalmazógyakornok	VII. kerületi kapitányság
136.	Barna Péter	r. fogalmazógyakornok	bűnügyi osztály
137.	Bottka Sándor	r. fogalmazógyakornok	bűnügyi osztály
138.	Dr. Pinter Ernő	r. fogalmazógyakornok	VIII. kerületi kapitányság
139.	Székely László	r. fogalmazógyakornok	V. kerületi kapitányság
140.	Hantz Ernő	r. fogalmazógyakornok	X. kerületi kapitányság
141.	Dr. Kötsky Gábor	r. fogalmazógyakornok	elnöki osztály
142.	Dr. Meinig Gábor	r. fogalmazógyakornok	VI. kerületi kapitányság
143.	Dr. Somogyi Gyula	r. fogalmazógyakornok	VIII. kerületi kapitányság
144.	Dr. Gulovits Andor	r. fogalmazógyakornok	IV. kerületi kapitányság

Forrás: a szerzők szerkesztése

2. táblázat: A díszalumban szereplő végrehajtó rendőrség (felügyelői kar) tagjai (betűhív átírással)

Végrehajtó rendőrség (Felügyelői kar)			
	A csapattiszt neve	Rangfokozat (fizetési osztály)	Beosztás (1909. novemberi állapot szerint)
1.	Lickl Géza	r. főparancsnok (VII.)	főparancsnokság
2.	Köpf Ferencz	r. főfelügyelő (VIII.)	főparancsnokság
3.	Palágyi Kálmán	r. főfelügyelő (VIII.)	detektívosztályhoz beosztva
4.	Pavlik Ferencz	r. főfelügyelő (VIII.)	főparancsnokság
5.	Sztankovics Lajos	r. felügyelő (IX.)	osztályparancsnok, újpesti felügyelőség
6.	Schmidt Ede	r. felügyelő (IX.)	osztályparancsnok, Nyugati II. számú vasúti felügyelőség
7.	Bockelberg Ede	r. felügyelő (IX.)	osztályparancsnok, tartalékosztály
8.	Beniczky Tamás	r. felügyelő (IX.)	osztályparancsnok, I. kerület
9.	Orosz István	r. felügyelő (IX.)	csapatsegédtiszt, főparancsnokság
10.	Gersich Lajos	r. felügyelő (IX.)	osztályparancsnok, Keleti I. számú vasúti felügyelőség
11.	Laky Imre	r. felügyelő (IX.)	oktató, tanosztályparancsnok
12.	Fasching Antal	r. felügyelő (IX.)	I. osztályparancsnok, VIII. kerület
13.	Glósz Imre	r. felügyelő (IX.)	osztályparancsnok, IV. kerület
14.	Vidos Elek	r. felügyelő (X.)	I. osztályparancsnok, lovasosztály
15.	Baksay Kálmán	r. felügyelő (X.)	osztályparancsnok, III. kerület
16.	Kosztka Árpád	r. felügyelő (X.)	osztályparancsnok, V. kerület
17.	Kállay Béla	r. felügyelő (X.)	osztályparancsnok, dunai felügyelőség
18.	Wolkenberg Gyula	r. felügyelő (X.)	osztályparancsnok, VII. kerület
19.	Toifel István	r. felügyelő (X.)	osztályparancsnok, VI. kerület
20.	Böjtös Imre	r. felügyelő (X.)	osztályparancsnok, II. kerület
21.	Krall Ferencz	r. felügyelő (X.)	osztályparancsnok, X. kerület
22.	Pausi Emil	r. felügyelő (X.)	II. osztályparancsnok, VIII. kerület
23.	Kovács Antal	r. felügyelő (fiz. nélk.)	osztályparancsnok, IX. kerület
24.	Petersen János	r. felügyelő (fiz. nélk.)	II. osztályparancsnok, lovasosztály

Forrás: a szerzők szerkesztése

IRODALOMJEGYZÉK

- A főkapitány jubileuma (1909). *Pesti Hírlap*, 1909. április 18. 12.
- A főkapitány napiparancsban közli a rendőrségi áthelyezéseket (1928). *8 Órai Ujság*, 1928. március 15. 8.
- A karlsruhei rendőrttechnikai kiállítás magyar anyaga (1925). *A Rend*, 1925. május 30. 1–2.
- A rendőrség köréből (1909). *Budapesti Hírlap*, 1909. október 20. 10.
- A tisztviselői karból (1934). *Ujság*, 1934. július 6. 10.
- Az államrendőrségen 38 tisztviselőt tesznek B-listára (1924). *Az Est*, 1924. december 30. 7.
- Áthelyezés a rendőrségen (1911). *Budapesti Hírlap*, 1911. november 1. 9.
- Áthelyezés a rendőrségen (1912). *Budapesti Hírlap*, 1912. október 29. 9.
- Áthelyezések a rendőrségen (1917). *Pesti Napló*, 1917. augusztus 4. 11.

- Átszervezik a budapesti rendőrséget (1920). *Magyarország*, 1920. október 20. 5.
- Boda Dezső dr. és Pekáry Ferenc dr. síremlékének leleplezése (1926). *A Rend*, 1926. szeptember 25. 1–2.
- Budapesti Közlöny*, 1893. december 31.
- Budapesti Közlöny*, 1897. május 18.
- Budapesti Közlöny*, 1900. március 2.
- Budapesti Közlöny*, 1901. február 26.
- Budapesti Közlöny*, 1907. június 25.
- Budapesti Közlöny*, 1908a. március 8.
- Budapesti Közlöny*, 1908b. június 23.
- Budapesti Közlöny*, 1909. június 25.
- Budapesti Közlöny*, 1911. augusztus 19.
- Budapesti Közlöny*, 1913. január 26.
- Budapesti Közlöny*, 1914. július 2.
- Budapesti Közlöny*, 1917a. június 2.
- Budapesti Közlöny*, 1917b. szeptember 6.
- Budapesti Közlöny*, 1918a. szeptember 21.
- Budapesti Közlöny*, 1918b. november 15.
- Budapesti Közlöny*, 1918c. november 26.
- Budapesti Közlöny*, 1919. január 16.
- Budapesti Közlöny*, 1920a. március 31.
- Budapesti Közlöny*, 1920b. július 7.
- Budapesti Közlöny*, 1926. október 10.
- Budapesti Közlöny*, 1933. július 11.
- Budapesti Közlöny*, 1934. július 29.
- Budapesti Közlöny*, 1942. augusztus 12.
- Esküvő (1898). *Borászati Lapok*, 1898. december 25. 930.
- Fejérváry Géza báró jubileuma (1901). *Magyar Nemzet*, 1901. augusztus 1. 7–8.
- Feltűnéstkeltő áthelyezés az egyik kerületi kapitányságon (1937). *Magyarság*, 1937. július 2. 7.
- Fontos áthelyezések a rendőrségen (1939). *Magyarország*, 1939. február 28. 4.
- Kelety-hagyaték*, 1900. március 31. (1024. eln. sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1902. március 27. (28.294 sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1907. március 20. (31.823/1907. sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1909. június 20. (81.813/1909. sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1918. április 24. (3471 sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1922. április 15. (22.047/1922. sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1923. október 26. (174.496/1923. sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1932. június 22. (109710/1932-IV. szám.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1934a. június 27. (5685/1. eln. sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1934b. augusztus 21. (4302. eln. sz.) (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1951a. február 12. (Rendőrmúzeum)
- Kelety-hagyaték*, 1951b. június 25. (01433. sz. véghatározat) (Rendőrmúzeum)
- KILIÁN Zoltán (1926): Búcsúzó a nyugalomba vonuló Laky Imrétől. *A Rend*, 1926. június 30. 1–2.
- Kinevezés (1901). *Rendőri Lapok*, 1901. július 7. 229.
- KOMLÓS Jenő (1927): Csömör, a fürdőközség. *Budapesti Hírlap*, 1927. augusztus 3. 7.
- LAKY Imre (1901): *Bakák Boszniában és egyéb történetek*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre (1906): *Rendőrközegek tankönyve*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre (1910a): *A büntetőtörvények tankönyve*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre (1910b): *A kihágások és a közigazgatási (rendőri) büntető bíraskodás*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre (1910c): *A magyar közjog (alkotmánytan) és magánjog általános ismereteinek kézikönyve*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre (1920a): *A szolgálati szabályzat tankönyve*. Budapest: Pátria.

- LAKY Imre (1920b): *Egy tiszt naplójából*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre (1921a): *Öt év Szibériában*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre (1921b): *Szervezési és egyéb szabályzatok*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre (1925): *Sárga veszedelem. Útleírások, élmények, naplók Ázsiából*. Budapest: Singer-Wolfner.
- LAKY Imre (1926): *Rendőrökről rendőröknek. Laky Imre emlékkönyve*. Budapest: Ráth Mór Könyvkiadóvállalata.
- LAKY Imre szerk. (1909): *Rendőri lexikon. Közrendészeti és büntetőjogi tudnivalók betűrendes kézikönyve*. Budapest: Pátria.
- LAKY Imre – RÉDEY Miklós szerk. (1903): *Rendőrségi lexicon*. Budapest: Stephaneum.
- Megbízások (1940). *Magyar Rendőr*, 1940. január 15. 18.
- Meghalt Laky Imre ny. rendőrfőparancsnok (1930). *Rendőr*, 1930. március 22. 238.
- Nyugdíjazások (1941). *Magyar Rendőr*, 1941. július 15. 230.
- PAVLIK Ferenc – LAKY Imre (1907): *Határrendészeti kézikönyv*. Budapest: Pátria.
- Rendőri áthelyezés (1923). *8 Órai Ujság*, 1923. november 16. 5.
- RÉDEY Miklós – BOKELBERG Ede (1910): *Budapesti utmutató. Rendőrségi zsebkönyv 1910. XII. évfolyam*. Budapest: Pallas Részvénytársaság.
- SZÉKELY Vladimir (1926): A berlini rendőrkiállítás és rendőrkongresszus. *A Rend*, 1926. október 2. 3.
- Ujabb érdekes áthelyezések a rendőrtiszti karban (1928). *Esti Kurir*, 1928. november 7. 9.
- Új rendőrfőparancsnok (1924). *Budapesti Hírlap*, 1924. július 22. 5.
- Változás a rendőrség bünyügyi osztályában (1920). *Az Est*, 1920. augusztus 8. 5.
- Változások a rendőrségi vezető-állásokban (1933). *8 Órai Ujság*, 1933. január 3. 2.
- Változások a rendőrségen (1909). *Pesti Hírlap*, 1909. október 20. 12.
- VÁRADY Géza – LAKY Imre (1912): *Novibazár. Szandzsák-Plevlje – Rajzok, elbeszélések és útleírások Törökország novibazári szandzsákjából az okkupációtól az annekszióig terjedő időből*. Budapest: Pátria.

ABSTRACT

A Souvenir as Source of Police History

Jubilee Photo Album of dr. Dezső Boda, Chief Commissioner of the Budapest Police, 1909
Gábor ANDROVICZ, Ajtony VIRÁGH

The ornate photo album, as in the collection of the Police Museum has been displayed in its police historical permanent exhibition since 2020. The item was gifted by the devoted associates to dr. Dezső Boda, Chief Commissioner of the Budapest Police between 1906 and 1917, on the occasion of his service jubilee. Besides its aesthetic value, the unique art object is a relevant prosopographical source with its plentiful number of police officials' photo portraits. This study, using the photo album, presents the possibility of the compilation of an illustrated biographical repository, which could broaden the knowledge related to Hungarian police history.

Keywords: *police history, police, biography, repository*

Szolgáltatás-szervezés a vagyonvédelemben

TISZOLCZI Balázs Gergely,¹ HORVÁTH Tamás,² KARDOS Pál³

A személy- és vagyonvédelem egyik kiemelt kérdése, hogy az egyes vagyonvédelmi szolgálatok foglalkoztatási formától függetlenül az elvárt jogi és szakmai szabályok szerint, a biztonságos és egészséget nem veszélyeztető munkavégzésre vonatkozó követelmények megtartásával legyenek megszervezve. Cikkünkben összefoglaló módon, a teljességre való törekvés igényével mutatjuk be azokat a jogi és szakmai szabályokat, amelyek ismerete szükséges a személy- és vagyonvédelem területén vezetői beosztásban dolgozó szakembereknek ahhoz, hogy a felügyeletük alatt munkát végző kollégák tevékenységét a megfelelő gondossággal szervezhessék.

Kulcsszavak: vagyonvédelem, szolgáltatás-szervezés, munkabiztonság, jogszabályi megfelelés

A munkavégzésre alkalmas állapot ellenőrzése

Az első és egyben a legfontosabb szervezési kérdés az adott szolgálatba történő belépés feltételeinek szakmai és munkavédelmi szempontú vizsgálata. Ezt az alkalmasságot tágabb és szűkebb értelemben is biztosítani, illetve ellenőrizni szükséges. A tágabb értelmezési keretbe azok az élettani jellemzők, valamint személyes kompetenciák tartoznak, amelyek alapvetően, hosszabb távon teszik alkalmassá a munkavállalót a biztonságos és egészséget nem veszélyeztető munkavégzésre, míg a szűkebb értelmezés alatt az adott szolgálatra való pillanatnyi képességet értjük. A gyakorlatban a munkára való alkalmasság ellenőrzése során mindkét tekintetben számos hiányosság érhető tetten, amelyek a legtöbb esetben az előírások nem vagy nem teljes körű ismeretét feltételezik, így a fejezetben ezen előírások részletes bemutatását és értelmezését végezzük.

A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (Mvt.) alapján a munkavállaló csak olyan munkával bízható meg, amelynek ellátására egészségileg alkalmas, rendelkezik az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzéshez szükséges

¹ Adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; stratégiai biztonsági vezető, KÉSZ Csoport, e-mail: tiszolczi.Balazs.Gergely@uni-nke.hu

² Adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; fizikai biztonsági és csalásmegelőzési vezető, KÉSZ Csoport, e-mail: horvathTam@uni-nke.hu

³ Szaktanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató, Zuglói Önkormányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános és oktatási elnökhelyettes, Országos Polgárőr Szövetség, e-mail: kardosp@uni-nke.hu

ismeretekkel, készséggel és jártassággal. Ezen elvárás leegyszerűsítve alapvető egészségügyi és szakmai, gyakorlati alkalmasságot jelent. Az egészségügyi alkalmasság keretében további konkrétumokat is megfogalmaz a jogszabály, amely szerint a munkavállalónak tevékenysége ellátásához megfelelő élettani adottságokkal szükséges rendelkeznie, foglalkoztatása saját egészségét, testi épségét, illetve a fiatalok egészséges fejlődését károsan nem befolyásolhatja, nem jelenthet veszélyt a munkavállaló reprodukciós képességére, magzatára, illetve mások egészségét, testi épségét nem veszélyeztetheti. Ezen egészségügyi alkalmasságról a munkaköri, szakmai, illetve személyi higiénés alkalmasság orvosi vizsgálatáról és véleményezéséről szóló 33/1998. (VI. 24.) NM rendeletben (rendelet) meghatározott munkaköri alkalmassági vizsgálat keretében a munkáltatóval szerződésben álló foglalkozás-egészségügyi szolgáltatónak kell döntenie. Maga az alkalmassági vizsgálat annak megállapítását jelenti, hogy a meghatározott munkakörben és munkahelyen végzett tevékenység által okozott megterhelés a vizsgált személy számára milyen igénybevételt jelent, és annak képes-e megfelelni.

A munkaviszony létesítésekor a munkavállalót előzetes alkalmassági vizsgálatra a rendelet mellékletében szereplő beutalón a munkáltató utalja be. A beutaló tartalmazza a főbb munkaköri kockázatokat (fizikai, kémiai, biológiai, pszichoszociális), a munkahelyi megterhelések irányát és mértékét. A beutalóban foglalt információk alapját a munkahelyi kockázatértékelés képezi, amelynek elvégzése az Mvt. szerint minden munkáltató kötelezettsége a tevékenység megkezdése előtt és utána a törvényben meghatározott időnként.

A vállalkozás keretében végzett személy- és vagyónvédelmi tevékenység egyik jellemzője, hogy a munkavállalók időszakosan, hosszabb-rövidebb időtartamban a szokásostól eltérő szolgálati helyen (megrendelőnél) végeznek tevékenységet, sőt, egyes kollégákat kifejezetten a szolgálati létszámokban bekövetkezett hiányok kisimítására, változó munkahelyen és munkakörben foglalkoztatnak, így az őket érő megterhelések iránya és mértéke változó, ahogy ezáltal a jellemző egészségügyi és munkabiztonsági kockázatok is. E foglalkoztatási formákra a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) lehetőséget ad, a változó munkahelyen végzett tevékenység, illetve az időszakosan a munkaszerződésben foglalt helyszíntől vagy munkakörtől eltérő foglalkoztatás engedélyezésével. A változó munkavégzési hely fogalmát az Mt. nem definiálja, a személy- és vagyónvédelmi gyakorlatban a tevékenység jellemzője okán igen sokszor a konkrét munkavégzési helyszín vagy helyszínek helyett a munkavégzési helyet földrajzi egységben jelöli meg a munkáltató, például Heves megye vagy Magyarország területe. A munkáltató ezenkívül jogosult a munkavállalót átmenetileg a munkaszerződéstől eltérő munkakörben, munkahelyen vagy akár más munkáltatónál foglalkoztatni. Ez az átmeneti időtartam naptári évenként összesen a 44 beosztás szerinti munkanapot vagy 352 órát nem haladhatja meg.

A fentiekben leírt foglalkoztatási jellemzők esetében a szolgálat szervezéséért felelős személynek biztosítania kell, hogy egyes tevékenységeket kizárólag olyan munkavállalók végezzenek, az ideiglenes vagy változó helyszínen történő munkavégzést

kizárólag olyan személyek kezdjék meg, akiket az adott munkakörülmények lényeges munkavédelmi kockázataira jellemzően a foglalkoztathatóság alapfeltételeként az előzetes munkaköri alkalmassági vizsgálat keretén belül vizsgáltak. Ez a gyakorlatban sokszor elmarad, ami többek közt annak is betudható, hogy az új munkavégzési hely kockázatainak felmérését az Mvt.-ben foglaltaknak megfelelően a tevékenység tényleges megkezdése előtt nem végzik el, illetve azokról nem tájékoznak, így az esetleges speciális, általánostól eltérő vagy a vizsgált mértékhez képest többletnek minősülő kockázatokat nem azonosítják és értékelik. (Például eredetileg irodai környezetből ipari vagy építőipari helyszínre történő időszakos vezénylés, ahol nagy valószínűséggel fordulhat elő egyéni védőeszközök által okozott terhelés, munkakörnyezeti terhelések, por, zaj stb.)⁴ Szintén gyakorta tapasztalható hiányosság, hogy a változó munkahelyre ugyan van kockázatértékelés, azonban annak eredményeit nem vetik össze az ideiglenesen munkavégzésre kirendelt személyek érvényben lévő munkaköri alkalmassági vizsgálatának bemeneti adataival.

További, nem feltétlenül a munkahely- vagy munkakörváltással összefüggő szolgáltatás-szervezési feladat, azonban fontos megemlíteni a munkaköri alkalmassági szakvéleményben szereplő, illetve az egyes sérülékeny csoportokba tartozó munkavállalókat érintő korlátozásokat és azok figyelembevételét a szolgálati beosztás tervezésénél. A rendelet előírásai alapján a foglalkozás-egészségügyi orvos az egyén, illetve munkatársai egészségének védelme érdekében bizonyos korlátozásokat írhat elő a munkakörre való alkalmasság megállapításánál, ilyen lehet például a kizárólag látáskorrekció (szemüveg viselése) mellett végzett tevékenység vagy a maximalizált súlynormák betartásának szükségessége, illetve adott esetben egyes műszakkorlátozások, amelyek közt a leggyakoribb az éjszakai műszakban végzett szolgálat tilalma. A rendelet szerint a munkavállalót nappali munkavégzésre kell beosztani, ha az orvosi vizsgálat megállapítja, hogy az éjszakai munkavégzés a munkavállaló egészségi állapotát veszélyezteti, vagy megbetegedése az éjszakai munkavégzéssel áll okozati összefüggésben. Szintén lényegesek az úgynevezett sérülékeny csoportba tartozó (női, fiatalok és idősödő) munkavállalókra vonatkozó munkavégzési korlátok. A sérülékeny csoportok egészségét potenciálisan károsító, tiltó vagy feltételekkel megengedő megterhelések listáját a rendelet melléklete a korlátozás jellegének megjelölésével részletesen tartalmazza.

A rendelet előírja, hogy az előzetes alkalmassági vizsgálatot el kell végezni nemcsak a foglalkoztatás megkezdése előtt, hanem a fizikai munkakörökben is ott, ahol munkahely- vagy munkakörváltás következik be. Ezen előírás alkalmazandó abban az esetben, ha az adott személy- és vagyonőrt nem munkaszerződése szerint meghatározott munkahelyen foglalkoztatják, illetve munkaköre megváltozik, ugyanis

⁴ Az építési munkahelyeken és az építési folyamatok során megvalósítandó minimális munkavédelmi követelményekről szóló 4/2002. (II. 20.) SzCsM-EüM együttes rendeletben foglalt biztonsági és egészségvédelmi koordinátor a legtöbb esetben ellenőrzi a területre belépő személyek (jellemzően alvállalkozók foglalkoztatottjai) orvosi alkalmassági igazolásának meglétét, azonban e vizsgálata pusztán az alkalmassági igazolásra, és nem a vizsgálat alapját képező munkaköri kockázatokra terjed ki. Ennek oka, hogy az alkalmasságról való gondoskodás alapvetően munkáltatói feladat.

a személy- és vagyonőri tevékenység jelentős része alapvetően fizikai munkának minősül. Ennek eldöntésével kapcsolatban, hogy melyek ezek a fizikai munkakörök, az alkalmazott gyakorlat nem egyértelmű, a fizikai munka fogalmára ugyanis nem áll rendelkezésre jogi definíció, mindazonáltal a jogszabályok és a szakirodalom számos, de néha egymással ellentétes kapaszkodót nyújt számunkra egy konkrét munkakör fizikainak minősítésekor. A fizikai munka kategóriáján belül a munka nehézségi fokának megfelelő meghatározása is mérvadó, ugyanis eldönti, milyen munkakörnyezeti feltételek mellett történhet a foglalkoztatás.

A foglalkozások egészségi szempontjainak meghatározásához kiadott kézikönyv⁵ a vagyonőr, testőr foglalkozás tartalma alatt a foglalkozás jellegét főként álló, helyváltoztatással járó, épületen belül és kívül, alkalmanként járművekben, időnként védőfelszerelésben, löfegyvertartással végzett közepesen nehéz fizikai munkaként (taxative) definiálja. A munka nehézségi fokának árnyaltabb meghatározására nyújt lehetőséget a munkahelyek munkavédelmi követelményeinek minimális szintjéről szóló 3/2002. (II. 8.) SzCsM-EüM együttes rendelet, amely szerint a munka nehézségi foka az energiafogyasztás mértékével jellemezhető, 2. számú táblázata e tekintetben három kategóriát határoz meg: könnyű (<11 kJ/perc), közepesen nehéz (11–14 kJ/perc) és nehéz (14–17,5 kJ/perc) fizikai munkát. Egy, azóta már hatályon kívül helyezett SZMM rendelet szerint⁶ az üzemi terepen végzett vízszintes járás energiaszükséglete 11–14 kJ/perc, míg szintén e rendelet szerint kézzel végzett vagy könnyű munkának számít a számítógép kezelése, amelynek energiaszükséglete 1–3 kJ/perc. Adott szolgálati műszak összes energiaszükségletét természetesen a ténylegesen végzett tevékenység és annak időtartama alapján kell számolni, de fő szabályként kijelenthető, hogy az ipari területen végzett, alapvetően a megfelelő pihenőidőkkel megszervezett járőrtevékenység a rendelet határai szerint ténylegesen tekinthető közepesen nehéz munkavégzésnek, a recepciós munkavégzés, amelyet ülve, kizárólag számítógép használatával végeznek, a rendelet szerint könnyű fizikai munkának minősül. Felmerül azonban a kérdés, hogy a számítógéppel dolgozó, szellemi foglalkozásának tekintett informatikai szakember és a kizárólag számítógép használatával dolgozó recepciós vagy diszpécser vagyonőr közt a munka típusának besorolásakor mi a lényeges különbség. Ha nem a munka energiaszükséglete, hanem az elméleti definíciók oldaláról közelítjük meg, akkor talán még jobban látható, hogy sok különbség nincs a két tevékenység jellege közt, ugyanis

„a fizikai munkavégzés olyan tevékenységek összességét jelenti, amelyekben a munkafeladat ellátása elsősorban testi erőkifejtést igényel. A fizikai munkavégzésben fontos szerepe van a váz- és az izomrendszernek, és jelentős lehet a munkatevékenység energiaigénye is. A szellemi munkavégzés során a munkatevé-

⁵ CSEH et al. 2014: 282.

⁶ 34/2007. (XII. 21.) SZMM rendelet.

kenység lényege a külvilágból érkező információk felvétele (észlelés), feldolgozása és a döntéshozatal (gondolkodás).⁷

További, a gyakorlatban leginkább elterjedt besorolási szempont, hogy a munkaszerződésben a munkakör azonosítójának meghatározásához használt úgynevezett FEOR-szám dönti el a munkakör jellegét. A FEOR-besorolás alapján az 1–4. főcsoport döntően a szellemi, az 5–9. főcsoport pedig a fizikai foglalkozásokat tartalmazza. A személy- és vagyonőr munkakörben foglalkoztatottak általában az 5. főcsoportba tartoznak, amely szerint alapvetően fizikai foglalkozásúnak minősülnek.⁸

Álláspontunk szerint az adott személy- és vagyonvédelmi munkakört egyedileg, a tényleges tevékenység jellemzői alapján kell meghatározni, amely egyes esetekben akár szelleminek is minősülhet, így a vagyonőri feladatokat nem szerencsés általánosságban e tekintetben megítélni. Ez a munkaköri besorolás nem kizárólag a rendeletben foglalt, a munkakör megváltozásakor előírt előzetes alkalmassági vizsgálat tekintetében fontos, hanem ugyanilyen lényeges a munkakörnyezeti feltételek értékelésében, ugyanis számos, a létesítéssel és a munkakörnyezeti tényezőkkel összefüggő feltételrendszert a munkaenergia-szükséglet alapján szükséges biztosítani (például hőmérséklet, frisslevegő-ellátás, légmozgási sebesség). A munkahely vagy munkakör megváltozása kapcsán lényeges vizsgálati szemponttá válik – különösen új megrendelőnél, szolgálati hely létesítése előtt –, hogy a tervezett tevékenység munkaszervezési és/vagy technológiai módosítás nélkül beilleszthető-e adott munkakörnyezetbe.

Az előzetes egészségügyi alkalmasságon túl fontos munkavédelmi követelmény, hogy folyamatosan ellenőrizzük, a munkavégzés során vagy bármely, a munka világán túli igénybevétel miatt lehet-e olyan körülmény, adott esetben az egészségügyi állapotban bekövetkezett változás, romlás, amely miatt a munkahelyi megterhelések negatívan befolyásolják az egyén és környezete egészségét és biztonságát. Ennek megállapítása az időszakos munkaköri alkalmassági vizsgálatok során történik, amely az előzetes alkalmasság elbírálásához hasonlóan a foglalkozás-egészségügyi orvos kompetenciájába tartozik. Az időszakos vizsgálatok gyakoriságára a rendelet fogalmaz meg szabályokat, azonban egyes munkakörök, illetve specifikus munkaköri kockázatok esetében egyedi szabályok érvényesek. A vonatkozó előírás szerint a fegyveres biztonsági őrség, személy- és vagyonvédelmi tevékenység – hasonlóan a magasban és a feszültség alatt végzett munkákhoz – fokozottan balesetveszéllyel járó munkakörnek minősül, így generálisan a rendeletben az egyes életkori kategóriákhoz meghatározott időközönként szükséges az orvosi alkalmasság időszakos ellenőrzése.⁹ Lényeges e tekintetben is kihangsúlyozni a munkahelyekre, munkakörökre a munkáltató által elvégzett munkavédelmi szempontú kockázateértékelés jelentőségét. A rendelet egyes, a személy- és vagyonvédelmi tevékenység

⁷ Fizikai és szellemi munka 2013.

⁸ Központi Statisztikai Hivatal 2011: 11.

⁹ 40 éves korig háromévenként, 40–50 életév között kétévenként, 50 év felett évenként.

szempontjából is igen meghatározó kockázatok tekintetében szigorúbb gyakoriságot ír elő az általános, munkakörhöz rendelt életkori gyakoriságnál. Ilyen említésre méltó kockázat a képernyős munkakörben, illetve fokozott pszichés terhelés mellett történő foglalkoztatás. Fokozott pszichés terhelésnek minősülnek többek közt a rendelet előírásai alapján azon munkatevékenységek, amelyek során a munkavállalónak kötelességeit rövid idejű, egyszerű feladat változtatás nélküli állandó ismétlésével, tartósan szükséges akaratlagos figyelemmel, illetve emberekkel való foglalkozás során, konfliktusveszélyes helyzetben szükséges ellátnia. E kockázatok fennállása esetén az egyénre előírt foglalkozás-egészségügyi alkalmassági vizsgálat gyakorisága egy évre rövidül.

A megfelelő élettani, egészségügyi feltételek mellett történő foglalkoztatáson túl szükséges a szűkebb értelemben vett úgynevezett ideiglenes munkavégzési alkalmasság vizsgálata, amely praktikusán akkor történik, amikor a munkavállaló munkahelyén munkavégzési célból megjelenik. Fontos megjegyezni, hogy e munkára képes állapotát az érintettnek a teljes munkavégzés során fenn kell tartania, ezért annak egyszeri, munkakezdés előtti ellenőrzése nem elegendő, a tevékenység irányításával megbízott személynek (szolgálatvezető, váltásvezető) azt folyamatosan nyomon kell kísérnie, változás esetén a szükséges intézkedéseket meg kell tennie. Az Mvt. a munkavégzésre való alkalmasság keretén belül előírja a megfelelő fizikai és szellemi állapotot, a munkavédelemre vonatkozó szabályok, utasítások ismeretét és megtartását.

Általánosságban megfogalmazható, hogy a munkavállaló fizikai és szellemi értelemben munkavégzésre képes állapotban akkor van, ha kipihent, alkohol vagy más bődtöltő szer hatása alatt nem áll, minden érzékszervével a munkavégzésre tud koncentrálni. Ez a fajta munkára való képesség sokszor egyedi mérlegelést igényel, szorosan függ a betöltött munkakörtől és a munkafeladatoktól is. Nyilvánvaló, hogy a veszélyes üzemben végzett személy- és vagyonvédelmi tevékenység jóval nagyobb koncentrációt és figyelmet igényel a recepció munkakör betöltésénél. Általában az alkoholos vagy drogos befolyásoltság kizáró tényező a munkába állás tekintetében, de ennek értékelése és megítélése sem minden esetben egyértelmű. Léteznek olyan munkakörök, amelyeknél jogszabály írja elő az alkoholtilalmat, ilyen például gépjárművezetők esetén a KRESZ. Ha a szolgálati tevékenység része a gépjárművezetés, akkor az alkoholos befolyásoltság egyértelműen kizárja a munkára képes állapotot. Jogszabályi tilalom hiányában kollektív szerződésben, munkaszerződésben is megállapodhatnak a felek zéró toleranciáról, valamint más, normatív munkáltatói utasítás (például őrszolgálati utasítás, munkavédelmi szabályzat stb.) is rendelkezhet az alkoholfogyasztás teljes tilalmáról, tehát annak sincs akadálya, hogy a munkáltató egyoldalúan, szabályzatban tiltsa meg az alkoholos állapotban történő munkavégzést. Amennyiben ilyen tiltás nem áll fenn, annak ellenőrzése szükséges, hogy a munkakezdekort tapasztalt alkoholos befolyásoltság a tényleges munkafeladatokkal és a munkaszerződésből eredő kötelezettségekkel, valamint a munkavédelemre vonatkozó szabályokkal mennyire egyeztethető össze. A munkáltató

megfelelő vizsgálattal jogosult, illetve köteles ellenőrizni azt, hogy a munkavállaló megtartja-e az alkoholtilalomra vonatkozó rendelkezéseket. A munkavállaló ennek során együttműködni köteles, ugyanakkor az ellenőrzési jogával a munkáltató nem élhet vissza, ellenkező esetben az érintett jogszerűen tagadja meg azt. Amennyiben a munkavállaló kellő alap nélkül nem veti alá magát a vizsgálatnak, a további munkavégzéstől eltiltható, és részére az eltiltás idejére munkabér sem jár.¹⁰

Az alkoholfogyasztás mellett – főleg, de nem kizárólag a fokozott figyelmet igénylő munkakörökben – a fáradtság és az ebből származó dekoncentrálttság gyakorta forrása az emberi hibázásoknak, rosszabb esetben a munkabalesetek bekövetkezésének. E kockázatok csökkentése érdekében az Mt. alapján a munkáltató köteles megfelelő, a következő fejezetekben bemutatott mértékű napi pihenőidőt biztosítani, továbbá heti pihenőnap vagy pihenőidő is megilleti a munkavállalót, amelyek lényeges korlátot jelentenek a szolgálati beosztások tervezése során. Ugyanakkor ezen időtartamok pihenéssel töltéséért a munkavállaló maga felelős. Az Mt. fő szabályként nem tiltja a további munkavégzésre irányuló jogviszony létesítését, és a személy- és vagyonvédelemben gyakori, hogy a munkavállaló teljes munkaidős munkaviszonya mellett másodállásban is teljesít, sőt, gyakran ugyan más vállalkozás foglalkoztatásában, de egyazon munkáltatói érdekből teszi ezt meg. Ebben az esetben a munkavállalónak kell tehát napirendjét úgy szerveznie, hogy a pihenésre is elegendő idő jusson.¹¹

Az Mvt. a munkára való egészségügyi alkalmasság mellett szintén alapfeltételként fogalmazza meg, hogy a munkavállaló rendelkezzen a biztonságos munkavégzéshez szükséges ismeretekkel, készséggel és jártassággal. A munkavédelmi területen széles körben alkalmazott emberi hibázási modellekben (lásd többek közt: Reason-féle hibázási modellt, Ramsey balesetkialakulási modellje) a balesethez vezető személyes tényezők között kiemelt szerepe van az egyén képességeinek, attitűdjeinek.

Az ismeretek, jártasságok és készségek kialakulása az ismeretszerzés folyamatában együttesen, meghatározott egységben képzelhető el, így azok egymást feltételezik, egymásra épülnek, egymásba hatolva segítik a képességfejlesztést.¹² Ezen, az Mvt.-ben meghatározott fogalmi hármassá alappillére az ismeret, amely fogalom szerint a világmindenségről a megismerés kognitív folyamatának eredményeként az ember pszichikumában lenyomatok képződnek: képek, adatok, tények, összefüggések, absztrakciók, normák és paradigmák, ezek közé értve mindenényt, adatot és normát, amely a munkafolyamatok veszélyeivel kapcsolatos és nélkülözhetetlen a biztonságos munkavégzéshez.¹³ A gyakorlás révén egyes tevékenységek, illetve azok komponensei az ismeretek felhasználásával automatizálódnak, készségszintre emelkednek. A jártasság pedig az ismeretek alkotó alkalmazására, az elsajátított

¹⁰ JÓNÁS 2015.

¹¹ JÓNÁS 2015.

¹² VESZPRÉMI 1983.

¹³ NÁDASI [é. n.].

ismeretek alapján tudatosan végrehajtott gyakorlati tevékenységre való felkészültséget jelenti. Jártasságon értjük az új feladatok, problémák megoldását ismereteink alkotó (kombinatív) felhasználása útján. A jártasság tehát az ismeretek alkotó alkalmazására, az elsajátított ismeretek alapján tudatosan végrehajtott gyakorlati tevékenységre való felkészültséget jelenti.¹⁴

A személy- és vagyónőri szakképesítés alapvetően az elméleti tudástranszfer és a gyakorlati képzés során hozzájárul az ismeretek megszerzéséhez és bizonyos fokig az ismeretekre alapozva a készségek, jártasság kialakulásához, ez azonban pusztán szükséges, de nem elégséges feltétele az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzésnek. A szakmai ismereteken túl az egyes munkahelyek, munkaterületek olyan további ismereteket (és azok készségszintű végrehajtását) igényelnek, amelyek nélkül az egyén nem képes a tevékenység biztonságos végrehajtására. Ezen ismeretek átadása alapvetően a munkáltató feladata, amelynek oktatások, képzések keretében tesz eleget. Az Mvt. előírásai alapján a munkáltatónak oktatás keretében gondoskodnia kell arról, hogy a munkavállaló munkába álláskor, a munkahely vagy munkakör megváltozásakor, valamint az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés követelményeinek változásakor elsajátítsa az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés elméleti és gyakorlati ismereteit, és a foglalkoztatás teljes időtartama alatt rendelkezzen azokkal, megismerje a szükséges szabályokat, utasításokat és információkat. Ezen ismeretek megszerzéséig a munkavállaló önállóan nem foglalkoztatható. A gyakorlatban sokszor esnek a szolgálat szervezéséért felelős személyek abba a hibába, hogy az előzetes munka-, esetleg tűzvédelmi oktatást e tekintetben elégséges feltételnek tartják a szolgálat önálló felvételére. A veszélyes tevékenységeknél ezzel ellentétben nem elégséges az ismeretek átadása és ellenőrzése, szükséges, hogy azok végrehajtása készséggé fejlődjön, sőt, egyes munkafolyamatok megfelelő jártasságot igényelnek. Ezek kialakulásáig a szolgálat szervezésekor a felelős személynek figyelmet kell fordítania arra, hogy kizárólag olyan személyek lássanak el feladatot, akik ellenőrzött módon rendelkeznek ezekkel a képességekkel, vagy a munkavállalók a szolgáltatástervezés révén kizárólag olyan kollégákkal legyenek beosztva, akik támogatni képesek őket a biztonságos feladatellátásban. A személy- és vagyonvédelmi területen tapasztalható nagymértékű fluktuáció és a jellemzően egy területen tartó rövid idejű munkavégzés megakadályozza az egyes speciális ismeretek fejlődését, negatívan hatva ezáltal a biztonságos és egészséget nem veszélyeztető munkavégzésre.

Az előzőekben a szükséges ismeretek átadását a munkáltató feladatákként jeleltük meg, azonban az Mvt. az olyan munkahelyen, ahol különböző munkáltatók alkalmazásában álló munkavállalókat egyidejűleg foglalkoztatnak (a vállalkozás keretében végzett személy- és vagyonvédelmi tevékenység jellemzően ilyennek minősül), az érintett felek közt összehangolási kötelezettséget ír elő annak érdekében, hogy az ott dolgozókra és a munkavégzés hatókörében tartózkodókra a te-

¹⁴ VESZPRÉMI 1983.

vékenység veszélyt ne jelentsen. Az összehangolási kötelezettség keretén belül rendezni szükséges az összes lényeges munkavédelmi feltételt és felelősséget (ezekre részletesen jelen írás keretén belül nincs lehetőség kitérni), aminek fontos része az oktatás, az ismeretátadás kérdése. Az Mvt. szerint az összehangolás megvalósításaért felelős a felek által szerződésben meghatározott munkáltató, ilyen kikötés hiányában az a személy vagy szervezet, aki, illetve amely a tényleges irányítást gyakorolja, ennek hiányában, aki a munkahelyért a fő felelősséget viseli, ha ilyen nincs, akkor az, akinek a területén a munkavégzés folyik. A személy- és vagyonvédelmi tevékenységet vállalkozás keretében ellátók kiemelt és elemi érdeke, hogy a megrendelő területén munkavállalóik biztonságos munkavégzése garantálva legyen. A tevékenységre vonatkozó szerződésekben ezért szükséges és érdemes rögzíteni a felek deklarált munkavédelemmel összefüggő feladatait. Az oktatási kérdésekkel, alapvetően az egyes területek speciális veszélyforrásaival a megrendelő van tisztában, így elvárható, hogy a létesítményeiben tevékenységet végző személyek számára a munkáltató által biztosított általános munkavédelmi oktatás mellett, annak kiegészítéseként biztosítsa az egyes speciális veszélyforrások és az ellenük való védekezés lehetőségeinek megismerését.

Védőeszköz és formaruha

A munkahelyi veszélyforrások kiküszöbölésének, hatásai csökkentésének gyakori módja a munkavégző számára egyéni védőeszköz biztosítása, amelynek kötelezettsége a munkáltatót terheli. Az Mvt. a biztosításon túl fontos követelményként határozza meg az egyéni védőeszközök rendeltetésszerű használatát és a munkavégzéshez az egészséget és a testi épséget nem veszélyeztető ruházat viselését, amely alapvető, de nem kizárólagos munkavállalói feladat, tekintve, hogy a munkaruha biztosítása nem kötelezettsége a munkáltatónak.

E helyütt röviden érdemes magyarázni az egyéni védőeszköz és a munkaruha, továbbá a formaruházat közti különbséget, ugyanis a személy- és vagyonvédelemben gyakori az úgynevezett formaruha-viselési kötelezettség. A védőeszközök használata a veszélyes környezetben dolgozó személy testi épségét védi. Biztosítása, amennyiben ezt a kockázatok indokolják, minden munkahelyen kötelező, kihordási ideje nincs, ami azt jelenti, hogy a munkáltatónak folyamatosan gondoskodnia szükséges az eszközök pótlásáról, továbbá a használatot meg kell követelnie. A munkaruha viselésével a dolgozó saját ruházatát védi (például a tevékenység során azt érő szennyeződésektől), míg a formaruhának megkülönböztető hatása van, a munkavégzők azonos ruházata utal a munkáltató kilétére és/vagy a tevékenységet végző munkakörére, feladatára. A munkaruha a munkáltató önálló döntése alapján biztosított ruházat, míg a formaruha-viselési kötelezettséget jogszabály is előírhatja, az Szvmt.

kizárólag közterületen, nyilvános helyen követeli azt meg.¹⁵ Annak ellenére, hogy a munkaruhának és a formaruhának nincs igazolt védelmi képessége, azt úgy kell megválasztani, hogy kialakítása és viselésének módja a munkakörnyezeti veszélyeket tekintve ne jelentsen biztonsági kockázatot a munkavállaló egészségére nézve (például forgó-mozgó alkatrészek közelében végzett tevékenység esetében zárt ruházat). Az Mvt. alapján a munkavállaló jogosult megtagadni a munkavégzést, ha azzal életét, egészségét vagy testi épségét közvetlenül és súlyosan veszélyeztetné, és ilyen veszélyeztetésnek minősül különösen az egyéni védőeszközök működőképtelensége, illetve hiánya, így a szolgáltatás-szervezésért felelős személynek minden esetben alaposan értékelnie szükséges a munkaterület állandó és ideiglenes munkavédelmi kockázatait, és gondoskodnia szükséges róla, hogy minden munkavállaló el legyen látva a területen tartózkodáshoz, munkavégzéshez szükséges egyéni védőeszközzel, járulékos kockázatot nem jelentő munka-, illetve formaruhával.

A szükséges létszám és kompetenciák meghatározása, ellenőrzése

Alapvetően a személy- és vagyonvédelmi tevékenység szükséges és elégséges legkisebb létszámát a munkáltatói lehetőségek, a megrendelői igények és egyes, a vagyonvédelmi kockázatok alapján szükséges szakmai feladatok határozzák meg, de meg kell említeni néhány egyéb szempontot, amelyet szintén figyelembe kell venni a tényleges szolgálati létszám meghatározásánál.

Az Mvt. generális szabályként fogalmazza meg azon követelményt, amely szerint, ahol veszély fenyeget, egyedül munkát végezni nem szabad. A veszély, illetve a veszélyes fogalmát az Mvt. szintén meghatározza. Veszélyes az a létesítmény, munkaeszköz, anyag/keverék, munkafolyamat, technológia (beleértve a fizikai, biológiai, kémiai kóroki tényezők expozíciójával járó tevékenységeket is), amelynél a munkavállalók egészsége, testi épsége, biztonsága megfelelő védelem hiányában károsító hatásnak lehet kitéve. Hogy melyek a konkrét területek, tevékenységek, anyagok stb., azokat a fenti veszélydefiníció alapján a már sokat hivatkozott munkavédelmi szempontú kockázatértékelés során szükséges meghatározni. Abban az esetben, ha valamely munkát egyidejűleg két vagy több munkavállaló végez, a biztonságos munkavégzés érdekében az egyik munkavállalót meg kell bízni a munka irányításával, és ezt a többiek tudomására kell hozni. Annak biztosítása, hogy minden váltásban legyen megfelelő vezetési kompetenciákkal rendelkező, erre kinevezett személy, fontos része a szolgáltatás-szervezési feladatoknak, amelyre a gyakorlatban elterjedt és széles körben alkalmazott szolgálatvezetői, váltásvezetői beosztások megfelelő megoldást nyújtanak. A munkahelyeken, azok jellegének és a releváns veszélyforrásoknak a mérlegelésével, a munkavállalók létszámát is figyelembe véve, a munkáltatónak biztosítani kell a munkahelyi elsősegélynyújtás tárgyi, személyi és szervezési

¹⁵ VARGA 2022.

feltételeit, amely előírásnak minden váltásban képzett elsősegélynyújtó beosztásával eleget lehet tenni.

A munkavédelmi tárgyú előírásokon kívül a szolgálati létszámok tervezésénél figyelembe kell venni más jogszabályok követelményeit is. Az egyik legjellemzőbb, létszámot befolyásoló jogszabály az 54/2014. (XII. 5.) BM rendelettel kiadott Országos Tűzvédelmi Szabályzat (OTSZ). Az OTSZ szerint abban az esetben, ha az érintett területen beépített tűzjelző rendszer üzemel, és annak kezelése, felügyelete a vagyonvédelmi szolgálat feladata, a berendezés felügyeletét folyamatosan, egy időben ellátó személyek száma legalább két fő, ha a jelzéseket megjelenítő eszköz felügyeletén túl más, a helyiség esetleges elhagyását igénylő feladatuk is van. A két személy közül egynek folyamatosan a jelzéseket megjelenítő eszköz helyiségében kell tartózkodnia. Lényeges megjegyezni, hogy a feladat ebben az esetben a szolgálati utasításban vagy más, egyéb normatív munkáltatói utasításban foglalt tényleges munkatevékenységet jelenti, a szociális szünetek (mosdóhasználat, ruházatkönnyítés stb.) nem tartoznak ebbe a kategóriába. Lényegesek e tekintetben azonban az Mt. szerint a munkavégzés megszakításával járó, kötelezően kiadandó munkaközi szünetek, amelyeket részleteiben a következő fejezetben tárgyalunk.

Fontos és szintén szigorúan ellenőrizendő kompetenciakérdés, hogy a vállalkozás keretében végzett személy- és vagyonvédelmi feladatokat kizárólag a rendőrség által kiállított és érvényes hatósági igazolvány (és kötelezően előírt időszakos továbbképzés) birtokában lehet végezni, amelyet a tevékenységet személyesen végzőnek a szolgálatellátás során magánál szükséges tartania. Érdekes tény, hogy a vagyonvédelmi tevékenységet nem vállalkozás keretében, hanem munkajogi vagy egyéb foglalkoztatásra irányuló jogviszonyban ellátó munkatársaknak nem szükséges a hatóság által kiadott igazolvánnyal rendelkezniük, valamint nem kell részt venniük időszakos továbbképzéseken. A személy- és vagyonvédelmi tevékenységre hatósági engedéllyel rendelkező vállalkozás a rendőrség felügyelete alatt áll, így tevékenységét legalább évente ellenőrzik. Ez az ellenőrzés azonban nem áll fenn, amikor a létesítmények és egyéb vagyontárgyak őrzését az Mt. szerint foglalkoztatott munkavállalókkal biztosítják. Ilyen esetben hiányzik a hatósági felügyelet, és ennek következtében kevesebb jogi (és minőségi) ellenőrzés érvényesül a tevékenység felett.

Munkajogi kérdések a szolgáltatás-szervezés során

Fontos szolgáltatás-szervezési kérdés, hogy a szakmai és egészségvédelmi követelmények mellett a mindenkori szolgálati beosztásnak jogilag is meg kell felelnie az Mt. előírásainak. E helyütt kizárólag azokat a munkajogi szabályokat tárgyaljuk, amelyek a konkrét szolgálat megszervezése során relevánsak, emiatt nem foglalkozunk többek közt a legalacsonyabb bérezésre, a pótlékokra, a munkáltatói és munkavállalói felelősségre stb. vonatkozó szabályokkal, tárgyaljuk ellenben a munkaidőre,

a pihenőidőre, a munkaközi szünet kiadására vonatkozó legfontosabb ismereteket. A személy- és vagyonvédelmi tevékenység, illetve a szektorban tevékenykedő vállalkozások egyik gyakori működési jellemzője, hogy a legtöbb esetben készenléti jelleggel, megszakítás nélküli működési rend keretében foglalkoztatják a kollégákat, ezért az Mt. szolgáltatás-szervezéshez szükséges ismeretei közül is kiemelten e munkarendek keretében történő foglalkoztatási jellemzőkre fókuszálunk, hogy azok szabályainak, fogalmi rendszerének értelmezésével elősegítsük az érintettek törvényi kötelezettségeinek teljesítését. Annak, hogy a munkáltató tevékenysége megfelel-e a törvényi feltételeknek azért van kiemelt jelentősége, mert ez a jogalapja annak, hogy jogszerűen alkalmazzon valamilyen, az általánostól eltérő munkarendet. Ebből következően ezeket a feltételeket ellenőrzése során vizsgálhatja a munkaügyi hatóság, de a munkavállaló is alapozhatja munkaügyi perben az igényét arra, hogy a munkáltató jogellenesen élt valamely munkarendi szabállyal, és ebben az esetben a bíróságnak szükségképpen vizsgálnia kell, hogy a munkáltatói működés megfelel-e azoknak a sajátosságoknak, amelyek megalapozhatták az általánostól eltérő munkarendi szabályok alkalmazását.¹⁶

Az általánostól eltérő munkarendek alkalmazhatóságának vizsgálata

Az egyes, általánostól eltérő munkarendek közül a többműszakos munkarend fogalmát az Mt. egyértelműen definiálja, azonban más a helyzet a készenléti jelleg, illetve a készenléti jellegű munkakörre történő minősítés szabályaival kapcsolatban, ezen a ponton a gyakorlatban számos hiányosság érhető tetten. A készenléti jelleg megfelelő értelmezése és alkalmazása az egyik legfontosabb feladat annak tekintetében is, hogy kizárólag készenléti jelleg fennállása mellett (a felek megállapodása alapján) lehet a maximálisan alkalmazható 24 óra a napi és 72 óra a heti munkaidő leghosszabb időtartama, aminek kiemelt gyakorlati jelentősége van a személy- és vagyonvédelmi tevékenység szervezése során, ezért érdemes a témát ennek részletes tárgyalásával kezdeni.

Az Mt. alapján készenléti jellegűnek minősül a munkakör, ha a munkavállaló feladatainak jellege miatt – hosszabb időszak alapulvételével – a rendes munkaidő legalább egyharmadában munkavégzés nélkül áll a munkáltató rendelkezésére, vagy a munkavégzés – különösen a munkakör sajátosságára, a munkavégzés feltételeire tekintettel – a munkavállaló számára az általánoshoz képest lényegesen alacsonyabb igénybevétellel jár. A munkavégzés nélküli időszak értelmezése nem okoz különösebb gondot a gyakorlatban, azonban más a helyzet az általánoshoz képest lényegesen alacsonyabb igénybevétel meghatározásával kapcsolatban, ott ugyanis a törvény nem jelöl meg konkrét szempontokat. E tekintetben elsősorban a mun-

¹⁶ KOZMA-LŐRINCZ-PÁL 2022.

kavállalót a munkakör ellátása, munkavégzése során érő fizikai és szellemi megterhelést kell figyelembe venni. Ennek során a tényleges tevékenységet szükséges vizsgálni (munkaköri leírás, szolgálati utasítások, az alkalmazott gyakorlat), de nyilvánvalóan nem mellőzhetők a munkavédelmi és foglalkozás-egészségügyi kockázatértékelési szempontok sem.¹⁷ A Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság egy vonatkozó ítélete szerint így nem elfogadható az az érvelés sem a készenléti minősítés során, hogy egy átlagos őrzési-védelmi tevékenységet ellátó munkavállaló a korábban már ismertetett módon számítva átlagosan hány kJ/perc energiát fogyaszt munkavégzése során.¹⁸ Szintén fontos értelmezési kérdés annak eldöntése, hogy a lényegesen alacsonyabb igénybevételnek az egyharmados időelosztás tekintetében folyamatosnak, egybefüggőnek szükséges-e lennie, vagy egyenlőtlenül elosztható a teljes 24 órás munkaidő során. A hivatkozott bírósági ítélet alapján készenléti jellegűnek minősíthető az olyan portási, vagyonőri tevékenység, amelynek során a munkavállaló csak a be- és kilépőket regisztrálja, és ebből kifolyólag a be-, illetve kilépések közötti idő átlagosan legalább a munkaideje 1/3-át kiteszi, és ezt valóban pihenéssel töltheti, más munkafeladata erre az időszakra nincs.

Meglátásunk szerint néhány olyan, a humánerőforrás-gazdálkodási gyakorlatban széles körben alkalmazott munkakörelemzési eljárás, például egy részletes munkatükör elkészítése, továbbá az egyes feltárt, egymástól elkülönülő tevékenységek szellemi és fizikai megterheléseinek azonosítása és azok megfelelő elemzése a munkavédelmi kockázatértékelés során együttesen szükséges és alkalmas lehet annak eldöntésére, hogy a vizsgált munkakör ténylegesen készenléti jellegűnek minősíthető-e abban az esetben, ha a minősítés indokát az átlagosnál lényegesen alacsonyabb munkaterhelés képezi.

A vasárnapra és munkaszüneti napra történő beoszthatóság vizsgálata

A következő lényeges kérdés annak meghatározása, hogy a munkavállalók jogszerűen a hét mely napjaira oszthatóak be. A személy- és vagyonvédelmi tevékenység egyik sajátossága, hogy azt általában megszakítás nélkül, folyamatosan szükséges nyújtani, nem kivételek ez alól a vasárnapok és a munkaszüneti napok sem, ezért ezekben az esetekben fontos annak megállapítása, mely, az általánostól eltérő munkarend(ek) jogosítanak e napok tekintetében rendes munkaidő-beosztásra. Az Mt. szabályai szerint a vasárnapi rendes munkanapra való beosztásra önmagában a már tárgyalt készenléti jellegű munkakör is lehetőséget ad, azonban munkaszüneti napra rendes munkaidő-beosztásra nem jogosít. Jogosít(hat) ellenben az a sajátossága a vagyonvédelmi szakmának, hogy a legtöbb őrzési-védelmi szolgáltató rendeltetése

¹⁷ KOZMA-LŐRINCZ-PÁL 2022.

¹⁸ A Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 28.K.33.889/2014/6. számú ítélete.

folytán munkaszüneti napon is működő munkáltatónak minősül, illetve az alkalmazott munkakörök jelentős része is ebbe a kategóriába esik. Az Mt. szerint a munkáltató vagy a munkakör akkor minősül munkaszüneti napon is rendeltetése folytán működőnek, ha baleset, elemi csapás, súlyos kár, továbbá az egészséget vagy a környezetet fenyegető veszély megelőzése vagy elhárítása, továbbá a vagyonvédelem érdekében kerül rá sor.

A másik ilyen különleges munkarend a megszakítás nélküli munkarend, azonban ott nem ilyen egyértelmű a tevékenység besorolhatósága. Az Mt. szerint a munkáltató tevékenysége akkor megszakítás nélküli, ha naptári naponként hat órát meg nem haladó tartamban vagy naptári évenként kizárólag a technológiai előírásban meghatározott okból, az ott előírt időszakban szünetel, és társadalmi közszükségletet kielégítő szolgáltatás biztosítására irányul, vagy a termelési technológiából fakadó objektív körülmények miatt gazdaságosan vagy rendeltetésszerűen másként nem folytatható. A személy- és vagyonvédelmi tevékenység tekintetében részletesebb magyarázatot ebből a közszükségletet kielégítő szolgáltatás fogalma igényel. A közszükségletet kielégítő szolgáltatások köre részben egyértelmű, idetartozhatnak az egészség megőrzését, helyreállítását szolgáló tevékenységek, illetve az egyes közüzemi vagy közszolgálati műsorszórási szolgáltatások stb.¹⁹ Hogy a személy- és vagyonvédelmi tevékenység besorolható-e ebbe a fogalmi körbe, ahhoz érdemes megvizsgálnunk a vagyonvédelmi törvény preambulumát. A preambulum szerint a törvény célja, hogy – a közrend, a közbiztonság javítása, s ezek részeként a személy- és vagyonvédelem, a bűnmegelőzés hatékonyságának fokozása érdekében – erősítse a vállalkozás keretében végzett személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói szolgáltatás törvényességét, és további garanciát nyújtson a társadalom számára az e szolgáltatásokat igénybe vevők, illetve az e szolgáltatások gyakorlása során érintettek személyhez fűződő jogai, vagyoni érdekei sérthetlenségére irányuló igényeinek érvényesítéséhez. Napjainkban a törvény céljával megegyezően a rendfenntartás pluralizálódásának tanúi lehetünk, amely egyet jelent a polgári rendfenntartás előtérbe kerülésével, az állami rendészet megtörésével,²⁰ a komplementer rendészet kialakulásával, amely a személy- és vagyonvédelem közszükségleti jellegét tovább erősíti. A komplementer rendészet fogalmi rendszere szerint a rendészet küldetésének teljesítése, a biztonság megteremtése társadalmi kooperáció és kollektív munka eredményeként teljesíthető, amelyben a rendvédelmi szervek, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek mellett fontos szerepet kapnak az önkormányzatok, a magánbiztonsági vállalkozások, a civil önvédelmi szervezetek is. Ezt nevezhetjük komplementer rendészeti rendszernek, amelyben az állami szervek tevékenységét piaci és civil szerveződések egészítik ki, támogatják, segítik.²¹ Véleményünk szerint a feltárt fogalmi értelmezések

¹⁹ KOZMA-LÓRINCZ-PÁL 2022.

²⁰ CHRISTIÁN-LIPPAI 2021.

²¹ CHRISTIÁN-ROTTLER 2019.

kellő alapot biztosítanak a személy- és vagyonvédelmi tevékenység közszükségletet kielégítő szolgáltatásként való meghatározásához.

Heti és napi munkaidő

A hét adott napjaira való beoszthatóság mellett szintén lényeges a heti maximális munkaidő vizsgálatának kérdése. Az Mt. szerint a munkáltató a munkavállaló számára hetente két „heti pihenőnapot” oszt be. Ez az általános munkarend szempontjából egyrészt mennyiségi, másrészt beosztási szabály, ami azt jelenti, hogy a munkavállaló jogosult hetente két pihenőnapra, ám az, hogy ezt a munkáltató miképp osztja be számára, már a munkarend szabályaitól függ. Az általános munkarend szerint a munkáltató ezt a két pihenőnapot hetente, szombatra és vasárnapra osztja be. Az általános munkarendtől való eltérésre azonban a munkáltatónak több, a fentiekben már ismertetett joga is lehet.²²

A személy- és vagyonvédelmi tevékenység szervezése legtöbbször az általános munkarendtől eltérően történik, nem lehet megvalósítani a szombati és a vasárnapi pihenőnapok beosztását, a heti két pihenőnap kiadása a munkavégzés jellegére való tekintettel gyakorta nem lehetséges. Erre megoldást jelenthet az úgynevezett munkaidőkeret bevezetése, amelynek időtartama legfeljebb négy hónap vagy tizenhat hét lehet, amely legfeljebb hat hónapra vagy huszonhat hétre emelhető többek közt a megszakítás nélküli és a készenléti jellegű munkakörben foglalkoztatott munkavállaló esetében. A munkaidőkeret alkalmazásának célja, hogy a munkáltató a munkavállaló által teljesítendő munkaidőt hosszabb időegységekre, és ne az egyes, az általános munkarend szerinti munkanapokra oszthassa be, és ennek révén a munkavállalónak a szerződés szerinti napi munkaidejét a munkáltató által előírt hosszabb időegység alatt átlagban kelljen teljesítenie. Munkaidőkeret alkalmazása esetén a heti pihenőnapok beosztása is történhet egyenletlenül, de fő szabály szerint heti egy pihenőnapot biztosítani kell. Ezen általános szabály alól kivételt jelenthet, ha a munkáltató sajátos tevékenységet folytat, ezekben az esetekben a munkáltató a fenténél hosszabb beosztási időszakot is alkalmazhat heti pihenőnap beosztása nélkül. Ilyen heti pihenőnapos beosztás alkalmazható többek közt megszakítás nélküli munkarend keretében foglalkoztatott munkavállaló munkaidő-beosztása során. Ám ebben az esetben is havonta legalább egy heti pihenőnapot be kell osztani és a heti pihenőnapot havonta legalább egyszer vasárnapra kell beosztani. A munkáltató választása szerint a heti pihenőnapok helyett hetenként legalább negyvennyolc órát kitevő, megszakítás nélküli heti pihenőidőt is beoszthat, vagy ehelyett a munkavállalónak hetenként legalább negyven órát kitevő és egy naptári napot magában foglaló, megszakítás nélküli heti pihenőidő is biztosítható, amelyet szintén a munkaidőkeret átlagában szükséges biztosítani. Fontos garanciális szabály, hogy

²² KOZMA-LÓRINCZ-PÁL 2022.

a munkaidő beosztására (felhasználására) irányadó szabályok nem befolyásolhatják a teljesítendő munkaidő mennyiségét, az általánostól eltérő munkarend alkalmazása nem ad alapot arra, hogy a munkáltató a munkavállaló által teljesítendő rendes munkaidő mennyiségét megnövelje vagy csökkentse.²³

A napi maximális munkaidő tekintetében az Mt. szerint a munkavállaló beosztás szerinti napi munkaideje legfeljebb tizenkét óra, heti munkaideje legfeljebb negyvennyolc óra lehet. Ha a munkavállaló készenléti jellegű munkakört lát el, a felek írásbeli megállapodása alapján a munkavállaló beosztás szerinti napi munkaideje legfeljebb huszonnégy óra, heti munkaideje legfeljebb hetvenkét óra lehet. A bírói gyakorlat szerint a készenléti jellegű munkakörben alkalmazott, megállapodás alapján napi 12 órában foglalkoztatott munkavállaló heti öt munkanapját oly módon is teljesítheti, hogy 24 óra egynapi munkaidő alatt két munkanapját teljesíti, majd az előírt pihenőidőt követően lép ismét munkába azzal, hogy a heti munkaideje a 72 órát ilyenkor sem haladhatja meg.²⁴

Az Mt. alapján fő szabály szerint a napi munka befejezése és a következő munkanapi munkakezdés között legalább 11 óra egybefüggő pihenőidőt kell biztosítani. Ettől eltérően a napi pihenőidő időtartama legalább nyolc óra a megszakítás nélküli munkarend keretében foglalkoztatott munkavállaló esetében annyiban, hogy két egymást követően beosztott napi pihenőidő együttes tartama legalább 22 óra kell hogy legyen.

A munkaközi szünet kiadása

Az Mt. szabályai alapján a munkavállaló részére, ha a beosztás szerinti napi munkaidő tartama a hat órát meghaladja, húsz perc, ha a kilenc órát is meghaladja, további huszonöt perc munkaközi szünetet kell biztosítani. A munkaközi szünet alapesetben nem lehet része a munkaidőnek. Ez alól kivétel a készenléti jellegű munkakörben foglalkoztatott munkavállaló, számára a munkaközi szünet beleszámít a munkavégzés időtartamába, azonban a 24 órás szolgálat során munkaközi szünetként kizárólag részére is ezen időtartam biztosítása kötelező. Azért engedi a munka törvénykönyve az ilyen esetekben a szünet nélküli, hosszabb tartamú munkavégzést, mert készenléti jellegű munkakörrel van szó, azaz nem 24 órás folyamatos munkáról beszélünk. Az igénybevétel mértéke, a terhelés nem állandó és folyamatos.²⁵ A munkaközi szünetet, annak érdekében, hogy a szünet rendeltetését, célját be tudja tölteni, a munkavégzés megszakításával kell kiadni, amely független attól, hogy a munkaközi szünetet a munkaidő részeként vagy ennek megszakításával adják-e ki. A munkaközi szünetet úgy kell biztosítani, hogy a munkavállaló

²³ KOZMA-LŐRINCZ-PÁL 2022.

²⁴ KOZMA-LŐRINCZ-PÁL 2022.

²⁵ Milyen jogok, pótlékok, juttatások járnak a törvény szerint a vagyonőröknek? 2015.

a munkavégzést abbahagyhassa, tényleges munkavégzésének helyét elhagyhassa, erre az időre számára semmilyen munkavégzés nem rendelhető el.²⁶

A személy- és vagyonvédelmi gyakorlatban igen sokszor nem lehetséges adott szolgálati hely elhagyása, ezért ez a ténylegesen biztosítandó szabadidőt szolgálatszervezési intézkedésekkel le kell követnünk. Felmerül a kérdés, hogy azokban az egyébként igen gyakori esetekben, amelyekben a megrendelőnél egy fő teljesít szolgálatot 24 órában, a munkaközi szüneteket hogyan lehetünk képesek az Mt. szabályai szerint kiadni úgy, hogy sem a jogszabály előírása, sem a munkavállaló érdekei nem sérülnek, a legalább két fő foglalkoztatása pedig túlmutat a gazdasági racionalitáson. Ugyanez a probléma a szociális megszakításokkal (például mosdóhasználat), amelyek gyakoriságát 24 órás munkaidőhöz kötötten lehetetlen szabályozni, és amelyek a helyiség, szolgálati poszt elhagyásával járhatnak.

Az Mt. szerint definiált munkaközi szünet kiadásán túl meg kell említenünk az olyan foglalkozás-egészségügyi, munkabiztonsági szabályok által előírt kötelező megszakításokat is, amelyek nem esnek egy tekintet alá a munkaközi szünettel, ugyanis ezek rendeltetése alapvetően különbözik a munkaközi szünet céljától és tartamuk mindenképp a munkaidő részét képezi. A képernyő előtti munkavégzés minimális egészségügyi és biztonsági követelményeiről szóló 50/1999. (XI. 3.) EüM rendelet szerint a 4 órát meghaladó képernyős munkavégzés képernyős munkakörnek minősül, amely esetben a munkáltatónak a munkafolyamatokat úgy kell megszerveznie, hogy a folyamatos képernyő előtti munkavégzést óránként legalább tízperces össze nem vonható szünetek szakítsák meg. Ebben az esetben a munkáltató a megszakítás tartama alatt más, képernyő előtti munkának nem minősülő munkavégzésre utasíthatja a munkavállalót. A személy- és vagyonvédelmi tevékenység egy része e tekintetben is speciális (például diszpécsterszolgálati tevékenység), de a rendelet ezen esetekre eltérést biztosít, amely szerint, ha a képernyő előtti munkavégzés megszakítása a munkavégzés céljára tekintettel más életét, testi épségét, valamint egyes vagyontárgyak biztonságát veszélyezteteti, vagy az adott technológia miatt nem lehetséges, a munkáltató a képernyős munkavégzést rendszeres időszakként – a munka jellegéhez igazodóan a veszélyhelyzet kizárásával – szünetekkel szakítja meg, vagy a munkavállalót más tevékenységre utasítja. Ilyen esetben a munkavégzés megszakításának egyszeri időtartama nem lehet tíz percnél rövidebb, és a képernyő előtti tényleges munkavégzés teljes tartama nem haladhatja meg a napi munkaidő 75%-át. A munkahelyek munkavédelmi követelményeinek minimális szintjéről szóló 3/2002. (II. 8.) SzCsM-EüM együttes rendelet alapján a munkahelyi klímakörnyezet kedvezőtlen hatásainak megelőzése céljából a munkáltatónak munkaszervezési intézkedéseket kell tennie, óránként legalább öt-, de legfeljebb tízperces pihenőidőt kell a munkaidő részeként közbeiktatnia, ha a munkahelyi klíma zárt téri munkahelyen a jogszabály által meghatározott értéket meghaladja, vagy

²⁶ KOZMA-LÓRINCZ-PÁL 2022.

a munkahely hidegnek minősül. A pihenőidő tartama alatt a munkavállaló számára munkavégzés nem rendelhető el.²⁷

Egyéb szabályok

Az egyes szolgálatok tervezésére, szervezésére a munkaidő-beosztás szabályain túl egyéb előírások is vonatkoznak, amelyek figyelembevétele és betartása szintén lényeges. Az egyik ilyen szabály a munkaidő beosztásának közlése. A munkaidő- (szolgálati) beosztást az Mt. szerint legalább egy hétre, a beosztás szerinti napi munkaidő kezdetét megelőzően legalább százhatvannyolc órával korábban írásban közölni kell, ennek hiányában az utolsó munkaidő-beosztás az irányadó. A munkáltató a közölt munkaidő-beosztást, ha gazdálkodásában vagy működésében előre nem látható körülmény merül fel, a beosztás szerinti napi munkaidő kezdetét megelőzően legalább kilencvenhat órával korábban módosíthatja. Így ha a munkáltató a megadott határidőn belül pihenőidőre rendel el munkavégzést, az nem minősül rendkívüli munkának, így pótlékfizetési kötelezettsége sem keletkezik. Nagyon fontos szabály ez a személy- és vagyonvédelmi tevékenység során, ahol a vállalkozások igen gyakran szembesülnek objektív okok miatt a szolgálati beosztások rendkívüli módosításának szükségességével. Fontos még megemlíteni az Mt. szerinti méltányosság fogalmát, amely szerint a szolgálati beosztás készítése során a munkáltató a munkavállaló érdekeit a méltányos mérlegelés alapján köteles figyelembe venni, a teljesítés módjának egyoldalú meghatározása a munkavállalónak aránytalan sérelmet nem okozhat. Ha például a munkáltató tudja, hogy a munkavállaló egyedül neveli 8 éves gyermekét, aránytalan sérelemmel jár az éjszakai műszakbeosztás.²⁸

Összefoglalás

Jelen cikkünkben összefoglaló módon, a teljességre való törekvés igényével bemutattuk azokat a legfontosabb jogi és szakmai szabályokat, amelyek ismerete szükséges a személy- és vagyonvédelem területén vezetői beosztásban dolgozó szakembereknek ahhoz, hogy a felügyeletük alatt munkát végző szolgálatok tevékenységét megfelelő gondossággal szervezhessék. Az egyedi megrendelői igények követése, az őrutasításokban való szükségszerű lekövetése alapvető feladat, amely esetenként jelentős erőfeszítéseket követel. A feladat összetettsége okán javasoljuk minden esetben a humánerőforrás- és munkavédelmi szakemberekkel való konzultációt az egyes új szolgálati helyszínek kialakításánál, illetve a technológiai haladást figyelembe véve javasoljuk egyes szolgáltatástervezési feladatok digitalizálását. A jogosan

²⁷ A munkahely hidegnek minősül, ha a várható napi középhőmérséklet a munkaidő 50%-nál hosszabb időtartamban szabadtéri munkahelyen a +4 °C-ot vagy zárt téri munkahelyen a +10 °C-ot nem éri el.

²⁸ HALMOS-PETROVICS 2014: 53–54.

elvárt digitalizálás a szolgáltatástervezési, ellenőrzési területeken képes az őrszolgálatok szolgálati rendjének és felügyeletének támogatására, a jól megválasztott informatikai háttér a munkavállalók számára is egyértelmű, jól áttekinthető szolgálati rendet képes biztosítani. Példának említhető a piacon elérhető számos munkaidő-nyilvántartó alkalmazás, amely figyelmeztetéseivel, folyamatos és automatikus jogszabálykövetéssel garantálja, hogy a felelős szakemberek mindig az aktuális Mt. szabályainak megfelelő szolgálati beosztást tervezhetnek, segítségükkel a vezetői ellenőrzés, felülvizsgálat is egyszerűbbé, átláthatóbbá válik. Az egyes társaságoknál alkalmazott munkaidő-nyilvántartási programok felhasználása kívánatos, de figyelemmel kell lenni arra, hogy ezeket a szoftvereket elsősorban – érthető módon – nem az élőerős őrzés igényeinek megfelelően alakították ki, ezért „testreszabásuk” nem elkerülhető, ami nem minden esetben egyszerű feladat. Igen fontos követelmény a szolgáltatástervezési feladatok és elvek átláthatósága, azokat dokumentált formában, minden érintett számára közzé kell tenni, alkalmazásukat meg kell követelni.

IRODALOMJEGYZÉK

1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről
 2012. évi I. törvény munka törvénykönyvéről
 3/2002. (II. 8.) SzCsM-EüM rendelet a munkahelyek munkavédelmi követelményeinek minimális szintjéről
 33/1998. (VI. 24.) NM rendelet a munkaköri, szakmai, illetve személyi higiénés alkalmasság orvosi vizsgálatáról és véleményezéséről
 34/2007. (XII. 21.) SZMM rendelet a korkedvezmény-biztosítási járulék megfizetési kötelezettsége alól történő mentesítéshez szükséges állapotfelmérésről, valamint a mentesítési eljárás szakértői, illetve hatósági közvetítői díjairól
 4/2002. (II. 20.) SzCsM-EüM együttes rendelet az építési munkahelyeken és az építési folyamatok során megvalósítandó minimális munkavédelmi követelményekről
 50/1999. (XI. 3.) EüM rendelet a képernyő előtti munkavégzés minimális egészségügyi és biztonsági követelményeiről
 54/2014. (XII. 5.) BM rendelet az Országos Tűzvédelmi Szabályzatról
 A Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 28.K.33.889/2014/6. számú ítélete. Online: www.kozbeszerzes.hu/ertesito/megtekint/portal_3410_2015/
 CHRISTIÁN László – LIPPAI Zsolt Sándor (2021): Kakukktojás vagy új rendészeti alappillér? In CSABA Zágón – FICSKOVSKY Ágnes (szerk.): „Tehetség, szorgalom, hivatás”: Tanulmánykötet. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 17–30. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.1.1>
 CHRISTIÁN László – ROTTLER Violetta (2019): A biztonság megteremtésének új megközelítése: komplementer rendészet. In IGENYES Ladislav – VARHOL Dávid (szerk.): „Trendy rozvoja súkromnej bezpečnosti v krajinách V4”. Pozsony: [k. n.], 90–98.
 CSEH Károly et al. (2014): *Kézikönyv a foglalkozások egészségi szempontjainak meghatározásához*. [H. n.]: Pécsi Tudományegyetem Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar.
 FEOR-08 Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere (2011). Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. Online: <https://mek.oszk.hu/09700/09798/09798.pdf>
 Fizikai és szellemi munka (2013). *E-nyelv.hu*, 2013. augusztus 9. Online: <https://e-nyelv.hu/2013-08-09/fizikai-es-szellemi-munka/>

- HALMOS Szilvia – PETROVICS Zoltán (2014): *Munkajog*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar.
- JÓNÁS Tünde (2015): Mit jelent munkára képes állapotban lenni? *Jogászvilág*, 2015. február 17. Online: <https://jogaszvilag.hu/cegvilag/mit-jelent-munkara-kepes-allapotban-lenni/>
- KOZMA Anna – LŐRINCZ György – PÁL Lajos (2022): *A munka törvénykönyvének magyarázata*. Budapest: HVG-ORAC. Online: https://adozona.hu/jogtar/721231_Munka_Torvenykonnyvenek_magyarakzata_HVG_ORAC
- NÁDASI András [é. n.]: Oktatáselmélet és technológia. *Eszterházy Károly Főiskola Oktatás- És Kommunikációtechnológiai Tanszék*. Online: <http://okt.ektf.hu/data/nadasia/file/tananyag/oktataselemelet/index.html>
- VARGA Ferenc (2021): A munkaruha, védőruha, formaruha. *Könyvelői Praktikum*, 2021. július 27. Online: https://online.kpr.hu/site-print.php?template_article_id=2230&template_article_sid=77503543766
- VESZPRÉMI László (1983): Pedagógiai fogalmak eltérő megfogalmazása, értelmezése a tanárképzésben és az iskolai gyakorlatban. In BÉKÉSI Imre (szerk.): *A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tudományos közleményei*. Szeged: [k. n.], 109–120. Online: https://acta.bibl.u-szeged.hu/18331/1/jgytf_tudkozl_paedagogica_1983_109-120.pdf
- Milyen jogok, pótlékok, juttatások járnak a törvény szerint a vagyonőröknek? (2015). *HR Portál*, 2015. május 11. Online: www.hrportal.hu/c/milyen-jogok-potlekok-juttatasok-jarnak-a-torveny-szerint-a-vagyonoroknek-20150511.html

ABSTRACT

Shift Management in Property Protection

Balázs Gergely TISZOLCZI, Tamás HORVÁTH, Pál KARDOS

One of the main issues in property protection is to ensure that the organization of each property protection service, regardless of the form of employment, must be carried out by following legal and professional rules while respecting the requirements of environmental health and safety. In this article, intending to be complete, we summarise the legal and professional norms required for professionals in the field of personal and property protection to know to organize the activities of their colleagues working under their supervision with due care.

Keywords: *physical protection, safety, legal compliance*

A kriminalisztika idődimenziója

FENYVESI Csaba¹

A kriminalisztika módszertanát mindig a múltban történt bűncselekmények felderítésére használjuk. A jelenben dolgozó kriminalistáknak folyton a korábban lezajlott történések releváns adatait kell összegyűjteniük. Mégpedig gyorsan és egyúttal alaposan is. Feladatukat tovább nehezíti, hogy a „mikor történt?” kérdésre pontos választ kell adni, mert jelentősége lehet a tettes személyének felderítésében, az esetleges alibi ellenőrzésében is. Elvi tétel, hogy a múlt megismerhető, és ennek érdekében minden törvényes krimináltaktikai és krimináltechnikai eszközt be is kell vetnie a bűnüldözőknek.

Kulcsszavak: első csapás, múlt, jelen, jövő, mikor történt?, rekonstrukció

A jelenben dolgozó tudományos kutatót kíváncsisága ösztönzi. Kérdéseket tesz fel. Azokra keresi – néha egy egész életen át – a lehetséges válaszokat. Végso soron mindegyik esetében a helyes választ. A kérdésfeltevés az egyik legnehezebb feladat. Már mint a jó kérdésfeltevés. A tudományos kutatói kérdésnek ugyanis egyszerűnek, világosnak és lényegre törőnek kell lennie. Olyannak, ami alapján nem kerülhető meg a tisztességes, tükörtartó és mások számára is hasznosítható válasz.

A kriminalisztika – mint a nyomozás, a múlt megismerésének (fiatal) tudománya² – már több mint száz éve megfogalmazta esszenciális kérdéseit. Ezek valóságghú megválaszolása alapot adhat a későbbi bírósági ténymegállapításhoz, az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez.

Úgy is fogalmazhatok, hogy a piramismodellemben szereplő³ hét báziskérdés (mi, hol, mikor, hogyan, ki, kivel, miért?) alapelvi szintre emelkedett.

Elvi éllel mondhatom ki, hogy aki ismeri az inkriminált bűncselekmény körében az egzakt válaszokat, az ismeri a múltbeli eseményeket, az képes a tényekből helyes jogi következtetéseket levonni. Ne feledjük a római jog bölcsességét: „*da mihi factum, dabo tibi ius*”, vagyis adjál nekem tényt, adok neked jogot. A ténykérdés mindig megelőzi a jogkérdést, és nem lehet „jogászkodni”, minősíteni a tényállás pontos ismerete nélkül.⁴ Az ellenkezője is közelít az igazsághoz, nevezetesen, hogy aki nem

¹ Egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszék, e-mail: fenyvesi.csaba@ajk.pte.hu

² Cholnoky Jenő balatoni hasonlattal „*Aranyhídnak*” nevezte a földrajzot, mert szerinte természetes összekötő kapocs a természet- és társadalomtudományok között. Magam így látom a kriminalisztika szinte művészi szintű funkcióját. Olyan tudományág, amely felettébb hatásosan ötvözi és használja fel a két nagy tudománycsoport folyamatosan bővülő vívmányait, kutatási eredményeit. CHOLNOKY 2021: 317.

³ FENYVESI 2014.

⁴ Nézetem szerint ez az állítás mértékadó a nem büntetőjogi tényállásokra, vagyis a jogászai munka, a jog minden területére, ágára is.

ismeri a tiszta válaszokat a kérdésekre, aki opálosan látja a múltat, nem tud tényálást megfogalmazni, ebből következően minősíteni sem tud. A „tényészet” vagy „tényeszkedés” mindig megelőzi a „jogászkodást”.

A tömörséget mutató, már idézett hét „aranykérdés” között sem véletlenül áll az első helyen a pusztán két apró betűből álló „mi?” kérdése. A „mi történt?” lényegbevágó megválaszolása adja meg ugyanis a kezdő feleletet. Egyben lökést is, hogy valóban bűnügyben kell-e eljárnia a hatóságoknak, vagy netán közigazgatási, munkaügyi, szabálysértési ügyben, és sorolhatnánk még számtalan eshetőséget és területet. A bűncselekményi válasz esetén azonnal más lesz a bevetendő apparátus, szakértelem, módszertan, eszközállomány és azonnal élessé válnak a további alapkérdések. A mondatból kiemelem az „azonnal” szót, hiszen egyből élessé válik az idő kérdése. Nemcsak a nyomozás, a tényfeltárás gyorsaságának igénye miatt, hanem mert a „mikor?” kérdése is előretolul. Csak a „mi?” kérdése után verseng a „hol-mikor-hogyan?” kérdéstriász. Szinte egyidejűen és égetően merülnek fel a részkérdések, amelyekre a lehető legrövidebb idő alatt meg kell adni a lehetőleg tüpontos válaszokat, mert ezek nélkül nagy valószínűséggel nem tudunk kutatni a további kérdések (ki, kivel?) felelete után.

Jelen tanulmányomban a szinte minden bűnügyben kulcskérdéssé váló „mikor?”-t, az idődimenziót vizsgálom a teljesség reménye nélkül.⁵ Gondolatsorom a „bűnüldöző” szóval kezdődik. Sajnos már ebből is kitetszik, hogy a kriminalista állandóan követő, esemény után kullogó vagy alkalmanként száguldó magatartást tanúsít.⁶ Rettenetesen nehéz feladata végrehajtása közben az idősikban hátrányban van a bűnelkövetővel szemben. Mindig utólagos a magatartása.

A detektív kénytelen a múltba nézni. A már nem létező idősík eseményének rekonstrukcióját követeli tőle saját tudománya, vezetője, irányítója, a nyomozást felügyelő (irányító) ügyészség. Végso soron pedig a tényeket és a hozzá kapcsolódó, múltat pásztázó bizonyítékokat értékelő bíróság.

Irigylésre méltónak tűnhet egy építész idődimenziója. Adott egy üres telek, és a jelenben kell megalkotnia a jövő számára egy lakóházat, palotát, múzeumot, színházat, hidat, utat stb.⁷ Az építő jövőlátó, szemben a múltnéző kriminalistával. Kinek van könnyebb dolga? Fantáziára, képalkotási képességre mindkettőjüknek szüksége van. Gondoljunk csak a verziók, a frappáns verziók (minden abszurd megtörténhet az életben), hipotézisek felállítására. Nem könnyű a múltat látni, mert az már elmúlt, az építész számára meg a láthatatlan, még soha meg nem valósult jövőt. A mérnöki munka minőségét az alkotás stabilitása fogja adni. A (kénytelenül) múltba látóét a tények és bizonyítékok szilárdsága, a bíróság előtti helytállósága.

⁵ Úgy vélem, hasonló elemzés végezhető az összes fő kérdés esetében. Hiszen, ahogy meg is fogalmazom, a „mi történt?” után (vagy párhuzamosan) releváns a „hol, hogyan?” és persze a tettes(ek) megnevezése és motivációja, célja.

⁶ Csak a bűnmegelőzésnél van előcselekmény, időben előbbi hatósági aktus, proaktív magatartás a reaktívval szemben.

⁷ Persze az építész munkájában is előfordulhat, hogy régi épületet kell átépíteni, akkor szükséges lehet a múlt ismerete. Ez a ritkább eset.

Az időfaktor boncolásban felvethető egy másik teoretikus kérdés is: látható-e (láttatható-e) a múlt? Hiszen itt emberek sorsa, szabadsága, egyes országokban élete függ ettől. Ha erre a filozofikus kérdésre netán valaki úgy válaszolna, hogy nem, akkor bátran kijelenthetem, nem sok értelme lenne a büntető igazságszolgáltatásnak (és a kriminalisztika tudományának). A teoretikus, alapvető szintű tudományos felelet tehát: a múlt megismerhető. Hozzáteve, hogy lehet korlátos a látásunk. A múltba nézés szükségszerűen torzító tükrökön keresztül lehetséges csak. Vegyük például a hibázó, tévedő tanúk tömkelegét, akár a felismertetési eljárásban, akár a szimpla vallomásoknál! A szakértői vélemények hibahatárait, módszertani gyengeségeit, bizonytalanságait, a terheltek nem ritkán tudatos megtévesztő magatartásait, vallomásait, a bizonyítási és felismerési kísérletek megváltozott körülményeit!⁸

Melyik a múltat vizslató társszakma, társtudomány? Rövid hátránézésben (évszázadokban, évezredekben) az archeológia, nagyobb távlatban (évmilliókban) a paleontológia. Mi a következménye annak, ha ezek tévednek a „mikor?” kérdésének megválaszolásában? Súlyos hátrány nem ér szinte senkit. Ám a kriminalista tévedése végzetes lehet egyes személyekre, csoportokra nézve. Nem mindegy a bűncselekmény időpontja, annak rögzítése. A téves megállapítás akár justizmordhoz is vezethet: tévesen nyilvánítják ki a hatóságok, hogy a terhelt akkor jelen lehetett, illetve akkor ott volt/járt/tartózkodott/aktivizálódott a bűncselekmény helyszínén. Holott nem is járt (egyáltalán nem tartózkodott) arrafelé abban az időben.⁹

Milyen idődimenzióban dolgozik a sokszor a kriminalistát is segítő orvos? A jelenben vizsgálja a beteget. Diagnosztizál. Megpróbál rájönni, hogy mi okozta, hozta létre a múltban a jelenlegi állapotot. És a biztató jövő érdekében a diagnózis után terápiát javasol. A kriminalista a jelen idejű helyszíni szemle adataiból (nyomokból, anyagmaradványokból, elektronikus adatokból, iratokból), tanúvallomásokból próbál következtetni az előzményekre. A felderítő terápiája maga a nyomozás, végső soron az igazságszolgáltatás segítése. Az angolszász irodalom használja a „*reconstructing the past*” kifejezést.¹⁰ Találó. A múlt felépítése, újra láttatása a jelenben. Amikor eltörik egy (antik) váza, színes darabjai szerteszét szóródnak a padlón. Az egyes mozaikdarabkákat igyekeznek összeilleszteni a régészek. Ugyanezt teszik a nyomozók

⁸ Itt hangsúlyozom ki, hogy nem véletlenül használtam a kísérlet szót mind a rekonstrukciónál, mind a felismerésnél. 2021-ben zárult hétéves tudományos kutatásom során arra a megállapításra jutottam ugyanis, hogy önmagában a kettős – kriminalisztikai és büntető eljárásjogi aspektusú – felismerésre a bemutatás jelenlegi elnevezése is sugalmazó, hovatovább befolyásoló lehet. Már önmagában a „*bemutató*” szó arra sarkallja az egyébként a hatóságnak is sokszor megfelelni kívánó felismerőt, leggyakrabban a bűncselekmény sértett tanúját, hogy a bemutatott személyek (tárgyak, hangok, fényképek, videófelvevételek stb.) közül válasszon. Hogy mindenképpen válasszon! A megfelelési kényszer veszélyesen justizmordos fordulatot vehet. Azért is a kísérlet szót javasolom, mert gyakorta situációhoz kötött a felismerés. Márpedig akkor a bűncselekményi helyzethez kell igazítani a körülményeket is. Hasonlóan, mint a bizonyítási kísérletnél, itt is törekedni kell, hogy a leginkább hasonlítson az eredeti állapothoz, hiszen csak akkor tudja a hatóság ellenőrizni, hogy egyáltalán felismerhető-e, kivehető-e az elkövető arca, mozgása, ruházata stb. És csak ugyanolyan látási-hallási-észlelési körülmények között szabad megkísérelni az esetleges személykiválasztást is. Lásd erről részletesebben FENYVESI 2021.

⁹ A móri, nyolc ember halálát követelő bankrablás 2002. május 9-én 12 óra körül volt. Ebben az időben az életfogytiglanra ítélt K. Ede Budapesten tartózkodott, nem volt a helyszín közelében sem. Lásd erről részletesebben KOVÁCS 2009.

¹⁰ OSTERBURG-WARD 2010 [1998].

is. Elsőként méhecske módjára szorgoskodva felkutatják (például egy szemle kerekében) a vázához illő (releváns) darabkákat. Csak az eredeti dísz tárgyhoz tartozó puzzle-részek maradhatnak fenn a szűrőn. A rosta lyukán ki kell hullaniuk a nem oda illőknek. És utána még megfelelő helyüket is meg kell találni a kirakós díban. A bíróságra már a teljesen felépített, újraalkotott vázát szabad csak bevinni. A bizonyosan odatartozó darabokból hiánytalanul, teljesen felépített múltat. Ha repedések, rések lesznek rajta, időtágulatok például, nem fog összeállni a múlt. A bíróság számára ott van persze a „menekülő útvonal” joga és kötelessége is egyben. A két-séggkívül nem bizonyított tény nem lehet a terhelt terhére értékelni. Az *in dubio pro reo* nem engedi a bűnüldözőnek, a kriminális sakkparti végjátékában a döntő szót kimondó bíróságnak, hogy pontatlan válaszokat adjon az alapkérdésekre, köztük a mikor történtre sem.¹¹

Meddig kell a múltba néznie a kriminális fürkészőnek? Erre a jog adja meg a ke-retválaszt: az elévülésig. (Az 1974-es pécsi palahegyi emberöltöt már nem lehet nyomozási módszerekkel feltárni, mert nincs rá büntetőjogi keret, már nem büntethető az elkövető.)¹² Vannak *crimenek*, amelyek sosem évülnek el. Azokra mindig figyelni kell, nem feledhetők.

Növekszik-e a távolba látás képessége? Fejlődik-e a múlt képeinek élessége nap-jainkban? A válaszom egyértelmű igen. A „távolba látás” képessége, a távoli képek „élesztése” állandó kíváncsalom és követelmény a kriminalisztika tudománya számára. Ennek a követelménynek megfelel a kriminalisztika módszertana, eszkö-zára. Állítom, hogy minél közelebbi a múltbéli kép, annál távolabbi lesz a nyom nélküli, tökéletes elkövetés tettesi álma. Példaként említem Ötzi ügyét. 1991-ben az osztrák–olasz Alpok egyik gleccserében, kellő hűtéssel konzerváltan és relatíve jó épségben találták meg – a felbukkanási helyéről elnevezett – „Ötzi” emberi maradványait, csontvázát, ruházatát, használati tárgyait. Éppen a kriminalisztika módszertanában használt eszközökkel, ténykutatási szakértői módszerekkel vizsgálták meg az elmúlt 20 évben több alkalommal különböző expertológus csapatok. Mindannyiszor egyre többet tudtunk meg róla. Mindenekelőtt, hogy a 45-46 évesen meghalt férfi 5300 éven át feküdt természetes sírjában, vadászó életmódot folytattott, 159 centiméterre nőtt, 40 kilós – epeköves, izületes, jó fogazatú – volt, testét gabonamagokkal és szarvas-, illetve kecskehússal táplálta. Végül, hogy kriminális esetről beszélhetünk vele kapcsolatban is: az anyagmaradványok üzenete szerint megölték, hátulról lenyilazták. A második nagy vizsgálatnál megtalálták a – „kiirt-hatatlan” – végzetes nyílhegydarabkát a hátrészen, szilárdan és mélyen beékelődve a csontozatba.

Az 5300 évre visszatekintő okkutatás, kriminalisztikai kérdésekre való mesz-szelátós válaszáds után már kifejezetten közelinek tűnik Jack the Ripper (Hasfel-metsző Jack) esete, aki 1883–1886 között minimum hat londoni prostituált hölgyet

¹¹ BÉRCES 2021: 91–93.

¹² FENYVESI 2020.

ölt meg. Az akkori felületes helyszíni szemlék és hiányos adatgyűjtések következtében tetteket nem találtak az angol nyomozók. 2000–2002 között egy amerikai forenzikus laborvezető vizsgálatot folytatott munkatársai segítségével, és a kétéves adatgyűjtése során több adatot, bizonyítékot tudott begyűjteni, ami a 21. századi technikák alkalmazásával személyazonosítást is lehetővé tett. Az állítólagos Hasfelmetsző által írt leveleket összegyűjtve megvizsgálták az azokon levő bélyegek nyáltartalmát – 120 évvel az eredeti eseményeket követően.¹³ A „partizán” jellegű anyagmaradvány-töredékek még mindig mutattak, kínáltak mitokondriális azonosítási tartalmat. Hat esetben sikerült megállapítani, hogy egy akkor élt angol festőművész nyálának DNS-tartalmával megegyezők. A híres művész levelezését szintén megőrizte a művészettörténet, így volt összehasonlítható bélyegnyál bőven. Mindezek mellett több indíciót tárt még fel a kutatás, illetve csoportazonosítási eredményeket, köztük például a kétféle levelezés papírjainak vízjele is megegyezett, csakúgy, mint az írásjegyek.¹⁴

A húsz évvel ezelőtt elkövetett emberölések felderítési sikerei már nem is mennek ritkaságszámba sehol a világon. Számtalan példát lehetne sorolni bárhol, ehelyett inkább csak azt emelem ki, hogy megnőtték a távlatok, egyre messzebb, egyre élesebben lát a kriminalisztika eszköztára.

Feltehető a kérdés: minek köszönhető a képélesedés, a múltba nézés képességének növekedése?

Álláspontom szerint mindenekelőtt a krimináltechnikai eszközök szinte napról napra észlelhető hatékonyabbá válásának. Olyan eszközöket, technikákat fejlesztenek ki a természettudományi alaptudományok és maga a kriminalisztika, hogy egyre pontosabb kép alakul ki, egyre távolabb nézve is.¹⁵ Minden irányban jobban látunk. Az ég (az űr), a föld és a víz egyre átláthatóbbá, egyre ismertebbé válik. Az eget, az űrt teleszkóppal, műholdakkal, repülőgépekkel, helikopterekkel vizsgáljuk, a földet légi képekkel, műholdakkal,¹⁶ illetve talajradarral, magnetométer-

¹³ Lásd minderről részletesebben CORNWELL 2002.

¹⁴ Amiből okszerűen nem lehet azt a következtetést levonni, hogy Walter Sickert festőművész követte el a csonkolásos nőöléseket, legfeljebb azt, hogy ő írt gúnyos Jack the Ripper aláírású leveleket a rendőrségnek.

¹⁵ Néhány példa a korszerű múltba látó eszközök és módszerek közül: pásztázó elektronmikroszkópia, kromatográfia TLC (kábitószerek, színezőanyagok, tinták stb.), GC (véralkohol, ásványolaj, ipari termékek maradványai), HPLC (kábitószerek, színezőanyagok stb.), GC-MS (kábitószerek), spektrofotometria, azon belül FTIR, Raman, UV-VIS (mikro)spektrofotometria, izotóparány-mérő tömegspektrométer (kábitószér), fluoreszcens kapilláris elektroforézis, lövedéktorkolatsebesség-mérő.

¹⁶ A képélesítés, a távolságok űrbeli legyőzésének egyik kriminalisztikai példája az O. J. Simpson-ügyben beszerzett orosz műholdfelvétel, amely az 1994-es Los Angeles-i kettős emberölési ügyben mutatta a terhelt gépjárművének fotóját a sértett háza előtt a bűncselekmény idején.

rel,¹⁷ drónokkal, a vizeket búvárokkal és vízszondákkal. Ezekkel és ezekhez hasonló eszközökkel – egyre változatosabb és finomabb formában – gyűjti össze, kutatja fel a kriminalista a releváns adatokat, tárgyakat, mikro- és szubmikro- (nano-) anyagmaradványokat, nyomokat.

Az igazán releváns adatok közé tartozik a valós bűnügyekben a „mikor történt?” kérdésre adandó válasz. Vagyis a bűncselekmény ideje, az elkövetés minél precízebb behatárolása. Ám nemcsak adott időpont, hanem még az időtartam is perdöntő lehet. Csakúgy, mint az események időrendisége.

Nem ritkaság, hogy önmagában a helyes elkövetési idő meghatározása utal, szinte rámutat a tettesre. Akkor ott a helyszínen csak egy személy lehetett, senki más a potenciális gyanúsíthatók közül. Ha ismeri a felderítés a fix időpontot/időszakot, sok-sok számításba jöhető személyt ki lehet zárni. Alibijük lehet. Azt lehet ellenőrizni, igazolni.

1989-ben Komlón egy négyéves kislányt öltek meg brutálisan. Egészen pontosan szeptember 15-én (pénteken) 17.15–17.30 óra között tűnt el. A későbbi orvosszakértői vélemény is e nap estéjére tette a végrehajtást. A gyorsan látókörbe került, tíz gyanúpontot (indíciomot) produkáló, közelben lakó, a sértettel ellenséges érzületű fiatalember mégis kihullott a szitán. Nem volt már akkor Komlón, Budapestre tartott egy vonaton. Fel tudta mutatni a vonatjegyét, és a felkutatott kalauz is emlékezett az utasra, aki abban az időben már az expresszen ült.¹⁸

Felmentette a bíróság azt a középkorú férfit is, akit megvádoltak a 2005. július 19-én 8.10–8.15 között a pécsi Alkotmány utcai lottózóban végrehajtott fegyveres rablással. Őt ugyanis fogadta a város másik végén levő autósalon. A gépjárművét vitte szervizre, ahova az ottani óra és videókamera szerint 8.24-kor meg is érkezett. A 8.15-ös lottózóból kísétalást, majd az út másik oldalán, egy élelmiszer-áruház mögött parkoló autójához sietést követően nem maradt idő a mintegy nyolc kilométeres városi táv megtételére. Ezt lemérték a rendőrök és a terhelt védője is a gépkocsijával. Nem lehetett az eljárás alá vont 8.15-kor a tett színhelyén.

Itt jegyzem meg, hogy az időalapú bizonyítási kísérleteknél a negatív eredményű az igazán értékes. A pozitív csak lehetőséget ad, de nem bizonyosságot. Szintén felmentéssel végződött az a baranyai faluban történt emberölési ügy, amelyben bizonyítási kísérlettel modellezték a hatóságok (köztük a bíróság is), hogy a ruganyosan

¹⁷ A talajradar rövid elektromágneses impulzust küld a talajba, és ha ott egy tárgy található, jellegzetes visszaverődést ad, ezt a műszer érzékeli, és egy monitoron jeleníti meg, amelyen látható az impulzusok keltette mintázat. Létezik már az úgynevezett lidar (Light Detection and Ranging, fényérzékelés és távmérés) technika is, amely lézertényimpulzusokat bocsát ki a célterületre, és az onnan visszaverődő impulzusok beérkezési idejét méri. A magnetométert a talaj felszínétől meghatározott távolságra tartják, ezáltal rögzítik a vastartalmú talaj mágneses eltéréseit. Ha a talaj adott pontján például eltemetett holttest fekszik, ott kevesebb vasrészecske fordul elő, mint a környezetében. A talajellenállás-mérőnél két szondával a talajba hatol a használó, majd közöttük elektromos áramot enged át, és méri az ellenállást. A nedves talajban ez alacsonyabb, mint a száraz, köves részben, tekintettel arra, hogy a víz kiváló áramvezető. A sírok felkutatásában hasznos, mivel a sír körüli talaj ellenállása kisebb, mivel ott több a nedvesség. Ez lehet azonban éppen az ellenkezője is, vagyis túl magas, ha a sírt kövekkel töltötték meg a tettesek, vagy ha a testet valamilyen szorosan záró anyagba, például műanyagzsákokba rejtették.

¹⁸ FENYVESI-KODBA 1990.

mozgó fiatal vádlott férfi odaérhetett a kertek alatt futva a cselekmény színhelyére a megállapított elkövetési időre, miután leszállt a távolsági buszról a település közepén. Ez önmagában kevés volt, nem mondták ki a vádlott bűnösségét – egyéb bizonyítékok híján.

A hatóság megszüntette azt a nyomozást, amelyben bizonyítási kísérlettel tisztázták, hogy a pécsi Tettye városrészbe nem érhetett a gyanúsított az elkövetési időre a tetthelytől 11 kilométerre levő, vasasi lakásából. Reggeli felkelése után ugyanis bekapcsolta a számítógépét. Senki más nem tehetette a zárt szobában. Ebből megtudták a nyomozók, mikor volt otthon biztosan. Onnan sem futva, sem kerékpárral, sem azonnal hívott taxival (vagy más személyautóval) nem érhetett a tett színhelyére az elkövetési időpontra. Fizikailag kizárt volt.¹⁹

Az 1986-ban elhíresült, Magda János ellen folytatott emberölési bűnygyben több cselekmény-időrendiségi és időtartam-vizsgálatot végeztek a helyszínen a korábban kihallgatott tanúk közreműködésével. Gyorsan kiderültek az anomáliák, a visszaemlékezések tévedései, az egyes vallomások és a valóság közötti ellentétek.²⁰

Az idő múlása nem kedvez a nyomozásnak. Az elfutó időben (*tempus fugit*) elgyengülnek a fizikai és az emléknymok is. A szakirodalomban jól ismert Ebbinghaus-görbe megmutatkozik a felismerésre bemutatások körében is. Legutóbbi, 2021-ben lezárt kutatásomban az alábbi időkapcsolatú hibákat fedeztem fel.

- a) Elmaradt tárgyak, fényképek felismertetése esetében az a hatósági figyelemfelhívás a felismerőhöz, hogy: idő elteltével az elkövető külseje (hajszíne, hajhossza, hajformája, arcszörzete, bőre) változhatott, illetve a fényképeken kissé máshogy nézhet ki.
- b) Indokolatlanul késedelmesen hajtották végre a felismertetést. (Elhalványultak a tanúk emlékképei.)
- c) Idő előtt elvégezték a személyes felismertetést, amikor az azonosítandó személy semmilyen tudomást nem szerezhett még arról, hogy ellene nyomozás van folyamatban.
- d) Nem vették figyelembe vagy nem vették észre a hatóságok a (szem)tanúvallomások „vészjelzéseit”, az intő figyelmeztetéseket. Ilyenek vészjelek lehetnek azon adatok, amelyek arra utalnak, hogy téves (befolyásolt) lehet a tanú emlékezete, megelőzési és visszaadási képessége, illetve hamis lehet a szándéka. Például: nagyon rövid ideig és rossz látási viszonyok közepette észlelhette csak a felismerő az elkövetőt (igen csekély lehetősége volt a megfigyelésére).²¹

Az emberölési nyomozások időtartamához tartozik az a múltba nézők által is vallott tapasztalati tény, hogy az első hónapoknak kell meghozniuk az eredményt. Határozott időtartamot nem lehet általánosan megjelölni, de ha az első három hónap nem kecsegtet eredménnyel, akkor vésszesen reális a „holtpont” bekövetkezése. 1974 má-

¹⁹ FENYVESI-ORBÁN 2019.

²⁰ Lásd erről a további részleteket KATONA 1986.

²¹ Ettől részletesebben lásd FENYVESI 2021.

jusában a Mecseken elkövetett durva kislánybántalmazás nyomozása októberig nem fedte fel az emberölőt. Szokták mondani, hogy ilyenkor a legnagyobb rendőr, a véletlen segíthet be. No meg az örök francia mondás, a *cherchez la femme*, vagyis a keressd a nőt! A tettes élettársa, miután ismét megverte őt a férfi (jámbor fogadkozása és esküje ellenére), feltárta a rendőröknek Nyéki Oszkár szörnyű bűnét.²²

A (szerencsés) véletlenre példa a 2002-es pécsi prostituáltgyilkosság, amely közel három hónap után jutott holtpontra. Már majdnem lejárt az áldozattól ellopott telefon figyelésének időtartama, amikor a készülék bejelzett, aktiválták. Ez vezetett a később tizennégy év szabadságvesztésre ítélt tettes felkutatásához.²³

Az idő kapcsán az időzítésről is érdemes szót ejteni. Különösen a krimináltaktika körében. Gondoljunk csak a jól (vagy rosszul) megválasztott bizonyítási cselekményekre, leplezett eszközökre, realizálásokra, kényszerintézkedésekre (kutatásra, motozásra). A túl korán vagy indokolatlanul későn végrehajtott aktusok végzetes hatással lehetnek a nyomozás eredményességére, a kriminalisztikai kérdések torzításmentes megválaszolására.

Nem véletlen a kifejezés: halaszthatatlan nyomozási cselekmények. A „*periculum in mora*”, a késedelem veszélye miatt egyes eszközöket azonnal, de mindenképp a lehető legrövidebb idő alatt be kell vetnie a kriminalistáknak. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az első csapás (németül: *der Erste Angriff*; angolul: *first strike*) nem tűr halasztást. Felfogásom szerint mindazokat az elsődleges intézkedéseket – köztük az adatgyűjtéseket – foglalja csokorba, amelyeket a bűncselekmény nyomozó hatóság tudomására jutását követően – az eredményes tényfelderítés, a hét alapvető kriminalisztikai kérdés megválaszolása érdekében – haladéktalanul, a lehető legsürgősebben a hatóságok megtesznek, illetve amelyeket meg kell tenniük. Azért is kiemelkedően fontos itt a szakszerű gyorsaság, mert a kriminalisztikai tapasztalatok szerint az a tendencia figyelhető meg, hogy aki az „első csapás” lehetőségét és esélyét elhibázza, elmulasztja, annak vajmi kevés esélye van a pontos válaszadásra a későbbiekben. Ugyanez pozitív megközelítésben: aki él az „első ütés” lehetőségével, aki akkor és ott gyors és alapos, megfelel modern korunk „kettős szorításának”²⁴ (gyorsaság és alaposág egy időben), annak nagy esélye van a további sikerekre is. Azt is kijelenthetem különösebb kockázat nélkül, hogy a „forró nyom” mindig nagyobb esélyt ad a releváns adatok, köztük a tettes személyének felkutatására, mint a „hideg”, már „kihűlt”, régóta lezajlott, időben és térben távoli cselekmény. És ez igaz az emberi pszichében levő „emléknyomok” felidézésére is. Hiszen annál könnyebb a humán emlékezés és visszaadás, minél közelebb van az a kérdéses eseményhez, illetve ellenkezőleg: minél távolabb vagyunk időben a múltbéli cselekménytől, annál

²² Lásd erről részletesebben FENYVESI 2022.

²³ FENYVESI 2022.

²⁴ A gyorsaság és az alaposág duója mellett több „kettős szorításról” is beszélhetünk még a kriminalisztikában. Így alkalmi „párt” alkot: a tervszerűség és az improvizáció; a törvényesség és az eredménycentrikusság; az objektivitás követelménye a szubjektív egyének nyomozásával, fantáziájával és intuíciójával áll szemben; míg kicsit szélesebb körben a növekvő bűnözés, a kvalifikálódó bűnelkövetés és az erősödő terhelti jogcsomag feszül egymásnak.

nehezebb torzításmentes tükröt tartani az események elé (például annál többet tévednek a tanúk).

Az „első csapás” halaszthatatlansága és lendületes tempója azért is krimináltaktikai követelmény, mert váratlanul érheti az esetlegesen már képbe került tettetést is. Letaglózhatja, sokkolhatja a gyorsaság, a téttelel való szembesítés. Az idő kurtasága nem adja számára a tudatos, lehiggadt, kimunkált védekezés lehetőségét, ilyenformán sokkal könnyebb közvetlen bizonyítékként értékelhető, ma is értékes beismerő vallomását (is) elnyerni.

Nem vitásan a helyszíni szemle az „első csapás” kardinális mozzanata. Ezt onnan is tudhatjuk, hogy a hazai és nemzetközi statisztikai adatok mutatják, hogy az ismeretlen tetteses bűncselekmények kb. 60-70%-át az úgynevezett helyszínes bűncselekmények teszik ki. Ahol érdemes helyszíni szemlét tartani, ahol van mit keresni, kutatni, „fésülni”, ahol fellelhetők a már fentebb jelzett azonosítási piramisomban szerepeltetett építőkockák, a nyomok és az anyagmaradványok. Az egész világban primátust élvez a kriminalisták körében az elsődleges helyszíni szemle, mivel mindenhol – akár az európai kontinensen, akár az angolszász orientációjú államokban, beleértve Ausztráliát is, valamint az ázsiai országokban is – a helyszín az „adatok tárháza”, „nyitott könyv, amelyből meg kell tanulni olvasni”. Meglátásom szerint nincs nyom-, illetve anyagmaradvány-mentes helyszín, csak meg kell találni, fel kell kutatni a helyszínen hagyott, sokszor láthatatlan elváltozásokat.²⁵ (Azokhoz megfelelő értelmezéseket és jelentéseket kell társítani.) Itt említem meg, hogy ugyanilyen értékesek lehetnek az úgynevezett „negatív nyomok”²⁶ is, vagyis ami nincs ott, de ott kellene lennie, illetve ami már nincs ott, de ott volt. Sokszor többet mond a nem létező, hiányzó nyom, mint a „beszélő”, jelen lévő.

Végül megjegyzem, hogy a helyszíni szemle dinamikája nem feledtetheti a párhuzamosság követelményét. Vagyis már a szemle ideje alatt, amint kellő adat van a múltbéli feltételes magyarázatra, a verzió vagy verziók felállítására, el kell indítani a más irányú adatgyűjtéseket is. Úgy is megfogalmazhatom, hogy az „első csapás” másik, általam kiemelendőnek vélt, fontos összetevőjét, az úgynevezett „forró nyomos”, összehangolt (itt nem részletezett) intézkedéseket is meg kell tenni. Ezek tartalommal töltik meg azt az elvi és gyakorlati követelményt, hogy a koordinált lépéseket tegye meg az irányító vezető és 3–100 fős csapata – a legrövidebb időn belül a bűncselekmény elkövetése után – a bizonyítékok összegyűjtésére, a tettes elfogására. Amikor a „nyom” még „meleg”.

Összefoglalóan állítható: olyan szintű (tárgyi, illetve emlék-) nyom- és anyagmaradvány-kutatást kell végezni rapid módon, amely megállja majd a helyét a laboron keresztül a tárgyalóteremben is („*from the crime scene to the courtroom*”). Racionális időn belül minden taktikai és technikai eszközt be kell vetni ennek érde-

²⁵ Az amerikai taktikai javaslat óv attól, hogy a kriminalista nagy és elképzelt várakozásokkal induljon neki a helyszíni bizonyítékgyűjtésnek. „*A good evidence collector will not approach a scene with a predetermined expectation or what can be found.*” MOORE 2004: 34.

²⁶ DOBOS 1964.

kében, amely éppen az adott időben és helyen rendelkezésre áll a természet- és társadalomtudományok, illetve a kriminalisztika eredményei alapján.

IRODALOMJEGYZÉK

- BÉRCES Viktor (2021): *A büntetőeljárás reformja és a bizonyítás alapkérdései*. Budapest: ELTE Eötvös.
- CHOLNOKY Jenő (2021): *Önéletírása*. Veszprém: Pesti Kalligram – Művészetek Háza.
- CORNWELL, Patricia (2002): *Portrait of a Killer. Jack the Ripper case closed*. New York: Berkley Books.
- DOBOS János (1964): Negatív körülmények a helyszínen. *Belügyi Szemle*, 12(1), 54–59.
- FENYVESI Csaba (2014): A kriminalisztika piramismodelljének második változata. *Belügyi Szemle*, 62(9), 32–43.
- FENYVESI Csaba – ORBÁN József (2019): Az elektronikus adat mint a 7-5-1-es kriminalisztikai piramismodell építőköve. *Belügyi Szemle*, 67(2), 45–55. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.2.3>
- FENYVESI Csaba (2020): Az 1974-es pécsi palahegyi emberölés kriminalisztikai fordulatai. *Belügyi Szemle*, 68(4), 89–96. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.4.4>
- FENYVESI Csaba (2021): A felismerési kísérlet összehasonlítása más bizonyítási cselekményekkel. *Magyar Rendészet*, 21(3), 43–56. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.3.3>
- FENYVESI Csaba (2021): A felismerésre bemutatások hibái. *Iustum Aequum Salutare*, 17(4), 25–39.
- FENYVESI Csaba (2022): Védőügyvédi tanulság egy emberölés nyomán. *Ügyvédek Lapja*, 61(6), 38–41.
- FENYVESI Csaba (2023): Masni a szilvafa árnyékában. Az utolsó baranyai halálra ítélt ügyének kriminalisztikai tanulságai. *Belügyi Szemle*, 71(4), 625–635. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.4.4>
- FENYVESI Csaba – KODBA Ferenc (1990): Kisgyermek sérelmére elkövetett brutális emberölés nyomozása. *Belügyi Szemle*, 38(4), 106–113.
- KATONA Géza (1986): Még egyszer Magda János bűnyűgéről. *Belügyi Szemle*, 34(8), 96–104.
- KOVÁCS Lajos (2009): *A MÓR megtette...* Budapest: Korona.
- MOORE, Peter (2004): *The Forensic Handbook*. New York: Barnes and Noble.
- OSTERBURG, James W. – WARD, Richard H. (2010) [1998]: *Criminal Investigation: A method for reconstructing the past*. 6th ed. New Providence, NJ: LexisNexis – Anderson Publishing.

ABSTRACT

Time Dimension of Criminalistics

Csaba FENYVESI

We always use forensics' methods to detect crimes committed in the past. Detectives working in the present are gathering relevant data on crimes committed in the past. Their work is complicated further by the "when did it happen?" question because it can be significant in catching the perpetrator and checking their alibi.

It is a theoretical thesis that the past can be learned, and for this goal the detectives have to use all legal criminal tactical and criminal technical tools.

Keywords: *first strike, past, present, future, when did it happen? reconstructing*

Az arcképelemzés és az arckép-azonosítás mint klasszikus kriminalisztikai szakterület

MÉSZÁROS Andrea,¹ PETRÉTEI Dávid²

Az arcképelemzés és az arckép-azonosítás korunk egyik legdinamikusabban fejlődő kriminalisztikai szakterülete. Ez a tanulmány párhuzamot kíván vonni az arckép-azonosítás és az úgynevezett klasszikus kriminalisztikai szakértői szakterületek közt. A klasszikus szakterületek, azaz a nyomszakértői, az ujjnyomszakértői, a fegyverszakértői, az írásszakértői és az okmányszakértői munka nem része egyetlen természettudománynak sem, a szakértő képi információk vizuális összehasonlítását végzi, az ACE-V betűszóval jelzett metodika alapján. Tézisünk szerint az arckép-azonosító elemző ugyanígy dolgozik.

Kulcsszavak: arcképelemzés, arckép-azonosítás, kriminalisztika, ACE-V, daktiloszkópia, azonosításmélet

Bevezető

Az arcképelemzés, az arcalapú személyazonosítás a számítástechnika fejlődésével hatalmas változáson ment keresztül. Az azonosítás napjainkban jellemzően kétlépcsős folyamat, amely egyrészt áll digitális eszköz igénybevételéből, valamint egy emberi kezelő elemzéséből.

A hazai szakirodalom már több vonatkozásban feldolgozta az arcképelemzés egyes jellemzőit, alkalmazási lehetőségeit és jogszabályi környezetét.³ Ezekkel ezért legfeljebb érintőlegesen foglalkozunk.

Az arckép-azonosítás története

Woodrow Wilson Bledsoel az 1960-as években tette le az elektronikus arcfelismerés alapjait,⁴ ezért őt tartjuk a digitális arcképelemzés megalkotójának. Módszere az volt,

¹ Hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: satc235@gmail.com

² R. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék, e-mail: petretei.david@uni-nke.hu

³ NÉMETH-TÓTH 2019: 127-136; GÁRDONYI 2020: 22-33; GÁRDONYI 2021: 1133-1148; MÉSZÁROS 2022: 147-152; NÉMETH 2022: 171-182.

⁴ LEON 2020.

hogy egy úgynevezett RAND tableten manuálisan jelölje a képeken az arc főbb régióit, fontosabb pontjait. (A RAND tablet egyfajta elődje a manapság használt digitális rajztábláknak, tableteknek.)⁵ 1987-ben kezdtek használni az úgynevezett *eigenface*-módszert, amely a mai napig az arcfelismeréshez használt nyílt forráskódú szoftverek egy részének az alapját adja.⁶ Az *eigenface* sajátvektorok (*eigenvector*) készlete, és ezek a sajátvektorok az arcképek nagydimenziós vektorterére vonatkozó valószínűségi eloszlás kovarianciamátrixából származnak. A sajátarcok maguk alkotják a kovarianciamátrix felépítéséhez használt összes kép alaphalmazát. Ez lehetővé teszi, hogy a képek kisebb készlete képviselje az eredeti arcképeket. Az osztályozás ennek segítségével úgy érhető el, hogy összehasonlítjuk, hogyan ábrázolja az arcokat a kisebb készletben szereplő képek halmaza.

Az arcképelemzés szoftveres fejlesztései két irányba indultak el: a fotometrikus (az arc részeinek egymáshoz viszonyítása), valamint a geometrikus (bizonyos mérőpontok távolságának arányai) módszerek irányába.

A fotometrikus módszerek úgynevezett mintaalapú módszerek, amelyek az arc globális tulajdonságait elemzik. A mintaként betöltött arcok és az aktuálisan készített arcképmáson szereplő arc képének korrelációját használják az azonosításhoz. Az arc képét jellegvektorban reprezentálják, amelyet a már említett sajátarcnak nevezett sajátvektorokkal definiálunk. Ennek a módszernek az alapja, hogy a hasonlósági index minél kisebb, annál nagyobb a megfeleltethetőség, vagyis az azonosságot keresi.⁷

A geometrikus módszerek általában úgynevezett háromszögelés segítségével az arc különböző mérőpontjainak egymáshoz képesti elhelyezkedését (például a belső szemzugok, az orrgyök helyzete, szélessége), valamint egyéb jellemzőit, tulajdonságait vizsgálják.⁸ A vizsgálat során az arc több jellemző mérőpontját is figyelembe veheti (akár anyajegyeket is), ezek az adott programok sajátosságai. Ezt a módszert gyakrabban alkalmazzák kamerával történő távoli személyazonosítás során, amikor nem áll rendelkezésre jó felbontású felvétel.⁹

A módszerek önállóan is hatalmas előrelépést biztosítottak, azonban az igazi fejlődési ugrást a két módszer ötvözte adja. Ennek eredménye például a DeepFace, amelyet a legnagyobb közösségimédia-platform alkalmazott kísérleti jelleggel 2010–2021 között.¹⁰ Ekkor a felhasználók által feltöltött profilképek segítségével sablont hozott létre a felhasználó arcáról. (Ehhez fel tudott használni egyéb képeket is, amelyeken a felhasználókat megjelölték, amennyiben az azon való szereplését a felhasználó megerősítette.) Az algoritmus kiemelt fontosságú pontok segítségével meghatározza az arcot a képből. Ezután kivágja a képről az elemzéshez

⁵ The RAND Tablet: iPad Predecessor 2018.

⁶ HOCHREUTINER 2019.

⁷ SIRINE et al. 2022: 370; THIYAGARJAN et al. 2010: 83–93; GOTTUMUKKAL–ASARI 2004: 429–436; RANJANI 2021.

⁸ DEEPAK–JOONWHOAN 2013: 7714–7734.

⁹ ÁRENDÁS et al. 2005.

¹⁰ TAIGMAN et al. 2014.

szükséges részt, amelyen 67 újabb mérőpontot jelöl ki a Delaunay-háromszögelés alapján.¹¹ Az így kapott háromszögelés alapján elkészít egy 3D arcmodellt. A 67 mérőpont szintén megtalálható a 3D modell ábráján is, hiszen amennyiben szükséges, ez alapján beforgatja szembe az arcot, teljesen új 3D ábrát generál, és az így kapott kép alapján futtatja a keresést. Ez az algoritmus egyesíti a fent említett *eigenface* és a „*face study*” módszerét, hiszen a leképezett háromszögelt 3D modellben a sötétvilágos arányokat vizsgálva állítja fel az arcformát.

Az arc detektálására, azaz annak felismerésére, hogy emberi arc szerepel a képen, 2001 óta a nyílt forráskódú használatú képszerkesztő programok a Haar cascade algoritmust alkalmazzák.¹² Ennek a lényege, hogy mindent fekete-fehér módon ábrázol, átalakít 24×24 pixelre (képkockára), és ezen kockák elhelyezkedése alapján detektál arcot. Ahogy a fenti módszerekből is látható, mindenhol igen nagy hangsúlyt kap az arcfelismerési modell, a szem-orr-száj által formázott „T” betű, függetlenül azok elhelyezkedésétől, elfordulásától.

Az arckép-azonosítás lépései

Ahogy a korábbiakból is kitűnik, az arcképpel kapcsolatban két fontos tevékenységet lehet megkülönböztetni. Az első az arc strukturálása, az elemzési lépés, amely során akár a humán elemző, akár az általa használt szoftver, akár az arra kifejlesztett kamera az adott felvételen emberi arcot keres. A hangsúly az emberen van, hiszen számos természeti jelenségen vagy akár ember alkotta tárgyon lehet felfedezni a szem-orr-száj képzeletbeli vonalát. Csak utalunk arra, hogy az arcfelismerés az ember egyik rendkívül összetett pszichológiai képessége.¹³ Erre vonatkozó képességünk nagyrészt genetikai meghatározottságú.¹⁴ Ennek köszönhető, hogy az ember képes arcokat látni a felhőkben vagy a fa erezetében stb.

Az arcképelemzés következő lépése az arcdetektálás után az arcképmáson alapuló személyazonosság megállapítása. Az elemzés első körben ugyanúgy az arc felismerésével, az azon szereplő morfológiai jegyek, sajátosságok meghatározásával kezdődik, azonban kiegészül azzal, hogy az arcképmást a rendszerhez társított adatbázisban szereplő képekkel az elemző összeveti, és ez alapján történik meg a személyazonosítás. Ezt a szaknyelv 1:N elemzésnek nevezi, vagyis adott arcképmást a teljes rendelkezésre álló adatbázisban keresnek a személy kilétének megállapítása céljából. A személyazonosság megállapításának van egy olyan lehetősége, amely során úgynevezett 1:1 azonosítás történik. Azaz a két felvételen szereplő személy összehasonlításával történik az azonoság tényének eldöntése, itt nincs hozzárendelt adatbázis, csak és kizárólag annak az eldöntése, hogy a képeken szereplő

¹¹ LUCAS [é. n.].

¹² MITTAL 2020.

¹³ ANGYAL 2019: 142.

¹⁴ SHAKESHAF-T-PLOMIN 2015: 12887-12892.

személy azonos, vagy sem. (Ebben a tanulmányban nem foglalkozunk az automatizált, elemző személy közreműködése nélkül lezajló azonosításokkal, csak megjegyezzük, hogy ennek fekete személyeket érintő magasabb hibaaránya miatt 2020 nyarán Boston városa, San Franciscót követve, betiltotta a használatát.)¹⁵

Ha absztraháljuk az arckép-azonosító személy tevékenységét, azt találjuk, hogy képi információk vizuális összehasonlítását végzi. Az esetek jelentős részében úgy, hogy az erre dedikált szoftver az arckép jellemzőiből generált kód alapján kandidátusi listát állít össze az adatbázisban található hasonló kódú képekből, és a szakember a kandidátusi lista elemeivel dolgozik tovább. Ez kísértetiesen hasonlít arra, amit az ujjnyomszakértők csinálnak az AFIS (*automated fingerprint identification system*, önműködő ujjnyom-azonosító rendszer) segítségével.

Az öt klasszikus kriminalisztikai szakértői szakterület

Kertész Imre nyomán az öt klasszikus kriminalisztikai szakértői szakterületnek nevezik a nyomszakértői, az ujjnyomszakértői, a fegyverszakértői, az írásszakértői és az okmányszakértői szakterületet.¹⁶ Közös jellemzőjük, hogy nem részei egyetlen tudománynak, természettudománynak sem, hanem a kriminalisztika „saját” fejlődése során jöttek létre. Természetesen van közük tudományos szakterületekhez, például a daktiloszkópia felhasználja a bőr felépítésére vonatkozó anatómiai ismereteket, vagy az ujjnyomfajták, ábrák öröklődését tanulmányozza az antropológia is, azonban az ujjnyomok és -nyomatok összehasonlításának semmi köze sem az anatómiához, sem az antropológiához. A többi igazságügyi szakértői (vagy forenzikus) szakterület része egy adott anyatudománynak: az igazságügyi orvostan az orvostudomány részterülete, a forenzikus genetika a biokémia és a biológia részterülete stb. Vannak továbbá olyan szakértői szakterületek, amelyeket az öt klasszikushoz hasonlóan ugyancsak a kriminalisztika belső fejlődése és igényei hoztak létre, ilyenek tekintjük mindenekelőtt a hangazonosítást (tekintve, hogy ennek gyakorlatilag csak igazságügyi és biztonságtechnikai alkalmazásai vannak), illetve a „kriminálkibernetika” (a digitális szféra kriminalisztikája) számos területét. Ezek esetében azonban a máshol meglévő műszaki, matematikai, informatikai ismereteket használják a forenzikus célok megvalósítására. Az öt klasszikus területen a fejlődő műszerpark és a digitális képalkotás uralkodóvá válása ellenére még mindig a képi információk vizuális összehasonlítása, kevésbé szabatosan a vonalkák nézegetése valósul meg.¹⁷

Tézisünk szerint az arcképelemzés a kriminalisztika új klasszikus szakterülete. Egyrészt az arcképelemzés is az ACE-V metodológiát használja, a daktiloszkópiához hasonlóan. Másrészt ugyanúgy esetleges minőségű, esetleges forrásból származó képeket hasonlít össze ellenőrzött minőségű, ellenőrzött forrásból származó

¹⁵ JARMANNING 2020.

¹⁶ KERTÉSZ 2004: 149–170; ANGYAL 2019: 153.

¹⁷ PETRÉTEI 2020: 7–22.

képekkel, mint a daktiloszkópia. A térfigyelő kamera által felvett kép megfelel a helyszínen hátrahagyott ujjnyomtöröredéknek, az okmányirodában készült arckép pedig a bűnügyi nyilvántartásba vételkor rögzített ujjnyomatnak. A helyszíni nyomkeletkezési körülményeit nem tarthatjuk ellenőrzésünk alatt, az olyan lesz, amilyen. Nem kérhetjük az ismeretlen nyomhagyót a nyomképzés megismétlésére. A térfigyelő kamera felvételén is adott esetben csak pár pillanatra tűnik fel a kérdéses személy arca, nem feltétlenül optimális szögben, nem a legjobb megvilágítás mellett. Ezt a különbséget a kérdéses kép és az ellenőrzött körülmények között készített kép között az arcképelemzésről szóló ENFSI BPM is felismeri és tartalmazza.¹⁸

Az ENFSI (European Network of Forensic Science Institutes), a bűnügyi szakértői intézetek európai hálózata több szakértői munkacsoporttal is rendelkezik, amelyek egy-egy forenzikus szakterület legjobb gyakorlatainak útmutatóit (*best practice manual*, BPM) elkészítik, és közzéteszik. A digitális képalkotással foglalkozó szakértői munkacsoport fémjelzi az arckép-azonosítással foglalkozó útmutatót.¹⁹

Az úgynevezett ACE-V módszer az *analysis* (elemzés), a *comparison* (összehasonlítás), az *evaluation* (értékelés) és a *verification* (megerősítés) betűiből összeálló betűszó. Az 1959-ben alkotott ACE betűszó eredetileg a tudományos megismerést, illetve a hipotézistesztesztelés módszertanát jelentette,²⁰ 1979-ben kezdte használni a daktiloszkópusok amerikai és kanadai közössége.²¹ Az egymást követő négy lépés az arckép-összehasonlításban is használható. Ezt a már említett ENFSI-útmutató is leszögezi.

A vizsgálat első lépése az elemzés. Meg kell vizsgálni, hogy mi érkezett vizsgálatra, milyen kép, mit ábrázol, milyen minőségben. Van-e rajta emberi arc, az mennyire látható jól, milyen felbontású stb. Fontos lehet, hogy fényképről van-e szó, kamerafelvételből kimentett pillanatképről, egy kép áll rendelkezésre, vagy képsorozat stb. Itt kell eldönteni, hogy a vizsgálatra érkezett arckép alkalmas-e 1:1 vagy 1:N azonosításra. A szakember az analízis során gondolatban alkotórészeire bontja az arcot, kiemelve annak jellegzetes, különös vagy egyedi elemeit.

A vizsgálat második lépése az összehasonlítás. 1:1 esetén közvetlenül a szóba jöhető személy arcképével, 1:N esetén pedig a szoftver által az adatbázis hasonló képeiből összeállított kandidátusi lista elemeivel. Ennek eredménye lehet a vizsgálat harmadik lépése, az értékelés. Az értékelés eredménye lehet jelöltállítás, amikor a keresés eredményeképpen a megkereső hatóság látókörébe kerül a személy az adatbázisból. Az eredmény lehet a jelölt kizárása, illetve az 1:N keresés eredménye lehet az „adatbázisban nem szerepel” jelzés.

A negyedik lépés a megerősítés, a „*verification*”. Kissé értelemzavaró lehet, hogy az 1:1 azonosítást is „*verification*” névvel illeti a szakirodalom, mert az automatizált 1:1 arckép-azonosítást elsősorban a biztonságtechnika területén alkalmazták széles

¹⁸ *Best Practice Manual for Facial Image Comparison. ENFSI-BPM-DI-01 2018.*

¹⁹ *Best Practice Manual for Facial Image Comparison. ENFSI-BPM-DI-01 2018.*

²⁰ HUBER 1959: 276–295; HUBER 1960: 449–451.

²¹ TRIPLETT-COONEY 2006: 345–355.

körben: gondoljunk az okostelefonok arcfelismerő megoldására a képernyőzár feloldásakor, de a repterek áteresztőpontjain is automata arcfelismerő rendszerek működnek! Az ACE-V esetén a verifikáció nem ez. A daktiloszkópia egyik felismerése az volt, hogy a képi információk vizuális összehasonlítása számos szubjektív elemet tartalmaz, és ennek hibaszázaléka sem határozható meg pontosan. Éppen ezért a vizsgálatot megismétli egy második szakértő, és ha ugyanarra a következtetésre jut, mint az első szakértő, akkor fogadható el a vélemény. Ez a megerősítés lehetőleg vakon történik, azaz a második szakértő nem tud az első szakértő vizsgálatának eredményéről, véleményéről. A szakértői szervezetnek továbbá meghatározott eljárással kell rendelkeznie azokra az esetekre, amelyekben a megerősítő szakértő eltérő következtetésre jut.

Hazánkban az arcképelemző tevékenység nem szakértői szakterület, az elemzést végzők nem igazságügyi szakértők, szaktanácsadóként működnek. Ennek ellenére, vagy evvel együtt, az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről szóló 2015. évi CXXXVIII. törvény 11. § (6a) alapján az ismeretlen személy azonosításának elemzői támogatása során, a 12. § (5b) alapján pedig a személyazonosság ellenőrzésének elemzői támogatása során két elemzőnek egymástól függetlenül ugyanarra az eredményre kell jutnia. Csak ebben az esetben közölhető a pozitív vagy negatív eredmény a megkeresővel.

Az arckép-azonosítás és a daktiloszkópia

Az arcképelemzés és a daktiloszkópia közti párhuzamokat több szerv is felismerte világszerte. Hazánkban a Nemzeti Szakértői és Kutató Központban működik az Arcképfelismerő Elemző Osztály, jelenleg a Bűnügyi Szolgáltatási Főosztályhoz tartozik, amelynek vezetését azonban a Daktiloszkópai Intézet igazgatója látja el.²² Az NSZKK készülő új állománytáblája szerint kifejezetten a Daktiloszkópai Intézet egyik osztályaként fog majd működni az Arcképfelismerő Elemző Osztály.

Az Interpol pontos szervezeti felépítése nem található meg a nyilvános interneten. 2022 júniusában tartott előadást Lyonban, az Interpol főtítkárságán Luc Garcia arcképelemző. Bemutatta az Interpol arcképelemző platformját (Interpol Facial Recognition System, IFRS). Az Interpol arcképes adatbázisában 90 ezer feletti rekord áll rendelkezésre úgy is, hogy a legtöbb tagállami megkeresés esetén a küldött képet nem tárolják el. Az általuk használt szoftver *deep learninget* alkalmazó mesterséges intelligencia, és természetesen mindig csak kandidátusi listát állít fel, amely alapján az elemző ACE-V módszerrel dönt. Az arckép-azonosító egység 5 szakemberből áll, és ők az ujjnyomszakértői egységbe vannak betagolva.

²² Lásd: <https://nszkk.gov.hu/kozponti-intezetek/arckepfelismero-elemzo-osztaly>

Befejezés

Az arcképelemzés viszonylag új terület. A mesterséges intelligencia, a gépi tanulási módszerek és a *deep fake* korszakában az arcképelemzésnek is szintet kell lépnie, és tartania kell a lépést.²³ Fel kell ismerni az azonosítandó személyről készült kép keletkezésének körülményeit, az esetleges olyan változásokat, amelyek megakadályozhatják a kép sikeres feldolgozását, és amelyek korrigálását nem lehet automatizált rendszerre bízni. Az arcképelemzés tanulható folyamat, számos nemzetközi kutatás tartalmazza azokat a területeket, amelyekre való képzés elengedhetetlen. Hazánkban ennek kidolgozására még nem került sor.

IRODALOMJEGYZÉK

- ANGYAL Miklós szerk. (2019): *Kognitív kriminalisztika. Ismeret – elmélet – történet*. Budapest: Dialóg Campus.
- ÁRENDÁS Csaba et al. (2005): *Integrált biometrikus azonosító rendszerek*. Budapest: BME Mérés-technikai és Információs Rendszerek Tanszék.
- Best Practice Manual for Facial Image Comparison. ENFSI-BPM-DI-01* (2018). Online: <https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2017/06/ENFSI-BPM-DI-01.pdf>
- DEEPAK, Ghimire – JOONWHOAN, Lee (2013): Geometric Feature-Based Facial Expression Recognition in Image Sequences Using Multi-Class AdaBoost and Support Vector Machines. *Sensors*, (6), 7714–7734. Online: <https://doi.org/10.3390/s130607714>
- DOBÓ Judit – GYARAKI Réka (2021): A mesterséges intelligencia egyes felhasználási lehetőségei a rendvédelmi területeken. *Magyar Rendészet*, (4), 67–81. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.4.3>
- GÁRDONYI Gergely (2020): Still Image Face Recognition in Hungary. *Belügyi Szemle*, (Special Issue 3), 22–33. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2020.3.2>
- GÁRDONYI Gergely (2021): Az állóképes arcképezonosítás Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 69(7), 1133–1148. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.7.3>
- GOTTUMUKKAL, Rajkiran – ASARI, Vijayan K. (2004): An Improved Face Recognition Technique based on Modular PCA Approach. *Pattern Recognition Letters*, 25(4), 429–436. Online: <https://doi.org/10.1016/j.patrec.2003.11.005>
- HOCHREUTINER, C. (2019): The History of Facial Recognition Technologies: How Image Recognition Got So Advanced. *AnyConnect Academy*, 2019. szeptember 19. Online: <https://anyconnect.com/blog/the-history-of-facial-recognition-technologies>
- HUBER, Roy A. (1959): Expert Witnesses – In Defence of Expert Witnesses in General and of Document Examiners in Particular. *Criminal Law Quarterly*, 2(3), 276–295.
- HUBER, Roy A. (1960): Expert Witnesses. *Criminal Law Quarterly*, 2(4), 449–451.
- JARMANNING, Ally (2020): Boston Lawmakers Vote To Ban Use Of Facial Recognition Technology By The City. *NPR*, 2020. június 24. Online: www.npr.org/sections/live-updates-protests-for-racial-justice/2020/06/24/883107627/boston-lawmakers-vote-to-ban-use-of-facial-recognition-technology-by-the-city
- KERTÉSZ Imre (2004): A tudományos bizonyíték. *Belügyi Szemle*, 52(11–12), 149–170.
- LEON, Harmon (2020): How LSD, Nuclear Weapons Led to the Development of Facial Recognition. *Observer*, 2020. január 29. Online: <https://observer.com/2020/01/facial-recognition-development-history-woody-bledsoe-cia/>

²³ DOBÓ-GYARAKI 2021: 67–81.

- LUCAS, Gary W. [é. n.]: *An Introduction to the Delaunay Triangulation*. Online: <https://gwlucastrig.github.io/TinfourDocs/DelaunayIntro/index.html>
- MÉSZÁROS Andrea (2022): Arcképelemzés a rendészet szolgálatában. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIV*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 147–152.
- MITTAL, Aditya (2020): Haar Cascades, Explained. *Medium*, 2020. december 21. Online: <https://medium.com/analytics-vidhya/haar-cascades-explained-38210e57970d>
- NÉMETH Attila – TÓTH Gergely (2019): Az arcfelismerő rendszerek alkalmazása. *Belügyi Szemle*, 67(1), 127–136. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.1.10>
- NÉMETH Ágota (2022): Az arcfelismerés szerepe a bűnügyi munkában. *Magyar Rendészet*, 22(2), 171–182. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.2.11>
- PETRÉTEI Dávid (2020): Gondolatok a kriminalisztikai azonosításelméletről. *Belügyi Szemle*, 68(2), 7–22. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.1>
- RANJANI, S. (2021). A Study on Human Face Recognition Techniques. In SMYS, S. et al. (szerk.): *Computer Networks and Inventive Communication Technologies*. (Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies 58.) Singapore: Springer, 853–864. Online: https://doi.org/10.1007/978-981-15-9647-6_66
- SHAKESHAFT, Nicholas G. – PLOMIN, Robert (2015): Genetic specificity of face recognition. *PNAS (Proceedings of the National Academy of Sciences)*, 112(41), 12887–12892. Online: <https://doi.org/10.1073/pnas.1421881112>
- SIRINE, Ammar – BOUWMANS, Thierry – NEJI, Mahmoud (2022): Face Identification Using Data Augmentation Based on the Combination of DCGANs and Basic Manipulations. *Information*, 13(8), 370. Online: <https://doi.org/10.3390/info13080370>
- TAIGMAN, Yaniv et al. (2014): *DeepFace: Closing the Gap to Human-Level Performance in Face Verification*. Online: <https://doi.org/10.1109/CVPR.2014.220>
- The RAND Tablet: iPad Predecessor (2018). *RAND*, 2018. szeptember 4. Online: www.rand.org/blog/rand-review/2018/09/the-rand-tablet-ipad-predecessor.html
- THIYAGARAJAN, R. – ARULSELVI, S. – SAINARAYANAN, G. (2010): Gabor feature based classification using statistical models for face recognition. *Procedia Computer Science*, 2, 83–93. Online: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2010.11.011>
- TRIPLETT, Michelle – COONEY, Lauren (2006): The Etiology of ACE-V and its Proper Use: An Exploration of the Relationship Between ACE-V and the Scientific Method of Hypothesis Testing. *Journal of Forensic Identification*, 56(3), 345–355.

ABSTRACT

Facial Image Analysis and Facial Image Identification as a Classic Field of Forensics

Andrea MÉSZÁROS, Dávid PETRÉTEI

Facial image analysis and identification are one of the most dynamically developing forensic fields of our time. This study aims to draw parallels between facial image identification and the so-called classic forensic expert fields. The classic fields of forensic expertise, the so-called

pattern recognition methods, like latent print comparison or tool mark comparison, are not part of any science, the expert performs a visual comparison of image patterns, based on the ACE-V methodology. According to our thesis, the facial image identification analyzer works similarly.

Keywords: *facial image analysis, facial image identification, forensics, ACE-V, fingerprints, pattern evidence*

Az iszlám radikalizálódás pszichológiai háttere

A push-pull rizikófaktorok aspektusa

FARKAS Johanna¹

A rendvédelmi hatóságok az utóbbi évtizedben viszonylag sajátos kihívással szembesülnek, az iszlámizmushoz kapcsolódó terrorcselekmények újszerű megjelenési módjaival. A tanulmányban pszichológiai megközelítésben tekintem át az iszlám radikalizálódás folyamatát, amelyben jelentős szerepet játszik az identifikáció és a szocializáció. Szaktanulmányok alapján felvázolom a pszichológiai jelenségvilágot és rendészeti beavatkozási pontjait, illetve kiemelem az elkövetők mentális zavarral való érintettségének szerepét. A rizikófaktorok jellegét esettanulmányokon keresztül mutatom be. Összességében a szélsőséges iszlám ideológiát képviselő és terrorcselekményt elkövető személyek gondolatait, motivációit, érzelmeit és viselkedését a tágabb társadalmi és kulturális hatások alakítják. Hangsúlyozom, hogy az elkövetők körében nem gyakoribbak a mentális zavarok az átlag populációhoz képest. A pszichológiai kontextust ajánlom a felderítés és a nyomozati tevékenység hatékonyságának növeléséhez.

Kulcsszavak: mentális zavar, pszichológia, sérülékenység, terrorizmus, vallási szélsőségesség

Bevezetés

A vallási radikalizálódás megértésében kiemelten fontos szerepet kap a tágabb szociális szféra, valamint a szűkebb közösség jellegzetességeinek megértése, amelyekkel főként társadalomtudósok foglalkoznak. Aktuálisan pszichológiai aspektusból szemlélve az egyéni jellemzők és az antiszociális viselkedés elemzése mentén közelítem meg az iszlám radikalizálódás kérdéskörét. Nagyon szűk keresztmetszeten keresztül, a rizikófaktorok kontextusába ágyazva mutatom be néhány kiragadott példán (főként iszlám fundamentalisták cselekményein) keresztül a pszichológiai folyamatokat. Azonban ez korántsem jelenti, hogy felülreprezentáltak lennének. Ugyanakkor bármely radikalizálódott csoportra, így a vallási csoportokra is igaz, hogy biztonsági kockázati tényezők, amelyek politikai, katonai-militáns, ideológiai, demográfiai és civilizációs-kulturális téren mutatkoznak meg. Az USA-ban

¹ Egyetemi docens, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológia Tanszék; Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet, e-mail: farkas.johanna@uni-nke.hu

a 9/11-et, Európában pedig a 2015-ös párizsi terrortámadást követően a radikalizálódás és a vallási szélsőségeség mint motivációs faktor pszichológiai vizsgálata a figyelem középpontjába került, jóllehet a terrorcselekményeket szűk és az iszlamista berkeken belül is szélsőséges csoportok hajtották végre.² A rendvédelem tehát jelentős kihívással³ néz szembe, sok tekintetben megváltoztak az elkövetői módszerek, ezért a pszichológiai szempontok alapján megvalósuló vizsgálatok felértékelődnek.⁴

A szélsőségeség szembehelyezkedik a társadalom alapvető értékeivel, a demokrácia és az egyetemes emberi jogok elveivel egyaránt hirdetve faji, politikai, társadalmi, gazdasági és vallási felsőbbrendűséget. A politikai, vallási, egyéb ideológiák és az ezekhez kapcsolódó cselekmények, amennyiben mások életét, szabadságát és emberi jogait veszik semmibe, terrorcselekményekhez vezethetnek.⁵ A terrorizmus az Európai Unió (EU) belső biztonságát fenyegető egyik fő veszélyforrás, és láthatatlannak tűnő elemei sok tekintetben kapcsolódnak a pszichológiához. Ezért egyre fontosabbá válik a motivációs tényezők megértése a hatékony prevenció, felderítés, a deradikalizálódási programok és nem utolsósorban a politikai irányvonalak meghatározásának vonatkozásában.⁶ Ennek érdekében valósítják meg például a European Union Institute for Security Studies vezetésével a *Countering Foreign Interference* hároméves projektet. 2023. január 1-jén indult azzal a céllal, hogy a tudás bővítésére, valamint az információs térben felmerülő fenyegetések felderítésére, értékelésére, elemzésére, valamint ezek megelőzésére és elhárítására módszertanokat és eszközöket dolgozzanak ki EU-szinten.⁷ Ezt a célt szolgálja továbbá az Erasmus+ keretein belül megvalósuló „Rendészeti és közösségi együttműködési és képzési megközelítés a radikalizálódás megelőzésére a menekültek sikeres befogadásának biztosításával” (Law enforcement and community cooperation and training approach to prevent radicalisation by ensuring refugees; IN2PREV) hálózat is, amelynek a cikk szerzője, így a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar is tagja.⁸

Az EU-tagállamokban előforduló terrorcselekmények adatait és jellegzetességeit az Europol folyamatosan gyűjti és elemzi. A 2007-től 2021-ig terjedő időszakban az Europol TE-SAT jelentéseiből összegyűjtött adatokat, a terrortámadások, a letartóztatások és az elítéltek számát mutatom be az 1. ábrán.

² KIS-BENEDEK 2018.

³ LIPPAI-CSABA 2021: 10–11.

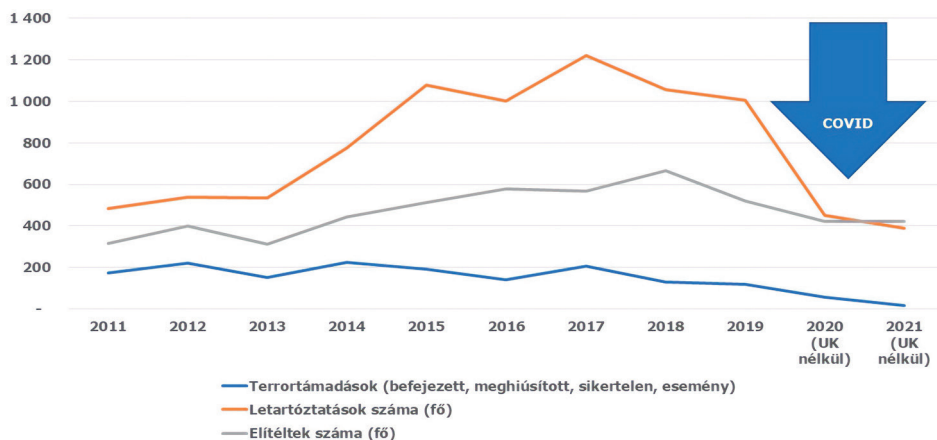
⁴ MÁTYÁS-SALLAI 2021: 92–93.

⁵ LIPPAI-THIEME-ESŐ 2020: 75–76.

⁶ FARKAS-SALLAI 2021: 278.

⁷ Lásd: <https://www.iss.europa.eu/>

⁸ Lásd: <https://www.in2prev.eu/>

1. ábra: Europol (TE-SAT) -adatok terrortámadásokról, letartóztatásokról és az elítéltek számáról, 2011–2021

Forrás: a szerző szerkesztése az EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) [é. n.] adatai alapján

Úgy tűnik, hogy 2013-tól lényegesen megugrott a letartóztatások száma annak ellenére, hogy a terrortámadások előfordulása csökkent. Mindez azt sejteti, hogy a felderítés, az elemző-értékelő tevékenység és a rendészeti reagálás érzékenyebb, feltételezhetően hatékonyabb. A 2019 utáni visszaesés jelentős, amely egybeesik a britek EU-ból kilépésével és a Covid-19-pandémia megjelenésével. Az Europol a 2010-től 2021-ig előforduló terrorcselekmények alapján készített felosztása szerint a terrorizmus hat típusba sorolható: dzsihádisták, jobboldali, baloldali és anarchista, nacionalista és szeparatista, egyéb (például egy bizonyos kérdésre fókuszáló, mentális zavarral rendelkező elkövető) és nem meghatározott kategóriába (2. ábra).

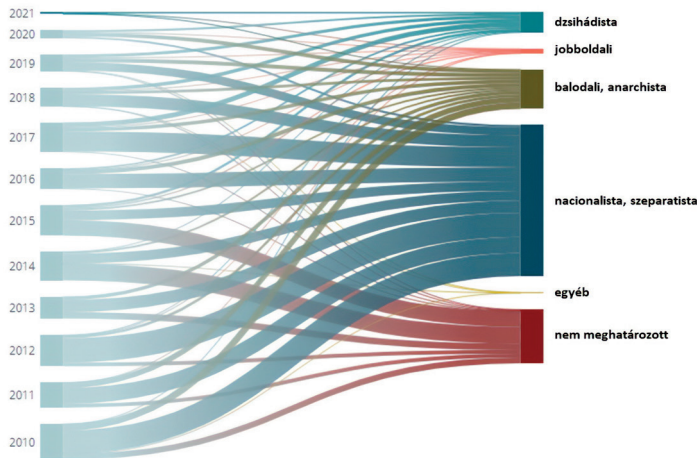
Az Europol infografikáján kirajzolódik, hogy a nacionalista és a szeparatista terrortámadások a leggyakoribbak az említett 10 évre vonatkozóan. Azonban kiemelendő, hogy a TE-SAT az iszlámizmuson belül csupán a dzsihádistákat nevesíti, amely az egyik erőszakot hirdető irányzata.⁹ Ugyanakkor az iszlámista ideológia csupán egy része a dzsihádisták, amelynek a tevékenysége globális szinten (például Észak-Amerikában, a posztsovjjet térségben, a Közel-Keleten) visszaszorulóban van, napjainkban főként a szubszaharai Afrikában jelentős.¹⁰ Ugyan a dzsihádisták által megvalósított merényletek előfordulásukat tekintve csekélyebb mértékűek, azonban a terrorcselekmények megvalósítási módja alapján a legbrutálisabbak, mint például Jacques Hamel katolikus pap kivégzése a reggeli misén¹¹ vagy a Bataclan

⁹ BESENYŐ et al. 2016: 112.

¹⁰ STANICEK-BÉTANT-RASMUSSEN 2021.

¹¹ HENLEY 2016.

néven elhíresült terrortámadások.¹² Napjaink egyik jelentős rendészeti kihívása a szélsőséges vallási ideológiákhoz kapcsolódó erőszakos terrorcselekmények megelőzése.¹³

2. ábra: Az EU-ban megvalósult terrortámadások típusok szerint, 2010–2021

Forrás: a szerző szerkesztése az *Infographic–Terrorism in the EU: facts and figures* [é. n.] adatai alapján

Radikalizáció

A szélsőséges közösségek társadalmi, politikai, gazdasági, illetve vallási rendszert elítélő eszmerendszert képviselnek, és radikalizálódásuk esetén erőszakkal adnak hangot gyökeres változásokat sürgető szándékaiknak.¹⁴ A radikalizmust csak valamihez mérten lehet megítélni, ezért az adott társadalmi értékrendtől és az ahhoz kapcsolódó normáktól való eltérés jellege és mértéke az, ami meghatározza, valamint befolyásolja maga a szocializációs közeg is, amelyben a folyamat kiteljesedik.¹⁵ Ezért fordulhat elő az, hogy különböző társadalmi közegben a radikális cselekmények megítélése is eltérő. Hazánk jogrendje az EU-s irányelveknek megfelelően szigorúan szabályozza és szankcionálja az egyének, csoportok radikális fellépéseit, különösképpen erőszak esetén. Azonban a radikalizmus nem minden esetben jelenik meg erőszakos tetteiben. Muro szerint nem minden radikális terrorista, de minden

¹² CHRISAFIS 2015.

¹³ MÁTYÁS 2021: 93–94.

¹⁴ FARKAS 2016: 18.

¹⁵ RÉMAI 2020: 187.

terrorista radikális.¹⁶ Ennek mentén vannak olyan vallási ideológiák, amelyek erőszak hirdetése és alkalmazása révén kívánják érvényre juttatni szándékaikat (például Ku-Klux-Klan, dzsihadista szervezetek). Az egyik alapvető kérdés, hogy az iszlámizmus talaján megvalósuló terrorcselekmények milyen motivációból fakadnak. Ez a Gilles Kepel és Olivier Roy között folyó vita alapja is: az iszlám jelenti-e a gyökérproblémát.¹⁷ Roy szerint a radikalizálódás iszlamizálódik, amit azzal magyaráz, hogy a pár évvel ezelőtti támadásokat főként marginalizált fiatalok és bűnözők követték el, kiélve erőszakos fantáziáikat. Ezzel szemben Kepel az iszlám radikalizálódásában látja a legfőbb problémát. Ez a különbség a politikai színtérre vonatkoztatva igen jelentőssé válik, hiszen politikai irányokat és cselekvési stratégiákat határoz meg. Jelen írásban Roy nézőpontját tekintem referenciapontként, mert az egyéni sérelmek, a mozgatórugók és az elkövetők személyiségét jellemző tulajdonságok értelmezése illeszkedik ehhez az elképzeléshez. A radikalizálódás folyamatában a pszichológiai tényező jelentős mértékű, hiszen a személyiségjegyek különbségei a közösségek differenciálódásában is tükröződnek. A vallási közösségek eltérő célokat fogalmazhatnak meg, amelyek szélsőséges ideológiát hordozhatnak, de céljaikat és azok megvalósítási módját, illetve intenzitását illetően eltérőek lehetnek. Ugyan leegyszerűsítést hordoz magában, ha karakterisztikájukban az egyedi vallási csoportokat szűk keresztmetszetű tipológiákba soroljuk, mégis rendészeti szempontból hasznos lehet, hiszen a pragmatikus leegyszerűsítés hozzájárulhat a cselekmények előrejelzéséhez, de a preventív tevékenységben és a bűnügyi munkában is hozzáadott értéke lehet.

A szocializáció szerepe a személyiségfejlődésben

A személyiségfejlődés bonyolult rendszer, amelyben egyrészt az egyén a társadalom normáit, értékeit, elvárásait a szocializáció során elsajátítja, másrészt személyisége, egyénisége és magatartása az individualizáció során változik, amely sajátos értékrendet teremt.¹⁸ Az identifikáció folyamatának központi eleme a kötődési személyhez való kapcsolódás. Vagy olyan szeretne lenni, mint a példaképe, vagy éppen ellenkezőleg, a mintához képest szeretne teljesen más lenni. Az előbbi esetben a feltétlen azonosulás, az utóbbi esetben pedig az ellenazonosulás valósul meg. A folyamat közvetítőkön és közegen keresztül zajlik. Az egyik legjelentősebb elsődleges szocializációs közeg a család, amely rendkívül fontos vonatkoztatási keret az ember életében, és szervesen alakítja gondolkodását, érzéseit, magatartását és motívumait.¹⁹ A szülők elvárásai feltétlen elfogadásának szélsőséges példája, amikor a szülőkkel együtt hajtottak végre öngyilkos merényletet gyerekek is.

¹⁶ MURO 2016: 1–5.

¹⁷ PUTZ 2016.

¹⁸ FARKAS 2022: 109.

¹⁹ FISKE 2018: 26.

Indonéziában 2018 májusában szinte egy időben öt bombával három keresztény templomnál robbantott ez a család (3. ábra). A merényletek 18 halálos áldozatot követeltek, és egyedül a nyolcéves kislány maradt életben.

3. ábra: Katolikus templomoknál és rendőrkapitányságnál öngyilkos merényletet elkövetett indonéz család tagjai

Forrás: Surubaya attacks: Family of five bomb Indonesia police headquarters 2018.

A radikalizálódás folyamata

A szélsőségesé válás folyamata során egy sérülékeny fiatal a szélsőséges hatásoknak való kitettség miatt (amely lehet online, írott publikáció, személyes közvetlen kapcsolat) megváltoztatja felfogását és meggyőződését, ami szélsőséges, akár extrém erőszakos cselekedetekhez vezethet. Az okok hátterében ideológiai, politikai, vallási, társadalmi, gazdasági és/vagy személyes indítatások állnak. Mivel a radikalizálódás folyamata több lépcsőben zajlik, ezért az egyének eltérő lépcsőfokokon állhatnak, illetve lefelé és felfelé is haladhatnak.²⁰ Első lépésként a szélsőséges ideológiákkal való azonosulás történik, majd erősödik a szélsőséges hiedelemrendszer, az meggyőződéssé válik, aztán fixálódik, végül kifejlődnek a szélsőséges érzések és viselkedés. A bizonytalan társadalmi, gazdasági és politikai környezet felerősítheti a folyamatot.

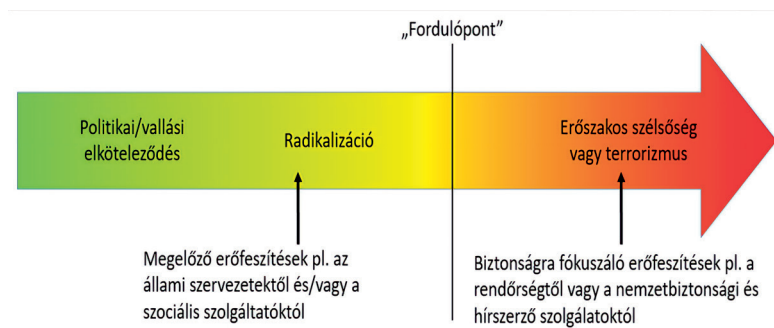
Egy másik megközelítésben a radikalizálódás három fő szakaszra bontható, amelyben a pszichológiai és rendészeti beavatkozási módokat könnyebben értelmezhetjük.

- Az első szakaszban elköteleződik a személy az ideológia iránt.

²⁰ MOGHADDAM 2005: 106.

- A második szakaszban az ideológia a meggyőződésévé válik.
- A harmadik szakaszban pedig kész erőszakos cselekmény elkövetésére.

A 2. és a 3. szakasz között fordulópont billenti át a személyt, hogy fantáziáit cselekvésben valósítsa meg.

4. ábra: A radikalizálódás folyamata

Forrás: a szerző szerkesztése Radical Online Education 2017 alapján

A *triggerpont* előtt történhetnek meg a pszichológiai intervenciók, amelyeket például börtönökben, de egészségügyi intézményekben is megvalósítanak.²¹ Tulajdonképpen a pszichológiai intervenció nem csupán a mentális zavarral rendelkező személyek kezelését jelentheti, viszont jelentős mértékben le tudja csökkenteni az erőszakos cselekmények jövőbeni előfordulásának valószínűségét.²² Más szavakkal, a pszichológiai intervenció valójában bűnmegelőző funkciót is betölt, ezért kiemelt fontosságú lehet az egészségügyi intézmények és a rendészeti szervek együttműködése. A fordulópontot követően már a rendvédelmi szervekre hárul, hogy megtegyék azokat az intézkedéseket, amelyek a cselekmények feltárását és rendészeti kezelését jelentik, majd az elkövető elfogását követően szintén szerepet kaphat a pszichológia, például terápiák vonatkozásában.

A radikalizálódás értelmezése a mentális zavarok kontextusában

Hazánkban aktuálisan a mentális zavarok diagnosztizálására két rendszert alkalmazunk. Egyrészt a World Health Organization (WHO) 1948-tól szerte a világon is alkalmazott egységes kódrendszerét (a betegségek nemzetközi osztályozási rendszere, BNO), másrészt az American Psychiatric Association (APA) által alkalmazott rendszert, a DSM-5 klasszifikációs rendszerét, amely kizárólag a mentális zavarok

²¹ AL-ASSAN et al. 2020: 162.

²² BHUI 2022: 3.

diagnosztizálására hivatott.²³ A mentális zavarok számos formája ismert, mindegyikére igaz, hogy érinti az egyén kognitív funkcióit, érzelmi szabályozását és viselkedését. A WHO adatai alapján 2019-ben a világon minden nyolc emberből egy – azaz 970 millió ember – valamilyen mentális zavarral él, a leggyakoribbak a szorongásos és a depressziós zavarok, és szinte mindegyikére hatékony megelőzési és kezelési lehetőségekkel rendelkezünk, bár nem mindenki fér hozzá a hatékony ellátáshoz.

A radikalizálódás és a terrorizmus vonatkozásában számos esetben hozzájuk összefüggésbe az elkövetők mentális állapotát mentális zavarokkal, azonban a szignifikáns kapcsolatra vonatkozóan eltérő álláspontok alakultak ki. Nehezítő körülmény, hogy anamnézist az esetek többségében nem, csupán heteroanamnézist, családi pszichiátriai anamnézist lehet felvenni, amely szintén sok esetben hiányos, és csak retrospektíve értelmezhető. Az utóbbi néhány évben finomodtak ugyan a vizsgálati metodikák, aminek köszönhetően a mentális zavarok előfordulásait, a terrorcselekményben való részvétel előtti pszichés problémák előfordulását objektívebben feltárhatjuk, de a kutatók továbbra is az egységes vizsgálati metodika szükségességét vonják le végkövetkeztetésként. Sarma és munkatársai²⁴ 73 tanulmány 13 648 eset eredményeit dolgozták fel, és azt találták, hogy az elkövetők körében a diagnosztizált mentális zavar előfordulási aránya 17,4%, illetve az összes pszichológiai rendelleneséget illetően az előfordulás 25,5%-os. Hasonló értéket találtak a terrorcselekményt megelőző időszakra vonatkozóan is, azaz a cselekmény előtt az elkövetők 27,8%-ra volt jellemző pszichés probléma. Úgy tűnik, hogy a terroristák körében nem gyakoribb a pszichés nehézségek és mentális zavarok előfordulása, amit Charlson is alátámasztott munkatársaival.²⁵ Azonban a mentális problémák szerepe mint kockázati faktor egyáltalán nem elhanyagolandó. Azért fontos véleményem szerint ezzel a kérdéskörrel foglalkozni, mert segíti az elkövetői kör számára alkalmazandó esetleges pszichológiai intervenciók meghatározását, amelyek csökkenthetik a radikalizálódás súlyosbodását, valamint a jövőbeni elkövetés valószínűségét.²⁶ Az áttekintő cikkek, a szisztematikus cikkek és a metaanalízisek aktuálisan azt támasztják alá, hogy szignifikáns összefüggés tehát nem mutatható ki a radikalizálódás, a terrorizmus és a mentális zavarok között, viszont egyes kutatások a pszichiátriai zavarok magas arányát mutatták ki a radikalizálódottak és a magányos merénylők körében.²⁷ Amiben a kutatók egyetértenek, hogy standardizált pszichiátriai, klinikai pszichológiai felmérési módszerek kidolgozására és vizsgálatára van szükség, illetve a rizikófaktorokat is fel kell tárni.

²³ NUSSBAUM 2013: 1–25.

²⁴ SARMA–CARTHY–COX 2022.

²⁵ CHARLSON et al. 2019.

²⁶ GILL et al. 2021: 51.

²⁷ TRIMBUR et al. 2021: 214

Rizikófaktorok

Az egyénre belső és külső tényezők egyaránt hatnak. Egyrészt a belső faktorok azok az intrapszichés tényezők, amelyek az egyén sérülékenységét (betegségekre való hajlamát), illetve védekezőképességét ölelik fel. Másrészt a külső faktorok a környezetből érkező rizikó- és protektív faktorok. A radikalizálódás kockázatait vizsgálva alapvetően általános, illetve specifikus rizikófaktorokat kell figyelembe vennünk, amelyek növelhetik a radikalizálódás esélyét. Az EU által működtetett Radicalisation Awareness Network (RAN) által kidolgozott felosztás szerint két fő csoportba sorolhatók a faktorok, amelyek erősíthetik és gyengíthetik egymást.²⁸ A *push* (toló) faktorok azok a társadalmi élethelyzetek és egyéni tényezők, amelyek az egyént a radikalizálódás irányába tolják. A *pull* (húzó) faktorok pedig azok a személyes indítékok, motivációk, egyéni mintázatok, amelyek az egyént húzzák a radikalizálódás felé. A push és pull faktorok közötti egyensúlyváltozást az egyéni, a társadalmi, a politikai és egyéb tényezők (például szocioökonomiai státusz, mentális zavar stb.) befolyásolják.

Push faktorok

A push faktorok egyrészt azok a társadalmi faktorok, amelyek az egyén számára a „kirekesztéshez” hasonló érzelmeket indukálnak. Ilyen például a munkanélküliség, a marginalizálódás, a negatív diszkrimináció, de idetartoznak a társadalmi konfliktusok, akár a természeti katasztrófák és a háború is. Sok esetben ezek a helyzetek az egyénben a társadalmi igazságtalanság érzetét és a félelem érzését hívják elő. A push faktorok másrészt azok az egyéni faktorok, amelyek kifejezetten individuális szinten hatnak. Amikor az egyén izolálódik a közösségen belül, kortársbántalmazást él meg, nem kap elég elismerést a közösségen belül, nem tudja céljait megvalósítani, ezek a jelek szintén a radikalizálódás felé tolnak a gondolkodását. Általában a radikalizálódás irányába toló faktorok erősítik a „valamit elhagyni” élményt, amelyet az erős szocializációs közeghez tartozás jelentősen fel tud erősíteni. Nagy-Britanniában, Dewsburyben található a Tarbiyah Akadémia, amely a fiatalok radikalizálódásának egyik gócpontjaként ismert.²⁹ Tulajdonképpen egy iskola, amely a muszlim életmód népszerűsítésére összpontosít, és a „nyugati életmódtól” való elhatárolódást hirdeti. Itt tanult például Mohammad Sidique Khan, aki a londoni 7/7-es merénylet (2005. július 7.) egyik elkövetője volt, és Talha Asmal is.

²⁸ AL-ATTAR 2019: 6.

²⁹ OVERTON 2017: 1.

5. ábra: Talha Asmal, Nagy-Britannia legfiatalabb öngyilkos merénylője a radikalizálódást megelőzően

Forrás: LEDWITH–ROBINSON–GILLMAN 2015

A 17 éves gimnazista Asmal édesanyjával és édesapjával élt, akiben egyre inkább erősödött a társadalmi igazságtalanság élménye. Feltételezhetően online toborozták, majd csatlakozott az Iszlám Államhoz. Irakban követett el öngyilkos merényletet, egy robbanószerkezettel felszerelt autót robbantott fel.

6. ábra: Nagy-Britannia legfiatalabb öngyilkos merénylője az öngyilkos merénylet előtt a robbanószerkezettel felszerelt autójában

Forrás: MALIK–SIDDIQUE 2015

Családtagjai a radikalizálódás semmilyen jelét nem tapasztalták, és véleményük szerint érzékeny korát és naivitását használták ki.

Pull faktorok

A pull faktorok valamilyen motivációval, jutalommal járnak az egyén számára, ezért a radikalizálódásnak egyfajta pozitív értéke van. Jutalomértékű lehet a szélsőséges ideológia és narratíva beépülése a hiedelemrendszerbe, a valahova tartozás és az identitás megtalálása, a társakhoz való kötődés, de a médiában való szereplés is. Az egyén úgy éli meg, hogy „valamit megtalált”, ami nagy fokú azonosulást eredményezhet. A belga Muriel Degauque egy kisvárosban nőtt fel katolikus családban. A középiskola utolsó éveiben deviálódott, szerhasználatlal küzdött, és gyakran kimaradt otthonról. Egy helyi motoros klubhoz csatlakozott, amelynek bátyja is tagja volt. Bátyja motorbalesetben meghalt, ezt követően a nő elköltözött otthonról, és feleségül ment egy török állampolgárhoz, akitől később elvált.

7. ábra: Muriel Degauque, az első európai női öngyilkos merénylő

Forrás: Belgians learn suicide bomber was local woman 2005

Egy algériai férfival való együttélése alatt tért át az iszlám hitre, aminek családja kezdetben azért örült, mert felhagyott a szerhasználatlal. Egy marokkói férfival – akit a belga hatóságok toborzóként azonosítottak – kötött házassága alatt azonban radikalizálódott.

8. ábra: Muriel Degauque az öngyilkos merényletet megelőzően

Forrás: *Journey of Belgian female 'bomber' 2005*

38 évesen, 2005. november 9-én Irakban öngyilkos merényletet hajtott végre egy amerikai konvoj ellen, amelyben egyedül Degauque vesztette életét. Története a közvéleményre sokként hatott, hiszen átlagos körülmények között felnevelkedő katolikus lány elsőként követett el öngyilkos merényletet.

Összegzés

A radikális ideológiát követő terroristák csoportja heterogén, amelyet a Z generációra jellemző fogyasztási szokások alakítanak. Olybá tűnik, hogy a radikalizálódás folyamata felgyorsult, az újoncok kevésbé mélyülnek el az ideológia elsajátításában, sokkal inkább meghatározó a valahová tartozás, a figyelemfelkeltés, az ingerkeresés mint motiváció. Ezt erősíti meg, hogy a visszatérők sok esetben nem is tudtak magyarázatot adni például a dzsihádistákhoz csatlakozásra. Rendészeti szempontból nagy kihívással küzdenek a hatóságok az utóbbi évtizedben megjelenő vallási szélsőségen alapuló ideológiák és cselekmények terjedése miatt. Ugyan a dzsihádistá terrortámadások előfordulása csekélyebb mértékű az EU-t érintő összes terrortámadáshoz képest, azonban jellegükben és pusztításukban számos esetben sokkolóak. A radikalizálódást számos nézőpontból elemezhetjük, aktuálisan a pszichológiai aspektust helyeztem a fókuszba, ezért bemutattam a személyiségfejlődésre leginkább ható szocializációs közegek (például család, közösség, iskola stb.) szerepét. A radikalizálódás folyamatát Moghaddam felosztása szerint,³⁰ valamint a pszichológiai és rendészeti beavatkozási pontok szerinti felosztásban tekintetem át, hangsúlyozva a *triggerpont* szerepét. A legfrissebb szakirodalmak azt valószínűsítik, hogy a radikalizálódott és terrorcselekményt elkövetett populációban a mentális zavarok előfordulása nem gyakoribb az átlagpopulációhoz képest, azonban jelentős szerepe

³⁰ MOGHADDAM 2005.

lehet a radikalizálódásban, ezért a RAN által kidolgozott rizikófaktorok (push és pull faktorok) felosztását vázoltam fel. A „valamit elhagyni” és a „valamit megtalálni” motiváció mentén értelmezett indítékokat példákkal illusztráltam. Összességében alátámasztottam, hogy az egyén gondolatait, motivációit, érzelmeit és ezeken keresztül a viselkedését alakítják a társadalmi hatások, azok a közösségek, amelyekben felnőtt és él, valamint szorosabb emberi kapcsolatait.

IRODALOMJEGYZÉK

- AL-ASSAN, Diaw M. – HAJEK, Peter (2020): A börtönbe került dzsihadisták életpályája és radikalizációs folyamata Ausztriában. *Arc és Álarc*, 4(1), 153–183.
- AL-ATTAR, Zainab (2019): *Extremism, Radicalisation & Mental Health: Handbook for Practitioners*. [H. n.]: Radicalisation Awareness Network (RAN).
- ALLAN, Harriet et al. (2015): *Drivers of Violent Extremism: Hypotheses and Literature*. London: RUSI. Online: www.rusi.org/explore-our-research/publications/external-publications/drivers-violent-extremism-hypotheses-and-literature-review
- BASEDAU, Matthias – PFEIFFER, Birte – VULLERS, Johannes (2014): Bad religion? Religion, Collective Action, and the Onset of Armed Conflict in Developing Countries. *Journal of Conflict Resolution*, 60(2), 226–255. Online: <https://doi.org/10.1177/0022002714541853>
- Journey of Belgian female ‚bomber’ (2005). *BBC News*, 2005. december 2. Online: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4491334.stm>
- Surabaya attacks: Family of five bomb Indonesia police headquarters (2018). *BBC News*, 2018. május 14. Online: www.bbc.com/news/world-asia-44105279
- Belgians learn suicide bomber was local woman (2005). *NBC News*, 2005. december 1. Online: www.nbcnews.com/id/wbna10285104
- BESNYŐ János et al. (2016): *Az Iszlám Állam – terrorizmus 2.0*. Budapest: Kossuth.
- BHUI, Kamaldeep (2022): Radicalisation and Mental Health. *Nordic Journal of Psychiatry*, 76(8), 634. Online: <https://doi.org/10.1080/08039488.2018.1525640>
- CAINKAR, Louise A. (2009): *Homeland Insecurity: The Arab American and Muslim American Experience After 9/11*. New York: Russell Sage Foundation.
- CHARLSON, Fiona et al. (2019): New WHO Prevalence Estimates of Mental Disorders in Conflict Settings: A Systematic Review and Meta-analysis. *The Lancet*, 394(10194), 240–248. Online: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(19\)30934-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(19)30934-1)
- CHRISAFIS, Angélique (2015): ‚It looked like a battlefield’: the full story of what happened in the Bataclan. *The Guardian*, 2015. november 20. Online: www.theguardian.com/world/2015/nov/20/bataclan-witnesses-recount-horror-paris-attacks
- LEDWITH, Mario – ROBINSON, Martin – GILLMAN, Ollie (2015): The baby-faced suicide bomber: Pictured celebrating the end of his GCSEs, the Yorkshire schoolboy who went to Iraq to blow himself up in the name of ISIS. *Daily Mail Online*, 2015. június 14. Online: www.dailymail.co.uk/news/article-3123580/Yorkshire-teenager-Britain-s-youngest-suicide-bomber-ISIS-Iraq.html
- Radical Online Education* (2017). Online: www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-2030/ROE_module_2.pdf
- EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) [é. n.]. *Europol*. Online: <https://doi.org/10.2813/302117>
- FARKAS Johanna (2016): A magányos merénylők radikalizálódása. *Acta Humana*, 4(5), 17–31.
- FARKAS Johanna (2022): A vallási szélsőségek és radikalizáció pszichológiai mechanizmusai. In M. SZABÓ Miklós (szerk.): *A hadtudomány aktuális kérdései napjainkban I*. Budapest: Ludovika, 105–120.

- FARKAS Johanna – SALLAI János (2021): 21st Century Challenges and Solutions in the Light of History. *Security Horizons*, 2(4), 273–279.
- FISKE, Susan T. (2018): *Social Beings: Core Motives in Socialpsychology*. New Jersey: Wiley.
- GILL, Paul et al. (2021): Systematic Review of Mental Health Problems and Violent Extremism. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 32(1), 51–78. Online: <https://doi.org/10.1080/14789949.2020.1820067>
- HENLEY, Jon (2016): Father Jacques Hamel: ‚A good priest ... who did his job to the very end’. *The Guardian*, 2016. július 26. Online: www.theguardian.com/world/2016/jul/26/father-jacques-hamel-normandy-france-a-good-priest-who-did-his-job-to-the-very-end
- Infographic–Terrorism in the EU: facts and figures [é. n.]. *Consilium*. Online: www.consilium.europa.eu/en/infographics/terrorism-eu-facts-figures/
- KIS-BENEDEK József (2018): A konfliktusok vallási gyökerei a Közel-Keleten. *Hadtudomány*, 28(3–4), 89–100. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2018.28.3-4.89>
- LIPPAI Zsolt – THIEME-ESŐ Milán (2020): A szállodák elleni terrortámadások elkövetésének módszerei. *Szakmai Szemle*, 18(2), 75–76.
- LIPPAI Zsolt – CSABA Zágon (2021): The Borderline between Private and Public Security. *AARMS*, 20(3), 10–11. Online: <https://doi.org/10.32565/aarms.2021.3.1>
- MALIK, Shiv – SIDDIQUE, Haroon (2015): ‚Britain’s youngest suicide bomber’ mourned by West Yorkshire family. *The Guardian*, 2015. június 15. Online: www.theguardian.com/world/2015/jun/14/west-yorkshire-teenager-talha-asmal-britain-youngest-suicide-bomber
- MÁTYÁS Szabolcs – SALLAI János (2021): Challenges and Solutions in the 21st Century Law Enforcement. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Iurisprudentia*, 66(4), 92–109. Online: [https://doi.org/10.24193/SUBBIur.66\(2021\).4.5](https://doi.org/10.24193/SUBBIur.66(2021).4.5)
- MÁTYÁS Szabolcs (2021): A verziók szerepe a Teréz körúti robbantás nyomozása során. *Erdélyi Jogélet*, 3(2), 93–101. Online: <https://doi.org/10.47745/ERJOG.2021.03.08>
- MOGHADDAM, Fathali M. (2005): The Staircase to Terrorism: A Psychological Exploration. *American Psychologist*, 60(2), 161–169. Online: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.60.2.161>
- MURO, Diego (2016): What does Radicalisation Look Like? Four Visualisations of Socialisation into Violent Extremism. *CIDOB*, 163(12), 1–5. Online: www.cidob.org/en/publications/publication_series/notes_internacionals/n1_163/what_does_radicalisation_look_like_four_visualisations_of_socialisation_into_violent_extremism
- NUSSBAUM, Abraham M. (2013): *A DSM-5 diagnosztikai vizsgálat zsebkönyve*. Budapest: Oriold és Társai.
- VERTON, Iain (2017): *Understanding the Rising Cult of the Suicide Bomber*. London: AOA.
- PUTZ, Catherine (2016): Kepez vs Roy: Arguing About Islam and Radicalization. *The Diplomat*, 2016. július 14. Online: <https://thediplomat.com/2016/07/kepez-vs-roy-arguing-about-islam-and-radicalization/>
- RÉMAI Dániel (2020): A társadalmi jelzőrendszerek szerepe a radikalizáció korai felismerésében. *Arc és Álarc*, 4(1), 185–218.
- SARMA, Kiran M. – CARTHY, Sarah L. – COX, Katie M. (2022): Mental Disorder, Psychological Problems and Terrorist Behaviour: A Systematic Review and Meta-analysis. *Campbell Systematic Reviews*, 18(3), 1–65. Online: <https://doi.org/10.1002/cl2.1268>
- STANICEK, Branislav – BETANT-RASMUSSEN, Mathilde (2021): *Jihadist Networks in Sub-Saharan Africa. Origins, Patterns and Responses*. [H. n.]: European Parliamentary Research Service. Online: [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698048/EPRS_BRI\(2021\)698048_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698048/EPRS_BRI(2021)698048_EN.pdf)
- TRIMBUR, Margot et al. (2021): Are Radicalization and Terrorism Associated with Psychiatric Disorders? A Systematic Review. *Journal of Psychiatric Research*, 141, 214–222. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2021.07.002>

ABSTRACT

The Psychological Background of Islamic Radicalisation

Push and Pull Risk Factors

Johanna FARKAS

Law enforcement agencies faced extreme challenges in the last decade, with the global spread of terrorist acts based on extremist islamic ideology. Terrorism is one of the main threats to the internal security of the EU. Psychology can help study the seemingly invisible elements of Islamic radicalisation. Understanding motivational factors are becoming increasingly important for effective prevention, detection and deradicalisation programmes. In this paper, I will take a psychological approach to radicalisation and highlight the role of identification and socialisation. Central to identification is the emotional attachment to the attachment figure and the primary socialisation group members. These flexibly shape an individual's thinking, feelings, behaviour and motives. Extremism is a process whereby a vulnerable young person develops extreme thinking, even against the values of the primary socialisation group, which can lead to violence. Drawing on case studies, I outline the psychological and law enforcement intervention points for radicalisation and highlight the role of mental health problems of radical offenders. Psychological interventions can help not only the treatment of persons with mental disorders, but also significantly reduce the future incidence of violent acts. In this way, psychological intervention can also have a crime-prevention function, and cooperation between health services and law enforcement agencies can be a priority.

Keywords: mental disorder, psychology, vulnerability, terrorism, religious extremism

Kovács Richárd r. főhadnagy, egy cigány rendőr, avagy egy rendőr, aki történetesen cigány

CSÉCSI Laura Edit,¹ NÉMETH Zsolt²

Kovács Richárd rendőr főhadnagy lett az év hétköznapi roma hőse!

Forrás: Roma Sajtóközpont – Roma Press Center

Ennek az interjúnak az adja a különlegességét, hogy Kovács Richárd rendőr főhadnagy cigány ember. Minden bizonnyal akkor is megérdemelné a figyelmet, ha ez nem így volna, de most mégis az érdekel bennünket, hogy cigányként boldogul-e egy ilyen

¹ R. százados, kiemelt főnyomozó, Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ, SIRENE Iroda, e-mail: csecsile@nebek.police.hu

² Ny. r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: kriminologus@gmail.com

különleges szervezetenél, mint a rendőrség, hogy hányattatott gyermekkor ellenére miként tud helytállni a rendőri hivatásban, és közben hogyan alakul a magánélete.

Magyar Rendészet: Hogyan jött a gondolat, hogy rendőr szeretnél lenni?

Kovács Richárd: Az ezredforduló környékén, 17–20 éves lehettem. Mindig vonzottak az ilyen dolgok, mint a rendőrök, az egyenruha, különösen, ahonnan én jövök. Ott aztán, a mi kultúránkban, a sajátos közegünkben tisztelet övezte a rendőrt. De igazából akkor erősödött meg a szándékom, amikor elkezdtem sportolni, mert ott is találkoztam rendőrökkel. Őket persze még akkor is csak kívülről láttam, és hogy a rendőrség belülről milyen, hogy átláthassam a szervezeti életet, ahhoz csak mostanában értem meg.

Könnyen megvalósult a vágyad, hogy rendőr legyél?

Nagyon is nehéz volt, nem tudom hány fellebbezést írtam az elutasításokra, évekig tartott. Már ott elakadtam, hogy kapjak fogadónyilatkozatot egy rendőri szervtől, mert ugye anélkül nem is lehetett jelentkezni a rendőriskolába. Aztán amikor végre bekeverültem, jöttek az igazi problémák, a negatív képzetek, valahogy nem jól indult az egész.

A külsőségek vonzottak?

Az, hogy a rendőrnek valamiféle hatalma van, nem foglalkoztatott, és az sem, hogy megbecsült tagja a társadalomnak. Nagyon maradi gondolkodású családi közegből jövök, ahol nem nagyon vettek körül pozitív hatások. Egyszer iskolából hazafelé menet Nagybjomban, a lakóhelyemen megláttam egy edzőtermet, testépítő fiatalok gyúrtak. Egy idő után aztán vettem a bátorságot, bementem hozzájuk, pontosan emlékszem, 1998. május 26-án történt. Körülnéztem, dohos a fal, kicsit bűdös a szoba, van egy fura kinézetű bácsi az ajtóban, mondja, hogy 500 forint a bérlet, lehet venni. Belevágtam, elkezdtem járni, és beleszerettem: megéltem, hogy az erőfeszitésem, a saját teljesítményem nyomán lehet előrejutni, és ez nagy, addig ismeretlen élmény volt számomra. Igaz, voltak hiányaim, elegendő pénz híján nem tudtam megfelelően táplálkozni és a szükséges kiegészítőket, vitaminokat sem tudtam megvenni. Előtte már próbálkoztam a focival a helyi csapatban, de kiderült, hogy nekem ez nem megy, nem vagyok csapatjátékos, itt viszont egyedül küzdhettem a magam meccseiben, a saját hibáimból okulva.

Mit jelent az, hogy nem vagy csapatjátékos? Nem hoztak helyzetbe a többiek, vagy te nem adtál labdát másoknak?

Úgy éreztem, hogy aláértékelnek, és nem tudtam kibontakozni. Felismertem ugyan, hogy másokkal együttműködve lehetünk eredményesek, de hiába, nekem nem adtak

ehhez lehetőséget a sporttársaim. Bizonyos szintig eljutottam, aztán döntöttem, inkább a testépítést választom, ahol csak rajtam múlik a siker, az eredmény.

És mire jutottál a sportban és a sporttal a hátad mögött az életben?

Kétszer is eljutottam Amerikába, miután megnyertem háromszor Magyarországon a Mr. Zsaru versenyt.³ 2012-ben lettem az RTF levelezős hallgatója,⁴ de ez sem volt egyszerű, hisz nem voltam annyira jó tanuló azelőtt, hogy felvegyenek, ezért újra kellett érettségiznem, majd a rákövetkező évben újraérettségiztem emelt szinten is. Munka mellett tanulhattam levelező tagozaton, ekkor kicsit abbamaradt a sportéletem, aztán jött a házasság, születtek a gyermekeink. De addig elég komoly sporteredményeket értem el, azáltal gondoltam, hogy itthon már minden cél megvalósult a három évben zsinórban elnyert Mr. Zsaru címek és Örökös Mr. címek birtokában, illetve számtalan magyarországi és nemzetközi „civil” testépítő, fitness- és fekvenyomó versenyen vettem részt, ezért magasabb szintet tűztem ki, amikor is beneveztem a Word Police and Fire Gamesre.⁵ 2011-ben ez éppen New Yorkban volt: teljesen saját költségre utaztam ki, senki, a megyei rendőrségem sem támogatót. Nem hitték, hogy bármilyen eredményt el tudok érni, erre hazahoztam egy ezüstérmet, majd utána Washingtonból két aranyat. Egy embert kiemelnék azonban, Pál Józsefet, aki a Zsaru Gymet vezette, alapította anno. Ő engem felkarolt 2001-ben, és segített minden versenyemre készülni, illetve támogatót, táplálékkiegészítőket adott, s anyagilag is kivette részét egyes versenyeim során, valamint kedvezményesen használhattam az edzőtermet. Neki nagyon hálás lehetek! Ezek az eredmények aztán eléggé nagy érdeklődést keltek, ahogy mondják, még a csapból is én folytam. Az RTL *Fókusz* című műsora, az M1 *Híradója*, a Duna Tv, a TV2-s *Tények*, a *Balaton nyár* élő adása és számtalan megyei helyi médium, sajtó foglalkozott anno velem. Akkor persze élveztem a helyzetet, hisz az ilyen figyelem bárkinek nagy öröm lehet, nemhogy nekem.

Ezek milyen változásokat hoztak az életedben?

Ma már nem szeretem ezt a reflektorfényt, ez csak egy lábjegyzet a történetemben, hisz ugyan jó dolog az, hogy cigánként és rendőrként ilyen ismertségre jutok, de éreztem, hogy lejjebb kell adnom, hisz ez nem én vagyok, és persze visszatetsző is lehet a környezetemben. Elkezdtem tanulni a Közzolgálati Egyetemen, ugyanis felébredt az érdeklődésem a könyvek, a tudás iránt. Rábredtem, hogy milyen keveset tudok a világról, és egyre többet, mindent akartam tudni.

Hogyan történt a házasságotok?

³ Fényképeket mutat, hogy hova lehet eljutni abból a vályogházból, ahol a nagymamával élt: New York, az Empire State Building, Washington, a Fehér Ház.

⁴ 2012-ig Rendőrtisztai Főiskola, ezután a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara.

⁵ Rendőrök, tűzoltók világtájkája.

A gyermekeim édesanyjával egy kaposvári szórakozóhelyen találkoztunk, engem akkoriban már mindenki ismert a sporteredményeim révén az egész megyében, ez a lányoknak imponált. Jövendőbelim klasszikus „magyar” családban élt Kaposváron: közös ebédek és hasonlók, és befogadtak. Választottam a kaposvári egyetemen adminisztratív munkakörben dolgozott, a családjában magasan képzett, diplomás emberek vannak (például a gyermekeim nagybátyja jelenleg a MATE-kampusz főigazgatója). Kislányunk, Jázmin akkor volt pocakban, amikor Amerikába kiutaztam a versenyre, majd a hazaérkezést követően, amire a kislányunk megszületett, összeházasodtunk. Úgy érzem, a volt apósom és anyósom szeretett, tisztelt nagyon is engem, amiben szerintem nagy szerepe volt annak, hogy rendőr voltam, tanultam folyamatosan. Az első találkozásunkkor kérdezték, hogy mivel foglalkozom; a cigány származásom nyilvánvaló volt, de a rendőri létem számukra egyfajta biztonságot sugárzott, ma ezt így gondolom. Fontosnak tartom elmondani, hogy soha nem volt kérdés vagy téma náluk a bőrszín, a származás. Nekik egy dolog volt fontos: a lányukat szeressem, más nem. Ma már elváltunk, ők két utcányira laknak tőlem itt Kaposváron. Rengeteget vagyunk együtt, én viszem a gyerekeket edzésre: Benedek birkózik, Jázmin röplabdázik. Megyek értük a suliba péntekenként, az ünnepek, szünetek felét velem töltik, és minden este beszélünk is telefonon, elmesélik, mi volt velük a suliban. Nincs okostelefonjuk és számítógépes játéku, ellenben könyvtárba járok velük, olykor fára mászunk, imádjuk a természetet, a Balatont. Kitűnő tanulók mindketten. Több alkalommal hallgatták az online előadásaim alkalmával a romológiaival, cigánysággal kapcsolatos fogalmakat, és számukra nem újdonság vagy furcsa hangzatú, ha bárhol e dologgal kapcsolatosan belekerülnek egy beszélgetésbe, szöveghelyzetbe, szöveghelyzetbe.

Mesélj a gyermekkorodról, sorsod alakulásáról!

A Kaposvártól harminc kilométerre lévő Nagybajomból indultam, és mondhatom, a sport, illetve saját erőfeszítéseim révén világot láttam, és ez bizony megváltoztatta a gondolkodásomat sok tekintetben. A község, illetve ma már város szélén éltem gyermekként, noha nem nevezhetjük szegregátumnak. A családom a búcsús cigányok életét élte, céllövöldéjük volt. Kevert fajta, mutatványosok, akik már nem is beszélnek a cigány nyelvet, de a cigányok vándorlóéletét folytatták nemzedékeken át. Tipikus romungró⁶ cigányok, se nem magyarok, se nem cigányok, nem is tudják hova tenni magukat. Ez a legrosszabb helyzet, egyfajta közties állapot. Olyan nagyon nem voltak szegények, de az én nagyapám nagyon erősen ivott, a nagymamámnak nagyon sanyarú sorsa volt mellette. Amikor én megszülettem – a mai napig nem tisztázott számomra, hogy miért –, hozzájuk kerültem, így aztán a nagymamám és a nagynéném nevelt 6-7 éves koromig. Ekkor egyszer csak megjelentek a szüleim,

⁶ Romungró: magyar-cigány, a már beilleszkedett, magyarul beszélő romák csoportja, lovári eredetűek. A romungró cigányok nagy része nem irodalmi magyar kiejtéssel beszél a magyar nyelvet, hanem sajátos cigány akcentussal. Az ősi nyelvből elsősorban szavakat őrzött meg a romungró, amelyeket a magyar nyelv ragozásának megfelelően használnak, így például a csávó (férfi), a puja (gyerek), a lóvé (pénz).

hogy magukhoz vesznek, de én a mama vályogházában nagyon jól éreztem magam. A nagymamám egyszerű 6. max. 8 osztályos cigányasszony volt, de én imádtam, hisz ő volt nekem a minden, mindent tőle és a nagynénemtől kaptam. Nagyon sírtam, amikor a szüleim elvittek tőle, nem is akartam menni, de a mama nagyon bölcsen igyekezett nyugtatni, hogy mégiscsak a szüleimről van szó. A szüleimnél aztán nagyon nem éreztem jól magam. Ezt így felnőtt fejjel gondolom ma, visszaemlékezve. Apám is rossz életű volt akkoriban, börtönviselt volt, több alkalommal volt elítélt, aki azonban nem volt cigány, hanem ahogy mondják, magyar ember volt. Az alkohol vitte a bajba, és az az által kiváltott agresszió, amely leírhatatlan méreteket öltött. Félelmetes volt akkoriban ez, de természetesen ma, ennyi év távlatából nem hibáztatok senkit. Nincs hozzá jogom, nem tudom, ők akkor, abban a helyzetben miért tették, amit tettek. Tehát hétéves koromig a nagymamámmal éltem egy vályogházban, nagymamám hol elvitt oviba, hol nem, mert ugyebár tavasztól őszig vándoroltunk a búcsúkra. Akkoriban még nem volt kötelező az óvoda, csak az iskola előtti egy év. Legtöbbször a céllövöldében aludtunk, így végül is nem voltak helyhez köthető gyökereim. Gondolom, pont ezért én a gyermekeimmel minden vasárnap leülök a közös étkezéshez. A céllövölde egyébként jövedelmező volt, pontosabban lett volna, ha a papa nem vitte volna el folyton a mamától a bevételt, még ott a búcsúban. Bement a kocsmába, és fizetett mindenkinek, majd este többször volt, hogy megverte a mamát. Ezek megszokott napi életvitelszerű dolgok voltak nálunk. Sajnos anyámnak és nagymamámnak is ilyen férfi jutott. Nekünk nem okozott problémát, hogy nem volt a házban fürdőszoba, és kint volt az udvaron a csap, illetve kinti, fából épített WC volt.

Gyakran eszembe jut ma, főként az elmúlt időszak történései – a sajtó-, média-érdeklődés mentén –, hogy gyerekként mennyit mentem, sokszor órákat az esőben egy nejlonszatyorral a kezemben, csigát gyűjtve az erdőben. A csiga esőben mutatja igazán meg magát, és akkor kellett mennem. Ha sokat gyűjtöttem, lett pénzem. A fákról a hársvirágot fejszével a kezemben, késsel, sarlóval menet közben gyűjtöttem zsákokba, a melegben, tűző napsütésben sokszor. Aztán otthon leszedve a virágot, a földön megszáritva a napon, leadtam. Lett pénzem. Sokat mentem köszönteni, locsolás stb., és lett pénzem. Több esetben elloptam a boltban gyerekként a csokit, Bohóc szelet volt a neve. Ezek merőben más életterek, mint ami ma körülvesz engem, más egzisztencia és más körülmények, követelmények vannak. Kellemes emlékek számomra ezek a dolgok.

Mi volt az általános iskolában?

Pont akkor kezdtem az általános iskolát Nagybjomban, amikor az a súlyos változtatás történt az életemben, anyámék magukhoz vettek. Az iskolát tudtam szeretni, elsősorban a szagokat: a mai napig szívesebben megyek be egy iskolai menzára, mint egy étterembe. Mert otthon az a kimondott házias élettér és a konyhai családvarázs érzése nem volt meg, sokszor éhes is voltam. Az ilyen helyeken a tányér

és az evőeszközök csörgése zene a füleimnek. Imádom a menzákat. A tanteremben először is a színeket szerettem, mert otthon nem volt sosem külön gyermekszoba számomra, a színek napi látványa élmény volt. Nem volt otthon rajzolás, firkálás, az én gyermekkorom a konyhában zajlott. Két szoba volt a házban, az egyik konyhaként funkcionált, a másikban aludtunk. Otthon nem volt tanulás, a környezetemben a könyvek senkit nem érdekeltek. Ennek ellenére nem bukdácsoltam az iskolában, végig, mondhatni „ahhoz képest”, jó-közepes eredményem volt. Az osztálytársaimmal nem volt semmi probléma, talán már akkor is voltak olyan késztetésem, tulajdonságaim, hogy szót értettem a körülöttem lévővel, pont, ami a rendőri munkához is nélkülözhetetlen. És az iskolai renddel és szabályokkal is rendben voltam, nem éreztem azokat tehernek. Mindenféle iskolai sportban részt vettem biztatás nélkül, a testnevelésórákat külön szerettem, vittek is mindenféle versenyekre. A testnevelésórák varázslatos világa volt még számomra akkor olyan eszköz, amely elvitt egy másik térbe, elfeledtette velem a gondokat, bajokat, amelyeket sok esetben hazulról vittem, hallva, látva a problémákat, amelyek nem éppen egy gyerekre tartoztak volna. A felsős osztályfőnököm is fantasztikus ember volt, aki komoly mintát, emberi oldalt mutatott nekem, Hartmann Jenő tanár úr.

Az általános iskola után?

Nem volt különösebb elképzelésem, hogyan tovább, Kaposváron lettem bejárós középiskolás, harminc kilométer utazás naponta kétszer. Van két menő gimnázium Kaposváron, a Táncsics és a Munkácsy, oda bekerülni nem volt esélyem az addigi tanulmányi eredményeim után. Élelmiszeripari szakközépiskolába vettek fel, ott érettségiztem. Akkoriban indult egy világbanki környezetvédelmi szak, érdekes dolgokat tanultunk a környezetvédelemről meg az élelmiszer-biztonságról és a vízügyi problémákról, de csak sima érettséggel járt. A mai napig a környezet védelme fő szempont nekem, amire a gyermekeim is nevelem. Itt is jó volt a közeg számomra, az osztályfőnököm, dr. Troszt Tiborné nagyon klassz ember volt, történelem-magyar szakos tanárnő. Pedig mindig fegyelmezgetett minket. Nekem azt mondta, tudja, hogy nem tanulok, mégis tudom a dolgokat, ez neki tetszik. Próbált motiválni: nagyon szerettem, amikor az ókorról beszélt, Rómáról, Julius Caesarról, Neróról, a mai napig is imádom ezeket. A helyes írásra ösztökélt, azt mondta, amit leírsz, az vagy te. A bejárás is jó volt, lányok, mindenféle emberek, új ismeretségek, viszont sok mindennel szembesültem a középiskolában. A többi gyerek jó minőségű holmikkal volt ellátva, nekem nem mindenben jutott ilyesmi: a szünetben szendvicseket ettek, nekem nem csinálta meg az anyám otthon, ezt nem éppen tartotta fontosnak. Lehet, ő is ezt látta gyermekkorában, nem hibáztatom ezért. Persze voltak mások is ilyen helyzetben, de úgy láttam, őket ez nem zavarta, lepergett róluk. Engem bántott, biztos hiú voltam. De ekkoriban már benne voltam a testépítő edzésekben, komoly céljaim voltak.

Hogyan sikerült az érettségi?

Az eredmény itt is meglehetősen átlagos, azaz közepes lett, és gondolkodni kellett, hogy mi legyen ezután. Otthonról már mindenképpen el akartam jönni, már csak aludni jártam haza, az iskola után mindig az edzőteremben voltam. Anyámmal ma nincs kapcsolatom. Egyre inkább a testépítés foglalkoztatott, olvasni is csak az azzal kapcsolatos folyóiratokat vettem kézbe. De addigra már a rendőrség is nagyon érdekelt. 2000-ben éppen Kaposváron rendezték a Mr. Zsarut, és ekkor tudtam meg, hogy ilyen van, ekkor határoztam el, hogy irány a rendőrség.

Hol jelentkeztél rendőrnek?

Kellett egy fogadónyilatkozat a rendőrségtől, egy konkrét kapitányságtól, ahol az iskola elvégzése után szolgálati beosztást adnak. Igen ám, de az apám börtönviselt ember volt ugyebár, és hiába mondtam, hogy én a nagymamámnál nevelkedtem, és egyébként sem lehetek felelős az apám dolgaiért. Persze érthető, hogy minden ilyen testület félti a jó hírét. Az nem merült fel, hála istennek, hogy akkor én is hasonló magatartású ember lennék. A megyei egyik személyzetis rendőr hívott be, azonnal láttam, hogy nagyon nem szimpatikus neki a helyzetem, de hát én rendőr szeretnék lenni, mondtam, akkor sem lehet, válaszolták. Akkor elmentem az önkormányzathoz, kértem igazolást, hogy nem a szüleimnél nevelkedtem, így is elutasítottak. Kértem harmadszor is meghallgatást, de kitarítottak, akkor sem fogják engedni a felvételemet. Ez amúgy hosszabb huzavona volt akkor. Akkor megyék tovább, gondoltam: levelet írtam az ORFK-nak.

Nagyon kitartó voltál. Honnan volt erre erőd, elszántságod?

Azt hiszem, a középiskolai magyartanárnőmnek köszönhetem: ő mindig az igazság fontosságát képviselte, így az igazságérzetem szépen kifejlődött, ez adott erőt. Akartam valaki lenni, és kiválni onnét, ahonnet nagyon nehéz kimászni. Fel akartam menni a hegyen, úgy, hogy nem biztosított senki számomra serpákat és oxigénpalackokat. Igen, sokszor és makacsul adtam be a jelentkezésemet. Végül az ORFK-ra írt levélben személyes meghallgatást kértem. A Teve utcai rendőrpalota aulájában várakoztam, lejött hozzám egy idősebb, ősz hajú, öltönyös úr, nagyon biztató hangon beszélt, hogy látja, hogy tudok viselkedni, hogy erre a kihallgatásra is öltönyben utaztam fel Budapestre, és megadta a fogadónyilatkozatot. Micsoda érzés volt, hogy emberként beszélt velem! Igaz, volt egy kikötés, miszerint a gyakorlatra majd máshova kell mennem az előzmények után, nem pedig Somogyba (amikor 2022 áprilisában a tiszti kinevezést ott, a Teve utcában megkaptam, könnyes szemmel gondoltam erre a jelenetre, és arra a személyzetis főnökre). Na, ezzel a pecséttel hitelesített fogadónyilatkozattal azonnal mentem a Somogy megyei személyzetishez, aki ugye oly sokszor elutasított, ő pedig – nem tehetett mást – kiadta

a papírokat a felvételihez szükséges orvosi vizsgálatra, és aztán a felvételi eljárás következett az adyligeti iskolában. Mindent kiválóan teljesítettem, már éreztem, hogy jobban leszek az ottani testnevelő tanárral,⁷ így is lett, azóta is jó barátságban vagyunk, de az elméleti próbákat is simán vettem.

Milyen volt az élet az Adyligeti Rendészeti Szakközépiskolában?

Két év Adyligeten 2004-től: szinte bezártam magam, folyton csak a tanulás, aztán pedig az alagsorban az edzések. Hétvégén mindig hazautaztam: az ismerőseim nem nagyon foglalkoztak azzal, hogy rendőr vagyok, illetve leszek, valami miatt nem volt kedvük erről beszélgetni, mintha kellemetlen lett volna a téma számukra. Ez a rendőrlét igazából apámnak okozhatott feszültséget. Jóval később egy ismerős mesélte el, hogy együtt voltak apámmal egy orvosi rendelő várójában: „Hallod, kockás, hogy milyen büszke vagyok a fiadra, rendőr lett, meg híres sportoló, bent volt az újságban is, hogy versenyeket nyert, nagyon jó srác a fiad!” Hát apám egyáltalán nem örült ennek, elkezdett másról beszélni, gondolom, a saját életének a kudarcaihoz mérte, de az is lehet, hogy én tévedek, nem akarok fölötte pálcát törni.

Az iskola alatti gyakorlószolgálatot Fejér megyében, Székesfehérváron töltöttem, hisz Somogy megyébe fogadónyilatkozat hiánya okán nem mehettem sajnos. Itt szinte azonnal szembesültem a világgal. Alig érkeztem meg, máris ki kellett menni egy járőrrel intézkedni, nem volt idő egyenruhába öltözni, tehát civil ruhában vettem részt az intézkedésben, amikor is egy cigány csapatot állítottunk elő. Az előállításba kerültek, rám bízta az őrzésüket. Ott ültem a folyosón, jött arra egy rendőr kolléga, és szitkozódott, hogy ez a cigány meg mit ül itt a folyosón, mármint én. Majd, amikor felvilágosították, hogy rendőrtanuló, vagyis kolléga vagyok, nem győzött szabadkozni.

Milyennek érezted a rendőri létezést? Erre gondoltál, amikor annyit készültél rá?

2005-ben vagyunk – kemény szigor volt jellemző a rendőrség magatartására, semmiképpen nem polgárbarátság. Úgy tűnt számomra, hogy az akkori rendőrök inkább erőből vagy a hivatali tekintéllyel akarták megoldani a helyzeteket, mintsem emberként kezelni a klienseket. Nem ment el a kedvem ettől a hangulattól, de erősen foglalkoztatott, hogy mi is vagyok én valójában: rendőr vagy cigány. Azzal biztattam magam, hogy előttem még a jövő, hogy tanulni akarok még sokat. Különösen az foglalkoztatott, hogy én majd miként kezeljem az ügyeket: legyen én is szigorú, vagy

---

⁷ Kóbor Ákos.

lehet máshogyan is? Igaz, még gyerek voltam akkoriban úgyszólván, alig múltam húsz éves.

Nem emlékezem, hogy lett volna az iskolában tanítás erre nézve, vagy ha igen, nem hagyott bennem nyomot: persze volt intézkedéstaktikai gyakorlat megkommunikációs tréning, de nagyon hivatalos, merev stílusban. A jelentések bikkfanyelvét nem is tudom, hogyan tudja elfogadni egy bíró vagy ügyész, hát az emberek nem ilyen hivatalosan beszélnek egymással, ez természetellenes. A fizetéssel elégedett voltam: volt pénz sok mindenre, amire korábban egyáltalán nem jutott, nekem különösen fontos volt a testépítés, ahhoz pedig jó étkezés kell, meg táplálékkiegészítők, és hát fiatal lévén keresi az ember a társaságot, fiúk, lányok.

Az első szolgálati hely is a sportnak köszönhető. Még az iskolai életem alatt beneveztem a 2006-os Mr. Zsaru testépítő versenyre, de nem vették jó néven, gondolták: mit akar itt egy rendőrtanuló? De előzetesen megnézték az eredményeimet, a felkészültségem, aztán mégis nevezhettem, és én lettem az első. Kaposváron rendezték ezt a versenyt, nagyon színvonalas volt, sok nézőt vonzott. A városi kapitány adta át a díjat, és úgy konferáltak fel, hogy a győztes még csak tanuló, de remélhetően jövőre már itt fog dolgozni nálunk. Ez bizony szívdobogtató volt.⁸

2006-ban végre megkaptad a kinevezést az első szolgálati helyedre, mégpedig éppen Kaposvárra.

Közlekedésrendészeti területen kaptam beosztást, bár én közrendvédelmi munkára készültem, de az apám zűrös élete meg egyébként a nagybajomi környezet miatt nem tartották volna szerencsésnek, hogy bármilyen intézkedésbe belefuthatnék. A közlekedésrendészet iránt nem nagyon rajongtam kezdetben, de így döntöttek, és végül megszerettem ezt a munkát, ma is közlekedési vizsgáló vagyok. Közben hitelre vettem egy kis családi házat Nagybajomban, néhány év múltán megnősültem (2011), a két gyermekünk aztán született: Jázmin és Benedek. A munkát szerettem, úgy gondolom, jól is csináltam, aztán szerettem volna továbbtanulni. Az előírt 3 évnyi gyakorlati munka után többször is jelentkeztem a Rendőrtiszti Főiskolára, sajnos a pontjaim kevésnek bizonyultak, de végül aztán csak bejutottam. Ehhez újból kellett érettségiznem rendészeti ismeretekből. Ez sem sikerült elsőre, mert emelt szintű kellett, így aztán még egyszer neki kellett futni, végül meglett.

Következik a Rendőrtiszti Főiskola.

Ez 2012-ben kezdődött számomra, és akkor lépett nagyot a rendészeti felsőoktatás is, létrejött a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, bár a képzés nekünk még a budai Széchenyi-hegyen, az egykori zárdaépületben folyt. Nekem ez is nagyon merevnek

⁸ 2008-ban ismét Kaposvár adott otthont a Mr. és Miss Testépítő és Fitness Zsaru versenynek, itt már mint közlekedési járőrőrmester indult. Az előző két évben ő volt a nyertes (Együd Árpád Művelődési Központ).

hatott, lehet, hogy túlzás tőlem, hogy mindent így érzek, de valahogy emberközelibb környezetet szerettem volna. Maga a főépület is nyomasztónak tűnt, és ebben bizonyosan szerepe volt annak, hogy a gyermek- és serdülőkoromat nagyon szegényes környezetben töltöttem.

A korábbi iskolaparancsnokok portréja az előtérben fokozta ezt az élményt, később aztán már a vizsgák előtt imádkoztam hozzájuk, hogy segítsenek, aztán mindig sikerült jól felelnem, tehát segítettek. Itt is szerencsém volt, rátaláltam a Közbiztonsági Tanszék egyik fiatal tanárára,⁹ ő lett nekem a minta, ő biztatott minden helyzetben, valósággal mentőv volt számomra. A vizsgáztatásától pedig nagyon félttem, olyan rendszert dolgozott ki, hogy rögtön válaszolni kellett, töprengeni, pláne valami segítség után nézni nem lehetett, tudni kellett kapásból. Korrekt, de kemény embernek láttam, ahogy viselkedett. (Ma már rendkívül jónak gondolom azt a vizsgamódszert, hisz egy intézkedésnél sincs sokszor ideje perceket gondolkodni a rendőrnek.) Egyszer aztán a tanszéki szobájának a falán megláttam a gyermekei – három kislány – fényképét, és ettől megvilágosodtam: hát ő is ember, családapa, csak nem esz meg minket. Így felbátorodva megkérdeztem tőle, hogy hány cigány emberről tud, aki elvégezte a Rendőrtisztviselői Főiskolát. Hát, mondja: „Azt hiszem, egy kezemen meg tudom számolni, amióta én itt vagyok.” Aztán később is sokat beszélgettünk, kérdezgetett a körülményeimről, majd egyszer váratlanul megkérdezte: „Nem akar TDK-zni?”

A Tudományos Diákkör nagy lehetőség.

Addig nem hallottam erről, vagyis a tudományos diákköri mozgalomról. Találjunk ki valami témát: addig már többször beszélgettünk a cigányságról meg a rendőrökkel való viszonyról. „Etnikai profilalkotás a rendőri intézkedések során”, ez lett a téma meg a cím is. Sajnos nem jó besorolást kapott a munkám, a kriminológiai szekcióba sorolták be, pedig én inkább rendészeti megközelítésből tárgyaltam, így „csak” különdíjas lett. Nagy sokaság előtt volt a dolgozat bemutatása, végül is siker lett, aztán szakdolgozatként is elfogadta a tanszék. De ennél többről van szó, megtanultam a tudományos munka lényegét: ugyebár van egy probléma, egy gondolat, ezt körüjáród, kifejtéd, és aztán mások ezt elbírálják, megvitatják veled. Igen, a védési ceremóniának nagy ereje van, hisz ott magas rangú, nagyon felkészült emberek elemzik, kiegészítik a gondolataidat. Ez sokat lendített rajtam a tanulmányaimban, de emberileg is: rádöbbenem, hogy nincs szégyenkeznivalóm a cigányságom miatt, ettől kezdve lett erős az identitásom.

⁹ Dr. Tihanyi Miklós r. őrnagy, akkor még mint adjunktus.

Személyesen volt valami atrocitásban részed?

Budapesten, például a villamoson, tömegben utazva akkoriban többször azzal szembesültem (nekem külön élmény a sok ember a városban), hogy amikor észrevettem a közelemben állók, elhúzták a táskájukat. Amikor mentem a diákköri konferenciára, a diszgyenruhában utaztam, nagyon kíváncsi voltam, hogy ugyanazt tanúsítják-e az útitársak: hát senki nem húzódott el, pedig ugyanaz az ember voltam. Tehát a cigányságomat a rendőri mivolt semlegesítette az utca embernél. Ez a kis kísérlet a rendőri szakmát tekintve pozitív kicsengésű, de emberileg szörnyű volt.

Vagyis ez pozitív diszkrimináció megnyilvánulása volt a testületet tekintve, de emberileg azért csak megalázó. Valahogy szerintem minden rendőr hordoz magán valamit külsőségekben nap mint nap, amit a közösség tesz rá, és amiből megfelelési kényszere származik testületen belül meg kifelé is. Az a mikrovilág, ahonnan származom, ahol szocializálódtam, nagyon más, mint a többségi társadalom, és így bizonygatnom kellett folyton, magam előtt is, hogy vagyok valaki. Biztos az adja az erőt, hogy célokat tűzök magam elé, lásd sportsiker meg a tanulás folyamatosan. S ehhez nem elég, hogy tükörbe nézel, és meg vagy elégedve magaddal, az a döntő, hogy a testépítő versenynél például egy szakmai zsűri arra jut, hogy te vagy a legszebb, legkidolgozottabb testű rendőr, vagy hogy a vizsgáztató meg a TDK-bizottság értékeli a tudásodat. Szóval a TDK-n meg az arra való készülés során jön rá az ember mindenre: belekóstoltam a tudomány világába, hogy utána kell nézni a dolgoknak, és ehhez a könyvek a legjobb eszközök. Gyermekkorom óta imádom a könyveket, és a gyermekeim is így vannak vele szerencsére. Már pici koruk óta könyvtárba is járok velük, még nem tudtak olvasni, de kitartóan lapozgatták a könyveket. Ez a vonzalom olyan erős bennem, hogy a minap egy lányismerősöm kérdezte, hová vinném el, mondom, ki fogsz nevetni, hát a könyvtárba, és tényleg nagyot nevetett.

Mi változott a rendőrtiszti diploma átvétele után?

Jó átlagos eredménnyel végeztem, de míg az évfolyamtársaim többségét ezután kinevezték tiszti beosztásba, engem nem. A kaposvári városi rendőrkapitányságon lettem kezdetben járőr, végeztem a munkát, amit rám bízta. Úgy érzem, sok idő kellett ahhoz, hogy befogadjanak egy „külsőt”, egy más bőrszínűt az egyenruhások. Ahhoz azonban, hogy a sztereotípiákat és a degradáló jelzéseket elnyomjuk, tennünk kell. Valamit le kell tenni az asztalra, és nekem is aszimilálódni kellett, ami néha igencsak nehezen ment. Nem okolom a rendszert, hisz emberek dolgoznak mindenütt. A rendőrtiszti diplomát megszereztem, de nem kaptam magasabb beosztást, mintha semmi sem történt volna, évekig egy helyben maradtam.

Kaposvári járőrként hogyan érezted magad?

Nagyon szerettem a szolgálatot, elégedett voltam a helyzetemmel, amíg el nem végeztem a Közzolgálati Egyetemet, és diplomás rendőr nem lettem, ezután vártam, hogy előrébb juthatok, hisz azért tanultam. Az életem egyik legszebb időszakát éltem kaposvári rendőrként, kaptam elismeréseket, a polgároktól is. Rengeteg kapcsolatot hozott, nagy kapcsolati tőkém lett. Kaposvár ugyan nem kicsi város, de szinte mindenkit ismertem, mert a közlekedési járőr a teljes területén mozgott a városnak: igazoltatásokat végeztünk, és igazság szerint kerestük a hibákat, hogy azokat ki-küszöbölhessük. A közvélemény amolyan elit egységnek tekinti a közlekedésieket, hisz egyfajta speciális tudás birtokában vannak. Összetett, komplex munka ez, persze a büntetés is benne van. Fontos, hogy büntetés kiszabása nélkül is tudj hatni az emberek normakövetésére. Persze a nagyvárosban sok hibát találsz: alig gurulsz ki, máris mobiltelefon-használatba vagy be nem kötött biztonsági övbe botlasz. De nyilván a munkánk lényege nem lehet csak a hiba keresése, gondolni kell az emberek bizalmára, amely nélkül a rendőrség nem tud létezni. A büntetés amúgy érdekes kérdés, sokféle módon fogadják az emberek, a cigányok például nem szerették, hogy én büntettem meg őket.

Hogyan kerültél a Dombóvári Rendőrkapitányságra?

Egy volt csoporttársamnál érdeklődtem, mit csinálhatnék, van-e náluk Dombóváron hely, mert váltani szeretnék, és Kaposvárhoz közel is kellene maradni, mert ott a lakásom. A kollégám megszervezte, fogadtak a kapitányság vezetői: baleseti fővizsgálói beosztást kínáltak, aztán a tiszti kinevezés is megérkezett hozzá, igaz, 3 évet itt is le kellett szolgálni előtte. Pontosabban a dombóvári kapitány azzal fogadott, hogy ha beválok ebben a beosztásban, és nekem is megfelel, akkor javasolni fogja a tiszti kinevezésemet. Gondolom, azért sikerült Dombóvárra átjönnöm, mert emberhiány volt, bár úgy tudom, mindenhol hiány van. Ugyanakkor – nagyon remélem – jó benyomást kelthettem: itt is öltönyben jelentem meg, gondosan öltözve és magabiztosan, de udvariasan. Végül is a szakmámhoz felsőfokú diplomám volt már akkor. Az a kérdés nem merült fel, hogy hat éven át Kaposváron miért nem jutottam előrébb.

Milyen volt ezen az új helyen?

Szerencsés helyzetbe kerültem: az osztályvezetőmet, Tumri Gábor r. alezredest egyáltalán nem érdekli a bőrszín vagy a származás, csak a munkám minősége meg a tudásom. És ez nagy dolog, hisz ellenkező esetben, ha előítéletesség állt volna fenn, akkor tiszti beosztást nem kaptam volna, főleg rendészeti szekcióban, még megbízás erejéig sem, mint ahogy azt az addigi előmenetelem mutatta. Megjegyzem, hogy az osztályvezetőm amolyan mintakarakter, akire én motiváló példaként tudok

tekinteni. A kinevezésemhez az ő egyetértése is kellett természetesen. Nélkülük ma is főtörzsőrmester lennék, vagy már leszereltem volna, belefáradva a várakozásba.

Az új munkakörben olyan kolléga, aki megtanította volna a baleseti vizsgálat rejtelmeit, alapjait, nem volt, ugyanis éppen akkor váltás következett be, nem volt kitől tanulnom, persze segítettek tanácsaikkal a kollégák. Volt alapom az új beosztáshoz, mégiscsak 14 évig az utcán dolgoztam közlekedési járőrként, erre tudtam építkezni a jogszabályok alkalmazásával. Most lett jelentősége a büntetőjognak meg a kriminalisztikának, amelyet az RTF-n tanultam. Három évet dolgoztam fővizsgálói beosztásban, és ekkor végre megkaptam a tisztai váll-lapot, először hadnagy lettem, majd főhadnagy.

Cigány identitásodból mit adsz át a gyermekeidnek, hogy ne kelljen egyedül megküzdeniük?

Gyermekeim édesanyja nem cigány: Benedek kisfiunkon nem, Jázmin kislányunkon véleményem szerint látszik az etnikai hovatartozás, egzotikus, amolyan mediterrán karakter és csodaszép. Elképzeltem, hogy ha majd az iskolában vagy bárhol, akár egyszer is, odaszegezi neki valaki a cigány kifejezést, vagy találkozik vele, pofonként éli-e meg? Vajon milyen lesz ez neki? Hogyan kellene megoldani, vagyis előre kivédeni az ilyen helyzetet? Egyáltalán nekem kell-e ezt kivédeni? Közben én már egyetemi hallgató voltam, még jelenleg is a Pécsi Egyetem bölcsészkarán romológiai szakra járok, végzős hallgató vagyok, és a jogi karán negyedéves joghallgató is vagyok párhuzamosan. Így a tanulmányaim kapcsán hallották a gyerekek a cigányság, a cigány szót (főként a Covid alatti online oktatás során). Én különben is folyton feszegetem ezt, bármiről szó van, én a cigányság ügyével összekapcsolom, kutatom. Ha például a deviáns viselkedésről van szó, akkor a cigánygyerekek érintettségét firatatom. És ha már itt tartunk: én nem szeretem a roma megnevezést, különösen nem az olyan ostoba és egyúttal sunyi megnevezéseket, mint például, hogy „nem az idén barnult le”. A cigányság számomra a létezés veleje, tehát cigány vagyok!

Sikerült a gyermekeidnél ezt a helyzetet világossá tenned?

Egyszer csak a gyerekeim tényleg rákérdeztek a szóra: mi ez a cigány? És akkor kimondtam, hogy én is cigány vagyok, sőt ti is, bár nem teljesen, csak félig, mert anyukátok nem cigány. Ez az én életem, ebben a minőségben nőttem fel, és tudjátok meg, hogy apátok ennek a cigánylétnek sokat köszönhet, ettől lettem az, aki vagyok. És próbáltam bemutatni, hogy én nem úgy öltözködöm, mint a cigányok általában, nem azt a tradicionális kultúrát követem, hisz nem abban éltem gyermekként.

De érzékeltettem velük, hogy amikor Kaposváron elmegyünk a Hold utca fele, ahol sok cigány él, bemegyünk egy boltba, és akkor mutatom Jázminnak, hogy látod, ők cigányok, máshogy beszélnek, más nyelven, mint te vagy anyukád. Az a szándékom, hogy értsék ezt a helyzetet, ez a világ ne legyen nekik furcsa és idegen,

mikorra felnőnek. Szóval hogy a cigányság nem valami alantasság, ellenkezőleg, nekik is vannak értékeik, amelyek eltérnek másokétól, a nem cigányokétól, és ez valami többlet, és hogy ezt értsék meg, sőt éljék meg, úgy, mint valami többletértéket, valami pluszt az életükben, nem pedig szégyellnivalót.

Térjünk vissza a rendőri hivatásodhoz! Voltak nehézségeid?

Hát természetesen voltak problémák, főleg a kezdetekben. Beszéljünk világosan, a cigányokkal sok probléma akadhat a közterületen, és akkor kettős a követelmény irántam: rend is legyen, a főnökeimnek is feleljek meg, ne azt mondják, hogy nem akar a cigányok jogsértéseire reagálni, hogy nem áll bele az egyébként nagyon is szükséges intézkedésekbe. Minden intézkedésből, amelyben részt vettem, tanultam, hogy legközelebb miként tegyem. Eleinte mintegy mentegetőztem, hogy ez a munkám, ezt kell tennem, ez a feladatom, aztán sokszor a szememre hányták, hogy nem elég egy figyelmeztetés. És van is egy nézet, hogy a figyelmeztetésnek nincs akkora nyomatéka, mint a büntetésnek, és kevésbé lesz hatása a szabálysértőre, hogy legközelebb jobban figyeljen. Az úgynevezett magyarok, vagyis akik nem cigányok, inkább elfogadók voltak, a rendőrt látták bennem, nem pedig a cigányt, pont ellenkezőleg, mint a cigányok. Én nem szoktam azzal a fordulattal élni, amikor a megszólított közlekedőtől megkérdezik: tudja-e, miért lett megállítva? Ez szerintem amolyan okoskodó, fontoskodó kérdés, amelynek eléggé negatív töltete is van, hisz nyilván tudja, mert okkal lett megállítva. A legtöbb tágra nyílt szemekkel, az esélytelenek nyugalmával szokta felelni: „nem tudom, miért állított meg.”

Differenciálhat a rendőr a jogkövetkezmények tekintetében?

Néha, amikor láttam, hogy az intézkedés alá vont egyszerű, hétköznapi ember, melőlől megy hazafelé, aki nyilván nem bajkeverő, vagy nem közismert szélhámos. Ha van mentsége, például a kézben tartott mobiltelefon használatára. Ez nem azt jelenti, hogy a drágább autóban ülővel másképpen bántam. Elég gyakori volt, hogy kapásból elismerték a jogsértést, tehát tudatában voltak a helytelen magatartásuknak, és nyomban elnézést is kértek. Szóval volt, hogy kérdeztem, tudna-e valamit mondani, miért volt fontos éppen akkor, vezetés közben telefonálni (például egy családtag bajba került, vagy egészségügyi-családi problémák vannak stb.). És ha így viselkedsz, bizonyos lazasággal, de a szükséges távolságot azért tartva, sikered lesz, ezt éltem meg. Az olyan kifogásokat nem sokra tartom, mint hogy éppen most indult el, azért nincs bekapcsolva a biztonsági öv, mert ezt hallottam éveken keresztül. De mondjuk, ha arról volt szó, hogy az otthon hagyott beteg gyermeket kellett felhívnia, jóhiszeműen elfogadtam, és megértően zártam az intézkedést. Ehhez idő kellett, míg ez a felfogás kialakult bennem, a szükséges rutin. Kezdetben erőből próbáltam válaszolni a kihívó magatartásra, fenyegettem mindenféle következménnyel, pedig

tudtam, hogy dehogyan tudom azt érvényesíteni, hisz azt sem tudom, hogyan fejezzem be az intézkedést.

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG

290008464-13/2023 alt.

Tíngy: Aranypánt díj, gratuláló levél
Égymestől: Csizser-Kovács Viktória r. ezredes
Tel: 33-046
E-mail: kovacs.viktoria@orfk.police.hu

**Kovács Richárd r. főhadnagy úrnak,
Tolna Vármegyei Rendőr-főkapitányság
Dombóvári Rendőrkapitányság
Rendészeti Osztály
Közlekedérendészeti Alosztály
fővizsgáló**

Dombóvár

Tisztelt Főhadnagy Úr!

Örömmel értesültem arról, hogy a 2023. évben Ön nyerte el az Országos Roma Sajtóközpont által alapított „Aranypánt-díjat”, amelynek jelöltjei olyan emberek voltak, akik foglalkozásuk révén elismerést vívtak ki a környezetükben, és emellett önazonos romaként élik mindennapjaikat.

Parancsnokai – szakmai munkáját elismerő – véleménye alapján, valamint a sport és az oktatás terén eddig megszerzett eredményeit látva, biztos vagyok abban, hogy elhivatottságával, szorgalmával, valamint küldetésudatával tovább erősíti Magyarország Rendőrségének megbecsültségét.

Egy közösség, szervezet szolgálata, mindig követendő példát állít elénk, miként az ember is, aki nemes erények felmutatásával lesz méltó az elismerésre.

Engedje meg, hogy „az év hétköznapi roma hősnének járó Aranypánt-díjhoz” a magam és az ORFK vezetése nevében ezúton gratuláljak. Rendőri hivatásához, jövőbeni terveinek megvalósításához jó egészséget és sok sikert kívánok!

Budapest, időbélyegző szerint

Tisztelettel:

dr. Balogh János r. altábornagy
rendőrségi főtanácsos
országos rendőrfőkapitány

Cím: 1139 Budapest, Teve u. 4-6.; 1903 Budapest, Pf 314/15
Telefon: +36 (1) 443-5573, 33-104; E-mail: orfk@orszagorfeny.hu
KÉR azonosító: ORFK H SZ

Napjainkban hogyan látod mindezt?

Most a Dombóvári Rendőrkapitányságon vagyok fővizsgáló közlekedési ügyekben. Ez többnyire irodai munka, de ha történik egy komolyabb, pláne halálos kimenetelű baleset, kivonulok az előjárómmal, hogy pontosan lássuk a körülményeket, illetve a helyszíni elsődleges fontosságú szemlén részt vegyünk. Ez nemcsak hogy megkönnyíti aztán a vizsgálati munkát, de végül is, ha szereted, és jól akarod végezni a munkádat, akkor minden mozzanatot személyesen akarsz megtapasztalni. Úgy látom, hogy az emberek élete manapság telítve van feszültséggel, különböző okok következtében, és a legapróbb, a bagatell szabálysértési eseményből is drámai

kifejlet lehet, ugyanakkor megfelelő kommunikációval meg lehetne oldani minden helyzetet. Előfordul, hogy a rendőr nem tud alkalmas hangot megütni, vagy a polgár nem érti a rendőrt, elbeszélnek egymás mellett, félresiklik az egész. Miközben a rendőrben is lehet valami okból feszültség, hisz számtalan problémája van a rendőr embernek is, így aztán felesleges ütközések lesznek. Mindig azt mondom, hogy a sikeres, a jó rendőri intézkedések alapja a jó kommunikáció. Ez a legfontosabb, mert ha én, a rendőr megfelelő hangon vagyok képes megszólalni, még a legrosszabbul kezdődő intézkedésnek is lehet jó ügyintézés a vége. Ellenkező esetben még hivatalos személy elleni erőszak is kisülhet belőle, ami ugye senkinek nem jó, azt senki nem akarhatja.

Mitől kell tartani igazán?

Ha eldurvul a helyzet, mindenféle kényszerítőeszközök kerülnek elő, és régen rossz már, ha egy átlagos, hétköznapi rendőri intézkedés bilincselésbe torkollik. Ráadásul a bilincselést ugyan tanítgatják az iskolában, de hiába, ha komolyan ellenáll az ember. Kerülni kell tehát ezt, valahogy úgy vagyok velem, hogy én a gyermekemet soha nem vágnám pofon, ez fel sem merülhet nálam. Mert engem egész gyermekkoromban sokat bántottak, mindig térdelnem kellett a sarokban, sokszor azt sem tudtam pontosan, hogy miért. Gondoltam, majd ha felnőtt leszek, már nem kell, aztán rájöttem ma, hogy az élet mindig letérdeltet!

Felsőfokú tanulmányaim során ismertem meg érdemben a rendőrség etikai kódexét, az egyenlő bánásmód követelményét és hasonlókat, meggyőződésem, hogy ezeket szem előtt tartva lehetek igazán jó rendőr. Ami viszont elsődleges, hogy embernek kell lenni mindig minden körülmények között, és az intézkedés alá vontat is ekként tiszteletben kell tartani.

Itt, Dombóváron olyan munkához jutottál, olyan rendőri szerephez, amely igazán megfelel gondolkodásmodnak, lelki alkatodnak?

Feltétlenül, de hosszú távon gondolkodva tovább akarok fejlődni, ennek érdekében ma is tanulok, még hozzá a Pécsi Tudományegyetem két karán is párhuzamosan. Ez nem megy a munkám rovására, sőt, engedély sem kellett hozzá, az egészet saját költségre és saját időm terhére csinálom. Feletteseim hozzájárulása és a vizsgákra felkészülésben való segítő hozzáállása persze szükséges, hálás is vagyok érte.

Úgy fogom fel, hogy a tanulás is feladat, mint a rendőri munka, csinálni kell, esténként tanulok. Hadd térjek vissza RTF-es nagy segítőm és példaképem, Miki¹⁰ történetéhez, akinek a diplomái, tudományos munkássága, valamint tudása példaeértékű számomra, de a többi tanár is, aki tanított, kiemelkedő tudással bír, mind

---

¹⁰ Dr. Tihanyi Miklós PhD r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Közbiztonsági Tanszék.

mély nyomot hagytak bennem. Amikor beszélgettem velük, bámultam a tudásukat, és vágytam, hogy én is ilyen legyek. Hogyan jött neked ez a „dr.” kérdeztem, és mondja, hogy ő a BRFK-n volt rendőr, és egyszerűen jelentkezett az egyetemre. Hát, gondoltam, ezt lehetne nekem is. Köröngéztem, és ugye Pécs van hozzánk a legközelebb, illetve hallomásból tudtam, hogy a színvonala is eléggé komoly, így kellő kihívásnak éreztem. Felvettek, jó volt az RTF-diplomám eredménye, és megvolt egy nyelvvizsgám lovári nyelvből. Aztán még a bölcsészkart is megcéloztam, ott állami ösztöndíjas képzésben tanulok. A jogon van némi tandíj. Tehát párhuzamosan tanulok a jogon meg a bölcsészeknél romológiát, mert a cigányságról is akarok minél többet tudni. A jogi tudás pedig a devianciák kezeléséhez ad muníciót. Én addig azt hittem, hogy mindent tudok ezekről a témákról, és rá kellett jönnöm, hogy nagyon keveset, majdnem azt mondanám, hogy semmit sem. A cigányok története, történelme nagyon izgalmas számomra. Megtanultam, hogy én tulajdonképpen hova is tartozom. Nem tudtam például, hogy én romungró vagyok, vagyis az azonosság-tudatom, amely ugye a rendőrtisztin a TDK-val bontakozott ki, még tovább fejlődött, és ez nekem nagyon fontos, tekintve gyermekkorom mostoha körülményeit. A tanulások során mintegy kis fényforrások gyúlnak fel, még tisztábban látom a helyzetemet, a helyzetemet.

Adódik a kérdés, gondoltál-e arra, hogy ezzel a tudással segíts másokon, más cigányokon?

Ó, hogyne! Igen, nem csak saját magam miatt tanulok egyre többet. Azzal kezdődött, hogy érdekelték ezek az emberrel, különösen a cigány emberrel foglalkozó tudományok, aztán – miután, hogy most tavasszal meglesz a romológiadiplomám, a jogi karon meg jövőre végzek – ezt a hármas tudást (rendőr–jog–cigányság) együtt szeretném hasznosítani. Vagyis szeretnék tanítani, de legjobb lenne, ha közben maradhatnék rendőr is. Tudom, hogy ez nem egyszerű, de én szeretném összegyúrni ezt a háromirányú tudást és szemléletet: alapjogok, emberi jogok, a cigányság felzárkóztatása, ezeket szeretném szolgálni. A szakdolgozatom is erre irányul: a rendvédelmi szervek tudástárába hogyan lehetne beépíteni a cigányságról való érdemi tudást, hogy mi, a cigányok kik vagyunk, miért vagyunk ilyenek, hogy alakult ez az egész, kiemelten, hogy milyen szerepe van ebben a gyermekkorunknak. Hiszem, ha minderre rálátnak a rendőrök, egészen máshogyan fognak viselkedni. Naivitás volna ez? Ennek megváltoztatása évekbe telhet, de akkor is tenni kell érte. Valahogy fel kellene kelteni a rendőrök érdeklődését, hisz van itt egy olyan probléma, mint a cigányság élete és viselkedése, amelyet – nyilván tapasztalhatták – erővel, hivatalból vagy büntetéssel nem biztos, hogy megfelelően lehet rendezni. És az sem vezetne célra, ha kötelezve lennének az ilyen nemes eszmék meghallgatására.

És közvetlenül a cigány emberekre nézve mit kellene tenni?

A cigány és mélyszegénységben élő gyermekek számára kellene szervezni előadásokat, a sportot és a prevenciót összekötve. Mi volna, ha a rendőrség is ebben partner lenne, adna ehhez helyet, lehetőséget, vagy az önkormányzat?

Biztos, hogy a gyerekeknek ez sokat jelentene, de a lakosság számára is példaként szolgálna, hogyan kell esélyt adni a mostoha sorsúaknak is. Ez rendkívül komplex probléma, amelyet boncolgathatunk, de mindaddig, amíg érdemben nem lépünk, nem fog változni a helyzet, ahogy nem is változott az elmúlt évszázadok során. A rendőrségnek is van benne jelentős teendője, akár a preventív, akár a végrehajtó funkcióról beszélünk, hisz ha belegondolunk, az orvos is ugyanezt teszi, csak más formában, amikor az egészségről van szó.

Úgy gondolnánk, hogy egy cigány rendőr a rendőri szervezetnek valóságos kincs, többféle megfontolásból. Itt, Tolnában szívesen fogadtak, de Somogyból könnyen elengedtek?

Emberi oldalról nem, szakmai megközelítésből igen. Végül is Kaposvár volt az első munkahelyem, rendőrként ott nőttem fel. Ezalatt azt értem, hogy egyfajta szocializációs folyamat volt számomra, hiszen lentről jöttem, aki nem tudott „késsel vilával enni, nem tudta az illemet”, a fegyelmet, a rendszer fogalmát, az egységességet, a tiszteletet stb., amelyet a kőkemény félkatonai szervezet megkövetelt, és rendkívül sokat is adott számomra! Az amerikai filmekben látjuk, hogy különféle fontos posztokon, például rendőrségi vezetői vagy akár polgármesteri székben feketék vannak. Hát nálunk ez messze nincs így, és ennek egyik látható fő oka, hogy kevés a tanult, magasabbban képzett cigány fiatal. És ha mégis akad, az nem jut ilyen pozíciókba, és talán maga a cigány nép sem nézi ezt jó szemmel. Sok még itt a tennivaló! Egyébként nincs más cigány itt a kapitányságon.

És végül a jövő?

Terveim között szerepel, hogy a jogi doktorátus megszerzése után egyből jelentkezek az ELTE Állam- és Jogtudományi Karára, ahol a kriminológia mesterszakot fogom elvégezni. Még többet akarok tudni a bűnelkövetővé válás hátteréről. A rendőrség pedig lehetne kevésbé merev, én el tudnék képzelni nyitottabb, emberibb, emberközelibb rendőrségi működést. Jó barátom Zanati Balázs kanadai rendőr, akivel hetente beszélek. Tőle tudom, hogy náluk törekvés van arra, hogy érezze jól magát a rendőr is, legyen színes az egész élete, ne neki kelljen színezgetnie. Olyan, mint amikor asztalhoz ülünk enni, megkapjuk az ételt, amely gusztusos, kívánatos, aztán nem nyúlunk hozzá, hagyjuk kihűlni. Valahogy így történik velünk minden, nem tudjuk felszabadultan élvezni a rendőri létet.

BELÜGYMINISZTERIUM
RADOMSZKI LÁSZLÓNÉ
társadalmi felzárkózásért felelős helyettes államtitkár

Tárgy: Gratuláció Aranypént-díjhoz
Iktatószám: BM/1000-4/2023
Ügyműtész: Dr. Szakács F. Sándor

Kovács Richárd úr részére
főhadnagy

Dombóvári Rendőrkapitányság

Dombóvár
dombovark@iolna.police.hu

Tisztelt Főhadnagy Úr!

Erősen szeretnénk szívvel gratulálni Önnek az év hétköznapi roma hőseinek járó Aranypént-díjhoz. Nem csak az igazságszolgáltatásban, de a hétköznapi életben is nagy szükség van olyan példaeztendő emberekre, mint amilyen Ön, és akik kitartó munkával, szorgalommal mindig kiutat találnak a nehéz helyzetekből. Az eddig bejárt sikeres életútja példaként szolgálhat a jövő nemzedékének is, és ez a díj méltó elismerése elkötelezett és kitartó munkájának.

Munkájához, tanulmányaihoz és egész életéhez további sok sikert kívánok!

Budapest, 2023. április „23.,”

Üdvözzellett:

Cím: 1051 Budapest, József Attila u. 2-4., postacím: 1903 Budapest, Pf.: 314
telefon: +36 1 795 2027; www.kormany.hu, e-mail: titkarsag@bm.gov.hu

Kovács Richárd r. főhadnagy

Kaposvár, 1983. június 11.

Családi állapot: elvált, két gyermekkel

Munkahelyek és beosztások:

- Dombóvári Rendőrkapitányság Rendészeti Osztály: 2019–2022 balesetvizsgáló, 2022 – baleseti fővizsgáló
- Kaposvári Rendőrkapitányság Közlekedérendészeti Osztály: 2006–2011 járőr, 2011–2019 járőrvezető

Iskolai és szakmai végzettség:

- Nagybajomi Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola
- Kinizsi Pál Élelmiszeripari Szakközépiskola, érettségi: 2001; osztályfőnök: dr. Troszt Tiborné

- Adyligeti Rendészeti Szakközépiskola 2004–2006
- NKE Rendészettudományi Kar közrendvédelmi szak 2016
- Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, jogász 2019–
- Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, romológia 2023

Érdeklődési területek:

- devianciák a roma/cigány közösségekben
- rendőség és cigányság
- a vérfertőzés rejtett esetei és a cigányság
- fogva tartás és alapjogok
- tudományos diákköri különdíj (2015): *Etnikai profilalkotás a rendőri intézkedések során*
- a PTE-ÁJK és a Kaposvári Törvényszék pályázatán 3. helyezett: *Kettős gyilkosság a hetesi paplakban*

Sporteredmények (testépítés-fekvenyomás):

- a belügyminisztériumi szervek fekve nyomó versenye I. hely 2005, 2006
- Mr. Zsaru I. hely 2006, 2007, 2008
- örökös Mr. Zsaru cím 2008
- World Police and Fire Games, New York 2011 2. hely
- World Police and Fire Games – Washington DC – Fairfax 2015. testépítés 1. hely, fekve nyomás 1. hely

Sporttal kapcsolatos elismerések:

- az Adyligeti RSZKI legjobb sportolói díja 2006
- a Somogy Megyei Rendőr Sportegyesület (Zsaru Gym) legjobb eredményeket elérő versenyzője
- a Somogy Megyei Rendőrfőkapitány kitüntető oklevele 2007, 2011
- a Kaposvár városi rendőrkapitány kitüntető oklevele 2008, 2011
- Nagybajom város polgármesterének kitüntető oklevele 2015
- Nagybajom város sportolója kitüntetés 2016
- a Magyar Testépítő és Fitnessz Szövetség kitüntetése 2018

A sportmunka és a rendőri hivatás példajaként gyakran hívják beszélgetni gyermekotthonokba, iskolákba, hátrányos helyzetű gyermekek térségébe, táborokba, egészségügyi napokra, falunapokra.

A Nemzetközi Roma Napon, 2023. április 8-án elnyerte – a Roma Sajtóközpont által alapított – az év hétköznapi roma hőséneke járó Aranypánt-díjat.

Egy tradicionális rendészeti konferencia utóélete és tanulmánykötete

FŐRIZS Sándor¹

2022 novemberében megjelent a *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* XXIV. száma *A rendkívüli helyzetek biztonsági tényezői*² címmel. Kiadta a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja a Magyar Rendésztudományi Társaság közreműködésével. A kiadványt szerkesztette Gaál Gyula és Hautzinger Zoltán. Felelős kiadó Zámbo Péter elnök. Az anyag a Rendőrség Tudományos Tanácsa támogatásával készült. A sorozat első kötete még 2002-ben látott napvilágot *Határőrség és rendészet* címmel. Azóta minden évben szerveznek Pécsen egy konferenciát, és kiadják annak előadásait. A tématerületek fokozatosan bővültek a határrendészet irányából a teljes rendészeti paletta felé. Az utolsó két évben a minősített időszakok, a rendkívüli jogrend került előtérbe a közben bekövetkezett, meghatározó, ilyen jellegű eseményeket (Covid, migráció, háborúk) lekövetve.

A 366 oldalas publikációgyűjtemény papíralapon és az interneten is elérhető, visszamenőlegesen a korábbi kiadványokkal együtt.

Összesen 46 szerzőtől (egyetemi tanároktól egyetemi hallgatókig) találhatunk itt 41 tanulmányt. Egyetemünk szempontjából sokatmondó a szerzőkhöz kapcsolódó statisztika:

- egyetemi tanár 5 fő;
- egyetemi docens 12 fő;
- egyetemi adjunktus 4 fő;
- tanársegéd 4 fő;
- mesteroktató 2 fő;
- PhD-hallgató 8 fő, hat a mi iskolánkból és két fő a Pécsi Tudományegyetemről, akik kihasználták a kiadvány nyújtotta lehetőséget publikációs kredit számuk növelésére;
- egyetemi hallgató mesterképzésről 2 fő;
- a Közszolgálati Egyetemről összesen 23 fő szerepel a listán.

Szép számmal találunk olyanokat is, akik nem tartoznak tanintézetekhez, rendőri, orvosi, vezetői munkakörük tapasztalatait dolgozzák fel az érdeklődők számára. Néhány példa: a Pécsi Egyházmegye megyéspüspöke; az Országos Idegenrendészeti

¹ Nyugállományú egyetemi tanár, e-mail: drforizs@gmail.com

² *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* XXIV.

Főigazgatóság vezetője; rendőrkapitányságról határrendészeti osztályvezető, nyomozótiszt, két vizsgálótiszt; a Nemzeti Információs Központ elemzői területen dolgozó munkatársa; a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság képviselője; az MTA doktora, virológusprofesszor; egyetemi tanár a Pozsonyi Rendőrakadémiáról.

A kiadvány dr. Pintér Sándor miniszterelnök-helyettes, belügyminiszter köszöntőjével kezdődik, majd hat nagy tématerületre, szekcióra tagozódik:

- A biztonság komplexitása (8 tanulmány);
- A rendezetlenség biztonsági kihívásai (6 tanulmány);
- A rendkívüli helyzetek rendészete (7 tanulmány);
- A migráció rendészetének rendkívülisége (9 tanulmány);
- Kriminálisztika nem szokványos helyzetekben (7 tanulmány);
- Tanulmányok és hozzászólások *A rendkívüli helyzetek biztonsági tényezői* című konferenciához (4 tanulmány).

A kötetet a *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* korábbi számainak tartalomjegyzéke zárja.

Érdemes néhány szót szólni a megrendezett konferenciáról, amelynek a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kara biztosította a helyszínt 2022. június 23-án. Az időpont választása hagyományhoz, a határőrség védőszentjének napjához, a Szent László-naphoz kapcsolódik.

A rendezvény szintén az eddigiekhez hasonlóan plenáris és szekcióelőadások megtartásával zajlott a közel másfél száz érdeklődő előtt. Az első öt központi előadást kívánom kiemelni:

- Dr. Deli Gergely egyetemi tanár, rektor, Nemzeti Közzolgálati Egyetem: *A törvény irgalma, avagy a rendkívüli helyzetek erkölcsi dilemmáiról.*
- Felföldi László megyéspüspök, Pécsi Egyházmegye: *Az ember személyi biztonsága a lelki biztonság.*
- Dr. Rusvai Miklós tanszékvezető egyetemi tanár, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Állatorvos-tudományi Kar Patológiai Tanszék: *Pandémiák, járványok, bioterrorizmus: kihívások a közrend ellen.*
- Dr. Resperger István ezredes, egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet: *Az orosz–ukrán háború biztonsági kihatásai.*
- Dr. Halmosi Zsolt rendőr altábornagy, főigazgató, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság: *11 év kihívásai – háború és béke.*

A Pécsi Tudományegyetem kiváló helyszínt, kulturált elhelyezést, színvonalas, felszerelt előadótermet biztosított. A szervezők mindent megtettek a lebonyolítás feltételeinek megteremtéséhez. Nyilvánvalóan nem lehetett egyszerű a szükséges anyagiakat (ebéd, a papíralapú kiadvány költségei stb.) előteremteni.

A kész kiadványt 2022. november 18-án mutatták be szintén Pécsen egy kisebb konferencia keretében.

Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, címzetes egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője mint levezető elnök köszöntötte a résztvevőket. A kiadvány témájához szervesen illeszkedve dr. Kemenesi Gábor PhD adjunktus, a PTE Szentágotthai János Kutatóközpont munkatársa *Bemutatkozik az X-betegség* címmel szólt a vírusok által okozható rendkívüli helyzetekről napjaink kutatási eredményeinek tükrében.

Ezt követően került sor dr. Gaál Gyula PhD és dr. habil. Hautzinger Zoltán, a két szerkesztő részéről a *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* XXIV. számának bemutatására.

Záró előadásként dr. Balla József PhD r. ezredes és Vájlók László r. alezredes mesteroktató ismertette a határőrség kulturális örökségének őrzése céljából életre hívott és röviddel ezelőtt nyilvántartásba vett *Határőr Kultúráért Alapítványt*.

A tanulmánykötet sok eltérő témájából eredően bizonyára minden érdeklődő számára tartalmaz hasznos információkat.

IRODALOMJEGYZÉK

Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIV. Online: <http://pecshor.hu/periodika/huszonnegy.htm>

Kis-Benedek József *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus* című könyvéről

GÁL Erika¹

A budapesti Zrínyi Kiadó gondozásában 2017-ben jelent meg az összefoglalóan a tudományos kategóriába sorolható, közel háromszáz oldal terjedelmű könyv, amely szerzőjének pályafutása a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán indult, majd a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Iskoláján át vezetett a hazai tudományos élet legfelsőbb fokáig, azaz a Magyar Tudományos Akadémia doktora címének kiérdemléséig. A hadtudományok, a katonadiplomácia és a biztonságpolitika területén itthon és külföldön – többek között Belgiumban, Romániában és Izraelben – megszerzett tapasztalatai mind-mind segítettek tudományos életpályája kiemelkedő eredményeinek elérésében, valamint a hazai és nemzetközi elismertségben. Több évtizedes tudását, munkásságának eredményeit napjainkban egyetemi tanárként elősorban az oktatás területén kamatoztatja, számos doktori képzésben részt vevő fiatal kutató témavezetője, továbbá különböző médiafelületeken rendszeresen nyilatkozik biztonsági szakértőként. Kis-Benedek József kutatói tevékenységének markáns részét a Közel-Kelet biztonsági kérdései, valamint a terrorizmus kialakulása, lokális, regionális és globális hatásai vizsgálatának szentelte.

A *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus* című monográfiában a szerző nem kisebb feladatra vállalkozott, mint hogy az olvasónak e három fogalom mentén, azok összekapcsolása útján tárja fel a terrorizmus gyökereit, egymáshoz fűződő viszonyukat. Azonban, ahogy a könyv első lapjain megfogalmazott ajánlásában Padányi József is kiemeli: „Aki csak a címig jut el, könnyen arra a következtetésre juthat, hogy a dzsihadizmustól egyenes út vezet a terrorizmusig. A szerző kiemelkedő érdeme – és már a bevezetésben világossá teszi álláspontját –, hogy világosan rámutat arra a tényre: ez az út nem törvényszerű.” Az idézett ajánló mondatok tehát arra ösztönzik az olvasókat, hogy a könyv címéből első olvasatra egyértelműnek tűnő folyamat részleteit, mélységeit annak egyes fejezetei útján fedezzék fel, ismerjék meg, és végül jussanak el a szerző témában formált félreérthetetlen álláspontjához.

A mű felépítését, fejezeteit áttekintve azonnal képet kap az olvasó arról, hogy nemcsak a címben jelenik meg a három fogalom, hanem a szerző következetesen ezek mentén haladva, az egyes fejezetekben egyenként kifejtve álláspontját dolgozza

¹ Rendőr alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar; doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: gal.erika@uni-nke.hu

fel a témát. Így a bevezetést és a nemzetközi környezet, körülmények bemutatását követően elsőként a dzsihadizmus elméleti alapjait ismerteti. Az iszlám vallás történeti fejlődésének áttekintése során nagy hangsúlyt fektet a különböző irányzatok kialakulására és változásaira. Az iszlamizmus ideológiai hátterének bemutatása, a síita és a szunnita irányzat létrejöttének történetei mellett szót ejt a vahhabizmus és szalafizmus doktrínájáról, a modernista felfogásról, valamint az iszlám fundamentalizmusról egyaránt. A Korán szúrán és számos jog- és vallástudós gondolatain keresztül értelmezi a dzsihád helyét és szerepét az iszlámban. Ennek keretében tárgyalja és részletesen ismerteti a támadó dzsihád és a védelmi dzsihád közti legfontosabb különbségeket. Az iszlám vallás kialakulásának idejére tehető takfír gyakorlatával kapcsolatban fontos, napjaink történéseire is hatással lévő összefüggésre világít rá, amikor úgy fogalmaz, hogy

„számos muzulmán gondolkodó az Iszlám Állam tagjait a karizsitákkal, azaz a lázadókkal azonosítja. A mai szalafiták közül többen – köztük Sheikh Abdul Aziz al-ash-Sheikh Szaúd-Arábia főmuftija, aki egyetért az Iszlám Állam vallási nézetével, de nem ért egyet politikájukkal – az Iszlám Állam tagjait karizsitáknak, azaz lázadóknak minősítette. [...] Még az al-Kaida is, amely a legveszélyesebb szalafita dzsihadista szervezet, karizsitáknak, azaz lázadóknak minősítette az Iszlám Államot.”

A könyv *Dzsihadista fenyegetés* címe alatt az iszlám szélsőségek súlypontjaira fókuszál a szerző, amelyet a Pew független washingtoni kutatóintézet által 2014-ben elvégzett közvélemény-kutatás alapján nyilvánosságra hozott helyzetértékelés adataival, eredményeivel támaszt alá. A fejezet végén a szerző gondolatai már az új tendenciák irányába fordulnak, így az olvasó a globális biztonságra legnagyobb veszélyt jelentő arab afgánok küzdelméről, Oszáma bin Láden szudáni száműzetésből történő ellenállási tevékenységéről, az úgynevezett bennszülött terrorizmusról, valamint az al-Káida vezető szerepének megőrzéséről kap átfogó képet. Fontos öszszegzésként és könnyedén értelmezhető elemként jelenik meg a műben a globális dzsihád stratégiai céljait és időelosztását összefoglaló táblázat. A könyv következő, radikalizmust tárgyaló fejezetébe az átvezetést szenzitív módon oldja meg a szerző, ami különösen a külföldi dzsihadistákban rejlő biztonsági kockázatok elemzésében érhető tetten.

A könyvben továbbhaladva a szerző kísérletet tesz a radikalizmus fogalmának meghatározására. Ebben nincs könnyű dolga, hiszen sokan sokféleképpen értelmezik a radikalizmust, és ezen értelmezésekre hatással vannak az aktuális politikai, társadalmi viszonyok is. Mégis írásában két egyértelmű kijelentést tesz a radikalizmus definiálása érdekében. Már a fejezet elején megállapítja, hogy „a radikalizmus nem egy adott konkrét eseményhez, történéshez köthető, hanem a társadalmi berendezkedés egészének, vagy egyes részterületeinek gyökeres változását akarja elérni a politikai cél megvalósítása érdekében, erőszakot nem feltétlenül alkalmaz, de nem is

zárja ki azt”. Gondolatait továbbfűzve a radikalizmus és a terrorizmus közti különbségekre vezeti rá az olvasót, és végül kijelenti, hogy „a terrorizmus a radikalizmus egyfajta szélsőséges megnyilvánulási formája”. A fogalmi helyzetkép feltárását követően a vallási tényezők számbavételén át vezet tovább az olvasó útja az iszlám radikalizmus európai megjelenési formáinak megismeréséhez. Ehhez kapcsolódóan természetesen a radikalizálódás négylépcsős folyamatáról is értekezik a szerző, így az előradikalizáció, az önazonosulás, az oktatás és a dzsihadistává válás fázisainak jellemzőit is összefoglalja írásában. A fejezet további részében az öreg kontinensen élő muszlim közösség helyzetének bemutatására kerül sor, az olvasó öt európai ország (Franciaország, Németország, Nagy-Britannia, Belgium, Ausztria), valamint a balkáni régió muszlim közösségének radikalizációjában szerepet játszó okok és körülmények feltárását olvashatja. Majd a szélsőségesek elleni fellépés lehetőségeit, valamint a radikalizmus elleni küzdelem legfontosabb lépéseit ismerteti a szerző. A könyv e fejezetének utolsó részében a fent felsorolt országok, régiók radikálisok és terroristák ellen folytatott harcának, küzdelmének tapasztalatait foglalja össze, amelyet kiegészít más államok (például Spanyolország és a skandináv országok) területén bekövetkezett terroresemények leírásával és az azokra adott állami válaszok, radikalizálódás elleni programok bemutatásával. Ebben a részben azonban mindvégig hangsúlyozza az alábbi gondolatokat:

„A különböző politikai, szociális, kulturális összetevők nem egyformán érvényesülnek a különféle társadalmakban, tehát előre kidolgozott módszerekről, forgatókönyvekről nem beszélhetünk. Mások által alkalmazott módszer feltétel nélküli átvétele egyébként sem tanácsos. Mégis léteznek olyan tapasztalatok, illetve programok, amelyeket célszerű figyelembe venni és a muzulmán többségű országokban alkalmazni.”

A könyv korábban bemutatott két nagy fejezete által nyújtott, a globális terrorizmus megértését segítő alapvető háttérismeretek elolvasását követően jutunk el a monográfia terjedelmi szempontból is legnagyobb részét képező témakör feldolgozásához. Itt a szerző már nem törekszik a terrorizmus egzakt definiálására, de természetesen a szakmai és a tudományos közösségekben leginkább elfogadott és leggyakrabban használt fogalmi meghatározásokat felsorakoztatja, ezáltal megismerhetővé teszi az olvasó számára. A terrorizmus osztályozási lehetőségeinek megvilágítása, valamint a kiberterrorizmus irányába tett kitekintést követően már napjaink terrorizmusának sajátosságai is ismerkedhet meg az olvasó. A 21. század terrorcselekményei és a globalizáció kapcsolata útján vázolja fel a terrorizmus jövőjét, amelyben a Közel-Kelet kiemelkedő színtéréként jelenik meg. Részletekbe menően, az egyes közel-keleti országok (Irak, Irán, Libanon, Szaúd-Arábia és Egyiptom) sajátosságait kifejtve sejteti a jövő terrorizmusának jellemzőit. Színesebbé, olvasmányosabbá teszi a témát azzal, hogy kitér az öngyilkos merényletek, valamint a magányos merényletek problematikájára, ezáltal megosztva gondolatait többek között az öngyilkos

merénylők egyéni és szervezeti motivációival, a nők ilyen tevékenységben betöltött szerepével vagy akár az infokommunikációs technológiák mint a szélsőséges ideológiák terjesztésére hivatott eszközök szerepével kapcsolatban. A fejezet markáns részét teszi ki az európai és a nemzetközi terrorizmus helyzetének, jellemzőinek ismertetése, amelyet az összegyűjtött és általa alaposan elemzett adatokkal támaszt alá. Fontos problémaként emeli és fejti ki a terrorizmus pénzügyi finanszírozása elleni állhatatos küzdelem hatásait és következményeit. Hatásaiban a jelenkorban is markánsan megjelenő ISIS szervezettel kapcsolatban is értekezik, amelyet közbiztonsági, humanitárius és gazdasági kockázatai mentén vizsgál a könyvben, és közkinccsá teszi az ISIS teljes körű felszámolását célzó amerikai stratégia egyes elemeit is. A szerző ebből a stratégiából kiindulva vezeti át az olvasót a jövő terrorizmusával kapcsolatos elképzeléseit tárgyaló utolsó részbe. Az emberiség előtt álló jövővel kapcsolatban egyértelmű álláspontját fejezi ki, mikor ekként fogalmaz: „Ami a jövőt illeti, mértékadó források elemzése alapján megállapítható, hogy a terrorizmus elleni háborút senki nem nyerheti meg, sőt a fenyegetés inkább nő, mint csökken.” Ezzel a gondolatával végtelenül sötét jövőt fest az olvasó elé, de talán némi feloldást ad azáltal, hogy a terrorcsoportok által okozott veszteségek tekintetében nem a tömeges számú emberi élet kioltását, sokkal inkább a gazdasági-pénzügyi károkozás mértékének növekedését prognosztizálja.

Bár a fentiekben ismertetett könyv kiadása óta eltelt években a terrorizmus globális helyzetében érzékelhető változások következtek be, ez nem csökkenti annak tudományos és ismeretterjesztő értékét. A könyv olyan széles körű tudásanyagot közvetít, amely nemcsak a téma iránt pusztán belső indíttatásból érdeklődők, hanem a terrorizmus és a terrorelhárítás, a nemzetközi szervezett bűnözés, valamint a konfliktusmegelőzés és a válságkezelés területén tevékenykedő honvédelmi, rendészeti, nemzetbiztonsági szakemberek oktatásában, képzésében, továbbképzésében is hiteles forrásként jelenhet meg. Erre nemcsak a szerző munkássága és sokszínű tapasztalatai, a szakmai lektor hadtudományi elismertsége, hanem a monográfia készítése során felhasznált, több mint kétszáz mértékadó hazai és külföldi szakirodalom is megfelelő garanciát ad.

IRODALOMJEGYZÉK

KIS-BENEDEK József (2016): *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus*. Budapest: Zrínyi.

Handbook of Return Migration

Edited by Russell King and Katie Kuschminder,
Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2022

KLENNER Zoltán¹

A nemzetközi migráció egy érdekes területével, a származási országba visszavándorlással foglalkozó Russel King és Katie Kuschminder által szerkesztett, és 2022 őszén megjelent kötetben több terület szakértője tárgyalja a témát, szerencsésen ötvözve a különböző szakterületek szemléletmódját. A könyv empirikus, politikai és elméleti nézőpontból is megközelíti a visszavándorlás jelenségét. E megközelítések szintetizálása azt a célt szolgálja, hogy általános, de annál részletesebb betekintést adjon a kérdésbe.

A téma könyvtárnyi szakirodalmából aránylag kevés mű foglalkozik a nemzetközi migrációban részt vevők származási országukba való visszatérésével, bár a migránsok jelentős része hosszabb-rövidebb idő után hazatér szülőföldjére. A szerzők kísérletet sem tesznek a visszavándorlás egységes definíciójának meghatározására, hanem az egyes fejezetek alkotói saját megközelítésüket juttatják érvényre az általuk írt részekben (azok között csak laza kapcsolat van), így az olvasóra marad a feladat, hogy a részekből maga rakja össze a visszavándorlás lehetséges meghatározását. Különösen nagyra értékelhető a könyvnek a különböző szakterületek integrációjára való törekvése, amely a közgazdaságtan, a politikatudomány, az antropológia, a jog, a földrajz, a szociológia, a filozófia, a nyelvészettudomány, a szociális munka és az oktatástudomány szempontjait is megjeleníti.

A kötet négy jól elkülöníthető részre bontható, amelyek a visszavándorlást különböző nézőpontokból vizsgálják. Az első rész, amely *A visszavándorlás elmélete és koncepciói* címet viseli, a visszavándorlás megközelítésének különböző aspektusait tekinti át. A bevezetést követő első fejezet (a kötetben a második fejezet) szerzője, Jackline Wahba a közgazdaságtan szemszögéből veszi górcső alá a jelenséget. Megállapítja, hogy ezt a területet korábban már kisajátították maguknak a különböző közgazdaságtani megközelítések, amelyek az ok-okozati összefüggéseket kutatják (mikro- és makrogazdasági modell, a duális munkaerőpiac elmélete stb.). A jövőbeni kutatásoknak inkább valamilyen általános érvényű megközelítést kellene alkalmaznia úgy, hogy figyelembe veszik a mikro- és makroökonómiai szempontokat is.

A következő fejezet szerzője, Özge Bilgili azt az álláspontot képviseli, hogy a visszavándorlásra vonatkozó döntés meghozatalára és a folyamat megvalósítására is

¹ R. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bevándorlási Tanszék; doktori hallgató, Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: klenner.zoltan@uni-nke.hu

jelentős hatással van a transznacionalizmus, mivel a visszatérésről szóló döntés meghozatala végső pontot jelöl az egész vándorlás folyamata során.

Russel King és Aija Lulle az általuk jegyzett fejezetben a *genderkérdést* vizsgálja a hatalom szemszögéből. A fejezet szerzőpárosa szerint a nőkre nem jellemző a visszavándorlás, míg a férfiak sokkal gyakrabban választják azt, mert eleve gyakrabban kerülnek olyan helyzetbe, amikor a visszavándorlás mint opció egyáltalán szóba jöhet.

Az ötödik fejezetben Marta Bivan Erdal és Ceri Oeppen azt vizsgálja, hogy mennyire jellemzi a visszavándorlást az önkéntesség, vagyis az önálló döntések meghozatala. A két szerző amellet érvel, hogy az értékek, mint például a család, a hatalmi struktúrák stb., alapvetően befolyásolják a visszavándorlás során ezt az önkénteséget.

A következő, hatodik fejezet különös címet visel: *Departheid, vagyis az illegális migránsok embertelen kezelésének újrapolitizálása az úgynevezett liberális demokráciákban*. A fejezet szerzője, Barak Kalir definiálja is a fogalmat, mégpedig a következőképpen: a *departheid* azt a jelenséget testesíti meg, amikor az irreguláris migránsokat (a szerző az illegális migráns kifejezést használja) a különböző országok megpróbálják eltávolítani nemzeti területükről. A folyamat jellemzője, hogy olyan embereket „állít elő”, akik védtelenek és könnyen kizsákmányolhatók. A *departheid* folyamata három különböző lépésből áll: az első rögtön az adott országba való belépéssel megvalósul, mivel az országok már előzetesen megtagadhatják a belépést azok előtt, akiket gyanúsnak tartanak, és ezáltal illegálissá nyilvánítják a cselekményt. A második lépés az ország területén valósul meg, ahol az irreguláris migránsokat speciális zónákba, táborokba, idegenrendészeti őrizet végrehajtására szolgáló helyekre gyűjtik. A harmadik lépés a távozásukkor valósul meg, amikor hatalmi eszközökkel az ország önkéntes elhagyására kényszerítik az irreguláris migránsokat.

A következő, hetedik fejezetet Farid Miah jegyzi. A fejezet olvasásakor megfogalmazódhat bennünk, hogy ez a rész inkább kitekintés, mivel kifejezetten a rövid távú mobilitással foglalkozik, és nem közvetlenül a migrációval. Rövid távú mobilitásról elsősorban turizmus, zarándoklat vagy családi látogatás esetében beszélhetünk, illetve így tesz maga a szerző is.

A kötet második része az első fejezetben tárgyalt témákat ismerteti esettanulmányok formájában, ez a rész (nyolcadik fejezet) az Ine Lietaert által jegyzett szakasszal kezdődik, amelyben a szerző a jog átpolitizáltságáról és az AVR-ek² szerepéről értekezik.

Ezek után a következő (kilencedik) fejezet közvetlenül a visszavándorlás politikáját és gazdaságtanát vitatja meg, beleértve a különböző rasszok, illetve a poszt-koloniális társadalmak jellegzetességeit. A témát tovább tárgyalva a tizedik fejezet

² *Assisted Voluntary Return*, támogatott önkéntes hazatérés.

az Európai Unió 2008-ban elfogadott úgynevezett visszatérési irányelvét³ elemzi. A kötet e részének fejezetei az EU visszatérési szabályozását tárgyalják, jellemzően azt, hogy miként próbálja meg az EU jogszabályi alapra helyezni a visszavándorlást, illetve jelen esetben pontosabb fogalomhasználatnak tűnik a visszatérés kifejezés használata.

A további fejezetek (tizenegyedik fejezet) egy speciális témát érintenek: a holland bevándorlási ipart. A szerző bevándorlási iparként határozza meg azt az egyre növekvő számú résztvevővel rendelkező vállalkozói kört, amely profitot termel a személyek migrációjának elősegítésével, és amely cselekmény egyben azt is jelenti, hogy a bevándorlási ipar szereplői érdekelték ügyfeleik számának gyarapításában, vagyis a visszavándorlók újratermelésében. A fejezet szerzőjének az a véleménye, hogy Hollandia megfelelő alany a bevándorlási ipar bemutatására, mivel itt már régóta jelen van elegendő kapacitás a visszatérés elősegítésére. Ez látszódik a holland visszatérési adatokon is, amely az egyik legnagyobb értéket mutatja az EU tagállamai között. Az azonban elmondható, hogy nagy a szakadék azok között, akiknél elrendelték az ország elhagyását, és azok között, akik tényleg el is hagyták.

A tizenkettedik fejezet kissé elvontabb témát világít meg, mert a fenntartható visszatérés kérdését tárgyalja, amely jellemzően az asszisztált visszatérési és integrációs programok keretében valósul meg. Ezek a programok rendszerint előkészítik a visszatérést és az anyagi, valamint társadalmi reintegrációt, amelyhez pszichológiai támogatást is biztosítanak. A könyv második részének záró fejezete (tizenharmadik fejezet) a visszavándorlás terén megnyilvánuló migráció jellegzetességeit ismerteti.

A kötet harmadik részének bevezető fejezete (tizennegyedik fejezet) a reintegrációs stratégiák irodalmát ismerteti, vagyis azt, hogy miként fejlődtek ezek az elmúlt években, illetve a Covid-19-pandémia hatását az úgynevezett rejtett visszavándorlás jelenségének kialakulására. A következő fejezet a munkavállalási célú migráció, valamint a visszavándorlás és a nyugdíjazás közötti kapcsolatot tanulmányozza.

A tizenhatodik fejezetben Zana Vathi a visszavándorlás lelki egészségre gyakorolt hatását elemzi. A szerző megállapítja, hogy mostanában a migrációval foglalkozó szerzők igyekeznek nagyobb hangsúlyt fektetni a visszavándorlók jóllétére és társadalmi beilleszkedésére.

Példaértékűnek tarthatjuk, hogy a könyv külön fejezetet szentel (tizenhetedik fejezet) a gyermekek visszavándorlásának, illetve a gyermekek visszavándorlásában szerepet vállaló szervezeteknek. A fejezet szerzője azt is vizsgálja, hogy mennyire élik meg a gyermekek visszavándorlásként saját migrációjukat (visszatérésüket).

A következő fejezetek a tanulási célú migrációt (tizennyolcadik fejezet), illetve a nyugdíjaskorúak migrációját tárgyalják (tizenkilencedik fejezet). A két fejezet sajátossága, hogy mindkettő az észak-dél viszonylatban vizsgálja a jelenséget, de

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról.

a megvalósuló migráció iránya ellentétes. A tanulmányi célú migráció délről indul, és északra tart, míg a nyugdíjasok migrációjának célja inkább a déli félteke. A diákok migrációjával foglalkozó fejezet nem európai példákat hoz fel. Ezután a kötet a diaszpórával és a rá jellemző visszavándorlással foglalkozik, vagyis azzal a mozzanattal, amikor a visszavándorlók már sokadik generációt képviselve térnek vissza őseik hazájába.

A kötet negyedik része a visszavándorlás és a társadalmi-gazdasági fejlődés kapcsolatát elemzi. Ez a rész nemcsak a gazdasági fejlődés jellemzőit vizsgálja, hanem olyan mind ez idáig keveset kutatott területet is tárgyal, mint a tudástranszfer, amelynek során a visszavándorlók származási országa is profitál a migráns vándorlása során megszerzett tudásából. Ennek a résznek az utolsó fejezete (huszonegyedik fejezet) a visszavándorlás folyamatának vállalkozásindításra és fejlődésre kifejtett hatását kutatja. A könyv eme része eltávolodik az európai jelenségek vizsgálatától, és elsősorban az afrikai kontinensről és Ázsiából származó példákat mutat be.

A vaskos kézikönyv elolvasása javasolható általában a migrációval bármilyen formában foglalkozó szakembereknek, hiszen olyan multidiszciplináris megközelítést alkalmaz, amely több tudományág képviselőjének is hasznára válhat, továbbá oktatási célra is kiválóan használható. A rendészettudományi, migrációs rendészeti szempontból leginkább hasznos részek azok, amelyek a visszatérést megelőző irreguláris migráció jelenségével, illetve a kényszerített visszatérés módozataival foglalkoznak, amelyek az EU tagállamainak migrációs politikájában is meghatározó szerepet kapnak.

IRODALOMJEGYZÉK

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról.

KING, Russell – KUSCHMINDER, Katie szerk. (2022): *Handbook of Return Migration*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. Online: <https://doi.org/10.4337/9781839100055>

Prof. dr. Polt Péter: A költségvetés büntetőjogi védelmének egyes elméleti és gyakorlati kérdései¹

MÁRTON Balázs²

A költségvetés büntetőjogi védelmének egyes elméleti és gyakorlati kérdései című, a hazai gyakorlatot és az uniós mechanizmusokat vizsgáló könyv átfogó módon mutatja be az Európai Unió bűnügyi együttműködésének különböző szintjeit. Történeti folytonosságba illesztve jut el a hálózati típusú együttműködésektől a szupranacionális Európai Ügyészségig. Az Európai Ügyészség elméleti kereteit részletesen és kritikai élel elemzi, sőt alternatívákat is kínál az általa azonosított hiányok kiküszöbölésére. A kötetben a szerző közérthetően mutatja be az uniós pénzügyi érdekek védelmének legfontosabb sarokpontjait. A könnyebb megértést gyakorlati példák és magyar jogesetek segítik. A könyv nemcsak az uniós bűnügyi együttműködés egészével vagy ezen belül kifejezetten az uniós költségvetés büntetőjogi védelmével foglalkozó szakemberek számára, hanem a téma iránt érdeklődő nem szakavatott szemnek is hasznos olvasmány.

Az Európai Unió (unió) pénzügyi érdekeinek védelme, az uniós források elköltésének tisztasága, illetve az erre irányuló büncselekmények napjaink hazai közéleti és politikai diskurzusainak gyakran visszatérő témái. Csakúgy, mint az Európai Ügyészség, amelyet leginkább egy képzeletbeli skála valamely szélső értékei mentén emlegetnek. Az abszolút hatékonyságot megtestesítő, ideáltipikus bűnüldöző szerv példajaként vagy a föderális Európát vizionáló erők túlterjeszkedésének olyan eredményeként, amelynek létjogosultsága finoman szólva is megkérdőjelezhető. E többnyire felületes megközelítések mellett ugyanakkor a hazai tudományos gondolkodók egy részét is foglalkoztatja az unió pénzügyi érdekeinek büntetőjogi eszközökkel való védelmében központi szerepet betöltő, az unió bel- és igazságügyi területén létrehozható megerősített együttműködésen alapuló Európai Ügyészség. Annak ellenére, hogy jelenleg 22 uniós tagállam csatlakozott az Európai Ügyészséghez, a szerv létrehozatala és működése az unió büntető igazságügyi együttműködésének egészére hatással van, ennél fogva a nem csatlakozott tagállamok, köztük Magyarország is közvetlenül érintett. Az Európai Ügyészség létrehozása és működtetése mögött húzódo szándék, azaz az uniós költségvetés védelmének erősítése számottevő jogi

¹ A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-3-II-NKE-17 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: Martin.Balazs@uni-nke.hu

és intézményi nívumot eredményezett az unió bünyügi együttműködésének történetében, valamint rendszerében.

Mindazonáltal nincs könnyű helyzetben az olvasó, legyen akár laikus érdeklődő vagy a fenti témakörökkel elméleti és/vagy gyakorlati oldalról foglalkozó szakember, ha az uniós bünyügi együttműködésen belül kifejezetten a pénzügyi érdekek védelmének szegmensével foglalkozó magyar nyelvű szakirodalmat keres. Természetesen elérhetők a(z) – szélesebb értelemben vett, tehát a bünyügi tudományokat is magában foglaló – állam- és jogtudományokban aktív kutatók által írt magas tudományos színvonalú tanulmányok, monográfiák. Azonban ezek a művek többnyire fragmentáltak jelen a hazai piacon, célirányos forráskutatás nélkül nem mindig találhatók meg, ráadásul egy-egy részterület alapos, részletes feldolgozásai, ezért esetenként az avatatlan olvasónak nehezen érthető, bonyolult jogi szakszövegnek tűnhetnek. Már csak e körülmények okán is hiánypótló jelentőségű Polt Péter könyve.³ Bár a mű címéből – *A költségvetés büntetőjogi védelmének egyes elméleti és gyakorlati kérdései* – az olvasó első ránézésre arra is következtethetne, hogy magyar gazdasági büntetőjogi szakirodalmat tart a kezében, a bevezetésből rögtön nyilvánvalóvá válik, hogy a szerző a hangsúlyt az uniós kitekintésre fektette. Hiszen a könyv első fejezetében áttekinti az unió bünyügi együttműködésének folyamatos fejlődését, kidomborítva ebből az unió pénzügyi érdekeinek védelmére irányuló részterületet.

A könyv – többek között – attól válik egyedivé, hogy az uniós pénzügyi érdekek védelmét a magyar nézőpontra keresztül is vizsgálja. A második fejezet kifejezetten a magyar szabályozásról szól, bemutatja, hogy hazánkban miként került sor az uniós költségvetés védelmére vonatkozó uniós *acquis* átültetésére, ideértve az anyagi és eljárásjogi rendelkezések implementálását.

Az irodalmi művek különlegessége abban rejlik, hogy a szerző személye átszűrődik a sorok között. Egy művet nem érdemes úgy elemezni, hogy a szerző személyes körülményeit figyelmen kívül hagyjuk, és ez a szakirodalom vonatkozásában sincs másképp. Igaz, hogy a műfaj jóval kötöttebb, mégis sok többletinformáció hozható felszínre a tartalomból, a logikai felépítésből stb. Polt Péter elméleti felkészültségét nyilvánvalóvá teszi, hogy a magyar tudományban elérhető egyik legmagasabb fokozattal rendelkezik, habilitált egyetemi tanár, továbbá az életútját végigkísérő kutatói munka eredményeként több száz tudományos publikáció szerzője, amelyek közül számos az uniós bünyügi együttműködés különböző aspektusaival foglalkozik. Emellett meghatározó gyakorlati tapasztalata van, ami a Legfőbb Ügyészségen vezetőként eltöltött több évtizedes szakmai múltjának köszönhető. Az elméleti és gyakorlati szemléletmód keveredése több helyen is megjelenik a kötetben. A harmadik fejezet például a költségvetési csalás elleni küzdelem területéről gyakorlati példákat mutat be. Ezzel egyrészt a kevésbé jártas olvasó számára is kézzelfoghatóvá teszi, hogy a taglalt bűncselekmények milyen formában (tipikusan létrejövő tényállások)

³ POLT 2019.

és mekkora mértékben (statisztikai háttér) fordulnak elő a hétköznapokban, illetve milyen következményekkel járnak (sérelem nagysága), másrészt tanulságos jogeseteken keresztül mutatja be a hazai joggyakorlatot.

Az unió bünyügyi együttműködésének történetében az 1970-es évek körüli kezdetektől napjainkig eltérő szerkezetű, különböző eszközök és mechanizmusok láttak napvilágot. Ezeknek egy része az általános, míg mások az egyes bűnözési formákra irányuló speciális fellépést segítették. Az uniós bünyügyi együttműködés fejlődésének „csak” egy – bár kétségkívül igen meghatározó – részterülete az uniós költségvetést sértő bűncselekmények elleni küzdelem. A bünyügyi együttműködés történetében megtalálhatók olyan elgondolások és entitások, amelyek átalakultak, továbbfejlődtek, vagy egyszerűen csak eltűntek, de vannak bevált és maradandó intézmények is, amelyek elég sikeresnek bizonyultak ahhoz, hogy állandósuljanak.

A kötet negyedik és ötödik fejezetében a szerző történeti folytonosságukba illesztve mutatja be az európai bünyügyi együttműködés fokozatait. A mellérendelt, hálózatos együttműködések formájától indul, ideértve különösen az összekötő magisztrátusokat és az Európai Igazságügyi Hálózatot, amelyekkel külön-külön részletesen is foglalkozik.

A hatodik fejezetben következik a második lépcső, azaz az uniós koordinációs szinttel kiegészülő együttműködési forma vizsgálata. Idetartozik az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége (*Eurojust*), annak kialakulása, felépítése, valamint feladatainak bemutatása.

Végül a hetedik fejezetben érkezünk el a harmadik, azaz a szupranacionális szintig, amely napjainkra az Európai Ügyészség létrehozatalában csúcsonyosodott ki. Ehelyütt a szerző alaposan körüljárja a szerv létrehozásának jogi alapját, a joghatósági és hatásköri szabályokat, csakúgy, mint az általa folytatott nyomozásokra, vádelemezési eljárásra vonatkozó szabályokat. Ezt követően kritikai szemmel értékeli az Európai Ügyészség koncepcióját, rávilágítva annak lehetséges előnyeire és hátrányaira, sőt gondolatkísérletet is végez arról, hogy a magyar jogrendhez, ezen belül a büntetőeljárás rendjéhez mindez hogyan illeszkedhetne. Végezetül alternatívákat vesz szemügyre. Ezek egyfelől megoldást jelenthettek volna az Európai Ügyészség összeurópai elfogadására (a hálózatimodell-alapú Európai Ügyészség), illetve másfelől magyar viszonylatban áthidalhatóvá tennék a magyar csatlakozás hiányát (az Európai Ügyészség fellépése pótmagánvádlóként).

A kötet attól egyedülálló, hogy átfogó módon, történeti perspektívában, több oldalról veszi szemügyre az uniós bünyügyi együttműködést, mindezt úgy, hogy mindvégig érezhető, hogy a hangsúly az uniós költségvetés védelmén van. A könyv gyakorlati példákon és a magyar vonatkozások feltárásán keresztül hozza közelebb az olvasót annak megértéséhez, hogy uniós tagállamként lehetetlen kimaradni az uniós bünyügyi együttműködésből, annak minden részterületével együtt. Az európai integráció alakulásának gyorsaságát mutatja, hogy a könyv 2019. évi kiadása óta az Európai Ügyészség már működik, így egyre több valós tapasztalat keletkezik az elgondolás gyakorlati alkalmazhatóságáról. Ezekre a szerző – magától

értetődően – még nem reflektálhatott, ugyanakkor tanulságos, hogy az elméleti koncepcióhoz fűzött észrevételei helytállóknak bizonyulnak.

A feldolgozott terület speciális volta, mondhatni ismeretlensége, a mű informatív tartalma és közérthető stílusa, továbbá a kitekintésben tett megállapítások időtállósága miatt fontos volna, hogy az uniós költségvetést érintő bűncselekményekkel szakmai oldalról találkozó személyek mellett azok a téma iránt érdeklődő polgárok is olvassák, akik hétköznapi tájékozottságuk javítása érdekében szeretnének szélesebb rálátást kapni az Európai Ügyészségre és az uniós bűnügyi együttműködés egészére.

IRODALOMJEGYZÉK

POLT Péter (2019): *A költségvetés büntetőjogi védelmének egyes elméleti és gyakorlati kérdései*. Budapest: Dialóg Campus.

Újabb mérföldkő a rendészeti felsőoktatásban

Recenzió Mátyás Szabolcs - Pődör Andrea *Rendészeti térinformatika*¹ című könyvéről

SALLAI János²

A 21. században az élet minden területén jelen vannak az adatátviteli forradalom eredményei, az informatikai eszközök sokasága. Ennek eredményeként lassan a hagyományos térképek a térképtárakba kerülnek, és a térinformatikai eszközök teljesen átveszik, átvették a szerepüket. A globalizáció rendészeti kihívásai is egy sor új megoldást követelnek. Ezeknek a kihívásoknak az egyikére ad választ Mátyás Szabolcs és szerzőtársa, Pődör Andrea nemrégiben megjelent könyve, a *Rendészeti térinformatika*. A Nemzeti Közszerzői Egyetem és az Óbudai Egyetem docenseinek tollából nemcsak hiánypótló, hanem mindannyiunk számára fontos és érdekes kiadvány kerülhetett 2022 decemberében a könyvespolcunkra. Ilyen jellegű kiadvány a rendésztudomány területén hazánkban ez idáig nem jelent meg, így valóban hiánypótlónak tekinthető.

Ha a rendésztudomány fejlődésének elmúlt másfél-két évtizedének eseményeit nézzük, azt láthatjuk, hogy jelentős fejlődésen ment keresztül a terület. Mint az a könyv előszavában is olvasható:

„Számos olyan fejlesztés valósult meg, amelyek mind arra voltak hivatottak, hogy a hazai rendészeti képzés megfeleljen a legmagasabb szintű elvárásoknak, az egyetemen végzett hallgatók pedig olyan tudással felvértezve kerüljenek ki az iskolapadból, ami lehetővé teszi, hogy sikerrel állják meg a helyüket a mindennapi rendőri munka során. A Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendésztudományi Karának számos területe megújult, az oktatói létszám bővült, s rengeteg olyan tudásanyag jelent meg, amelyek mind azt a célt szolgálják, hogy az alap-, a mester- és a doktori képzésben részt vevő hallgatók minél magasabb szinten tudják ellátni a későbbi szolgálati feladataikat. Egy terület azonban kissé háttérbe szorult, ez pedig a térinformatika, amelynek ismerete napjainkban már nélkülözhetetlen az élet szinte bármely területén.”

A szerzők érdemeit növeli, hogy jó időben vették észre a rendésztudomány területén ezt a hiányt. Nyugat-Európában és Észak-Amerikában már évtizedek óta nagy szerepe van a térinformatikának a rendészet területén, hazánkban viszont még mindig sokan idegenkednek tőle, holott a rendészet fejlődésének egyik fontos

¹ MÁTYÁS Szabolcs – PÖDÖR Andrea (2022): *Rendészeti térinformatika*. Budapest: Ludovika.

² PhD, r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendésztudományi Kar Rendészetelméleti és Történelmi Tanszék, e-mail: sallai.janos@uni-nke.hu

területe lehet a GIS. Már több mint húsz éve, hogy szakmai tanulmányutamon egy német kisváros rendőrségén kis csoportunk kérésére (és meglepetésünkre) azonnal rendelkezésünkre bocsátották a város aktuális kriminálgeográfiai térképét.

A szerzőpáros egyik tagja (Pödör Andrea) térképész végzettséggel rendelkezik, aki évtizedek óta a térinformatika országos elismert képviselője, az Óbudai Egyetem Geoinformatikai Intézetének vezetője. A szerzőtársa (Mátyás Szabolcs) geográfus és rendőrtiszt, aki közel két évtizede foglalkozik bűnözésföldrajzzal és bűnözési térképezéssel, számos publikációjuk jelent meg a témához köthetően.

A könyv igazi érdeme, hogy rendkívül gyakorlatias szemszögből mutatja be a térinformatikát. Azok számára is érthetővé teszi, akik ma még idegenkednek a GPS-től vagy okostelefon használatától. A legfontosabb elméleti keretek megismertetését követően a gyakorlatra helyezik a hangsúlyt. A rendészet szemszögből mutatják be a területet és gyakorlatias, a mindennapi életből vett példákon keresztül ismertetik meg az olvasókat a felhasználás lehetséges területeivel. A jobb megértést segíti a több mint száz darab térkép és ábra, amelyek kifejezetten olvasmányossá teszik a szakmai szöveget.

Ahogy azt a szerzők írják, nemcsak a felsőoktatásban részt vevő hallgatónak írták a könyvet, hanem mindenkinek, aki érdeklődik a terület iránt. Ajánlásuk szerint sikerrel forgathatják a könyvet a geográfusok, kriminológusok és gyakorlatban dolgozó rendészeti szakemberek egyaránt. Ezenkívül a könyv alapját képezheti a jövőben a gyakorlatias térinformatika-oktatásnak mind BA, mind MA szinten, az egyetemeken, illetve a Rendészettudományi Doktori Iskolában.

A könyv sajnos nem jelent meg papír formátumban, csak digitális formában, e-bookként. A könyv stílusa olvasmányos, megfelelő a felsőoktatási hallgatók részére. A könyv arányos felépítésű, az egyes témák megfelelően kapcsolódnak egymáshoz, azokkal megfelelő súllyal foglalkoznak, azonban a bűnözésföldrajzzal foglalkozó fejezet lehetett volna kicsit hosszabb, a harmadik, bűnmegelőzéssel kapcsolatos fejezet viszont tömörebb, néhány oldallal rövidebb. A szerző véleménye szerint érdemes lett volna továbbá a várható tendenciákkal (8.2. fejezet) is részletesebben foglalkozni, mivel néhány éven belül ezek a mindennapi gyakorlatot fogják jelenteni.

Mindenképpen említésre méltó az a tény, hogy a szerzőpáros már megkezdte a jegyzet folytatásának írását, amely a terveik szerint a *Rendészeti térinformatika a gyakorlatban* címet fogja kapni. Mint hajdani tereptanoktató nagy érdeklődéssel várom a folytatást!

A könyvet ajánlom jelenlegi és jövőbeni rendészeti szakembereknek, de legfőképpen azoknak, akik lépést kívánnak tartani a globalizáció nyújtotta fejlődéssel, amelyet a rendészeti területeken is nap mint nap érzékelhetünk.

A Közigazgatás és rendészet című konferenciáról

2023. március 24-én a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszéke a Magyar Rendészettudományi Társasággal közösen konferenciát rendezett *Közigazgatás és rendészet* címmel. A *Magyar Rendészet* az alábbiakban adja közre az elhangzott referátumokat. A megnyitót dr. Balla Zoltán tartotta.

Tisztelt Konferencia!

Engedjék meg, hogy néhány gondolattal felvázoljam ennek a konferenciának az okát, célját!

A rendészet művelői közül számos kutató a tárgyat tudománynak nevezi. Álláspontom szerint nem az, de legalábbis erősen vitatható tudományágkénti elfogadása. Ez mindaddig így marad, amíg nincs elsöprő többségű konszenzus legalább a definíció, az elnevezés, a jogi tárgy az alkotmányos determináltság, a nemzetközi beágyazottság, az aktustani és egyéb dogmatikai alapvető kérdésekben. Mert sajnos nincs ilyen megegyezés. Tényszerűen állítható, hogy a rendészet fogalmát állandó viták kísérik. Következetelen maga az elnevezés is, ami kaotikus helyzetet produkált az elmúlt 20 év rendészeti tartalmú jogalkotásában. A kodifikátorok mellett a rendészet kutatói is – kétségtelenül tudományos megközelítéssel – ellentmondásosan, gyakran abuzíve magyarazzák a rendészet által védett jogi tárgyat. A vonatkozó publikációk egy több mint 220 éves porosz törvény (Allgemeines Landrecht) vázára fűzik az azt rekonstruáló és az 1990-es évek elején megjelent (de már 1985-ben részben publikált) MTA-tanulmányban¹ citált közbiztonság/közrend kifejezést, eltekintve az utóbbi mintegy 30 év rendészeti változásaitól és a rendészet szintetizált, adekvát tudományos téziseitől.² Az 1998-as *Rendőrség a demokratikus jogállamban*³ és a 2009-ben megjelent *Az Alkotmány kommentárja* című tanulmánykötetben *A Magyar Honvédség és egyes rendvédelmi szervek*⁴ című részben olvasható ugyan a rendőrség (de nem a rendészet) alkotmányos elemzése, de azóta – néhány szórványos írástól eltekintve – nem jelent meg hasonló elemzés. A rendészet nemzetközi összehasonlítása hasonló hiátus. Dicséretesen ugyan létrejött két éve egy ilyen nevű

---

¹ SZAMEL 1985, 1991.

² Lásd például Finszter Géza erőszak-monopóliummal összefüggő tanait.

³ SZIKINGER 1998.

⁴ PATYI 2009.

tanszéke a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának (Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék), de a tárgyban semmilyen kutatás nem indult. Mint ahogy a rendészet fehér foltja annak aktustana. Az elmúlt 50 évben semmilyen mű nem született például a rendészet sajátjaként alkalmazott fegyverhasználatról, egyéb kényszerintézkedésekről, titkos eszközök, leplezett cselekmények aktustani besorolásáról.

A rendészet a fenti útkeresések mellett küszködik az intézményrendszer megítélése kérdésében is. A hatályos joganyag szerint a rendészet – az Országgyűlési Őrség kivételével – a Kormány irányítása alatt álló államigazgatási és a helyi igazgatási rendészeti szervekből áll. Erre figyelemmel a rendészeti tevékenységeken belül meg kell különböztetni azokat a szervezeteket, amelyek:

- a) a természeti erők és események okozta katasztrófák ellen védik a lakosságot;
- b) a veszélyes üzemek (atomerőmű stb.) biztonságos üzemeltetését biztosítják;
- c) a szabadságvesztésre ítélt bűnözőket őrzik;
- d) a klasszikus közbiztonsági feladatokat látják el;
- e) jogállamiságunk alkotmányos rendjét, a nemzetbiztonsági feladatokat látják el;
- f) az állami rendőrségen kívüli municipális, helyi biztonságot felügyelik.

A fenti felosztás teljes egészében lefedi a rendészeti feladatok típusait, amelyek alapján a jogalkotó a 2010-es központi államigazgatási és a 2012-es rendészeti törvényben megnevezi a konkrét szervezetet. Az a) és a b) feladatra jött létre a katasztrófavédelmi, a c) feladatra a büntetés-végrehajtási, a d)-re a rendőrség, az e)-re a polgári nemzetbiztonsági központi államigazgatási rendészet, míg az e) pontban nevezett feladatra jellemzően többek között a közterület-felügyelet, a mezőőrség, a halászati őrség. Hangsúlyozandó, hogy a közigazgatás nevezett szervezeti rendszerén kívüli a közfeladat megközelítésében, funkcionálisan az Országgyűlés szervezetébe nem illeszthető a rendészeti alapfeladatot ellátó Országgyűlési Őrség (tekintettel arra, hogy a biztonság fenntartása igazgatási és nem törvényhozási hatáskör).

Ha a fenti megközelítést elfogadjuk, akkor logikai úton kijelenthető: a rendészet messze nem egyenlő a rendőrséggel. Sajnálatos módon a kutatóknál, a rendészet elméletével foglalkozó szakembereknél ez a premissza elmosódik, illetve – a rendészettel összefüggő károszt növelendő – a rendészet tartalmi jellemzőit azonosítják a rendőrség tartalmi jellemzőivel. Teljes egészében figyelmen kívül marad a rendészet többi szervezete. Addig, amíg a 20. század utolsó harmadától nem alakult ki a fenti rétegződés, addig a 19. századtól a tudósok egyenlőségjelet tehetek a rendészet és a rendőrség közé. Zsoldos Ignáctól⁵ Magyary Zoltánig a tudósi felfogást ezért jellemezte a porosz Allgemeine Landrecht. Csakhogy az elmúlt több mint 30 év gyökeresen átalakította az intézményrendszert, amit le kell(ene) képeznie a rendészet

⁵ SALLAI 2020.

fogalmának. Ebben az összefüggésben legfeljebb jogtörténeti/rendészettörténeti elemként szolgálhat a magyar jogi és rendészeti felsőoktatásban megporosodott, de ma is használt eddigi definíció.

Természetesen születtek olyan korszakos publikációk is, amelyek nélkül a rendészet nem lehet tudomány. Kiemelkedő Szikinger István, aki a ma élők közül elsőként doktorált rendészetből, illetve a rendőrség átfogó alkotmányos elemzéséből, Finszter Géza rendészetelméleti, Sallai János rendészettörténeti munkássága, Christján László összehasonlító elemzése a komplementer rendészet tárgyában, Buzás Gábor rendészeti (rendőri) intézkedésekkel összefüggő kutatási eredménye.

A rendészet egyike a közigazgatás által ellátott igazgatási feladatoknak, amelyek a gyakorlatban a jogalkalmazás szintjén naponta ezerszámra jelentkeznek. A gyakorlatnak szüksége van a tudásra. A tudás egyik forrása *ab ovo* az elmélet által megállapított tudományos eredmények, axiómák összessége. Ezeknek az eredményeknek a további kezdeményezése az alapvető célja ennek a konferenciának. A Rendészet-tudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszéke tematizált – eddig három nemzetközi – konferencián kísérelte meg kutatni a rendészettel összefüggő alapigazságokat, alaptételeket, összefüggéseket. Ezt tennénk most is. A cél jegyében jelen konferencia úttörő abban a tekintetben, hogy a magyar jogi felsőoktatás közigazgatási jogi tanszékvezetőit és még két, a tárgy szempontjából kihagyhatatlan professzort hívott egybe, ezen alanyi kör eddig még ebben a tárgyban nem mondta el tudományos gondolatait a rendészet és a közigazgatás kapcsolatáról. Tegyük ezt abban a reményben, hogy a konferencia összefoglaló publikációja rendhagyó módon talán eljut a jogalkotókhoz és a gyakorlat rendészeti jogalkalmazóihoz!

Jó munkát kívánok!

Dr. habil. Balla Zoltán
egyetemi docens, főiskolai tanár

IRODALOMJEGYZÉK

- FINSZTER Géza (2003): *A rendészet elmélete*. Budapest: KJK.
- PATYI András (2009): A Magyar Honvédség és egyes rendvédelmi szervek. In JAKAB András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*. Budapest: Századvég, 1459–1511.
- SZAMEL Lajos (1985): A rendészet a közigazgatás rendszerében. *Állam és Igazgatás*, (11), 961–973.
- SZAMEL Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája.
- SZIKINGER István (1998): *Rendőrség a demokratikus jogállamban*. Budapest: Sík.

A rendészet mint a közigazgatás része

BALLA Zoltán¹

Premissza: A rendészetnek – mint a közigazgatás elválaszthatatlan részének – tárgya a közbiztonság, eszköze az erőszak-monopólium keretei között a rendészeti intézkedések, kényszerintézkedések és titkos eszközök alkalmazása.

A rendészet fogalma hasonló problémákkal küszködik, mint mondjuk a terrorizmus lényegi kifejezése, amelynek „mibenlétére nincs általánosan elfogadott meghatározás”.² Sajnálatosan a rendészetre sincs. Erre figyelemmel a helyzet megoldását segítheti az axiómák felállítása. Ez a rövid tanulmány erre tesz kísérletet (hasonló történt a terrorizmus tárgykörében is, amikor a szerző a Bayes-hálós kutatás eredményeire támaszkodva tett alapigazságnak, alaptételnek értékelhető megállapításokat).³

A rendészet meghatározása elengedhetetlen az alakulóban lévő rendészettudomány fejlődése tekintetében is.⁴

A rendészet a közigazgatásnak ugyanolyan ágazata, mint mondjuk az egészségügyi, az oktatási, a honvédelmi, a gazdasági, a nyilvántartási, a média- vagy bármely más hasonló ágazat. A társadalom folyamatos fenntartását, a köz igazgatását – vagyis a közigazgatást – ezen ágazatok jogi keretek közötti működtetése biztosítja. Ebben a logikában explicite azt mondhatjuk: a közigazgatás ágazati igazgatások halmaza. Az egyes ágazatokat egymástól tárgyuk és a tárgy működtetéséhez szükséges eszközrendszerük alapján határolhatjuk el. Más a tárgya a fenti példálózó felsorolásban nevezett igazgatási területeknek, és más a tárgyhoz rendelt, a tárgy megvalósításához nélkülözhetetlen eszközök típusa. Az egészségügyi igazgatás tárgya többek között a társadalom polgárai egészségének megóvása, a betegségek gyógyítása, a járványok kezelése, ezek igazgatásának sajátos eszköze például a kórházak, a rendelő, az egészségügyi intézetek működtetése, az orvosképzés, a gyógyszerkutatás biztosítása. Az oktatási igazgatás tárgya a tudás közvetítése, eszköze például az óvodák, az általános és középiskolák, az egyetemek üzemeltetése (az utóbbi néhány év változásaira válaszul figyelemre méltó publikációk születtek arra nézve, hogy a védelmi és biztonsági igazgatás gazdagítja-e a közigazgatás ágazati tagozódását, és ha igen, mennyiben).⁵ Talán a további példálózás mellőzésével is látható, hogy nincs két egyforma tárgyú és eszközű ágazat.

¹ Egyetemi docens, főiskolai tanár, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: balla.zoltan@uni-nke.hu

² ORBÁN 2017.

³ ORBÁN 2017.

⁴ Lásd erről például FINSZTER 2022: 45–51.

⁵ Lásd erről például BUZÁS 2022.

A rendészeti ágazati igazgatás ugyanúgy elkülönül a többi igazgatási ágazattól, mint azok egymástól és a rendészetitől. Ez törvényszerű, hiszen a rendészeti igazgatásnak is olyan tárgya és eszközrendszere van, amely kizárólag csak önmagát jellemzi.

A rendészet tárgyának elnevezésében a nyíljék száz virág gondolata visszaköszön. Tudósi és jogalkotói források szerint nevezték ezt állami rendnek, közrendnek, közhatalmi rendnek, közbiztonságnak, belső rendnek, jó közösségi rendnek, belső biztonságnak, köznyugalomnak, nemzetbiztonságnak, veszélyelhárításnak és még másnak is. Álláspontom szerint egyik szakkifejezés sem helyes, miközben mindegyik bizonyos – esetenként szubjektív – szempontok szerint részben védhető (megjegyzendő, hogy minden affektív megközelítés gyengíti a tudományos tézis kialakítását). Így talán hagyhatnánk is a tárgyi tisztázást, hiszen inadekvátnak egyik nevezett műkifejezés sem nevezhető. Mégsem szerencsés azonban, ha a rendészet centrális elemét nem tudjuk olyan *terminus technicussal* illetni, amely többnyire elfogadható a rendészettel foglalkozók számára. Ennek igazolására felhozható, hogy a helyét kereső, kialakulóban lévő rendészettudománynak szüksége lenne a dogmatikailag tiszta kifejezésekre. Véleményem szerint ehhez a rendészet funkcióját, társadalmi rendeltetését, közfeladatát kell középpontba helyezni, és ennek alapján meghatározni a tárgyát. Ezek a szempontok meggyőződésem szerint közmegegyezést képeznek, amely alapján a rendészet által védett jogi tárgy legkevésbé kritizálható műszava: a biztonság. Többféle jelentése lehet a biztonság, így például más jelent az élelmiszer-biztonság, a szexuális biztonság, a hadi biztonság, a munkabiztonság stb. (vagyis helytelen a biztonságot a külső és belső veszélyhez kötötten kizárólag a rendészeti és a katonai biztonsághoz kapcsolni, mint tette ezt a *Rendészet-tudományi szaklexikon*).⁶ A biztonság rendészeti értelemben a társadalom relatív veszélymentességét, a fenyegetések elhárításának potenciálját, a veszély és a félelem társadalmi közösségi szintű kiküszöbölésének garantálását takarja. Így kapott hatáskört a rendészet a Covid idején az egészségügyi igazgatás kórházparancsnoki rendszerében vagy korábban az oktatási igazgatás iskolaóri modelljének létrehozásában. A rendészetnek mindig és mindenhol a köz, a társadalom adott szegmensében a biztonságot kellett védenie. Következésképpen nevezhetjük ezt a biztonságot közbiztonságnak. Ezzel eljutottunk a rendészet jogi tárgyának a közbiztonság szóban történő kifejezéséhez.⁷

Adódik a kérdés: akkor mit kezdünk a rendészet tárgyaül gyakran használt közbiztonsággal?

Jelen rövid tanulmány keretei nem teszik lehetővé az alaposabb elemzést. A kérdés megválaszolásához annyit azonban szükséges objektíve tényként rögzíteni:

⁶ BODA 2019: 66. A *Rendészettudományi szaklexikon*t jelen sorok íróján kívül többen is bírálták annak számos esetben önkényes szómagyarázataival vagy hiányossága, több esetben „szellemi rendetlensége” okán. Lásd például KORINEK 2020 vagy HAUTZINGER 2020. Jelen esetben a „biztonság” kifejezés magyarázatát bírálhatjuk annak kizárólag a rendészethez kötése miatt, amihez képest számos más esetben az adott műszót a lexikon kiterjesztő értelmezésben elemzi.

⁷ BALLA 2020.

- A közbiztonság minden rendészeti kutatónál kizárólag jogen belüli és általa determinált kifejezésként merült fel, tartalma így kifejezett és kizárólagosan normatív, tiszta, egyértelmű.
- A közrend megítélése számos szerzőnél jogen kívüli és többféle, jellemzően tudósi spekulatív alapú értelmezést nyert⁸ (például Concha Győzőnél,⁹ Liskennél¹⁰). Használták ezek a szerzők a jó közösségi rend lefedésére is, ami megint csak többféle értelmezésre – erkölcsi, etikai megközelítésre – ad lehetőséget. A közrend ezen értelmezési lehetőségei így a jogilag tételes közbiztonság tárgykörétől messze kerülnek, ami jogalkalmazási kételyeket gerjeszthet.
- A közrendet mint a rendészet tárgykénti megjelölését és ehhez képest annak alárendelt értelmezésében a közbiztonság használatát Szamel 1985-ös, de főleg 1991-es publikációja¹¹ adja, amelynek alapja a porosz Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten törvénykönyv 17. cím I. részének 10. szakasza.
- Ugyan sem a közrendet, sem a közbiztonságot nem értelmezi egyetlen törvény vagy rendelet sem, de a közbiztonságnak az Alkotmánybíróság alkotmányos értéket adott, és lényegében szekunderizálta hozzá képest a közrendet,¹² így kimondatlanul annak alternatív használatára mutatott rá.

A fentiek alapján tehát a közrend a közbiztonsághoz képest redundáns, így jellemzően nem lehet a rendészet jogi tárgya, legfeljebb a tényleges tárgy, a közbiztonság explicite alternatív kifejezése.¹³

A közbiztonság fenntartása többféle rendészeti szervezet feladata, közreműködő partnerek a komplementer rendészet szereplői.¹⁴ Ennél a gondolatnál – ismét csak felvetéssel – kiemelendő, hogy számos – és főleg korabeli – szerzőnél a rendészet egyenlő a rendőrséggel. Ez súlyos tévedés, a rendészet ennél fragmentáltabb. A központi államigazgatásban a rendőrségen kívül még négy rendészeti szervet találhatunk (büntetés-végrehajtás, katasztrófavédelem, polgári nemzetbiztonság, a NAV pénzügyőr szerve), az önkormányzatban pedig ötöt (tipizálja a közterület-felügyeleti szervezete), de ezek mellett kihagyhatatlan a szakmai okokat nélkülöző közigazgatáson kívülre helyezett Országgyűlési Őrség is.

⁸ SALLAI 2014.

⁹ Concha Győző szerint a közrend egyik határát a természet adja.

¹⁰ Hans Lisken a közrendet olyan íratlan szabályok összességének tartotta, amelyek a rendezett állampolgári együttéléshez szükségesek. LISKEN 1992: 113.

¹¹ Szamel Lajos 1985-ben az *Állam és Igazgatás* című tudományos folyóiratban (961. oldal), majd a Magyar Tudományos Akadémia megrendelésére írt *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai* című publikációjában (27. oldal) tudósi gondolatként rögzítette, hogy a rendészet tárgya a közrend.

¹² Lásd erről a 13/2001. (V. 14.) AB határozatot. A határozat elvi értelemben mutatott rá többek között, hogy a közbiztonság a jogállam intézményrendszerének és a demokratikus társadalom működésének elengedhetetlen feltétele. Rögzítette továbbá az AB, hogy az alkotmányos cél és érték a közbiztonság.

¹³ BALLA 2017: 39.

¹⁴ CHRISTIÁN 2022: 109–197.

A rendészet fent bemutatott jogi tárgyának sajátos, minden más ágazati igazgatástól elkülönült eszközrendszere a legitim erőszak-monopólium keretei között használatos

- rendészeti intézkedések,
- kényszerintézkedések és
- titkos eszközök alkalmazása.

A hatályos rendőrségi törvény V. fejezete 25 rendészeti intézkedést, a VI. fejezet 16 kényszerintézkedést nevesít, míg a VII. fejezet öt bírói engedélyhez nem kötött és szintén öt bírói engedélyhez kötött titkos eszköz alkalmazását teszi lehetővé. Ezek az eszközök kiemelten abban különböznek a más közigazgatási ágazatok által használt eszközöktől, hogy használatuk során alapvető emberi jogokat lehet korlátozni.¹⁵ Sőt még adott jogi körülmények fennállása esetén az emberi élet kioltásának törvényi lehetősége is fennáll. A közigazgatás egyetlen más ágazatában sem találunk ilyen jellemzőt. Az állam nevében történő erőszak-alkalmazást a rendészet jogi úton monopolizálta. Ennek természetesen megvan az alkotmányos alapja, törvényi garanciái.

A fentiek alapján funkcionális megközelítésben a rendészet szűk fogalma: olyan közigazgatási tevékenység, amely a közbiztonság fenntartásában, az erőszak-monopólium birtokában sajátos rendészeti intézkedéseket, kényszerintézkedéseket és titkos eszközöket alkalmaz.

IRODALOMJEGYZÉK

13/2001. (V. 14.) AB határozat.

BALLA Zoltán (2017): *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest: Dialóg Campus.

BALLA Zoltán (2020): Ockham borotvája és a rendészet. *Magyar Rendészet*, (20)3, 20–22. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.1>

BODA József főszerk. (2019): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus.

BUZÁS Gábor (2022): A rendészeti igazgatás a védelmi és katonai biztonsági igazgatás rendszerében. *Katonai Jogi és Hadászati Jogi Szemle*, 10(1), 7–29.

CHRISTIÁN László (2022): Komplementer rendészet. Dialóg Campus.

FINSZTER Géza (2022): *A változó rendészet és a rendészettudomány*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport.

HAUTZINGER Zoltán (2020): A rendészettudomány határtudományai. *Magyar Rendészet*, 20(3), 137–138. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.8>

KORINEK László (2020): Utószó a Rendészettudományi szaklexikonhoz. *Belügyi Szemle*, 68(11), 7–17. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.1>

LISKEN, Hans (1992): *Handbuch des Polizeirechts*. München: Beck.

ORBÁN József (2017): Terrorfenyegetettségi Bayes-hálós kockázatbecslés – valószínűség-számítási módszerek a terrorizmus elleni küzdelemben. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig, Pécsi Határőr Tudományos*

¹⁵ SKORKA 2020.

- Közlemények XIX.* Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja – Magyar Rendészettudományi Társaság, 149–154.
- SALLAI János (2014): A rendészet fogalmának kialakulás és történetének áttekintése. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 55–66.
- SKORKA Tamás (2020): Rendőrség a koronavírus ellen. *Magyar Rendészet*, 20(4), 173–192. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.4.11>
- SZAMEL Lajos (1985): A rendészet a közigazgatás rendszerében. *Állam és Igazgatás*, 35(11), 961–973.
- SZAMEL Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programiroda.

A rendőri intézkedés mint közigazgatási aktus

BUZÁS Gábor¹

A rendőr fogalma, ha a jogalkotó meg is próbálta meghatározni azt, lényegében a rendőr mint hatósági közeg feladatát, a tőle elvárt funkciót vagy annak elemeit rögzítette:

„A rendészet végrehajtó közege s mindenekelőtt a törvény és rendeletek által megállapított korlátok határain belül a közbiztonságot és közrendet van hivatva fenntartani.”²

„A csendőr az államhatalom képviselője, a törvényes rend és belső béke támasza, az ország közbiztonságának és nyugalmanak őre, az állam és a nemzet bizalmának letéteményese. A csendőr legyen büszke szép hivatására, azt életcélnek, kitüntetésnek és ne csupán kenyérkeresetnek tekintse.”³

A rendőri intézkedés fogalmát is hiába keressük, bár található néhány fogalmi elem az elmúlt 140 év szakirodalmában.

„A rendészeti parancs minden olyan felsőbbbségi aktus, amely a rendészeti célok megvalósítása érdekében az állampolgárokra nézve bizonyos kötelezést tartalmaz. A meghatározatlan esetekre és személyekre szóló rendészeti parancs a rendészeti rendelet, míg a meghatározott esetre és személyre szóló rendészeti parancs a rendészeti intézkedés.

A rendészeti intézkedés közjogi jogügyleti aktus, amely a rendőrhatalom és a kötelezett személy között viszonyt hoz létre. A rendészeti intézkedés – mint közigazgatási aktus – csak rendőrhatalomtól, nem közegetől eredhet. A rendészeti kényszer természetes és szükséges kiegészítése a rendészeti hatalomnak, amennyiben arra szolgál, hogy a rendészeti parancsokat az ellenszegülővel szemben végrehajtsa.”⁴

Berényi Sándor álláspontja szerint a hatósági intézkedéseket a közhatalmi államigazgatási aktusok közé soroljuk, azonban nem minősíthetjük hatósági jogalkalmazó aktusoknak. A szerző – véleményem szerint – könnyen cáfolható megállapítása alapján, a hatósági intézkedés a következő jogi sajátosságokkal rendelkezik: „jogviszonyokat rendszerint nem hoz létre, nem szüntet meg; a jogszabályon alapuló jogokat és kötelezettségeket realizálja a kötelezettel szemben; a hatóság közege bocsátja ki; rendszerint szóbeli; azonnali végrehajtás kötelezettségével jár. A hatósági intézkedés nem minősül jogalkalmazásnak.”⁵

¹ R. alezredes, adjunktus, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék, e-mail: buzas.gabor@uni-nke.hu

² 10,3386/1892. eln. sz. főkap. rend.

³ *Szervezeti és szolgálati utasítás...* 1927.

⁴ TÓTH 1939.

⁵ FAZEKAS–FICZERE 2004.

A rendőri intézkedés fogalmának tisztázásához fontos megállapítás: a Legfelsőbb Bíróság közigazgatási jogegységi tanácsa 1999. április 15-én – 1/1999. KJE szám alatt a következő döntést hozta: „A felettes rendőri szerv vezetőjének a panasz elbírálása tárgyában a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 93. §-ának /3/ bekezdése alapján, másodfokon hozott határozata a Pp. 324. §-a /2/ bekezdésének a) pontja szerinti – a bíróság által felülvizsgálható – hatósági államigazgatási ügyben hozott határozat.”

A jogegységi tanács álláspontja a következő: „a rendőrség részéről az Rtv.-ben meghatározott rendészeti feladatok ellátása során kifejtett tevékenység közigazgatási jellegű tevékenység, mert az eljáró szerv közhatalmi jogosítvánnyal élve egyoldalú akaratnyilvánítással intézkedik, melynek során az ügyfél terhére kötelezett-séget állapít meg, és intézkedésének maga szerez érvényt.

A rendőri intézkedéseket és kényszerítő eszközöket, állami közhatalmat gyakorló, államigazgatási ügy intézésére feljogosított szerv (Áe. 3. § /2/ bekezdés) alkalmazza, közte és az intézkedés (kényszerítés) alanya között – annak minden jellemzőjével rendelkező – közigazgatási jogviszony jön létre.”

Szikinger István szerint: „A Legfelsőbb bíróság 1/1999. KJE számú jogegységi határozata – noha formálisan nem általánosan kötelező, törvényi értékű aktus – nyomán a rendészeti tevékenység közigazgatási jellege és a hatósági jogalkalmazás körébe sorolandósága nem vonható kétségbe. [...] Az intézkedés tartalmát tekintve nem különbözik a hatósági határozattól, ugyanakkor tipikusan a hatóság bármely (és nem csupán kiadmányozási joggal felruházott) tagja foganatosíthatja, a bizonyítást gyakran a hatósági közeg észlelete helyettesíti, az írásos forma rendszerint hiányzik, a végrehajtás pedig azonnal esedékes és kikényszeríthető.”⁶

Kántás Péter véleménye:⁷ „Szamel Lajos szerint a rendészetben az intézkedés a leggyakoribb egyedi döntési forma. A rendészet – fogalmi lényegéből eredően, a maga »aktív« stádiumában, ha már valóban tennie kell a megzavart rend helyreállítására érdekében – kizárólag intézkedéssel dolgozik, hiszen a rendészeti célt – a beavatkozás szükségességének és arányosságának mindenkor kötelezőszerű mérlegelését követően – másképp nem tudja elérni.”

A rendőri intézkedések fogalmi elemei a következők:

A rendőrség mint hatáskörében eljáró, állami közhatalmat gyakorló szerv közege, a rendőrnek a hatósági intézkedése:

- rendszerint szóban történik;
- az intézkedés alá vont személyre azonnali végrehajtási kötelezettséget ró;
- jogilag determinált közcélok elérése, a törvényes rend – közrend – fenntartása érdekében alkalmazzák;
- az intézkedési jogot és kötelezettséget jogszabályok határozzák meg;
- törvényes célja eléréséhez legitim fizikai erőszak alkalmazható;

⁶ SZIKINGER 1998.

⁷ KÁNTÁS 1997.

- a rendőri szerv és az intézkedés alá vont személy között közigazgatási jogi jogviszony jön létre;
- az intézkedés alá vont személyt az intézkedés vagy annak elmaradása miatt és a kényszerítő eszközök alkalmazása miatt jogorvoslati jog illeti meg.

A legitim fizikai erőszak sajátosságai Finszter Géza szerint „eszközjellegű, szükséges, minimális, arányos, relatív, professzionális. Ám éppen a professzionális jelleggel összefüggésben ehelyütt is felmerül, miként érvényesíthető a jogszerűség a legitim fizikai erőszak alkalmazása során. Erre hatásos technikák kínálkoznak:

- a felhatalmazás mindig törvényből származik,
- az alkalmazás korlátait és tilalmait a jog állapítja meg,
- az alkalmazásért a rendvédelmi szerv és annak eljáró tagja felelősséggel tartozik.”⁸

A rendészeti célt – a korábban már említett professzionalitás követelménye miatt – bizonyos esetekben nem rendészeti szerv intézkedésével érhetjük csak el. A professzionalitás követelménye teszi szükségessé azt is, amikor a rendőrség más szervek felkérésére biztosítja a felkérő hatóság eljárását. Létezik néhány sajátos helyzet, amikor a rendészeti célt nem rendészeti szerv cselekvése biztosítja.

A légierő

A Magyarország légtérének oltalmazásában részt vevő szövetségi és magyar légvédelmi készenléti erők feladatköre a légtérrel megsértő vagy jogosulatlanul igénybe vevő, az azonosítatlan, ismeretlen szándékkal repülést végző vagy ott ellenséges tevékenységet folytató, repülési szabályt sértő légi járművekkel kapcsolatos tevékenységekre, továbbá a bajba jutott légi járműveknek történő segítségnyújtásra terjed ki. Ez a rendészeti tevékenység nemcsak a védelmi igazgatás hatálya alá tartozó időszakban, hanem a mindennapokban is a honi légierő feladata.⁹

A tűzszerész

Alaptevékenységi körében ellátja az országos tűzszerész készenléti szolgálatot, végzi a katonai eredetű lőszer, robbanótestek felkutatását, hatástalanítását, megsemmisítését, átvizsgálja a katonai lő- és gyakorlótereket, megsemmisíti a fel nem robbant robbanószerkezeteket.

---

⁸ FINSZTER 1998.

⁹ Lásd bővebben BUZÁS 2022.

Katonai rendészet

Egy jogállam rendészete a közigazgatási szervezetrendszer részeként működő – törvényben megfogalmazott hatáskörök és hatósági jogkörök alapján eljáró – rendészeti szerveken alapul. Ez természetesen nem zárja ki, hogy szűk körben – akár a kizárólagos szakmai tudás és technikai felkészültség, akár jogszabályban körülírt sajátos helyzet állította követelmények alapján – a jogállam reguláris katonai szerve vagy annak szervezeti egysége ellásson rendészeti tevékenységet.¹⁰

Összefoglalva a rendőri intézkedés a hatósági intézkedés sajátos típusa. Hatósági jogalkalmazó tevékenység, az intézkedés alá vont személy és az intézkedő rendőrt vezénylő, hatáskörrel rendelkező rendészeti szerv között közigazgatási jogviszony jön létre.

IRODALOMJEGYZÉK

10,3386/1892. eln. sz. főkap. rend.

BUZÁS Gábor (2018): Rendészet – katonai rendészet. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 6(2), 25–50.

BUZÁS Gábor (2022): A rendészeti igazgatás a védelmi és biztonsági igazgatás rendszerében. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 10(1), 7–29.

FAZEKAS Marianna – FICZERE Lajos szerk. (2004): *Magyar közigazgatási jog*. X. fejezet. Budapest: Osiris.

FINSZTER Géza (1998): Egy mondat a rendvédelemről. In SZIGETI Péter (szerk.): *Tanulmányok a jogvédelem és a rendvédelem köréből*. Budapest: RTF Jog- és Államtudományi Tanszék, 184.

KÁNTÁS Péter (1997): A rendészet fogalmához. *Új Rendészeti Tanulmányok*, (1), 50.

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára (1927). Budapest: Stádium Sajtóvállalat R.-T.

SZIKINGER István (1998): *A rendőrség a demokratikus jogállamban*. Budapest: Sík.

TÓTH József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai*. Eger: Szent János Nyomda.

¹⁰ A rendészet és a katonai rendészet összehasonlításáról bővebben BUZÁS 2018.

Közigazgatás és komplementer rendészet

CHRISTIÁN László¹

Tanulmányomban a közigazgatás és a rendészet egyes kapcsolódási pontjait vizsgálom a teljesség messzemenő igénye nélkül. A közigazgatás és a rendészet egymáshoz való viszonyában ugyanis a klasszikus felfogás szerint a rész-egész kapcsolatot tételezi,² ezáltal összefüggéseik teljes körű vizsgálata jelentősen túlmutat a dolgozat terjedelmi keretein. A téma feldolgozása során azonban a rendészet kapcsán új fogalmat használok és mutatok be, a komplementer rendészetet. A gazdasági, társadalmi és környezeti változások következményeként az állam és az ebben kulcsszerepet vállaló közigazgatás is folyamatos és intenzív megújulásra kényszerül, minthogy állandó alkalmazkodásra van szüksége a közösség hatékony működtetése, a biztonság megteremtése és a rend fenntartása érdekében.

A közigazgatás és a rendészet az évszázadok alatt gyakorlatilag összenőtt, viszonyrendszerük vizsgálata örökzöld téma. Már a 19. században is aktív szakmai diskurzus folyt e kérdéskörben, amelynek felidézése segít megérteni az általunk is keresett metszéspontokat. Lorenz von Stein rendészet alatt mindazon formákat értette, amelyekkel általában a kormány az igazgatásba avatkozik. A közigazgatási jog fejlődése hatással volt a rendészetre is, aminek egyenes következménye lett, hogy a közjog és a törvényhozás szétvált, ennek további eredményeként a rendészet a kormányzat részévé vált. Von Stein a beligazgatás feladatának tulajdonítja az előforduló veszélyek elleni biztonsági intézkedéseket, és véleménye alapján a rendészet ott kezdődik, ahol e veszélyek ellen fel kell lépni. Ebből adódik, hogy a rendészet nem más, mint veszélyelhárítás, és mivel a rendészet végrehajtójaként eljáró hivatalnok – vagyis a rendőr – előre nem tudhatja a veszély irányát, nagyságát, ezért annak elhárítására a rendőr számára mérlegelési jogot kell biztosítani. Ez a jog a mai napig rendelkezésére áll az intézkedő vagy egy-egy ügyben eljáró rendőrtisztviselőnek, ugyanakkor ez az, amit sokszor támadni is szoktak.³

A rendészet első hazai képviselője a Magyar Tudományos Akadémia tagjai között Concha Győző volt, aki 1901-ben *A rendőrség természete és állása szabad államban* címmel tartotta meg székfoglalóját, amelyben kifejtette, hogy a rendőrség feladata az állam és a társadalom rendjének előfeltételeit biztosítani, nem is feltétlenül magát a rendet.⁴ Semmi sem indokolhatja, hogy a rendőrség a jog fölé helyezkedjen.

¹ Rendőr dandártábornok, professzor, oktatási rektorhelyettes, Nemzeti Közzolgalmati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, e-mail: Christian.Laszlo@uni-nke.hu

² BALLA 2014; FINSZTER 2018.

³ VON STEIN 1871.

⁴ CONCHA 1901.

A rendőrség nem lehet jogalkotó vagy jogváltóztató, aminek ellentmondanak az adott korszakban – például a közlekedés témakörében – kiadott rendeletek. Conchának komoly érdeme a rendfenntartás és a bűnüldözés elméleti szétválasztása, különösen azért, mert tisztázza a végrehajtó hatalom felelősségét a közrendért és a közbiztonságért, de az állam büntető igényének érvényesítése már egy másik hatalmi ág, a bíróságok feladata, ahol a kormányzatnak semmi keresnivalója nincs.⁵

A közigazgatásnak mindenkor egyik jellegzetessége a társadalom biztonságos üzemeltetése.⁶ A társadalom biztonságos üzemeltetésének, a veszélyek elhárításának két fő területe van az állam működésében. A társadalmat fenyegető veszélyelhárítás két jellegzetes, egymástól jelentősen különböző területe a honvédelem és a rendvédelem.⁷ A honvédelmi és a rendészeti hivatásgyakorlás meghatározó különbségei, hogy míg a rendészet támogató környezetben működik, nem alkot ellenséggépet és minimális erőszakot alkalmaz, addig a honvédelem ellenséges környezetben működik, ellenséggépet alkot és maximális, pusztító erőszakot alkalmaz.⁸

A rendészet definiálását illetően a *Rendészettudományi szaklexikon* több megfogalmazást is ad a fiatal diszciplína kulcsfogalmára, ezek közül az egyik a biztonságot kollektív társadalmi terméként értelmezi. A lexikon idevonatkozó meghatározása szerint: „Mivel az igényelt biztonság megteremtése rendkívül komplex, szerteágazó tevékenység, ezért csak társadalmi kooperáció és kollektív munka eredményeként teljesíthető, amelyben a rendvédelmi szervek mellett fontos szerepet kapnak az önkormányzatok, a magánbiztonsági vállalkozások, a civil önvédelmi szervezetek is.”⁹

A komplementer rendészet definiálása alkalmával is az előbbi fogalom meghatározásból indulhatunk ki, egyértelműsítve azt, hogy az állami rendészet tevékenységét az önkormányzatok, a magánbiztonsági vállalkozások, a civil önvédelmi szervezetek egészítik ki, támogatják, segítik. A rendészet alapvető társadalmi rendeltetésének, vagyis a közrend, a közbiztonság fenntartásának¹⁰ elérésében tehát ez utóbbi intézményeknek kiegészítő – idegen kifejezéssel élve komplementer – szerepe van a végrehajtó hatalom rendészeti hatóságai mellett. Ez jogszabályi felhatalmazáson alapuló szoros, érdemi együttműködést feltételez, amely révén a komplementer, kiegészítő tevékenységet végző szervezetek tehermentesíthetik az állami rendvédelmet. Ez új gondolkodást kezdeményez a rendvédelem gyakorlatában a rendészettudomány segítségével. Finszter Géza a *Komplementer rendészet* című monográfia recenziójában így fogalmaz: a társadalmi önvédelem és az állami erőszak-monopólium úgy egészíti ki egymást, amiként a komplementer színek – egymás mellé kerülve – képesek kölcsönösen felerősíteni az alkotás színhatásait. Átalluk szebb lesz a kép. A rendészet világában az „alkotás” a közrend, a közbiztonság és a polgárok szabadsága, ezeket emelheti magasabb szintre a társadalmi és a hatósági veszélyelhárítás harmóniája.

⁵ CONCHA 1905.

⁶ TAMÁS 2005.

⁷ ERDŐS 2021.

⁸ FINSZTER 2002, 2018.

⁹ BODA 2019: 461.

¹⁰ SZAMEL 1990; FINSZTER 2012.

A komplementer rendészet a biztonságért felelős hatóságok és a jogkövető társadalom összefogásának terméke.¹¹

A 21. században, különösen az elmúlt évtizedben az államra és azon belül a rendészetre fokozódó nyomás nehezedik. Egymást érik a súlyos biztonsági kockázatot, fenyegetést, veszélyt hordozó kihívások, úgymint a migrációs válság, a pandémia, a háborús válsághelyzet. Mindezekkel akként kell megküzdeni, hogy az előbbi tényezők jelentős gazdasági következményekkel járnak (megszorítások, elvonások) és a rendészet egészét érintően humánerőforrás-problémák jelentkeznek.¹² Az állami rendészet kapacitásainak jelentős részét az említett globális kihívásokból fakadó kihívások kezelése köti le és vonja el. Nem véletlenül bukkant fel a nemzetközi szakirodalomban az absztrakt rendőrség fogalma, amely arra hívja fel a figyelmet, hogy a rendőrség az előbbieknél okán egyszerre távolodik alapküldetésétől és magától a társadalomtól, az állampolgároktól, így tevékenysége absztrakttá válik.¹³ Számolni kell a jövőben azzal, hogy milyen erőforrást mozgósítunk a közbiztonság egyes területein, amikor rendőri kapacitások nem állnak majd rendelkezésre.

A társadalom és a rendészeti hatóságok összefogásának leggyümölcsözőbb területe a bűnmegelőzés. Idesorolható minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése és az állampolgárok biztonságérzetének javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést gerjesztő okok hatásának mérséklésével vagy az áldozattá válás megelőzésével. A felsorolt nemes célok megvalósítására, a komplementer rendészet kiteljesítésére Finszter szerint három megoldás kínálkozik.¹⁴ Elsőként komplementer rendészetnek tekinthető a jelenleg működő, centralizált államrendőrségi modell is, amennyiben alapfeladatai sorában felvállalja a prevenció szolgálatát, és partnernek tekinti a települési önkormányzatokat, a polgárőrséget, az egyéni önvédelmet, valamint a vagyonvédelmi vállalkozásokat. A centralizált szervezet és a feltétlen engedelmesség sem zárja ki a partneri együttműködést. A második megoldás a komplementer rendészetre a közösségi rendőrség stratégiai befogadása lehetne. A közösségi rendészet bevezetését célzó modellkísérlet mind a négy helyszínen sikeres volt, mégis annyiban maradt, és megszüntették, bár talán némi hatást gyakorolt a rendészeti gondolkodásra.¹⁵ A harmadik út az önkormányzati rendőrség. E jelentős jogintézmény bevezetésének talán csak a rendszerváltáskor volt realitása, de nem történtek lépések ebbe az irányba, a közjog sem ad lehetőséget önkormányzati rendőrség létrehozására, és a kormányzat rendészeti elképzelései mutatnak ebbe az irányba.¹⁶ A három lehetőség mérlegelése alapján a komplementer rendészet implementálásának kézenfekvő módja a jelenlegi állami rendészeti működés szabályozási és működési keretek közötti alkalmazása.

¹¹ FINSZTER 2023.

¹² CHRISTIÁN–ERDŐS 2020.

¹³ TERPSTRA–FYFE–SALET 2019.

¹⁴ FINSZTER 2023.

¹⁵ Lásd erről részletesen CHRISTIÁN 2019.

¹⁶ FINSZTER 2023.

A rendészet küldetésének sikeres teljesítése számtalan adottság, tényező, körülmény függvénye, amely földrészenként, sőt országokként is jelentősen eltér. A világ különböző országaiban ezért eltérő módokon igyekeznek megoldást találni erre az összetett kihívásra. Az angolszász rendészet az állampolgár és a közösség szolgálatát tekinti prioritásnak, alulról építkezik és működésének fókuszában a bűnmegelőzés, a szubjektív biztonságérzet növelése, a rendőri munka iránti bizalom erősítése áll.¹⁷ A kontinentális rendészet ezzel szemben fentről lefelé építkezik, így a társadalom tagjaival, közösségeivel esetlegesebb a kapcsolata, az állam befolyása sokkal közvetlenebb, mint az angolszász országokban, és jóval nagyobb jelentősége van a statisztikával kimutatható bűnüldözési adatoknak. Az angolszász és a kontinentális rendészeti gondolkodás között azonban nincsenek éles határvonalak, mindkét rendszer számos olyan megoldást alkalmaz sikeresen, amely alapvetően a másik modellből ered, mégis jól implementálható, és hatékonyabbá teheti annak működését.

A komplementer rendészet éppen ezt a szinergiát kínálja. Építkezzünk a hatékony állami rendészeti működésre, de intézményesítsük a jövőben a segítő, kiegészítő rendészeti szereplők tehermentesítő tevékenységét, szoros együttműködések kiépítve azokon a területeken, ahol ez kézenfekvő és jó megoldásként kínálkozik. Ennek alátámasztására a számos kínálkozó terület közül példaként a rendezvények, sportrendezvények biztonságát emelem ki. Évente sok ezer rendezvény valósul meg hazánkban több millió ember részvételével, köztük számtalan kiemelt (kockázatú) rendezvény, amelynek a biztosításában való részvétel jelentős erőforrásokat von el a rendőrségtől. Amennyiben a jogalkotó alapos körültekintéssel, bizonyos feltételek újragondolása mentén, a szakma bevonásával egyes feladatok ellátásába bevonna komplementer rendészeti szereplőket, és a szakmai felügyelet meghagyná a rendőrségnél, úgy jelentős erőforrás-optimalizáció, hatékonyságnövelés valósítható meg.

IRODALOMJEGYZÉK

- BALLA Zoltán (2014): A rendészet és a közigazgatás tartalmi összehasonlítása. *Magyar Rendészet*, 14(4), 11–23.
- BODA József főszerk. (2019): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus.
- CHRISTIÁN László – ERDŐS Ákos (2020): Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kiállításai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei. *Belügyi Szemle*, 20(12), 11–42. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.12.1>
- CHRISTIÁN László (2019): Egy feledésbe merülő közösségi rendészeti modellkísérlet margójára. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Gondolatok a rendészettudományról: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 79–88.
- CHRISTIÁN László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Dialóg Campus.
- CONCHA Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Budapest: MTA.
- CONCHA Győző (1905): *Politika II. Közigazgatástan*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata.

¹⁷ FINSZTER 2018.

- ERDŐS Ákos (2021): *Pénzügyőri szolgálati ismeretek 2.0*. Budapest: A Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata.
- FINSZTER Géza (2002): A rendészet jogi természete, rendvédelem – honvédelem. In HAUTZINGER Zoltán (szerk): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I.* Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 13–26.
- FINSZTER Géza (2012): *A rendőrség joga. Tanulmány a rendészeti igazgatásról*. Budapest: Országos Rendőr-főkapitányság.
- FINSZTER Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest: Dialóg Campus.
- FINSZTER Géza (2023): Komplementer rendészet. Könyvismertetés. *Belügyi Szemle*, 23(1), 145–156. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.1.8>
- SZAMEL Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája.
- TERPSTRA, Jan – FYFE, Nicholas R. – SALET, Renze (2019): The Abstract Police: A Conceptual Exploration of Unintended Changes of Police Organisations. *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, 92, 339–359. Online: <https://doi.org/10.1177/0032258X18817999>
- VON STEIN, Lorenz (1871): *Az államigazgatás és igazgatási jog alapvonalai. Folytonos tekintettel Angol-, Francia- és Németország törvényhozása- és irodalmára. Stein Lőrincz bécsi egyetemi tanár után, a hazai viszonyainkra és törvényhozásukra való utalásokkal*. Ford. Kautz Gusztáv. Budapest: Ráth Mór.

Közigazgatás és rendészet: adalékok a két fogalom kapcsolatához

CZÉKMANN Zsolt,¹ NYITRAI Péter,² TORMA András³

Az emberi történelem folyamán a „közigazgatás” és a „rendészet” fogalma mindig is szorosan kapcsolódott egymáshoz, hiszen együttes megjelenésük – legalább is a tudomány mai állása szerint – egészen az állam kialakulásáig vezethető vissza. Indokolt ezért a vázlatos történeti visszapillantás az elmúlt évszázadokra, évezredekre, mindvégig szem előtt tartva az állam fogalmát, kialakulását és feladatait.

Az állam fogalma, kialakulása és feladatai

Kiindulópontunknak tehát az állam fogalmát tekintjük, amely – közjogi szempontból – a következők szerint definiálható. Az állam adott, minden más területtől elhatárolt

- földterület, a Kármán-vonalig (80–100 km-ig) terjedő légtérrel és 12 tengeri mérföldig terjedő parti tengerrel együtt, amelyet
- az azon élő népesség fölötti
- szuverenitás (főhatalom) jellemez, és amelyet
- az e célból létrehozott, hivatásos személyekből álló (állam)szervek gyakorolnak, a legális kényszeralkalmazás monopóliumával.

Az állam és annak egyik összetevőjeként a közigazgatás (a végrehajtás) kialakulása több ezer évre tekint vissza. Egészen addig, amíg a kisebb-nagyobb emberi közösségek vándorló, gyűjtögető, vadászó és halászó életmódjának feladását és a letelepedést lehetővé tette a kézművesség, a növénytermesztés és az állattenyésztés „feltalálása”. Akkoriban az emberi közösségek még vérségi alapon tagozódtak, vagyis az emberek úgynevezett törzsi-nemzetségi társadalomban éltek. Időszakot és földrajzi elhelyezkedést illetően a letelepedésre az utolsó jégkorszakot követően, mintegy hét–kilencezer évvel ezelőtt, a mai Közel-Keleten kerülhetett sor. Néhány példa az első településekre, illetve városokra: Çatal Hüyük a mai Törökországban, Jerikó és Einan a mai Palesztinában, valamint Ur és Uruk a mai Irakban.⁴

¹ Tanszékvezető egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszék, e-mail: zsolt.czekmann@uni-miskolc.hu

² Egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszék, e-mail: nyp957@gmail.com

³ CSc egyetemi tanár, rector emeritus, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszék, e-mail: andras.torma@uni-miskolc.hu

⁴ HERZOG 1999: 13–57.

Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy az adott térségben élő emberi közösségek vajon milyen cél(ok) elérése érdekében hozták létre az államot, vagyis melyek az állam legősibb feladatai. A válasz tekintetében lényegében egyetértünk R. Herzoggal, aki a következők szerint jelöli meg a legősibb négy állami feladatot:

- a külső ellenség elleni védekezés,
- a vízért folytatott küzdelem,
- a kultikus (vallási jellegű) feladatok, valamint
- a bírói feladatok ellátása.⁵

Ehhez csupán a következőket tesszük hozzá: a letelepedéssel együtt járó kézművesség, növénytermesztés és állattenyésztés idővel termékfőlölesleg kialakulásához vezetett a közösség számára. Bizonyos törzsi-nemzetségi vezetők a termékfőlölesleggel sajátjukként kezdtek el rendelkezni, tehát azt mintegy kisajátítva megjelent a közösség életében a magántulajdon, amely idővel szétrobbantotta az egyenlőségen alapuló törzsi-nemzetségi társadalmat. Az embereket immár a terület szerinti megosztáson túl a vagyon figyelembevételével sorolták be bizonyos csoportokba, és kikötötték, hogy bizonyos közfeladatokat csak bizonyos mennyiségű vagyonnal rendelkező személyek tölthetnek be.⁶ Ez nyílegyenesen az állam és a közigazgatás kialakulásához vezetett. Mindezekre figyelemmel az állam legősibb feladatai közé indokolt beemelni a magántulajdon védelmét is.

Ami a modern állam feladatait illeti, abból kell kiindulni, hogy nemcsak az állam kialakulása, hanem az állam feladatainak megítélése terén sem volt, nincs, és valószínűleg nem is lesz soha teljes egyetértés a szakirodalomban. Ez is (talán) így természetes, hiszen az államot körülvevő – és ily módon az állam szerepét, funkcióját és feladatát meghatározó – társadalmi környezet is folytonos változásban volt, van, és bizonyára lesz is.

A modern európai állam gyökerei a 18. századi feudális abszolutizmus erősen centralizált rendőrállamáig nyúlnak vissza. Addig az államszervezetig, amelynek elsődleges feladata deklaráltan a külső ellenség elleni védelem biztosítása, valamint a belső rend és biztonság fenntartása volt. Erre hivatkozva az uralkodó (értsd: az állam) – jogi szabályozás hiányában – szabad belátása szerint avatkozott be a lakosság életviszonyaiba, s tette ezáltal az embereket teljes mértékben kiszolgálta-

⁵ HERZOG 1999: 63–69.

⁶ Az adott közösség tagjainak vagyon szerinti megosztására jó példa az ókori athéni (görög) alkotmányok egész sora, amelyek közül az i. e. 594-ben alkotott Szolón-féle alkotmányt emeljük ki. Ennek legfontosabb része ugyanis a lakosságnak a négyévenkénti osztályokba való sorolása volt. Ez a feladat Athén egyik vezető testületére, az Areioszpagoszra hárult, amely a lakosságot – évi jövedelme alapján – öt osztályba sorolta. Az első osztály az ötszáz mérősöké volt. Azoké, akiknek éves jövedelme meghaladta az ötszáz mérő gabonát. A második osztályba a lovagokat sorolták. Az ő évi jövedelmük háromszáz és ötszáz mérő között ingadozott. A következő osztály az ökörfogatosok voltak, akik éves jövedelme kétszáz és háromszáz mérő gabona között mozgott. A legszegényebb rétegbe soroltak éves jövedelme nem haladta meg a kétszáz mérő gabonát. E besorolás szerint történt az adófizetés, a tisztségviselés és a katonáskodás egyaránt. A közhivatalokat csak az első három osztályba sorolt személyek tölthették be, arkhónokat pedig kizárólag az első osztályból választottak. Lásd: https://hu.wikipedia.org/wiki/Szol%C3%B3ni_alkotm%C3%A1ny

tottá. Világos, hogy ebben az időszakban egy kézben összpontosult a mai értelemben felfogott törvényhozás (állami döntéshozatal), a végrehajtás (közigazgatás) és a bíráskodás (ítélkezés).

A társadalmi-gazdasági fejlődés, továbbá a polgárság megerősödése és a polgári forradalmak győzelme Európában a feudális abszolutizmus megdöntéséhez és a rendőrállam meghaladásához vezetett. A 18. század végén és 19. század elején megjelent, majd kiteljesedett a jogállam mint új államtípus. A jogállam alapvető feladata – a rendőrállam feladatai mellett – a polgárrá előlépett emberek jogainak rögzítése és védelme, mindenekelőtt a közhatalommal rendelkező állami szervnek túlkapásaitól. Másként kifejezve: az állami szervek cselekedeteinek törvényi keretek közé szorítása, illetve törvény alá rendelése. A jogállam alapvető jellemzője a magántulajdon védelme (szentsége) és az államhatalmi ágak megosztása: törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalomra.⁷ Mégpedig oly módon, hogy egyik se tudjon a másik fölé kerekedni, amit a hatalmi súlyok és ellensúlyok harmonikus elhelyezése biztosít az államhatalmi szervek között. Itt jelenik meg tehát első ízben az önálló közigazgatás, amely a végrehajtó hatalom gyakorlására hivatott, ideértve – John Locke szerint – a bírói hatalmat is. A végrehajtó hatalomról levált és szervezetileg is önálló bírói hatalom megjelenéséig még hosszú évekre volt szükség, hiszen erre például az USA-ban 1787-ben, Franciaországban 1789-ben, Magyarországon 1869-ben, Angliában pedig csak 1888-ban került sor.

A 20. század harmincas éveiben jelent meg aztán a szociális (jog)állam, amely a társadalmi béke megőrzése érdekében, a védelem és a polgárok jogainak biztosításán túlmenően, illetve azok mellett már kiemelt figyelmet fordít a polgárok oktatására, egészségügyi helyzetére és szociális biztonságára is. Egyes szerzők még ezen is túlmennek, és a 20. század második felének államát „szociális intervenció államnak” nevezve határozzák meg az állam feladatait. Példaként idézhető H. Kriesi, aki szerint a szociális intervenció állam fő feladatai a következők: a gazdaság működésének irányítása, a lakosság szociális helyzetének javítása, a tőkebefektetési lehetőségek biztosítása, a tudományos technikai kutatás támogatása, a veszélyeztetett (gazdasági) ágazatok támogatása, valamint a magángazdaság által nem vállalt javak előállítás.⁸

Mindezekkel csupán arra kívántunk rámutatni, hogy az állam feladatai folytonosan változtak és változnak, de ez egyrészt soha nem jelentette automatikusan a korábbi feladatok megszűnését, másrészt ez a változás kifejezetten az állami

⁷ A hatalmi ágak klasszikus, három hatalmi ág közötti megosztása Charles-Louis de Secondat Montesquieu (1689–1755) francia jogász, filozófus és író munkásságához kötődik. Montesquieu ezirányú munkásságát azonban megelőzte John Locke (1632–1704) angol orvos, filozófus és politikus tevékenysége, aki – az *Értekezés a polgári kormányzatról* című munkájában (lásd magyarul LOCKE 1986) – első ízben írt az államhatalom törvényhozás és végrehajtás közötti megosztása szükségességéről.

⁸ Lásd erről bővebben KRIESI 1980: 27–29.

feladatok bővülésének irányába mutatott és mutat.⁹ Nem véletlen ezért, hogy „napjaink [...] gondolkodás-módjában szinte mindenütt jelen van az a követelménysor, miszerint kisebb és modernebb állam kell”.¹⁰ Ezek után joggal merül fel az a kérdés, hogy vajon taxálhatók-e a modern állam feladatai, vagyis elkészíthető-e az állami feladatok valamiféle katalógusa. Válaszunk erre igen. Azzal a megszorítással azonban, hogy a válasz nem statikus, hanem dinamikusan változó. Nézzünk meg három példát az egyébként rendkívül gazdag szakirodalomból.

- Christoph Reinhard szerint úgynevezett klasszikus, vagyis az állam által szavatolt, és úgynevezett kiegészítő, vagyis az állam által önként vállalt állami feladatokat kell megkülönböztetni.¹¹
- Maximilian Wallerath az állami feladatoknak négy típusát különbözteti meg: az úgynevezett elsődleges, a politikai, a folyamatosan ellátandó (ún. rutin-), valamint a más területekhez kapcsolódó (ún. kiegészítő) feladatokat.¹²
- Kalas Tibor az állam funkcióiból kiindulva tesz különbséget a törvényhozás, a társadalom közhatalmi igazgatása, valamint a bírászkodás mint a legfontosabb állami feladatok között.¹³

A szakirodalmi vélemények után indokolt rögzíteni a saját álláspontot. Tesszük ezt minden különösebb magyarázat nélkül, mert a rendelkezésünkre álló keretek csak ezt teszik lehetővé. Álláspontunk szerint tehát a modern állam feladatai a következők: a külső és a belső biztonság garantálása, a kornak megfelelő közszolgáltatások biztosítása, ideértve a közügyek intézését is, az igazságszolgáltatás, az egyének és a közösségek szociális, egészségügyi, kulturális és oktatási szükségleteinek biztosítása, továbbá a gazdaság (hatékony) működési feltételeinek biztosítása.¹⁴

Jelen fejezet lezárásaként még arra utalunk, hogy a szakirodalomban – és különösen a német szakirodalomban – több szerző is felveti az állami feladatok egy részének alkotmányi (alaptörvényi) megjelenítésének szükségességét. Ők rendszerint arra utalnak, hogy ez észszerű követelmény, miközben elismerik: tény az is, hogy az Alkotmány soha nem adhatja meg az állami feladatok valamiféle lezárt katalógusát, mert – bár abból jól nyomon követhető azok növekedése – az állami feladatoknak szükségképpen forrásai lehetnek az egyéb törvények is.¹⁵ Ugyanakkor más szerzők az állami feladatok (célok) alkotmányi rögzítésének veszélyére figyelmeztetnek. Ha ugyanis bizonyos feladatokat az Alkotmány (Alaptörvény) rögzít, akkor azok – ezáltal – szentesítést nyernek, míg az abban nem rögzített összes többi fel-

⁹ Az állami és azon belül a közigazgatási feladatok jelentős bővülésére mint tendenciára már Magyary Zoltán is rámutatott, amikor a második világháború kellős közepén így fogalmazott: „mindazok az új feladatok, amelyek az állam fokozatosan vállal, nem a törvényhozás és nem az igazságszolgáltatás hatáskörének bővítését és méreteinek növekedését jelentik, hanem mind a közigazgatás területére esnek.” Lásd MAGYARY 1942: 72.

¹⁰ BALÁZS 1992: 257.

¹¹ REINHARD 1994: 39–40.

¹² WALLERATH 1991.

¹³ KALAS 2018: 42–45.

¹⁴ TORMA 2002: 435–452.

¹⁵ Lásd erről például ISENSEE 1988: 1–82.

adat kirekesztődik ebből a körből. Ily módon bekövetkezik az állami feladatok egy részének diszkriminációja, ami konfliktust okoz(hat) a jogrendszerben.¹⁶

Gondoljuk végig ezeket az álláspontokat, és ismerjük fel, hogy mindkét álláspont védhető! A magunk részéről úgy ítéljük meg, hogy minden népnek és nemzetnek magának kell eldöntenie, hogy a saját alkotmánya kodifikálása vagy módosítása során ad vagy nem ad taxációt az állami feladatokról vagy az államcélokról.

Közigazgatás és rendészet: a rendészet fogalma és jogi szabályozása

Az előző fejezetben vázoltak alapján megállapítható, hogy a végrehajtó hatalmat megvalósító közigazgatás egész tevékenysége, a kezdetekkor – vagyis akkor, amikor mint önálló hatalmi ág kezdett kialakulni – elsősorban rendészeti jellegű volt, és mindenekelőtt az adott állam belső rendjének a megteremtését és megőrzését volt hivatott biztosítani. Utaltunk arra is, hogy nem véletlenül egyes szerzők ezt a korszakot a „rendőrállam” kifejezéssel írják le, amelyet a jogállammal szemben alapvetően a rendőri önkény jellemez. Tehát a rendészet szervezetét és működését akkoriban nem a jogi normák előírásai határozták meg, hanem az uralkodó vagy maga a rendőrhatalom.¹⁷

A fentiekből következően a 20. és a 21. század emberének a rendészet, illetve a rendészeti tevékenység fogalma elsősorban a rendőri szervek által végzett hatósági tevékenységet jelenti, de ma már számos más – nem kifejezetten rendőrségi szervek által megvalósított – hatósági tevékenység elnevezésében is megtalálhatjuk ezt a fogalmat. Arról van szó ugyanis, hogy egyes közigazgatási szakágazatok is ellátnak, elláthatnak saját szakterületükön rendészeti jellegű feladatokat. Példaként említhető, hogy napjainkban az építésfelügyeleti hatósági tevékenységet is szokás építésrendészeti tevékenységnek nevezni.

A rendészet fogalma – álláspontunk szerint – mindenképp a közigazgatás fogalmán belül helyezkedik el. Annál azonban szűkebb és az általánosan elfogadott jelentéstartalom szerint, amelyet a magunk részéről elfogadunk, elsősorban a rendőrség által végzett, a közrend és a közbiztonság megteremtésére, illetve a megbomlott rend helyreállítására irányuló tevékenységet jelenti.¹⁸ Mindezzel „csak” arra kívántuk felhívni a figyelmet, hogy megítélésünk szerint a rendészettudomány (ha létezik egyáltalán) ma még adós a rendészettel kapcsolatos különböző fogalmak, sőt

¹⁶ MERTEN 1993: 368–377.

¹⁷ Megjegyzés: a rendőrállam és a jogállam kapcsolatáról lásd például *A jogállam és változatai* című tanulmányt.

¹⁸ A rendészettudományról lásd például BALLA 2000; DANIELISZ–JÁRMY 2008. A közigazgatás és a rendészet kapcsolatáról pedig lásd például FICZERE 1997.

bizonyos alapfogalmak kimunkálásával.¹⁹ Ezzel összefüggésben leszögezzük, hogy a továbbiakban a rendészet fogalma alatt mi is a fent ismertetett, szűkebb értelemben vett jelentéstartalmat tekintjük mérvadónak. Úgy, ahogyan azt Szamel Lajos megfogalmazta rendészetről írott, alapmunkának minősülő monográfiájában.²⁰

Hatályos jogszabályaink szerint a rendészeti tevékenység legfontosabb szerve Magyarországon a rendőrség. Annak általános helyzetét vizsgálva azt állapíthatjuk meg, hogy szervezetének, személyzetének és működésének jogi szabályozása több lépcsőben valósul meg, ami teljesen rendben van. Az Alaptörvény a rendőrség alapvető feladatain túl csak annyit rögzít, hogy működését a Kormány irányítja, valamint azt, hogy a szervezetére és a működésére vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. A részletes szabályokat a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben, az egyéb törvényekben (például a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvényben), a különböző kormányrendeletekben (például a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről szóló kormányrendeletben), valamint az említett jogszabályok végrehajtását szolgáló miniszteri rendeletekben [például a rendőrség szolgálati jogviszonyáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendeletben] találhatjuk meg. Ezek közül csupán a rendőrség jogállását és feladatát emeljük ki, a következők szerint. A rendőrség jogállása: állami, fegyveres, rendvédelmi szerv, amelyet a Kormány a belügyminiszter útján irányít. Az ellátandó feladatok rendkívül bőséges, több mint húsz (!) elemből álló felsorolása helyett itt és most csak arra utalunk, hogy kevés különös hatáskörű, központi államigazgatási szervnek kell ennyire szerteágazó feladatokat ellátnia, mint éppen a rendőrségnek.

Álláspontunk szerint a jogi szabályozás mennyisége és minősége tekintetében mégsem ez a legnagyobb probléma, hanem az, hogy a jogi szabályozás a rendőrség eljárási szabályainak megalkotása tekintetében mutatja a legszembetűnőbb anomáliákat és hiányosságokat. Másként kifejezve: ezen a területen mutatkozik a jogalkotónak a legnagyobb adóssága.²¹ Ebben a körben persze azt előre leszögezzük, hogy tudatában vagyunk annak: olyan eljárási szabályokat lehetetlen alkotni, amelyek hatálya minden, a rendőrség által ellátandó feladatra kiterjed. Más-más eljárási szabályok kötik nyilvánvalóan az intézkedő rendőrt büntetőügyben, szabálysértési ügyben, hatósági ellenőrzés vagy esetleg idegenrendészeti intézkedés során. Jogállamban (jogos) elvárás az, hogy a rendőri intézkedés során a hatóságok tartsák

¹⁹ Megjegyezzük: a gond igazából az, hogy ma még az is kérdéses, hogy létezik-e egyáltalán rendészettudomány, úgy, ahogyan ma már nem fér kétség ahhoz, hogy állam- és jogtudomány vagy orvostudomány létezik. Ebben a vitában itt és most nem kívánunk állást foglalni. Ha azonban tényleg létezik rendészettudomány, akkor annak legfontosabb feladata kettős: sajátos, minden mástól jól lehatárolt kutatási terület és sajátos kutatási módszertan meghatározása. Csak ezt követően kerülhet sor a fogalmak és az alapfogalmak meghatározására. Lásd ehhez például FINSZTER 2003; valamint KENEDLI 2006.

²⁰ SZAMEL 1990.

²¹ Ezzel nem minden szerző ért egyet. Christián László szerint például a rendvédelmi szervek legégetőbb problémái ennél lényegesen nagyobbak, és a következők szerint azonosíthatók: elhibázott szabályozási koncepció, rendvédelmi nyugdíjrendszer, egyenruha-civilisítés, az állomány összetétele, a hatáskörök újragondolása, decentralizáció, a bűnügyi statisztika, szemléletváltás és átpolitizáltság. Lásd erről CHRISTIÁN 2011: 155–167.

be a rájuk vonatkozó anyagi és eljárási szabályokat, tehát a közhatalom gyakorlása során érvényesülniük kell az állami közhatalom önkorlátozó szabályainak is. Ugyanakkor vitathatatlan az is, hogy az egyes eljárási szabályok pusztán léte, valamint annak az intézkedő rendőr és az érintett személy általi ismerete alapvető feltétele a jogállam működésének. Márpedig, ha hiányzik a szabályozás vagy annak pontos ismerete, akkor a rendőr bizonytalanul válhat, és feltehetően nem fog élni az állami kényszer alkalmazásának törvényi lehetőségével. Mindezek következményeként megromolhat a közrend és a közbiztonság, illetve megrendülhet a lakosság bizalma az egész államszervezetben.

Van a rendőri szervek által ellátandó feladatoknak egy olyan köre, amelyik éves szinten milliós nagyságrendben fordul elő, és ahol a kezdeményezés szinte majdnem minden esetben hivatalból, a hatóság részéről történik. Ezek az úgynevezett rendőri intézkedések. A rendőri intézkedések (és a kényszerítő eszközök) alkalmazásának eljárási szabályait a fent hivatkozott rendőrségi törvény és a szolgálati szabályzat tartalmazza. Álláspontunk szerint a rendőrség legitim erőszak-alkalmazási monopóliumára tekintettel garanciális okok miatt szükséges lenne a jelenleginél lényegesen precízebben és pontosabban kimunkálni az eljárási szabályokat. Tudatában vagyunk persze annak, hogy a jogalkotónak lehetetlen modelleznie és az eljárási szabályok hipotéziseiben megjelenítenie mindazokat az élethelyzeteket, amelyekkel az intézkedő rendőr napi munkája során minden esetben találkozhat. Ugyanakkor rögzítjük: a jelenlegi megoldást – vagyis a határozatlan jogfogalmak és a túlzottan általános megfogalmazások sokaságát – nem tartjuk megfelelőnek és célszerűnek, elsősorban garanciális szempontok miatt.

A probléma érzékeltetésére csak rövid utalást teszünk arra, hogy a leggyakrabban előforduló rendőri intézkedés, az igazoltatás során milyen dogmatikai kihívásokkal (!) kell megküzdenie az intézkedést foganatosító (minden valószínűség szerint nem jogi végzettségű, jogalkalmazó) rendőröknek. Az igazoltatás során előforduló élethelyzetekre a rendőrségi törvény, a szolgálati szabályzat és a szabálysértési törvény egyaránt tartalmaz rendelkezéseket. A három jogszabály azonban ugyanarra az információra vonatkozóan három különböző kifejezést használ. Ebből következően kívánatos lenne összehangolni/egységesíteni azokat a fogalmakat, amelyeket ugyanarra a jogi tárgyra alkalmaznak az érintett jogszabályok. Erre nemcsak az igazoltatás hozható példaként, hanem egész sor más jogintézmény is. Például az „adat”, a „személyi adat”, a „személyes adat” vagy a „személyazonosító adat” stb.

Konklúzió és zárszó

Meggyőződésünk, hogy a közigazgatással és/vagy a rendészettel foglalkozó tudományos kutatóknak a jövőben Magyarországon is nagy erőfeszítéseket kell tenniük a két fogalom, a két szervezet és a két működés valóban komplex és bonyolult kapcsolatrendszerének feltárására és abból megalapozott következtetések levonására. Ennek

során tisztázható, hogy önálló tudomány-e a „rendészettudomány”, de tisztázható az is például, hogy szükség van-e hazánkban (is) önkormányzati rendőrségre?

Meggyőződésünk az is, hogy azok számára, akikkel szemben rendőri intézkedés történik, jogállamban csak az nyújthat megfelelő védelmet és garanciát, ha a jelenleginél részletesebben kimunkált és joghézagoktól mentes eljárási szabályok kötik a közhatalom gyakorlóit. A jelenlegi szabályozás nem feltétlenül felel meg a tisztességes eljáráshoz való jog uniós és magyar követelményeinek, mivel a rendőri intézkedések szabályozása gyakran eltér a hatósági intézkedések szabályozásának általános gyakorlatától, illetve ütközik más eljárásjogok szabályaival. Ezek részletezése azonban meghaladja a rendelkezésünkre álló kereteket, ezért azokra csak egy másik tanulmányban fogunk majd kitérni.

IRODALOMJEGYZÉK

- A *jogállam és változatai* [é. n.]. Online: <https://jet.sze.hu/images/A%20jogallam%20-%20v%c3%a1zlat%20.pdf>
- BALÁZS István (1992): Az állam változó szerepkörének hatása a közigazgatási intézményekre. *Magyar Közigazgatás*, 42(5), 257–265.
- BALLA Zoltán (2000): A rendészet fogalmának tisztázásához. *Magyar Közigazgatás*, 50(1), 18–21.
- CHRISTIÁN László (2011): *A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség*. Győr: UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft.
- DANIELISZ Béla – JÁRMY Tibor (2008): *A rendészet Európában*. Budapest: Duna Palota Kulturális Kht.
- FICZERE Lajos (1997): Közigazgatás és rendészeti igazgatás. In TIMORÁNSZKY Péter (szerk.): *Új Rendészeti Tanulmányok*, (1), 23–31.
- FINSZTER Géza (2003): *A rendészet elmélete*. Budapest: Közgazdasági és Jogi.
- HERZOG, Roman (1999): *Ősi államok. A hatalomgyakorlás eredete és formái*. Budapest: Corvina.
- ISENSEE, Josef (1988): Gemeinwohl und Staatsaufgaben im Verfassungsstaat. In *Handbuch des Staatsrecht III*. Heidelberg: C. F. Müller.
- KALAS Tibor (2018): A közigazgatás kialakulása, fogalma, feladatai. In TORMA András (szerk.): *Közigazgatási jog I. Magyar jözigazgatási jog általános rész I*. Miskolc: Miskolci Egyetemi.
- KENEDLI Tamás (2006): A rendészet, mint tudományág a tudományok rendszerében. *Magyar Rendészet*, 6(2), 11–18.
- KRIESI, Hanspeter (1980): *Entscheidungsstrukturen und Entscheidungsprozesse in der Schweizer Politik*. Frankfurt: Campus Verlag.
- LOCKE, John (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest: Gondolat.
- MAGYARY Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás*. Budapest: Királyi Egyetemi Nyomda.
- MERTEN, Detler (1993): *Über Staatsziele*. Die Öffentliche Verwaltung.
- REINHARD, Christoph (1994): *Umdenken im Rathaus: neue Steuerungsmodelle in der Deutschen Kommunalverwaltung*. Berlin: Sigma.
- SZAMEL Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája.
- TORMA András (2002): A közigazgatás feladatai. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, 20(2).
- WALLERATH, Maximilian (1991): Aufgaben und Aufbau öffentlicher Verwaltung im Wandel. *Die Verwaltung*, 25(2), 157–173.

Közigazgatás - a rendészeti igazgatás és a tudományok

FINSZTER Géza¹⁰

A rendészeti igazgatás része a közigazgatásnak, és ha igen, akkor miért nem?² A komolytalan kérdésre komoly válasz csak a tudományok segítségével adható. Legalább négy szellemi körről tudunk, amelynek van megoldása:

- Elsőként azokat idézzük, akik számára a *rendészet szintiszta közigazgatás*, ezért annak elméleti megalapozásához elegendőnek látszanak az állam- és jogtudományok klasszikus intézményei.
- A második irányzat minden *inter- és multidiszciplináris érdeklődést* szívesen fogad, minthogy a közigazgatás a legösszetettebb, a legváltozatosabb közügyek foglalata, törvényszerűségei feltárásához ezért számos stúdiumra lehet szükség.
- A harmadik felfogás a védelemtudományi szemléletnek központi jelentőséget tulajdonít, a közbiztonságért harcolni kell.
- Negyediknek említjük a *rendészettudomány* képviselőit, akik azon a (szerintük hiányzó) rendészetelméleten munkálkodnak, amely a rendvédelem jogállami szervezetének és stratégiájának felépítését, valamint a rendőrségek működésének hatékonyságát és törvényességét segítheti.

Tekintsük át röviden ezeket az irányokat!

A rendészet szintiszta közigazgatás

A rendészet helyét keresve induljunk ki a közigazgatás általánosan elfogadott tanácskönyvi meghatározásából: „A közigazgatás – mint az állam integrált igazgatási rendszere, és mint az államszervezet egyik alrendszere – a legnagyobb szakigazgatási rendszer, melynek tevékenysége az egész társadalomra kiterjed. A közigazgatás lényeges vonása a politikai hatalomnak való relatív alárendeltség [...] A közigazgatás a jog által meghatározott keretek között működik [...] A közigazgatás feladatainak ellátására – a közigazgatást megillető jogosítványokkal és hatáskörökkel rendelkező – elkülönült szervezetrendszer jött létre.”³

A közigazgatási teória következetes rendészetkutatója, Balla Zoltán így érvel: „A rendészet ma is érvényes definíciója a 20. századi közigazgatási jog egyik

¹ Professor emeritus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: finszter.geza@uni-nke.hu

² Karinthy Frigyes kérdése: Lehet-e barátság férfi és nő között, és ha igen, akkor miért nem?

³ RÓZSÁS – CSÁKI HATALOVICS 2019: 44.

legtekintélyesebb művelőjéhez, Berényi Sándorhoz⁴ köthető, aki 1993-ban a rendészetet elsőként nevezte közigazgatási és hatósági tevékenységnek: »A rendészet közigazgatási tevékenység, s mint ilyen, elsősorban olyan hatósági tevékenységnek minősül, amelynek célja a közbiztonság, a közrend jogilag szabályozott rendjének megóvása, fenntartása, a közreműködés a megsértett jogrend helyreállításában.«⁵

A közigazgatási jog nem azonos a közigazgatás működésével. „A közigazgatás sokrétű gyakorlati tevékenység, feladat a társadalom közügyeinek megvalósítása, valamely célrendszernek a gyakorlatba fordítása, társadalmi vagy közösségi racionalitások kijelölése, érvényesítése, változtatása és mindezekhez törvényes végrehajtási eszközök igénybevétele.”⁶ Ez tette szükségessé, hogy az állam- és jogtudományokon belül a közigazgatási tárgyú kutatásokat két ágazat fogadja be. A dogmatika kidolgozása a közigazgatási jogtudomány, a gyakorlat törvényszerűségeinek vizsgálata a közigazgatástan feladata.

Amennyiben az előzőekben leírtak meggyőzően igazolják a közigazgatás és a rendészeti igazgatás egységét, akkor keresni kell annak okait, hogy a rendőrhivatal működésének szellemi kontrollja miért nem került a közigazgatási jogtudomány és a közigazgatástan kompetenciájába.

Az inter- és multidiszciplináris érdeklődés

A Berényi Sándor tollából származó következő idézet jól illusztrálja a problémát, amelyet a szerző még a szocialista államelmélet regnálása idején rögzített:

„A szervezetirányítási feladatok között külön helyet foglal el a fegyveres erőknek és testületeknek, az állami kényszerszervezeteknek az igazgatása. E szervezetek, mint a hadsereg, a határőrség, a rendőrség és más fegyveres testületek, a rendészeti szervek, a büntetés-végrehajtási intézetek stb. az állam fizikai hatalmát megvalósító, realizáló szervezetek [...] E szervezeteket egyrésztől el kell határolni az államigazgatástól. E szervezetek túlnyomó többsége nem tekinthető államigazgatási szervezetnek. De nem tartoznak az állam más szervezeti rendszeréhez, szervezeti egységéhez sem [...] Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy e szervezetek közvetlenül kapcsolódnak az állam szervezeti rendszeréhez [...] (pl. az államigazgatási jog szabályozza belső-külső igazgatásukat). Az államigazgatási szervezeti rendszerhez egyes szervezeteik (pl. rendőrség) közvetlenül kapcsolódnak, ebben az esetben a szervezet egyes egységei közvetlenül államigazgatási feladatokat látnak el, államigazgatási szervként működnek.”⁷

A korszak másik iskolateremtő tudósa a megoldást a tudományok összefogásában látja:

⁴ BALLA 2017: 40.

⁵ BERÉNYI 1993: 213.

⁶ TAMÁS 2005: 71.

⁷ BERÉNYI et al. 1984: 58.

„A közigazgatás és a jog viszonyának elemzése egyértelműen jogtudományi munka [...] A 70-es évek közepén készített számvetés még az igazgatástudományi, a szervezélméleti és a szociológiai szemléletű munkákat üdvözölhette új fejleményekként. Azóta a szociológiai, politológiai gondolkodás termékenyítő hatásának eredményeként szép számú újdóláról mutatta be az államigazgatás jelenségeit, ezek összefüggéseit a társadalommal, a politikai rendszerrel. (Kulcsár Kálmán, Szentpéteri István, Schmidt Péter, Bihari Mihály, Lőrincz Lajos, Lakos Sándor, Verébelyi Imre, Szoboszlai György, Szegő Andrea, Wiener György) Megjelentek az államigazgatást komplex módon (jogi, igazgatástudományi, szociológiai, politológiai és társadalomelméleti oldalról) vizsgáló munkák is. (Peschka Vilmos)⁸ Madarász Tibor szól a társadalomkutatók reménységéről is: „Az államigazgatás korszerűsítése a társadalomirányítás korszerűsítését, annak elméleti megalapozását feltételezi.”⁹ Az interdiszciplináris adottság azonban a közjogi szabályozás jelentőségét nem kérdőjelezheti meg: „Az állami jelzőnek kivételesen nagy jelentősége van, ti. a fizikai kényszer állami formáját minden egyéb fizikai kényszertől az különbözteti meg, hogy ez törvényes kényszer. (Abban az esetben persze, ha az államban – a szó igazi értelmében – egyáltalán törvényesség van.)”¹⁰

Hautzinger Zoltán a tárgykörben írt tanulmányában abból a hipotézisből indul ki, hogy „a rendészettudomány meghatározásának számos példái alapján egy összetettebb fogalom alkotható, amely nem egy létező tudományterület keretei közé szorítja a rendészettudományt, hanem önálló diszciplínaként határozza meg azt.”¹¹

Hautzinger a példalózó felsorolást Katona Gézával kezdi, aki a rendészettudomány interdiszciplináris jellegét abban látja, hogy „egyes szakrendészetekhez más tudományok kapcsolódnak: közlekedésrendészethez járműtechnika, út- és közlekedéstervezés, bűnügyi technikához pedig orvostudomány, illetve a műszaki tudomány.”¹² Ezután idézi Kerecsi Klára és Pap András László álláspontját: „a rendészettudomány a társadalomtudományok közé tartozik. A Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Akkreditációs Bizottság által elismert önálló tudományág, amely ugyan kapcsolatban áll az állam- és jogtudományokkal, valamint a szintén önálló tudományági minőséggel rendelkező közigazgatás-tudománnyal, de olyan tudományágakhoz is kapcsolódik, mint a vezetés- és szervezéstudomány, a szociológia, a pszichológia, a kriminológia, a történettudomány, a közgazdaság-tudomány, a neveléstudomány, a statisztika vagy a műszaki tudományok, továbbá a hadtudomány.”¹³ A rendészettudomány önállóságának legkézenfekvőbb bizonyítéka e szerzőpáros szerint, hogy az – megfelelő a tudományossággal szemben támasztott általános kritériumoknak – sajátos vizsgálati tárggyal, eszközökkel, módszerrel, belső struktúrával, differenciált hazai és nemzetközi intézményrendszerrel rendelkezik.

⁸ MADARÁSZ 1987: 11–12.

⁹ MADARÁSZ 1987: 22.

¹⁰ MADARÁSZ 1992: 287.

¹¹ HAUTZINGER 2020: 137–146.

¹² KATONA 2012: 5–14.

¹³ KERECSI-PAP 2015: 67–84.

További szempontokkal szolgál Kis Norbert munkássága: „Szerinte az idetartozó kutatásokat legalább öt dimenzióba kell kiterjeszteni: a közpolitikai és szabályozási, a szervezeti és szervezési, a feladat- és eszközrendszer, az eljárásrend és az erőforrások dimenzióiba. A rendészettudomány mindemellett nem definiálhatja önmagát csak a közigazgatás-tudomány és a bűnügyi tudományokon kívül eső kérdésekre szorítva.”¹⁴ Hautzinger végül Korinek Lászlóval érvel, aki szerint a rendészettudomány „a bűnügyi tudományok és a közigazgatás-tudomány közös határterületén helyezkedik el”.¹⁵ Továbbá „a rendészettudományra vár az a feladat, hogy a rendészet jogát, a rendészet szervezetét és annak működését interdiszciplináris megközelítéssel tárja fel, vegye birtokba a rendészeti igazgatásnak azokat a területeit, amelyek eddig nem kaphattak tudományos kontrollt”.¹⁶

Védelemtudomány

A rendészeti igazgatás a közigazgatás azon ága, amelyik a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyeket a legitim fizikai erőszak birtokában hárítja el. A rendészet hivatása „olyan veszélyektől, károsító sértésektől megóvni a társadalmat, amely veszélyek fékevesztett emberi akaratból származhatnak”.¹⁷ A rendészetet a közigazgatási hatósági tevékenységek egyéb ágaitól a fizikai erőszak monopóliuma különbözteti meg. Az a feladata, hogy „fizikai erőhatalommal vessen gátat a sérelemmel fenyegető veszélyeknek”.¹⁸

A védelemtudomány a hadtudományi ágazatok magasabb szintű absztrakcióval kialakított bővítménye. Képviselői a rendszerváltozás után azt érzékelték, hogy a korábban tisztán katonai diszciplína kutatási tárgya kiterjedt olyan határterületekre, amelyek e tanítások struktúráját is átalakíthatják.¹⁹ Új diszciplína, a védelemtudomány kialakításának szükséglete merült fel. „Véleményem szerint mindent meg kell tennünk a védelemtudomány tudományterület elfogadtatásáért. E tudományterület tudományágai: biztonságpolitika, hadtudomány, katonai műszaki tudományok és a rendészettudomány.” A javaslat része, hogy ezen az úton lehetséges a hadtudomány viszonylagos önállóságának megőrzése, amelyhez a háttérrel a katonai és a rendészeti felsőoktatás integrációja adja: „tudományágunk fejlődése érdekében olyan új megközelítésre van szükség, amely úgy enged teret a tudományszakok tudományággá fejlődésének, hogy közben nem csorbítja a hadtudomány jelentőségét.”²⁰

A hadtudományi diszciplínának olyan módszerei kínálkoztak a rendvédelem tanulmányozásához, mint a terepre tervezett vizsgálódások. „Nem kevésbé terephez

¹⁴ Kis 2015: 85–92.

¹⁵ Korinek 2007: 1570–1576.

¹⁶ Korinek 2010: 277.

¹⁷ KMETY 1907: 322.

¹⁸ KMETY 1907: 322.

¹⁹ Simon 1997.

²⁰ Farkasné Zádeczky 2007.

kötődő és kísérleti igényű a felkészítési módszer kimunkálásához a határ őrzése, a határvédelemben való részvétel, valamint a katasztrófához kirendelt erő kísérletes alkalmazása kutatási igénnyel a kimenekítésben, szakfelkészítésre alapozott feladatvégrehajtásban, katonai, közrendvédelmi-, mentőszolgálati-, tűzoltó-, polgárőrségi- és katasztrófavédelmi erők összeműködésében.”²¹ E metodika hívei azt vallották, hogy a rendészet tudományos igényű művelése is a hadtudomány mellett található meg a számára legkedvezőbb elméleti közeget.

Rendészettudomány

A rendszerváltozás körüli időkben a hadtudomány primátusa nem nyerhette el a rendészet kutatóinak tetszését. Abban a korban, amikor jelszó volt a rendőrség demilitarizálása, amikor a legfontosabb alkotmányos teendőnek számított a rendészeti szervezeti törvények megalkotása, az elmélet hívei az állam- és jogtudományoktól remélték a támogatást, noha már a kezdetekkor felmerültek nehézségek. És valóban, a jogtudományi módszerek nem nélkülözhetők a rendőri eljárások normatív alapjainak feltárásában, de szinte semmit nem mondanak arról, ami a valóságban ezeket a hatósági cselekvéseket jellemzi. A bűnözés kontrollmechanizmusait tanulmányozó kriminológiát annak művelői alkalmasnak tartották a rendészet tudományos feltárására. Az egyedi bűntény megismerése azonban kriminalisztikai feladvány, amely gyakran a legjobb szakértelem mellett sem vezet eredményre. Erről a nagy gondról a kriminológia hallgatni kényszerül. Ne feledjük, a kriminológiai kutatások tárgya az eredményes nyomozások tömegével feltárt múlt! Az ismeretlen elkövetők kézre kerítése a bűnüldözés feladata. A kriminológus csak a felderített ügyekből vonhatja le következtetéseit. Igaz, a látenciát megbecsülheti, de a rejtett bűnözés terjedelmének korlátozásához kriminalista kell. A közbiztonsági szolgálat teljesítményét elemezve a rendészeti jelenlét és a jogkövető helyi társadalommal való kooperáció a szituációs bűnmegelőzés kulcskérdése lett, ennyiben kriminológiai felismerések is ösztönözték a rendőrségi modellek korszerűsítését. Viszont a rendészet egyedi és váratlan veszélyre reagáló manővereinek hatékonysága a kriminológia módszertanával – amelynek feladata a bűnözésnek mint tömegjelenségnek a megismerése – nem értékelhető. Ugyanakkor a kriminalisztika sem válhatott a rendészet teljes színpadát befogadó kutatási ágazattá, minthogy annak tárgya kizárólag a múlt büntetőjogilag releváns, megismételhetetlenül egyedi mozzanatának a dokumentálása a tisztességes eljárás követelményei szerint. Ebben nem fér el a kockázatelemzés, a jelen és a jövő megismerése, noha ezek is részei a bűnügyi hírszerzésnek, a titkosrendőri munkának.

A rendészet természetrajza további módszertani kérdéseket vet fel. Vajon tanulmányozható-e az olyan társadalmilag-történetileg meghatározott cselekvés, amely

²¹ VASVÁRI NAGY 2001: 13.

előre nem kiszámítható, nem követ szabályokat, amellyel kapcsolatban nem hivatkozhatunk „egy korábbi hasonlóra”?²² A rendőri akciók elemzése olyan metodikát kíván, amely ebben az állandó változékonyságban is képes felismerni a lényeges, tartós és ismétlődő jegyeket. Ha felfedezünk ilyen vonásokat, akkor ezek elvezetnek a rendészeti veszélyelhárítás lényegének megértéséhez.

Mindeddig nem sikerült pontosan meghatározni a hivatás tartalmát, kijelölni azokat a funkciókat, amelyeket valamely speciális tudás birtokában „mindenki másnál jobban végeznek” azok, akik a szükséges ismereteket elsajátítva szolgálják a közbiztonságot.²³ A rendőrképzésnek természetesen megvannak a maga hagyományai, de olyan tanterv és oktatási program még nem született, amelyet a rendészet természetét leírni képes kutatásokra alapítottak volna. „Hogyan képezzük rendőreinket, ha nem mutatjuk ki reálisan elfoglaltságaikat, feladataik hatékonyságát, ha az információk pontatlanok és hiányosak [...] A rendőri szolgálati helyek megnyitása a kívülálló figyelő részére, a rendőrökkel folytatott konzultációk, valamint az elvégzett kutatás eredményeinek megvitatása és hozzáférhetővé tétele lenne a nemzeti rendőrség számára az első lépés, amit a jövőben meg kell tennie.”²⁴

Az elmúlt évtizedek legjelesebb rendőrségi kutatásai az állam- és jogtudományok területén folytak, ami azt erősítheti, hogy a rendészet itt található hasznos diagnózisokra és reményt keltő terápiákra. Felmerül azonban számos olyan téma, amely nem illeszthető a jogi stúdiumok sorába. Ilyennek tekinthetjük a csapaterők tevékenységét, a terrort elhárító műveleteket, a bűnügyi és a nemzetbiztonsági hírszerzést, valamint a rendészeti veszélyelhárítás más ágazatait, amelyek nem viselik magukon a jogalkalmazás dogmatikai jellemzőit. Főleg azért nem, mert a tétéles jog a rendészeti aktusok jelentős részét nem szabályozza, hanem csupán felhatalmazást ad, a többit a végrehajtók szabad belátására bízva. A rendőrség munkáját vizsgáló tudományossággal szemben nem csupán az a követelmény, hogy segítse elő „a különböző empirikus kutatásokkal a létező intézmények működésének hatékonyságát”, hanem az is, hogy tárja fel azok történeti gyökereit, és dolgozzon ki a közrendet és a közbiztonságot eredményesebben oltalmazó alternatívákat. Ez utóbbi jelent igazi társadalomtudományi kihívást, míg a mindenkori praxis igazolása nem több „szociotechnikánál”.²⁵

A rendészettudomány – más közigazgatási elméletekkel együtt, akár multidiszciplináris összefogásban – a gyakorlat mindennapi tapasztalatait tekinti a legértékesebb tényeknek, és kutatási eredményeinek próbáját is az alkalmazhatóságban leli meg. Ehhez azonban egyfelől korlátozni szükséges a nem kutatható, bizalmas adatok körét, másfelől az állam intézményeinek a kutatások megrendelőiként is meg kell jelenniük. Nem lehet sikeres a rendészet elmélete empiria nélkül, de a hivatal sem hatékony, ha elutasítja a tudományosságot.

²² MANNHEIM 1996: 129.

²³ DURKHEIM 2000: 417.

²⁴ MONJARDET 1995: 173.

²⁵ SZIGETI 2001: 153.

Epilógus

Térjünk vissza a bevezetőben feltett kérdésre: a rendészeti igazgatás része a közigazgatásnak, és ha igen, akkor miért nem? Azt talán sikerült igazolni, hogy az általános közigazgatás és annak egy különös területe, a rendészet nehezen hozható harmóniába. Ennek okait vizsgálva a következőkre jutottunk:

- Érzékelhetőek a politikai rendszerek különbségei, amennyiben az alkotmányos jogállamok nagyobb esélyt adnak a civil rendészetnek, míg az autoriter hatalomgyakorlás inkább bízik a katonás rendben.
- Láthatóak a rendészeti szakmai kultúra eltérései, ahol a zárt hierarchia, a rejtőzködés, a titkosság inkább a különállást, a nyitottság, a szolgáltató küldetés, a társadalmi kapcsolatok gazdagsága inkább a közigazgatásba integrálódást követeli.
- Nem mellőzhető a társadalom értékrendje, amelyben egyfelől a szabadságeszme a rendőri hatalom korlátozását és ellenőrizhetőségét látja a közigazgatás részeként működő rendészetben, és másfelől a biztonságesszme, amely erőt mutató, cselekvőképes szervezetet vizionál, lehetőleg mind messzebb a civil rendetlenségtől.
- Jelen vannak a rendészeti igazgatás sajátos tulajdonságai (a hierarchia, a titok és az erőszak mítosza), amelyek a közigazgatás általános jegyeitől különböznek, ezért kutatásuk is önálló stúdiumot igényel.
- A világpolitikai fordulatok felülírhatják az előzőekben említett hatásokat. A rendszerváltozás a kilencvenes évek elején a szabadság szellemét erősítette és a demokrácia győzelmét ünnepelte. A mostani háborús időkben a fő érték a biztonság és az erőskezü kormányzás.

A rendszerváltozás korszakában hajlamosak voltunk azt gondolni, hogy az alkotmányos jogállam megteremti a rendészet közigazgatásba integrálódásának alapját. Ezt a meggyőződést kár lenne feladni, de a tétel kiegészítésre szorul! Nagyobb jelentősége van a politikai hatalom igazságkereső, avagy igazságghirdető lényegének, a szakmai kultúrának, a társadalom értékrendjének, a rendészeti igazgatás specifikumainak és persze a világhelyzetnek is.

Beke József *Belügyi Szemlében* megjelent recenziójában egy 2019-ben publikált németországi kutatásról számol be, amelynek „kulcskérdése, hogy a rendőrséget érintő rendészetelméleti kutatások egy független tudományos diszciplína keretében történhetnek, vagy társulhatnak-e más tudományágakkal is. A Németországban tartományi szinten működő Rendőrtiszti (Rendészeti) Főiskolák (Deutsche Hochschule der Polizei, DHPol), melyek felelősek a rendőri állomány kiképzésért, továbbképzésért és egyben a rendészeti célú tudományos munkáért is, kutatásokat kezdeményeztek és vitát folytattak a rendészettudomány, az közigazgatástan, valamint

a közbiztonság kapcsolatáról.”²⁶ A német kutató²⁷ szerint „a rendészettudományt a közigazgatási tudományokban kellene megjeleníteni és rögzíteni, olyan más létező fókuszpontok mellett, mint például a közjog, a közigazgatás vagy a szervezeti szociológia. Az érv egy ilyen jellegű szintézis mellett az, hogy a közigazgatási tudományok jelenleg is intenzív vitákat folytatnak saját tudományáguk orientációjáról, ezért kölcsönösen mindkét tudományterület számára előnyös lehetne a közös gondolkodás. A rendészettudománynak az igazgatási tudományokban való rögzítése két feltételezésen alapul: először is azon, hogy a rendőrség a közbiztonsági igazgatás szerves része, másodsor, a közigazgatási tudományok nagyon sok alapvető eredményt tudnak felmutatni, amelyek a közbiztonság és a rendőrség kutatásához hozzájárulhatnak. A lényeg, hogy a rendészet elválaszthatatlan részét képezi az állam működésének, a közigazgatási tevékenységnek, olyannyira, hogy a rendőrséget a lakosság az államiság meghatározó képviselőjeként érzékeli. A rendőrség legalább ugyanolyan alaposan – adott esetekben erősebben – szabályozott, mint bármely más közigazgatási ág.”²⁸

A Balla Zoltán tanár úr kezdeményezésére 2023 márciusában a közigazgatás és a rendészeti igazgatás tárgykörében az NKE Rendészettudományi Karán megrendezett konferencia alkalmat adott arra, hogy a Lange professzor által felvetett kérdésekre Magyarországon is segítsünk jó válaszokat keresni.

IRODALOMJEGYZÉK

- BALLA Zoltán (2017): *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest: Dialóg Campus.
- BEKE József (2022): Közigazgatási tudományok, közbiztonsági igazgatás és a rendészet. *Belügyi Szemle*, 70(12, Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII.), 2690. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.8>
- BERÉNYI Sándor (1993): *Magyar államigazgatási jog. Különös rész II. Ideiglenes jegyzet*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- DURKHEIM, Émile (2000): *Az öngyilkosság*. Budapest: Osiris.
- FARKASNÉ ZÁDECZKY Ibolya (2007): Hozzászólás A hadtudomány mai problémái, területei és új fogalma című cikkhez. *Hadtudomány*, 17(2).
- HAUTZINGER Zoltán (2020): A rendészettudomány határtudományai. *Magyar Rendészet*, (20)3, 137–146. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.8>
- KATONA Géza (2012): A rendészettudomány terminológiája. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII.* Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 5–14.
- KEREZSI Klára – PAP András László (2015): Rendészet, tudomány, doktori iskola. *Magyar Rendészet*, 15(4), 67–83.
- KIS Norbert (2015): „Metszéspontok” – rendészettudomány, bünyügyi tudományok, közigazgatástudomány és transzdiszciplinaritás. *Magyar Rendészet*, (15)4, 85–92.
- KMETY Károly (1907): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest: Politzer.
- KORINEK László (2007): A bünyügyi tudományok helyzete. *Magyar Tudomány*, 168(12), 1570–1576.

²⁶ BEKE 2022: 2690.

²⁷ LANGE 2019.

²⁸ BEKE 2022: 2691.

- KORINEK László (2010): *Kriminológia I.* Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
- LANGE, Hans-Jürgen (2019): *Verwaltungswissenschaften, Öffentliche Sicherheitsverwaltung und Polizei. SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, (2), 31–44. Online: https://doi.org/10.7396/2019_2_C
- MADARÁSZ Tibor (1987): *Közigazgatás és jog.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- MADARÁSZ Tibor (1992): *A magyar államigazgatási jog alapjai.* Kézirat. Budapest: Tankönyvkiadó.
- BERÉNYI Sándor et al. (1984): *Magyar államigazgatási jog. Általános rész.* Budapest: BM.
- MANNHEIM Károly (1996): *Ideológia és utópia.* Budapest: Atlantisz.
- MONJARDET, Dominique (1995): Rendőrségi kutatás és modernizáció. *Új Rendészeti Tanulmányok*, (1), 173.
- RÓZSÁS Eszter – CSÁKI HATALOVICS Ferenc (2019): *Közigazgatástan.* Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Vezető- és Továbbképző Központ.
- SIMON Sándor (1997): A hadtudomány mai értelmezése Magyarországon, fejlődése és helye a tudományok rendszerében. *Hadtudományi Tájékoztató*, (7).
- SZIGETI Péter (2001): Vázlat a közbiztonság három dimenziójáról. *Jogtudományi Közlöny*, 56(4), 153–161.
- TAMÁS András (2005): *A közigazgatási jog elmélete.* Budapest: Szent István Társulat.
- VASVÁRI NAGY Vilmos (2001): *A hadtudományi kutató munka folyamata.* Egyetemi jegyzet. Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.

Rendészet és közigazgatás - közigazgatáselméleti szempontból

LAPSÁNSZKY András¹

A rendészet fogalma, a rendészet közigazgatással való viszonya és a legitim erőszakalkalmazás kérdése körében vizsgálódom, illetve a hírközlési igazgatásnak a rendészettel való néhány kapcsolódási pontjára és a rendészeti igazgatásban azonosított egyes jellemzőknek a hírközlési igazgatásban megjelenő gondolati párhuzamosságaira térek ki.

A biztonság iránti igény az ember szükségleteinek egyik legalapvetőbb összetevője, a Maslow-piramis második szintjén, közvetlenül a bázist jelentő fiziológiai szükségletek fölött helyezkedik el.

A rendészet meghatározásában nincs egységes és általánosan elfogadott definíció, de a különböző meghatározásokban általánosan feltűnik a közbiztonság, a közrend, az állam belső rendjének stb. fenntartása mint a rendészet működésének célja.² Tekintettel arra, hogy az állam működése nem öncélú, és végső rendeltetése az, hogy polgárainak biztonságos, rendezett együttélési, társadalmi környezetet biztosítson, megkockáztathatjuk, hogy bár egyes meghatározások nem az egyén vagy a közösség biztonságának garantálását helyezik a középpontba, a rendészet által védett jogi tárgy a biztonság, közelebbről a közbiztonság, a rendészet célja és feladata a közösség biztonságának garantálása kell hogy legyen. A közrend-közbiztonság fogalom párnak a rendészethez való relációjának értelmezése körében az Alkotmánybíróság a 13/2001. (V. 14.) AB határozattal inkább a közbiztonság fogalma mellett tette le a voksát – egyúttal utalt arra is, hogy a közbiztonság mibenléte, viszonya a közrendhez tudományos vita tárgya –,³ az Alaptörvény 46. cikke pedig úgy fogalmaz, hogy a rendőrségnek más feladatok mellett – például a bűncselekmények megakadályozása – a közbiztonság, a közrend védelme a feladata, vagyis mindkét kifejezést használja.

¹ Tanszékvezető egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Tanszék, e-mail: lapsanszky.andras@sze.hu

² Szamel Lajos szerint a rendészet olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul. Berényi Sándor szerint a rendészet közigazgatási tevékenység, s mint ilyen elsősorban olyan hatósági tevékenységnek minősül, amelynek célartása a közreműködés a megsértett jogrend helyreállításában. Idézi BALLA 2017: 107–108. Balla Zoltán saját definíciója szerint a rendészet olyan közigazgatási tevékenység, amely a (köz)biztonság védelmét sajátos intézkedésekkel, kényszerintézkedésekkel, titkos eszközök alkalmazásával és adott esetben legitim kényszerintézkedésekkel biztosítja. BALLA 2017: 115. Christján László szerint a rendészet a közigazgatás része, küldetése az állam belső rendjének, valamint a közrendnek és a közbiztonságnak a fenntartása, a társadalom tagjainak, illetve alapvető értékeinek oltalmazása, az ezeket sértő, veszélyeztető jogsértő cselekmények megelőzése, elhárítása, megszakítása révén, akár legitim fizikai erőszak alkalmazásával. CHRISTJÁN 2022: 9.

³ 13/2001. (V. 14.) AB határozat.

Az átlagember a rendészet szó hallatán a rendőrségre asszociál, és nekem, nem rendészeti szakembernek is csak második gondolatom, hogy a rendészet, a rendészeti igazgatás szervezetei, szervei ennél sokkal tágabb kört ölelnek fel. A rendőrség a legklasszikusabb rendészeti szerv, de a rendészet mind tevékenységében, mind szereplői – és ennek körében az állami szerepvállalás – tekintetében összetett.

E komplexitást jól kifejezi a komplementer rendészet – amelyről Christián László hiánypótló monográfiát írt azonos cím alatt⁴ – fogalma. A komplementer rendészet a rendészet küldetésének teljesítése, a biztonság megteremtése, a társadalmi kooperáció és a kollektív munka eredményeként előálló, egymás munkáját kiegészítő célirányos tevékenységekkel. Ebben a tevékenységegyüttesben a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek mellett fontos szerepet kapnak az önkormányzatok, a magánbiztonsági vállalkozások, a civil önvédelmi szervezetek is, mivel az állami szervek tevékenységét piaci és civil szerveződések egészítik ki, támogatják, segítik.⁵ A rendészet tehát nem kizárólagos állami tevékenység. Nem is közigazgatási, hatósági tevékenység minden vonatkozásában.

Ugyanakkor történetileg a rendészet mint az állam rendeltetészerű működésének meghatározó jelentőségű pillére a közigazgatás egyik első előfordulási formája volt. Emiatt a közigazgatás archetípusának is szokták nevezni.⁶ Ami a közigazgatás többi ágától alapvetően megkülönbözteti, az a legitím fizikai erőszak alkalmazásának monopóliuma.

A közigazgatás – a legalapvetőbb, nem tudományos igényű megfogalmazás szerint is⁷ – a közérdek jégében mindig valamilyen közfeladatot teljesít.

A rendészet közfeladata a közérdekre figyelemmel a (köz)biztonság fenntartása. Ennek eszközzrendszere: *a)* rendészeti intézkedések, kényszerintézkedések; *b)* az említett legitím erőszak-monopólium; és *c)* a titkos eszközök alkalmazása.⁸

A rendészet általános jellemzői között említhetjük, hogy *a)* a rendészeti tevékenység főleg közigazgatási, ezen belül államigazgatási megnyilvánulás; *b)* tipikusan közhatalmi tartalmú; *c)* valamennyi rendészeti szerv esetében az alapvető működési cél a biztonsághoz, illetve a veszélyhelyzet megelőzéséhez, kiküszöböléséhez kapcsolódik; és *d)* fellépésében benne rejlik a legitím erőszak alkalmazásának lehetősége.

A közigazgatás jellemzően a közhatalom birtokában lép fel – ennek alapján állapít meg jogot, kötelezettséget, amelyet be nem tartás esetén kikényszeríthet. A rendészet tipikus velejárója a közhatalom, enélkül lényegében nincs rendészet. Közigazgatási jogi közhatalma minden államigazgatási és önkormányzati rendészeti szervnek

⁴ CHRISTIÁN 2022.

⁵ BODA 2019: 331.

⁶ CHRISTIÁN 2022: 41.

⁷ A *Wikipedia* szerint a közigazgatás azon szervezetek összessége, amelyek közhatalmat gyakorolva az állam vagy az önkormányzat nevében közfeladatokat látnak el és jogszabályokat hajtanak végre. Ez szervezeti szempontú megközelítés, de a kulcsszavak benne vannak: a közhatalom gyakorlása, közfeladat-ellátás, jogalkalmazás.

⁸ BALLA 2017: 112.

van, büntetőjogi (nyomozó hatósági) azonban utóbbinak egyáltalán nincs, míg az államigazgatási területen jellemzően – de nem kizárólagosan – a rendőrségnek van.⁹

A már többször említett legitim erőszak alkalmazásának monopóliuma mint a rendészet megkülönböztető jege a rendészeti kényszer fogalmával világítható meg. A kényszer, a kikényszeríthetőség a hatósági jogalkalmazás tartalmának egyik meghatározó eleme, vagyis a hatósági jogalkalmazás, döntés alapvető jellemzője, hogy a döntésnek legitim eszközökkel érvényt lehet szerezni, az kikényszeríthető. A hatósági kényszer alkalmazásának speciális területe a rendészeti kényszer, amelynek lényege, hogy a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek elhárítására rendeltetett, és ennek érdekében fizikai erőszakot is igénybe vehetnek a törvény által rendészeti hatalommal felruházott hatóságok. Az állam nevében fizikai erőszakot törvényesen csakis a rendészet alkalmazhat. A fizikai erőszak alkalmazásának természetesen az élet számos területén megvannak a jogszerű esetei (például jogos védelem), a rendészeti kényszer alkalmazása során gyakorolt erőszak sajátos ugyanakkor abban, hogy annak legalitása a közigazgatási jog egyik alrendszeréből, a rendészeti jogból származik. A rendészeti kényszer alkalmazása minden esetben valamely intézményhez kapcsolódik, amely felhatalmazását a törvényből meríti. Ebből következően a rendészeti kényszer két legfontosabb formai és tartalmi követelménye a szakszerűség és a jogszerűség. A szakszerűség lényegileg „szakmaiszerűséget” jelent, amelyen az erőszaknak a rendészeti szakma által kidolgozott intézkedéstaktikai szabályoknak, illetve a belső rendelkezéseknek megfelelő alkalmazása értendő. A jogszerűség követelménye pedig azt jelenti, hogy a hatósági kényszer jogalkalmazásának formáját, módját és terjedelmét mindenkor a hatályos jog határozza meg, s így a rendészeti kényszer kizárólag e keretek között gyakorolható.¹⁰

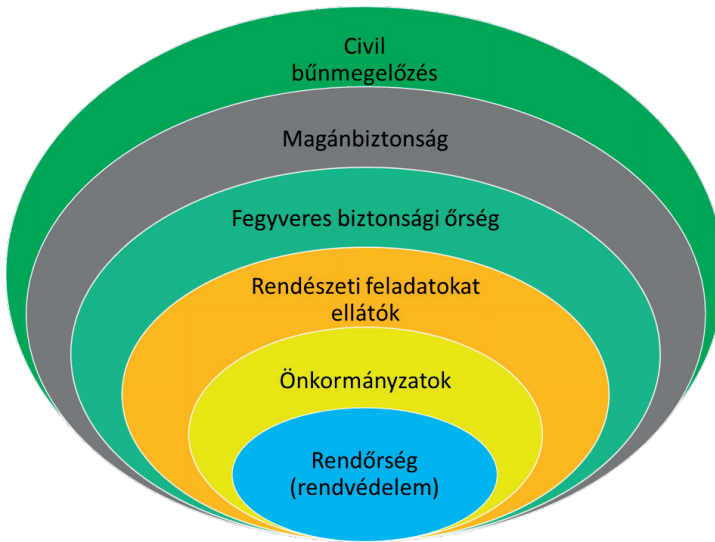
Megjegyzendő, hogy a szakmaiság-szakszerűség („szakmaiszerűség”) és a jogszerűség a hatósági jogalkalmazás alapelve, -követelménye is, az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) 2. §-ában foglaltak szerint, ahol a jogalkotó a szakszerűség követelményét a jogszerűség elvének egyik részelemeként rögzítette.

A rendészet körébe tartozó feladatok ellátása rendkívül komplex tevékenység, amely nem várható el kizárólagosan a rendőrségtől, de csak az állami rendvédelmi szervek összességétől sem. E feladatok ellátásában állami, önkormányzati szervek és magánjogi jogalanyok is részt vesznek, a komplementer rendészeti tevékenység körében az állam rendészeti szereplőinek a tevékenységét piaci és civil szerveződések egészítik ki. A Christián Lászlótól kölcsönzött¹¹ 1., szemléletes ábra szerint a rendészeti szervezetrendszer magját a rendőrség képezi, amelyre hagymahéjszerűen rakódnak a rendészeti és komplementer rendészeti szervek.

⁹ BALLA 2017: 114.

¹⁰ CHRISTIÁN 2022: 47–49.

¹¹ CHRISTIÁN 2022: 66.

1. ábra: Rendészeti és komplementer rendészeti szervek

Forrás: CHRISTIÁN 2022: 65.

Christián szerint a 21. században és annak kockázati társadalmaiban az állam korlátozott befolyásolóképesége miatt felülvizsgálatra szorul az állami erőszak monopóliumának elve, és szükségessé válik az állami és nem állami szereplőkre vonatkozó szabályok újragondolása. Azzal, hogy nem állami szereplőket is bevonnak a biztonság megteremtésébe, érdemi felhatalmazás birtokában az állam kivonul vagy visszavonul egyes szegmensekben a biztonság garantálásából, és csak közvetett szerepet kap, például felügyelet, ellenőrzés formájában. Az állam jogi normák útján befolyásolja a működés szabályait, illetve kizárólagos hatáskörrel végzi az elkövetett bűncselekmények felderítését.¹² Érdekes és jelen gondolati összefoglalón túlmutató kérdés, hogy a legitim erőszak alkalmazásának állami kizárólagosságát valóban átörökítik-e a modern társadalom kihívásai – illetve már át is törték-e, gondoljunk például a személy- és vagyónörök kényszerítő testi erő alkalmazására vonatkozó jogositványaira.¹³

A rendészet és a civil közigazgatás viszonyával összefüggésben ki kell térnem a hatósági aktus egy atipikus formájára, a hatósági intézkedésre. Ez az Ákr.-ben nem szabályozott hatósági aktus az intézkedés tételére jogosult személy (általában a hatóság tisztviselője) szóbeli aktusa, amelyet a jogalany köteles azonnal teljesíteni (ilyen például a járványügyi intézkedésre irányuló hatáskörök rendszere, a helyszíni bírság, közvetlen veszélyhelyzet esetén a tűzvédelmi szervek, katasztrófavédelmi szervek intézkedési hatáskörei), nem teljesítés esetén pedig valamilyen

¹² CHRISTIÁN 2022: 109.

¹³ 2005. évi CXXXIII. törvény 27. §. (3) bek.

magatartásban ölthet formát. A hatósági intézkedés közvetlenül és azonnal végrehajthatóan keletkeztet jogokat és kötelezettségeket. A hatósági intézkedésről a hatóságnak általában nem kell írásbeli hatósági döntést hoznia, hiszen ez a hatósági intézkedés fogalmából adódóan a legtöbb esetben lehetetlen lenne. Annak ellenére, hogy az Ákr. nem rendezi a hatósági intézkedés szabályrendszerét, a hatósági intézkedés sem végezhető kifejezett, jogszabályban – anyagi jogi vagy az Ákr.-hez képest speciális eljárásjogi szabályban – biztosított garanciák nélkül. A hatósági intézkedés alapvető garanciális eleme, hogy nem végezhető kifejezett, erre vonatkozó jogszabályi felhatalmazás, az intézkedésre „feljogosító” hatáskör nélkül, mivel enélkül semmisnek minősül. A jogszabályai garanciák a hatósági intézkedés azonnali végrehajtása (más szavakkal: az intézkedésnek – a felszólítást nem teljesítését követően – magában a megvalósításban, végrehajtásban történő realizálódása) tekintetében még kiemeltebb szerepe van.

A hatósági intézkedés sajátos típusaként rendezi az Ákr. a helyszíni szemle körében az „azonnali eljárási cselekményt” (Ákr. 70. §). Ez a szabályozás kizárólag a hatósági intézkedés azon sajátos esetére vonatkozik, amikor azt „a lezárt terület, épület, helyiség felnyitásával, az ott tartózkodó személyek akarata ellenére” megtartott helyszíni szemle vagy ellenőrzés során alkalmazzák.¹⁴

A helyszíni szemle, ellenőrzés rendszethez való kapcsolatát teremti meg az Ákr. 70. § (1)–(2) bekezdése, amely rendelkezések szerint a szemle (és az Ákr. 7. §-a és 98. §-a alapján az ellenőrzés) eredményes és biztonságos lefolytatása érdekében a hatóság a rendőrség közreműködését kérheti, amely a rendőrségről szóló törvény végrehajtási eljárás lefolytatásában való közreműködésre vonatkozó szabályai szerint a hatóság felkérésére – előzetes megkeresése nélkül – azonnal, a hatóság által megjelölt helyen és ideig biztosítja a közreműködést.

A hírközlési igazgatásban is találunk példát hatósági intézkedésre. Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 37/A–B. §-a szabályozza a rádiófrekvencia jogszerűtlen, engedély nélküli használata, illetve az egyedi engedélyhez nem kötött, jogszerűtlen frekvenciahasználat (köznapi értelemben és jellemző előfordulásként: kalózádiók működtetése) esetén alkalmazható speciális hatósági intézkedést, az e jogellenes tevékenységhez használt műszaki eszközök, berendezések lepecsételését és szükség esetén elszállítását. Az intézkedésre a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala (Hivatal) rendelkezik hatáskörrel. A lepecsételés megakadályozza, hogy a berendezést tovább használják, a pecsét csak a Hivatal engedélyével távolítható el. A Hivatal igénybe veheti a rendőrség közreműködését a hatósági intézkedés zavartalan lefolytatásának biztosítása érdekében. Speciális rendelkezés az Ákr.-hez képest, hogy e közreműködést fő szabály szerint előre igényelnie kell a Hivatalnak a rendőrségtől. A hatósági intézkedés ellen panaszt lehet benyújtani, ha a panaszt elutasítják, az elutasító végzés közigazgatási perben támadható.

¹⁴ PATYI 2019: 486–487.

A cikk elején idézett rendészetdefiníciókban megjelenik a prevenció, a megelőzés mint fogalmi elem. Ha meg is próbálom kerülni azt a közhelyet, hogy az élet minden területén könnyebb a megelőzés, mint a probléma utólagos kezelése, kétségtelen, hogy egy jogsértő állapot orvoslása, a jogszerű működés, helyzet helyreállítása nehezebb a jogszabályok betartásának előzetes biztosításánál, vagyis a jogsértés prevenciójánál.

Ez a felismerés a hírközlési igazgatásban is megjelenik, és speciális jogintézmények és eljárások és egy sajátos közigazgatási szervtípus, az önálló szabályozó szerv létének alapját képezi. A hírközlési igazgatásban és további, hálózatos iparágak szabályozásában megjelenő *ex ante* piacsabályozás a megelőzés jegyében a piactorzító, versenyellenes és így jogszerűtlen magatartások kialakulásának megakadályozását célozza.

Az *ex post* szabályozás ezzel szemben a versenyjogba ütköző piaci magatartás utólagos vizsgálatára, értékelésére és szükség szerint a megfelelő jogkövetkezmények alkalmazására irányul, míg az elektronikus hírközlési *ex ante* szabályozás a vizsgált piac átfogó, előrettekintő elemzésén alapul.

A szabályozó hatóság – angolszász jogból eredő – koncepciója erre az előzetes piacelemzési és szabályozási tevékenységre is épül. A szabályozó hatósági tevékenység a hatósági jogalkalmazás sajátos formája, amely a szabályozó hatóság egyetlen általánosítható és egységes ismérve. A szabályozó hatósági tevékenységtípusokon belül a piacsabályozás világítja meg a legérzékletesebben a szabályozó hatósági tevékenység mibenlétét. A piacsabályozás mint hatósági tevékenység lényegét az adja, hogy azt a hatóság egyedi döntések útján gyakorolja, amelyek konkrét ügyfelek egyedi kötelezettségeit állapítják meg, azonban e döntések a piac egészének vizsgálatát igénylik, és kihatnak a piac egészének működésére.

A szabályozó hatóság piacsabályozási tevékenysége tehát a vizsgálat alá vont jogalanyokra előzetesen és azok körén túl a piac egészére – szintén preventív jelleggel – kihat. Ilyen értelemben a rendészetnek a megelőzésre is fókuszáló tevékenységével párhuzamba állítható.

IRODALOMJEGYZÉK

13/2001. (V. 14.) AB határozat

2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól

BALLA Zoltán (2017): A rendészet fogalmának, tartalmának evolúciója. *Belügyi Szemle*, 65(5), 105–115. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.5.7>

BODA József főszerk. (2019): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus.

CHRISTIÁN László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Ludovika.

PATYI András szerk. (2019): *A közigazgatási hatósági eljárásjog jogintézményei*. Budapest–Pécs: Dialóg Campus.

Közigazgatás és rendészet

NAGY Marianna¹

A közigazgatás és a rendészet témakörében számtalan megközelítés létezik, amely közelebb vihet bennünket a téma megértéséhez. Az örök vita arról szól, hogy mi is a rendészet. Erre a kérdésre nincs jó válasz. Ezért én meg sem próbálom definiálni a rendészetet mint tudományágat, mert véleményem szerint a válasz mindig attól függ, hogy ki milyen helyzetből próbál válaszokat adni. Más lesz a rendészettel foglalkozók válasza, más a közigazgatás-tudomány, más a közigazgatási jogtudomány válasza, és más a politikáé. Bizonyos értelemben más az oktatásban használt rendészetfogalom, és más a tudományos kutatásé. Van közös halmaz az elemek között, de mindenki máshová helyezi a hangsúlyt. A közigazgatási jog és a közigazgatás-tudomány oldaláról közelítve megkülönböztethető a rendészet széles és szűk értelemben vett fogalma. A közigazgatási jog megkerülhetetlen tudósa és sokak szerint a modern rendészettudomány megalapítója, Szamel Lajos maga is a szélesebb rendészetfogalomból indult ki, amely a rendészetet olyan eszköznek tekintette, amely egyaránt ellátott biztonsági és jóléti funkciókat is.² Vagyis ez a szélesebb megközelítés inkább azonosította a hatósági tevékenységgel.

A mai *communis opinio* szerint – jórészt Szamel Lajos nyomán – a rendészet tárgya a közrend biztosítása: „olyan állami tevékenység, mely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul.”³ Ez a definíció a szűkebb rendészetfogalomé.

Szamel felfogásában a közrend a jogi rend része, és akkor tekinthetjük a rendészet hatáskörébe tartozónak, ha a közrend fenntartása a rendőrség vagy a rendészeti szervek hatáskörébe tartozik. Meghatároz azonban egy másik korlátot is: „Mivel a tevőleges magatartást előíró normák betartása rendszerint nem kényszeríthető ki rendészeti eszközökkel, az ezeknek való engedelmességre nem rendészeti hatóságoknak kell az érdekelteket rábírniuk, ami egyértelmű azzal, hogy az ilyen hatásköröket általában nem rendészeti szervekhez kell telepíteni, illetve a rendészeti hatáskorból más hatósági jogkörbe kell átutalni.”⁴ Ennek a feltételnek az érvényesülése okozza az igazi elméleti és gyakorlati problémát. Ez ugyanis mindig nagyon gondos mérlegelést igényel, és tekintettel kell lennie nemcsak a társadalmi-gazdasági környezetre, hanem a többi tudományterület, jelesül a társadalom- és természettudományok aktuális eredményeire is.

A közigazgatási jogtudomány oldaláról a rendészetet én Madarász Tibor iskoláján nevelkedve funkcionális megközelítésben szemlélem. Mind az oktatás, mind a ku-

¹ Tanszékvezető egyetemi tanár, ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszék, e-mail: nagym@ajk.elte.hu

² SZAMEL 1985.

³ SZAMEL 1985: 962.

⁴ SZAMEL 1985: 964.

tatás szempontjából számomra nem elsősorban az a kérdés, hogy mi a rendészet, hanem hogy mire használjuk, és mikor használjuk jól a rendészetet. A közigazgatási jog oktatásában hasznosabb a szélesebb fogalom használata, mert a hatósági igazgatásban a szakrendészetek megértéséhez és oktatásához ez az egyetlen használható fogalom. Ezek szerepe az elmúlt években ismét felértékelődött, és a hallgatók személyes tapasztalatai is könnyebbé teszik a megértést.

Szamel szűkebb rendészetfogalmában, ha a közrend a jogi rend része, akkor a rendészet a közigazgatási jog szolgálóleánya: kikényszeríti a közigazgatási jogban foglalt kötelezettséget. A jogpolitika elsősorban ezen szűkebb fogalomra épít, egyre többször szembesülünk azzal, hogy olyan területeken is a rendőrség hatáskörébe utal feladatokat, amelyek indokolatlan terheket rónak a rendészeti szervekre. Ennek talán leglátványosabb példája, hogy a rendőrség hatáskörébe utaltak olyan igazgatásellenes szabálysértéseket, amelyeket a rendőri szervek szükségképpen nem tudnak érdemben megítélni, mert nem rendelkeznek a mögöttes igazgatási szaktudással, hiszen őket nem erre képezték ki. Ez sem a rendőrség munkaterhének és megítélésének, sem közigazgatási jogérvényesítésnek nem tesz jót.

A rendészet mint tudomány fogalmi apparátusának meghatározása a legnehezebb. Magam nem is vállalkoznék egymondatos definícióra, de szeretnék felvetni néhány szempontot, ami közelebb vihet a definíció megalkotásához. A definícióalkotás bevált módszere a pozitív fogalomalkotás: megkeressük az igazolni kívánt cél mellett szóló érveket, és azokból definíciót alkotunk. Ez azonban nagyon nehéz, ha olyan komplex fogalommal van dolgunk, mint a rendészet. A másik megoldás, hogy negatív fogalmat alkotunk, azaz megpróbáljuk kizárni a fogalomból az oda nyilvánvalóan nem tartozó elemeket. A kettő együtt már közelebb vihet bennünket a kornak megfelelő fogalom megalkotásához. Mivel abból indultunk ki, hogy a rendészet a közigazgatási jogérvényesítés eszköze, a rendészet kapcsán érezzük legélesebben a kudarcot: ha nem sikerül a jogérvényesítés, az nagyon látványos. Számtalan példát tudunk mondani a közlekedésrendészet vagy a közrendészet területéről. Ilyen a gyorsajtás vagy a futballhuliganizmus példája. Bármit teszünk, lesznek gyorsajtók, és a B-közép ultrái sem fogják a mérkőzések előtt sem a jogszabályokat, sem a rendészeti szakirodalmat tanulmányozni. Vagyis a rendészet sikerének vagy kudarcának egyik első peremfeltétele: jó-e az a szabály, mit kell kikényszerítenie? Ez jóval túlmutat a rendészet hatókörén. Erre a kérdésre akkor adhatunk jó választ, ha a jogi szabályozás arra az emberképre reagál, amelyet a tudomány aktuális állása szerint éppen ismerünk. A magyar jogi szabályozás nagyon sok esetben nem ilyen. A rendészet határainak kijelöléséhez az is hozzájárulhat, hogy mikor nem szabad/érdemes/lehetséges rendészeti eszközökkel élni, mert az csak kudarcokhoz vezethet. Sok esetben a rendészeti eszközök helyett a jogon kívüli igazgatási eszközök alkalmazása hasznosabb, célravezetőbb, mint a jogi szabályozás és a normák közhatalmi erőszak-monopóliummal való kikényszerítése. Emelhetjük a gyorsajtás esetén kiszabható bírságokat, minden sarokra rendőrt állíthatunk, de hasznosabb, ha közlekedésszervezési eszközökkel előzzük meg a gyorsajtás lehetőségét. Éppen ezért, ha

csökkenteni szeretnénk a közigazgatási jogérvényesítés (és ezzel együtt a rendészet) kudarcait, akkor sokat tanulhatunk a modern természet- és élettudományoktól, a más társadalomtudományi területek eredményeiből. A rendészet külső határainak meghúzásához hozzájárulhatnak a kognitív idegtudományok, a modern pszichológia, a viselkedéstudományok, de akár a közlekedéstudományok vagy a várostervezés, a térszervezés tudományos eredményei is.⁵ Ebben az értelemben tehát a modern rendészet interdiszciplináris jellegű, számos tudományterület eredményeit hasznosítja, de a fogalomalkotásnál mindig tekintettel kell lenni arra, hogy mire is akarjuk használni a fogalmat.

IRODALOMJEGYZÉK

NAGY Marianna (2010): *Interdiszciplináris mozaikok a közigazgatási jogi felelősség dogmatikájához*. Budapest: ELTE Eötvös.

SZAMEL Lajos (1985): A rendészet a közigazgatás rendszerében. *Állam és Igazgatás*, (11), 961–973.

---

⁵ NAGY 2010.

A hazai rendészettudomány állapota

RIXER Ádám¹

Bevezetés

Korábbi tanulmányomban áttekintettem a rendészeti terület utóbbi tizenöt évének lényegesebb változásait,² most pedig arra teszek kísérletet, hogy bemutassam a rendészettudomány magyarországi helyzetét. E munka nem vállalkozik teljeskörűsége, de számos olyan szempontot rögzít, amely a rendészettudománnyal összefüggő viták, további tudományos nézőpontú elemzések fontos adaléka lehet. A magyar közigazgatás-tudományról írott monográfiámban rögzített szempontokat és érveket itt nem ismétlem meg,³ de jelzem, hogy az ott leírtak számos vonatkozásban a rendészettudománnyal összefüggésben is jól értelmezhetőek.

Már előjáróban kijelenthető, hogy a rendészettudomány tárgya és módszerei tekintetében viszonylagos elkülönülést mutató interdiszciplináris tudományterület, sőt, élő tudományterület, hiszen jól látható, hogy az önmagukat is a vizsgált körbe soroló tudományos munkák folyamatosan beépítik a közigazgatás-tudományokban, illetve a védelmi tudományokban megjelenő új szubdiszciplínák, illetve határterületek friss eredményeit, így például az önállósuló integritástudomány, a kormányzástan, az identitástudományok, az e-közigazgatás, a hálózat kutatás stb. legújabb eredményeit is.

Az igazi kérdés tehát – szemben a meglepően gyakran megfogalmazódó gondolattal – nem az, hogy van-e önállósult rendészettudomány Magyarországon, hanem az, hogy a szerzők által rendészeti tárgyúként megjelölt tanulmányok révén szociológiailag feltétlenül létező rendészettudománynak *milyen a minősége*. Ennek eldöntéséhez szeretnék hozzájárulni az alábbi, általam legfontosabbnak tartott kérdésekkel.

1. kérdés: A tudományterület mely belső (ön)védelmi mechanizmusai biztosítják annak egészségét fejlődését?

A glasznoszty előtti időszakban, tehát 1985 előtt a szovjet kutatók megállapításai és a nyugati szakértők elemzései nagymértékben fedték egymást, amennyiben mindkét csoport azt állította, hogy a szovjet tudomány a szükségesnél vagy a lehetségesnél alacsonyabb összeteljesítményt nyújt. Ma már megkérdőjelezhető, de

¹ Tanszékvezető egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem Közjogi Intézet Közigazgatási és Infokommunikációs Tanszék Állam- és Jogtudományi Kar, e-mail: rixer.adam@kre.hu

² RIXER 2020a: 40–49.

³ RIXER 2020b.

mindkét „oldal” tudósai alapvetően egészséges (!), ámde a bürokratikus kötöttségek miatt „visszafogottabban” működő rendszernek látták a szovjet típusú tudományt.⁴ A glasznosztj utáni időktől kezdődően a szovjet korszak és a posztszovjet fejlemények értékelése a vizsgált terület vonatkozásában már sokkal kevésbé „bizakodó”, s sokkal inkább olyan tudomány képe bontakozik ki, amelyet a bürokratikus és végletesen átpolitizált közeg már olyan mértékben megfertőzött, hogy a tudomány és művelőinek szakmai minősége is nagymértékben leépuult.⁵ Ebből logikusan következik, hogy a szovjet idők tapasztalatainak felnövő tudomány regenerációs képessége, megújulási potenciálja is sokkal alacsonyabb, mint azt korábban feltételezték. Itt nem belemerve a tudományok főbb, könnyen detektálható posztszovjet sajátosságaiba⁶ a rendészettudomány kapcsán is adja magát a kérdés: sor került-e a szembenézésre, akár a lehetséges posztszovjet tünetek, akár az egyéb – a tudomány egészséges szövetét és folyamatait veszélyeztető – rendszerszintű tulajdonságok vonatkozásában? Sor kerül-e rendszeresen valamifajta őszinte szembenézésre a rendészettudomány mindenkori állapotával, annak nemzetközi mércék szerinti helyzetével összefüggésben? Mi biztosítja, hogy a nyilvánvaló szélsőségeket, szélsőséges vonásokat, esetleges negatív, romboló gyakorlatokat felismerjük, és kezeljük? Milyen organikus, a tudományterület belső törvényszerűségeiként detektálható intézményes megoldások hivatottak eme „egészségvédelem” biztosítására? Léteznek-e egyáltalán ilyen mechanizmusok?

Bő három évtizeddel a vasfüggöny leomlása után joggal merül fel, hogy vajon mekkora jelentősége lehet a vizsgált körben a posztszovjet jellegzetességeknek. Álláspontom szerint igazán élővé az teszi a felvetett aspektust, hogy nem csupán a második világháború előtti polgári értékeknek a szocializmus idején érvényesülő mélyszerkezeti kontinuitása mellett szólnak érvek, de – hasonló szociokulturális összefüggések okán – a szocializmus korabeli értékek mélyszerkezeti kontinuitása mellett is. Ez jóval túlmutat az esetleges személyi kontinuitásokon, a lassan átalakuló intézményhálózaton vagy éppen a néhány vonatkozásban változatlan finanszírozási megoldásokon is...

2. kérdés: Milyen mértékben korrumpálható a rendészettudomány?

Milyen mértékben korrumpálható a rendészettudomány? – tesszük fel a kérdést, némileg „ráfókuszálva” a mai viszonyok igazán neuralgikus pontjára. A kérdés tovább pontosítható annak felvetésével, hogy a magyar rendészettudomány rendelkezik-e azzal a minimális autonómiával, amely minden egészséges tudomány lényegi eleme, összetevője. Van-e nagyobb számban olyan kutató a vizsgált területen, aki anyagilag

⁴ KNEEN 1993: 251.

⁵ KNEEN 1993: 251.

⁶ A magyar közigazgatás-tudomány posztszovjet tüneteire nézve lásd RIXER 2016: 169–198.

és különösen a szolgálati vagy egyéb jogviszonya tartalmánál, illetve hiányánál fogva a közigazgatás szerveitől érdemben függetlennek tekinthető?

Kényes kérdés tehát a „korrumpálhatóság”, illetve az autonómiaszükséglet léte és mértéke, különösen azon hivatásos rendőrök vonatkozásában, akik szakmájuk tárgyait tudományos igénnyel is értelmezni – érteni és magyarázni – kívánják.

Szemben a rendőrként rendészettudománnyal foglalkozók körével,⁷ más hatalmi ághoz tartozó jogalkalmazóként, például bíróként rendészettel foglalkozni minden kétséget kizáróan előnyös és hasznos, hiszen a gyakorló bíró a tudomány képviselőjeként egy másik hatalmi ág termékét a józan ész, a szakmai tisztesség és a szép magyar beszéd keretei között nagyon éles kritikával is illetheti. De rendőr alezredeként lehetséges, hogy az egyik legerősebb korlát nem is a kötelező lojalitásból következő bármely elvont elvárás vagy valamely parancs (utasítás) konkrét tartalma, hanem az öcenzúra lesz... azaz könnyen előállhatnak olyan helyzetek, amikor a feltételezett külső elvárások, illetve a rendőr saját lelkiismeretének szűrőjén áthaladva a releváns tudományos vélemények elhalkulnak vagy elhalnak...

Amikor 2012. május 16-án megalakult az MTA IX. Osztályának (Gazdaság- és Jogtudományok) Állam- és Jogtudományok Bizottságának Rendészeti Albizottsága, és megválasztotta tisztségviselőit, Tóth Judit rövid felszólalásában az albizottságot a kritikai attitűd kialakítására (erősítésére) és a vizsgálódások tárgyát képező szervezetekhez képesti autonómia kivívására buzdította.⁸ Állításait jelen tanulmányom első változatának elkészülte után olvastam, de az ott megfogalmazottak megerősítették álláspontomat. A kritikai attitűd jelentőségét az adja, hogy vannak olyan kényes kérdések, amelyek őszinte megválaszolása feltételezi a témától való minimális távolságot, a jófajta szakmai függetlenséget és az abból fakadó kritikai attitűd létét.

Csupán két példát említve:

1. A 2010-es évet követően – a Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Programban – megjelenő hivatalos elképzelések és egyes – azóta részben hatályon kívül helyezett – jogszabályi rendelkezések Magyarországon a civil és a hivatásos életpályák átjárhatóságát tüzték ki célként, a civil közszolgálat mellett nem megfelelkezve a rendészeti szervek hivatásos állományú tagjairól sem.⁹ A közigazgatási, rendvédelmi és honvédelmi hivatásrendek képviselői számára a hivatásrendek közti mobilizáció¹⁰ olyan lépésnek tűnt, amely egyszerre szolgálja az egyén hosszú távú alkalmazás iránti szükségletét és az állam rugalmas működésének szükségletét.
2. A rendőrség kapcsán talán nem túlzás a „kis gömböc” jelenségének felvetése sem, amennyiben – a lényegesebb változásoknál maradva – nem csupán a határőrség olvadt be 2008. január 1-jén a Magyar Köztársaság rendőrségébe,

⁷ Eme vonatkozásban annak sincs jelentősége, hogy egyébként a rendészettudományt azonosítjuk-e a rendőri tevékenység tudományos vizsgálatával, vagy annál tágabb fogalmi kört azonosítunk.

⁸ KARSAIK 2012.

⁹ LINDER 2020: 63.

¹⁰ PETRÓ 2014: 15.

oly módon, hogy szervezeti önállósága megszűnt, ingatlanvagyon, járművei, egyéb eszközei – mintegy 40 milliárd forint értékben – a rendőrség tulajdonába kerültek, hanem 2019. július 1-jétől (a korábbi Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal helyett) az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság is a rendőrség idegenrendészeti szerveként működik, a rendészetért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi költségvetési szervként.¹¹ És akkor az újonnan megjelenő iskolaöri feladatokról még szót sem ejtettünk... Mi lehet ennek a folyamatnak a vége? A mesében is azt olvassuk a kis gömbörcről, hogy: „Gurult tovább, s az út szélén bekapott egy kondászfíút, aki éppen javában ette a paprikás szalonnát. No, hanem a kondászfíúval megjárta. Egy jó hegyes, fanyelű bicska volt a kondászfíúnál, s amikor éppen bekapta, a kés megakadt a szájában, végighasította.” Nem tudom, hogy mi fogja felhasítani a rendőrséget, illetve annak feneketlen bendőjét, de hogy ez bekövetkezik, erősen valószínű...

Vajon milyen jellegű és mélységű a tudományos kritika ezekkel az alapvető kérdésekkel kapcsolatban, van-e egyáltalán? Akad-e, aki például ezt a látványos kiscsörc-jelenséget súlya szerint értékeli – akkor is, ha egyébként a rendőrség kötelékébe tartozik?

Ma már komolyan vehető szakmunka empiria nélkül alig-alig képzelhető el, így – alátámasztandó a rendészettudomány korrumpálhatóságára irányuló felvetésemet – megvizsgáltam a *Belügyi Szemle* 2021. évi számainak valamennyi tanulmányát (ezek között az előszavakat, könyvismertetések és interjúkat is, de a nekrológokat nem). Az év során külöszámokkal együtt 16 lapszám született, és az említett megszorítással 167 önálló írást elemeztem: ezekhez rendeltlen – a többes szerzőséget is figyelembe véve – 124 szerző esetében volt egyértelmű, hogy az illető a közigazgatás személyi állományához tartozik (itt most nem megkülönböztetve a különböző jogállási törvények hatálya alá tartozókat, de nagy többségükben hivatásosként). Ez a szám némileg nő, ha azoknak a doktoranduszoknak, doktorjelölteknek a rendőri háttérét is figyelembe vesszük, akiknél ezt a minőséget valamiért nem tüntették fel; másrészt viszont levonhatjuk a fenti adatból azok egy részét, akik immár nyugalmazott rendőrök, s ekként nem állnak függelmi vagy más hasonló viszonyban a közigazgatással, illetve a rendőrséggel. A két csoport létszáma nagyjából hasonló lehet, így összességében kijelenthető, hogy a szerzők döntő többségénél valószínűsíthetőek azok a kötöttségek, autonómiakorlátok, amelyek egy aktív hivatásosnál fennállnak, amennyiben háromnegyedük a közigazgatási – ezen belül is döntően az államigazgatási – szervek személyi állományához tartozik, alapvetően hivatásosként.

¹¹ Az idegenrendészeti szerv kijelöléséről és hatásköréről szóló 126/2019. (V. 30.) Korm. rendelet 2. §-a értelmében a „Kormány a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben meghatározott idegenrendészeti szervként az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságot jelöli ki”, továbbá a 4. § alapján az „Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság ellátja a jogszabályokban hatáskörébe utalt idegenrendészeti és menekültügyi feladatokat”.

A fentiekre is reagálva kijelenthető, hogy a hivatásszerűen, egzisztenciálisan a közigazgatástól, illetve az elsődlegesen állami költségvetési forrásoktól valamilyen mértékben elkülönült kutatói pozíciókra is szükség van, szükség lenne a rendészettudomány mint tudományterület valódi, tartós, hosszú távú autonómiájának biztosításához. Az autonómia fontosságát lehetetlen túlhangsúlyozni:

„Ahhoz, hogy a jogdogmatika az elmélet és a gyakorlat, a tudomány és a praxis közötti közvetítést el tudja végezni, a jogot autonóm és koherens rendszerré kell formálni, amely [így] képes ellátni társadalmi funkcióit. Az autonómiatézis egyik megfogalmazása szerint: »a jogi érvelés a nyilvános gyakorlati érvelés működőképes és létfontosságú formája, amely éppen az erkölcsi és politikai érveléssel szembeni autonómiája folytán képes ellátni a neki szánt funkciót.«¹²

Amit Jakab András és Szabó Miklós a jog(tudomány) jelentősége és önállóságigénye kapcsán állít, az könnyen rávetíthető a rendészettudományra is: némileg továbbgondolva az általuk leírtakat a következő kérdés az, hogy a rendészet(tudomány) érvei képesek-e a hasonló tárgykörre vonatkozó jogi, erkölcsi és politikai érvekkel egy sorban megjelenni. És – visszatérve a kiinduló kérdéshez – elképzelhető-e ezen autonómia, ha a jogi, illetve rendészeti érvelés előállítói súlyosan függő viszonyban állnak azokkal, akik elé – adott esetben – éppen ezen érvek állítanának korlátokat?

Tehát a hazai – képviselőinek létszámát tekintve szerény méretű – rendészettudomány fejlődése és minősége szempontjából döntő jelentőségű kérdés, hogy van-e olyan kutatóintézet stb., amely anyagilag (finanszírozását tekintve) nagymértékben független az államtól, és amelynek kutatói, munkatársai többségükben nem aktív „egyenruhások”.

3. kérdés: A kutatás lehetséges tárgyai mennyire hozzáférhetők?

A már említett Rendészeti Albizottság létrejöttékor egy további szempont is felmerült:

„Finszter Géza felhívta először is a figyelmünket arra, hogy a tudomány számára a kiindulópont a megismerés, amelyet a bizottsági szakterületek jelentős részén »a titok« védelmét övező jogszabályok (vagy sokszor a bevett gyakorlat) majd-hogynem lehetetlenné tesznek. Ezt mindenképpen ki kell küszöbölni és a tudomány állásfoglalásait a szakmai szervezeteknek az információkhoz való hozzáféréssel elő kell segíteni. Remélem, hogy ezirányban az albizottság jelentős lépéseket tud majd tenni.¹³

¹² JAKAB–SZABÓ 2015: 42.

¹³ KARSAIK 2012.

A magunk mögött hagyott évtized e tekintetben nem jelentett előrelépést. Ha fel tesszük magunknak azt a kérdést, hogy a két-, három- és négyezres kormányhatá rozatok számának csökkenése, valamint az egyéb, kifejezetten jogszabályi korlátok leépülése vagy hiánya megkönnyíti-e a tudományos igényű munkát,¹⁴ akkor a válasz egyértelműen nemleges, sőt, kijelenthető, hogy a hozzáférhetőség tekintetében éppen ellentétes tartalmú folyamat zajlott a magunk mögött hagyott évtizedben.

4. kérdés: A rendészet és annak tudománya között fennáll-e egy jófajta kölcsönös függés?

Feltevésém szerint valamely (szak)tudomány és annak tárgyai tartósan nem lehetnek egymástól jelentős távolságban, nem mutathatnak igazán jelentős különbséget azok minősége szempontjából, azaz a két jelenségcsoport nagymértékben interdependens (magyarul: egymásra utalt). Amennyiben az egyik antidemokratikus, leépült, forráshiányos, koncepciótlan, úgy az – hosszabb távon – szükségképpen lefelé befolyásolja, negatív irányba alakítja a másikat is: kizárt, hogy világszínvonalú legyen a rendészettudomány ott, ahol a rendészet nagyon nem az – és ez valamilyen mértékben fordítva is igaz. Nem állítom, hogy Magyarországon ez a helyzet, csak az összefüggésre és a kérdés jelentőségére hívom fel a figyelmet.

Tehát álláspontom szerint a rendészet minősége mérhető mértékben meghatározza a rendészettudomány minőségét is. A rendészet – némi leegyszerűsítéssel – a szocializmus utolsó mohikánja Magyarországon: 2006-ig jól megfigyelhető, hogy a felszínen demokratizálódik, igazodik, tanul, de a mélyszerkezet alig változik, a vezetés és az általános attitűdök tekintetében, jog- és életszemléletben alig-alig van változás. Hankiss Elemér még a *Diagnózisok* első kötetében szól a polgári értékek Kádár-rendszerbeli mélyszerkezeti kontinuitásáról,¹⁵ de – továbbvive gondolatát – a szocializmusbeli értékek tételes jogon túli mélyszerkezeti kontinuitása ugyanilyen létező valóság a hazai rendészetben, s ennek nyomán szükségképpen a rendészettudományban és a rendészeti oktatásban is.

E körben központi jelentőségű kérdés a szervezeti tanulás képessége, az tudniillik, hogy az adott szervezetrendszer elsajátította-e, magáévá tette-e, végső soron objektíve megítélhetően, jogszabályi alapokon, de azokon túlmenően tudatosan kialakította-e az organikus változás képességét, ennek révén – jobb esetben – vissza is hatva a politikára, sőt a tudományra... 2006-ban a hazai rendészet nagy pontot kapott, és annak révén egyúttal nagy lehetőséget, hogy tudniillik szembenézzen saját lemaradásaival, és elkezdje kifejleszteni a szervezeti tanulás képességét. Persze okkal merülnek fel kétségek és bizonytalanságok, hogy a szervezeti tanulás belső képességének megléte tekintetében érdemes-e vizsgálni a rendészeti területen lé-

¹⁴ LENGYEL 2022.

¹⁵ HANKISS 1986: 62.

tező entitásokat és ott tevékenykedő személyeket, vagy azok mindig – szükségképpen – a joggá transzformált politikai akarat jobban-rosszabbul kivitelezett megnyilvánulásai lesznek.

A vizsgált terület rendelkezik-e azzal a minimális szervezeti tanulási képességgel, amely révén a maga által kifejlesztett, előállított új tudás beépül a szervezetbe (a szervezeti memóriába), és ott olyan mértékben rögzül, hogy ezáltal a további döntésekhez és azok végrehajtásához is érdemben hozzájárul?¹⁶ – tehetjük fel a kérdést. Milyen erős a szervezeti tanulás képessége a hazai rendészeti szerveknél? Ettől is függ ugyanis, hogy a rendészettudomány nagy terjedelemben vissza tud-e hatni saját tárgyára! Ezt a két jelenség közti logikai kapcsolatot Finszter a következőképpen fogalmazza meg: „A rendészeti tevékenység legalább két módon kapcsolódhat a tudományos kutatásokhoz. Egyfelől a rendészet, mint a társadalmi praxis egy sajátos területe, felhasználója az elmélet eredményeinek, másfelől pedig lehet tárgya is a kutatásoknak.”¹⁷ Ám a Finszter által leírtak csak akkor valósulhatnak meg, ha maga a rendészet is hajlandó okulni saját hibáiból és környezete impulzusaiából, azaz rendszerszintű tanulási mechanizmusai révén „ki van hegyezve” a tudomány újabb eredményeire is.

5. kérdés: Mit gondolnak a rendészeti szervek (vezetői) a rendészettudományról?

A 4. kérdésben megfogalmazottakhoz szorosan kötődő probléma, hogy mit gondol maga a rendészet a rendészettudományról, hogyan bánik – például – a tudományos utánpótlást adó doktoranduszokkal. Másként fogalmazva: önálló érték-e a rendészeti szervek vezetői számára, hogyha rendelkezésükre áll, hozzáférhető a problémák feltárása, értelmezése és rendezése körében a tudományok kínálta válaszok köre is – minőségi „fegyverként” tekintenek-e a tudomány eszközeire, illetve ugyan-ezek a vezetők féltő gondoskodással, gyöngéd, óvó, támogató hozzáállással kezelik-e a kutatókat, s különösen a szervezetük személyi állományához tartozó fiatalokat?

Ha doktoranduszokkal beszél az ember, úgy a rendészeti szerv kapcsán, ahol dolgoznak, gyakran azt halljuk tőlük, hogy: „tanulmányaimat nem akadályozzák, de nem is támogatnak”; vagy éppen azt, hogy: „ha munka mellett meg tudom oldani, nem zavarja őket, ha kutatok.” Ez az aspektus is önálló látletet...

¹⁶ BAKACSI et al. 2000: 30.

¹⁷ FINSZTER 1998: 34–39.

6. kérdés: Mennyire erősek a területen működő tudományos egyesületek?

Térségünkben a tudománynak hagyományosan az egyetemek, illetve az akadémiai kutatóintézetek jelentik a legerősebb bázisát, de jól látható trend a civil típusú szerveződések, a tudományos egyesületek, illetve az alapítványi formába szervezett, a tudományos törekvéseket támogató kezdeményezések erősödése is.¹⁸ Okkal merül fel tehát a kérdés, hogy a rendészettudományi irányultságú szakmai egyesületek milyen súllyal vannak jelen a vizsgált körben. A Magyar Rendészettudományi Társaság tevékenysége mindenképpen figyelemre méltó, illetve például a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja is régóta kifejezetten aktív a szűken vett rendészeti szegmensben is: a *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* kiadójaként hozzájárulása a hazai rendészettudományhoz kifejezetten jelentős.

Lényeges, hogy a vizsgált területen a civil jelleg elsősorban azt jelenti, hogy a létrejövő entitások alulról szerveződve, szakmai alapokon és politikai kurzusváltásokon is túlmutató, folyamatos működés mellett tevékenykednek. Ez persze nem jelenti azt, hogy a különféle egyesületek és (klasszikus) alapítványok ne vállalhatnának fel érdekvédelmet, akár az egyes kormányzati konzultatív mechanizmusokban való részvételt: az egyes szakmai érdekek aggregálása, megjelenítése, képviselése a rendészeti kérdésekkel tudományos igénnyel is foglalkozó, a területet művelő civil szervezetek egyik lehetséges funkciója – még akkor is, ha egyes egyéni és kollektív jogok a rendészeti szférában csak korlátozottan gyakorolhatóak.

7. kérdés: A rendészettudomány kezdeményező módon vesz-e részt a tudománynépszerűsítésben?

A rendészettudomány mint interdiszciplináris tudományterület és úgy is mint tudás- és tudósközösséget generáló jelenségcsoport maga is jelentős kihívások előtt áll: az egyik, témánk szempontjából is lényeges ok éppenséggel az, hogy minden oktatási és kutatási intézményben nő az egyre inkább piaci alapúvá váló és kifelé irányuló tudásmenedzsment, illetve tudásmegosztás jelentősége, szoros összefüggésben a tudás és az azt közvetítő csatornák szerkezetének és jellemzőinek átalakulásával. Ennek az átalakulásnak – amelynek során a harmadik generációs egyetemek az oktatás és a kutatás mellett a felhalmozott tudás korábbiaknál szélesebb körben történő piacosítására törekednek – növekvő jelentőségű aspektusa a tudománynépszerűsítés is – úgy is mint a tudományos eredmények disszeminációjának új terepe.¹⁹ Az egyes tudományos műhelyek eredményeinek megismertetése, azoknak

¹⁸ Legújabb és erősen vegyes formaként említhetjük a közfeladatot ellátó közérdekű vagyongkezelő alapítványokat.

¹⁹ Részletesebben lásd RIXER 2020c: 379–402.

a szakmán túl a szélesebb nyilvánossághoz történő eljuttatása, s ennek révén is a tágabb intézmény imázsának erősítése, közvetett és közvetlen bevételeinek növekedése – mint cél – egyre fontosabbá válik a különféle intézményi prioritások és tervek listáin – nemzetközileg is. Fel kell tennünk tehát azt a kérdést is, hogy a rendészettudomány képviselői mennyire elkötelezettek és tudatosak a tudomány-népszerűsítésben, azaz eredményeik saját szűkebb közegükön kívül eső társadalmi szférákba való közvetítésében – nem utolsósorban a közösségi média segítségével is igénybe véve...

8. kérdés: Mennyire beágyazott a magyar rendészettudomány a nemzetközi tudományos közegben?

Milyen mértékben képes kapcsolódni a hazai rendészettudomány a nemzetközi közigazgatás-tudományi és rendészettudományi törekvésekhez? Kutatásai kompatibilisek-e a nemzetközi kutatásokkal, és – ennek részeként – léteznek-e magyar vezetésű, részvételű konzorciális jellegű együttműködések, méghozzá olyanok, amelyekben a közreműködés nem munkaköri kötelesség, és ahol ennek a közreműködésnek az egy-egy kutatóra vetített mértéke meghaladja az országtanulmány írását, értve ez alatt, hogy az egyes tanulmányok stb. úgy jönnek létre, hogy a résztvevők menet közben is alakítják egymás mondandóját, egymás nyilvános közléseit, és ezen keresztül egymás gondolkodásmódját is? Ha levonjuk a leíró jellegű és erősen auto-poietikus, azaz „önreferenciális” országtanulmányokat, s csak azok az írások maradnak fenn a szitán, amelyek tartalmát legalább egy külföldi kolléga közvetlenül és érdemben formálta, úgy marad-e korpusza a rendészettudomány nemzetközi irányultságú együttműködéseinek (nemzetközi publikációinak), s ha igen, az pontosan mekkora is?

9. kérdés: Hogy is állunk az interdiszciplinaritással?

Ahogy arra tanulmányom elején is utaltam, látszanak annak jelei, hogy az egyébként rendkívül jogias magyar közigazgatás-tudomány, illetve rendészettudomány (helyütt nem kívánom a kettő kapcsolatának jellegét, természetét, azaz kettejük „viszonyát” meghatározni, mert ennek jelen felvetéseim szempontjából nincs praktikus jelentősége) saját hagyományos szemléletét meghaladva kutatási projektjeiben rendszeresen megkísérli egyes új diszciplináris (határ)területek eredményeinek és módszereinek érdemi bevonását, túllépve az érdekességeket felvonultató, csupán a kölcsönös bemutatkozásra vállalkozó multidiszciplinaritáson, határozottan elindulva az inter- és transzdiszciplinaritás útján. Jól érzékelhető a kortárs

tudomány exponenciálisan fejlődő területei felé törekvés is: a szociálpszichológia,²⁰ az identitástudomány, az integritástudomány (amely ma már jóval több, mint a korrupciós jelenségek vizsgálata, amennyiben a kormányzástani összefüggések hangsúlyosabbá válása mellett olyan elemek is megjelennek, mint az értéktudatosság, a vezetői készségek, a szervezetfejlesztés vagy a tételes jogban is terebélyesedő kockázatelemzés), a digitalizáció hatásainak vizsgálata vagy éppen a hálózattudomány is érdemi kapcsolatot alakított ki a rendészettudománnyal az elmúlt évek Magyarországon. Amennyiben valaki mélyebb elemzésre is vállalkozna majd e körben, úgy érdemes magának azt az ellenőrző kérdést is feltennie az egyes kutatások kapcsán, hogy azok valóban képesek-e az új szubdiszciplínák, illetve határterületek eredményeit beépíteni, vagy csak kötelességszerűen hivatkoznak azok egyikére-másikára.

Összefoglalás

A tanulmány eloszlatta azokat a kétségeket, amelyek a rendészettudomány önállóságával, pontosabban annak hiányával kapcsolatban fogalmazódtak meg. Rögzítette, hogy a rendészettudomány minőségével kapcsolatos bizonytalanságokat nem elsősorban az önálló, azaz jól lehatárolható kutatási tárgy, az önálló módszer, illetve a meglévő kutatói bázis (kör) hiánya okozhatja, hanem – csak két elemet kiemelve – elsősorban a tudományterület korrumpálhatóságának lehetősége, a döntően rendészeti szerveknél alkalmazott kutatók személyét érintő tudományos autonómia hiánya, illetve a vizsgálat tárgyára – azaz magára a rendészetre – gyakorolt/gyakorolható érdemi hatás esetleges hiánya. Valamennyi felvetés hipotetikus jellegű, csak kisebb részben alátámasztott, így feltétlenül igényli a további kutatások általi igazolást is.

Jelen munka másik – az autonómiaigénytől nem elválasztható – lényeges megállapítása, hogy szükséges az államtól érdemben független rendészeti kutatóintézet felállítása – egy olyan intézeté, ahol a megrendelő személye és előzetesen kinyilvánított elvárása nem determinálja a lehetséges eredmények körét és tartalmát. Könnyen belátható, hogy egy olyan entitás elindulásához és stabil működéséhez, amely elsősorban a piacról vesz fel kutatási, stratégiaalkotásra vonatkozó és egyéb megrendeléseket, a magyar nyelvű piac biztosan túl szűk lenne ezen a területen is, de közép- és kelet-európai irányultságú nemzetközi intézetté terebélyesedve bizonyosan lehetne létjogosultsága.

IRODALOMJEGYZÉK

126/2019. (V. 30.) Korm. rendelet az idegenrendészeti szerv kijelöléséről és hatásköréről
BAKACSI Gyula et al. (2000): *Stratégiai emberi erőforrás menedzsment*. Budapest: KJK.

²⁰ A tágabb tudományterület egyes szociálpszichológiai összefüggéseire nézve lásd RIXER 2017: 441–456.

- FINSZTER Géza (1998): A közigazgatási és a rendvédelmi kutatások helye és perspektívái. *Belügyi Szemle*, 46(1), 34–39.
- HANKISS Elemér (1986): *Diagnózisok 2*. Budapest: Magvető.
- JAKAB András – SZABÓ Miklós (2015): A jogdogmatikai kutatás. In JAKAB András – MENYHÁRD Attila (szerk.): *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. Budapest: HVG-ORAC, 26–46.
- KARSAIK (2012): Megalakult az MTA IX. Osztályának Rendészeti Albizottsága. *Rendészettudományi Olvasónapló*, 2012. május 18. Online: https://rendeszettudomany.blog.hu/2012/05/18/megalakult_az_mta_ix_osztalyanak_rendeszeti_albizottsaga
- KNEEN, Peter (1993): The Soviet scientific legacy: some differences of interpretation. *Science and Public Policy*, 20(4), 251. Online: <https://doi.org/10.1093/spp/20.4.251>
- LENGYEL Tibor (2022): Nem titkos, de nem is nyilvános: egyre több „kétezer” döntést hoznak Orbánék. *Hvg.hu*, 2022. január 5. Online: https://hvg.hu/itthon/20220105_Nem_titkos_de_nem_is_nyilvanos_egyre_tobb_ketezres_dontest_hoznak_Orbanek
- LINDER Viktória (2020): Közszolgálat, avagy lehet-e közösség a közigazgatás személyi állományához tartozókból? A magyar helyzet nemzetközi kitekintéssel. *Glossa Iuridica*, 7(1–2), 63.
- PETRÓ Csilla (2014): Vezetőképzés a közigazgatásban? *Új Magyar Közigazgatás*, 7(4), 9–17.
- RIXER Ádám (2016): Post-Soviet Features of Hungarian Administrative Sciences. *International Public Administration Review*, 14(2–3), 169–198. Online: [https://doi.org/10.17573/par.2016.2-3.08](https://doi.org/10.17573/ipar.2016.2-3.08)
- RIXER Ádám (2017): A magyar közigazgatási jogtudomány kognitív csapdái. In HOMICSKÓ Árpád Olivér – SZUCHY Róbert (szerk.): *Studia in honorem Péter Miskolczi-Bodnár 60*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 441–456.
- RIXER Ádám (2020a): A rendészet átalakulása a mai Magyarországon. *Új Magyar Közigazgatás*, 13(4), 40–49.
- RIXER Ádám (2020b): *A magyar közigazgatási jogtudomány értékelésének szempontjai*. Budapest: Ludovika.
- RIXER Ádám (2020c): A közigazgatási jogtudomány, mint népszerű tudomány. *Glossa Iuridica*, 7(1–2), 379–402.

Tartalom

Kriminálpolitika

- ANDRÉKÓ Zsolt, FORGÁCS Judit: *Az orosz büntetőpolitika és börtönügy főbb irányai 1497–1960 között* 17
- RIPSZÁM Dóra: *A rémhírterjesztés tényállása a pandémia tükrében* 37
- WINDT Szandra: *Áldozathibáztató rendőrök? Rendőrök véleménye az emberkereskedelemről* 53

Rendészettudomány

- CIELESZKY Péter, MOLNÁR Katalin: *Alapkutatási kísérlet a rendészet tanulmányozásához* 75
- FÓRIZS Sándor: *Migránsok, menedékkérők a 2021. évi német rendőrségi bűnügyi statisztikában* 87

Rendészettörténet

- ANDROVICZ Gábor, VIRÁGH Ajtony: *Egy ajándéktárgy mint rendőrségtörténeti forrás. Dr. Boda Dezső budapesti rendőrőfkapitány 1909. évi jubileumi fényképalbuma* 99

Magánbiztonság

- TISZOLCZI Balázs Gergely, HORVÁTH Tamás, KARDOS Pál: *Szolgálatsszervezés a vagyonvédelemben* 117

Kriminalisztika

- FENYVESI Csaba: *A kriminalisztika idődimenziója* 137
- MÉSZÁROS Andrea, PETRÉTEI Dávid: *Az arcképelemzés és az arcképezonosítás mint klasszikus kriminalisztikai szakterület* 147

Kriminálpszichológia

- FARKAS Johanna: *Az iszlám radikalizálódás pszichológiai háttere. A push-pull rizikófaktorok aspektusa* 157

Interjú

- CSÉCSI Laura Edit, NÉMETH Zsolt: *Kovács Richárd r. főhadnagy, egy cigány rendőr, avagy egy rendőr, aki történetesen cigány* 173

Recenzió

- FÓRIZS Sándor: *Egy tradicionális rendészeti konferencia utóélete és tanulmánykötete* 193
- GÁL Erika: *Kis-Benedek József Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus című könyvéről* 197
- KLENNER Zoltán: *Handbook of Return Migration* 201
- MÁRTON Balázs: *Prof. dr. Polt Péter: A költségvetés büntetőjogi védelmének egyes elméleti és gyakorlati kérdései* 205
- SALLAI János: *Újabb mérföldkő a rendészeti felsőoktatásban* 209

A közigazgatás és a rendészet

- A Közigazgatás és rendészet című konferenciáról* 211
- BALLA Zoltán: *A rendészet mint a közigazgatás része* 215
- BUZÁS Gábor: *A rendőri intézkedés mint közigazgatási aktus* 221
- CHRISTIÁN László: *Közigazgatás és komplementer rendészet* 225
- CZÉKMANN Zsolt, NYITRAI Péter, TORMA András: *Közigazgatás és rendészet: adalékok a két fogalom kapcsolatához* 231
- FINSZTER Géza: *Közigazgatás – a rendészeti igazgatás és a tudományok* 241
- LAPSÁNSZKY András: *Rendészet és közigazgatás – közigazgatáselméleti szempontból* 251
- NAGY Marianna: *Közigazgatás és rendészet* 257
- RIXER Ádám: *A hazai rendészettudomány állapota* 261